

Antti Aittapelto
Kari Koljonen

Vakiintumisen aika

Elcoteq ja talousjournalismin suhdanteet 2002–2005

Journalismin tutkimusyksikkö
Tampereen yliopisto
Tampere 2006

Sisältö

1. Johdanto	2
2. Elcoteqin jatkuva kasvu turrutti talousmedian	4
2.1. Julkisuushuipun jälkeen kirjoittelu puolittui	4
2.2. Taloussanomien vahti pörssikurssia, iltapäivälehdet Piippona	8
2.3. Osinkokarkeloita, Nokia-riippuvuutta ja kovaa kuria	10
2.4. Elcoteq näyttölee pääosaa vain joka neljännessä jutussa	13
2.5. Sävykirjoja tulosoptimismista sensuroituun seuralaismissiin	14
2.6. Analyttikot ja yritysjohtajat lähteinä yhtä usein	17
2.7. Tuntematon työntekijä poseeraa, tunnettu analyttikko ei	20
2.8. Kolme näkökulmaa neljässä vuodessa	21
2.9. Aina vain sitä samaa vai sittenkin jotain uutta?	28
3. Neljä kuvaa yhtiöstä, kolme erilaista johtajaa	30
3.1. Pörssitalouden kehukset hallitsivat Elcoteq-julkisuutta	30
3.2. Yhtiön kasvot: kohujohtaja, mediasuosikki ja reissumies	35
3.3. Talousjulkisuuden pysyvät ja muuttuvat kehukset	42
4. Kaavamainen ja kotimainen globaali talous	44
4.1. Globalisaation tsunami	44
4.2. Elcoteq ja talousjournalismin maantiede	50
4.3. Globalisaatiofatalismia Kehä kolmosen sisällä	56
5. Journalismin nopea toiminta kilometritehtaalla	58
5.1. Irtisanomiset käyvät uutiseksi usealla kriteerillä	58
5.2. Maakuntalehdet noteeraavat isolla, talouslehdet pienellä	63
5.3. Pääkonttorin tietokeskuksista tehtaiden tunnevyöryyn	68
5.4. Pomot ja duunarit toimitettu omiin karsinoin	77
5.5. Ankaria asiakkaita, ahkeria aasialaisia ja ahneita omistajia	81
5.6. Onko irtisanomisuutisilla tulevaisuutta?	86
6. Elcoteqin tiedotteiden kurssit julkisuusporssissä	88
6.1. Pörssitiedotteet: talousjournalismin perusta	88
6.2. Kurkilahden lähtö kiinnostavin, Taloussanomien tuotteliain	91
6.3. Kauppalehti referoi eniten, Helsingin Sanomat omaperäisin	93
6.4. Neutraalin ilmaisun portinvartijoita ohitetaan harvoin	98
6.5. Pörssi-yhtiöt tarvitsevat itsenäistä talousjournalismia	104
7. Lopuksi	106
Lähteet	109

1. Johdanto

Kansainvälistyminen on olennaisesti muuttanut suomalaisen yhteiskunnan rakenteita parinkymmenen viime vuoden aikana. Pysyviin sopimuksiin pohjautuva yhteiskunta on vähän kerrassaan saanut antaa tilaa markkinoiden mukaan ohjautuvalle yhteiskunnalle, ja suomalaiset yritykset ovat joutuneet toden teolla sopeuttamaan kustannusrakennettaan kansainvälisen kilpailun vaatimusten mukaiseksi. Yksi kansainvälistymiskehityksen edelläkävijöistä on ollut ICT-toimiala. Se on ollut muita aloja herkempi myös kansainvälisen talouden suhdanteiden ja finanssimarkkinoiden odotusten vaihteluille.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, millaisia esittämisen ja analysoimisen tapoja journalismissa on sovellettu ICT-alan ja erityisesti EMS-teollisuuden (Electronics Manufacturing Services) yrityksiin sekä miten nämä esittämisen muodot vaikuttavat yrityksistä muotoutuvaan kuvaan. Tutkimuksen erityisenä kohteena on tunnetun alan yrityksen, Elcoteq SE:n, käsittely suomalaisissa sanomalehdissä 2002–2005. Analysoimalla Elcoteqia koskevaa kirjoittelua tehdään yleisempiäkin päätelmiä siitä, miten journalismi tulkitsee talouden toimintaympäristön ja toimintaperiaatteiden muutoksia.

Tässä tarkasteltavalla ajanjaksolla vuosituhaten vaihteen ICT-osakkeiden pörssiromahdus on jo selkeästi takana, ja jaksoa voi luonnehtia tasaisen kasvun kaudeksi. Elcoteqin kasvu oli poikkeuksellisen nopeaa: sekä henkilöstön määrä että osakekurssin arvo kaksinkertaistuivat vuodesta 2002 vuoteen 2005. Talouden vakiintuminen näkyy myös talousjournalismissa. ICT-kuplan jälkeen notkahtaneet lehtien sivumäärät ovat pysyneet viime vuodet kutakuinkin samalla tasolla. Journalismin näkökulmasta Elcoteq ei viiden viime vuoden aikana enää ole ollut uuden tähtitoimialan menestyjä tai romahtaja, vaan se on vakiinnuttanut paikkansa osana suomalaista mutta globaalisti toimivaa perusteollisuutta.

Tässä raportoitavassa tutkimuksessa sanomalehtien Elcoteq-kirjoittelua tarkastellaan osana laajempaa yhteiskunnallista kontekstia ja journalistista kulttuuria. Erityisesti tutkitaan, miten journalismi käsittelee talouden kansainvälistymistä sekä sen sosiaalisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia. Tutkimus on jatkoa vuonna 2002 valmistuneelle, vuosien 1997–2001 Elcoteq-julkisuutta kuvanneelle raportille.

Analyysissä selvitetään, miten Elcoteqia, sen toimintaa ja johtohenkilöitä on kuvattu journalismissa. Erittelyssä etsitään vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Millaisten aiheiden ja teemojen yhteydessä Elcoteqista kirjoitetaan?
- Millaisessa sävyssä Elcoteq esitetään uutisissa ja muissa journalistisissa teksteissä?
- Millaisia eroja tutkimukseen valittujen viestinten Elcoteq-kirjoittelussa on?
- Millaisia ajallisia kehityslinjoja vuosien 2002–2005 Elcoteq-kirjoittelussa on havaittavissa?

Tutkimuksen perusaineistona on Kauppalehden, Taloussanomien, Iltalehden, Iltasanomien ja Helsingin Sanomien Elcoteqia koskeva kirjoittelu neljän vuoden ajalta. Nämä viestimet antavat kuvan talousalan erikoislehtien, iltapäivälehtien ja Suomen suurimman yleissanomalehden Elcoteq-kirjoittelusta. Perusaineisto on näin sama kuin vuosia 1997–2001 koskeneessa tutkimuksessa, ja tulokset ovat siten vertailukelpoisia.

Tutkimusraportti koostuu seitsemästä luvusta. Johdannon jälkeen esitetään yleiskuvaus Elcoteq-aiheisen kirjoittelun määrän kehityksestä, tarkastellaan kirjoittelun sävyä ja jutuissa käytettyjä lähteitä, verrataan Elcoteq-kirjoittelua eri lehdissä ja luodaan yleiskuva Elcoteq-julkisuuden painopisteiden kehityksestä neljän tarkasteluvuoden aikana.

Raportin kolmannessa luvussa luonnehditaan Elcoteqin ja sen johtajien julkisuuskuvaa kehys- ja imagoanalyysin keinoin. Yhtiötä tarkasteltiin julkisuudessa neljässä erilaisessa kehyksessä, joista pysyvimmiksi koko tarkastelujakson ajan osoittautuivat pörssitalouteen liittyvät kehykset. Kansainvälistymiseen liittyviä kehyksiä taas käytettiin eri tavoin jakson alku- ja loppupuolella. Yhtiön johtajista analyysin kohteeksi valittiin hallituksen puheenjohtaja Antti Piippo sekä toimitusjohtajat Lasse Kurkilahti ja Jouni Hartikainen.

Talousjournalismin kykyä saada otetta talouden kansainvälistymisestä ja sen seurauksista tarkastellaan raportin neljännessä luvussa. Luvun alkuosassa Elcoteq-julkisuudesta tehtyjä havaintoja verrataan aihepiiriä koskevaan aiempaan tutkimukseen. Luvun jälkimmäisessä jaksossa tutkitaan, mistä maantieteellisistä paikoista Elcoteqia ja sen toimintaa tarkastellaan ja mitkä maantieteelliset paikat ovat tarkastelun kohteena.

Raportin viidennessä luvussa verrataan Elcoteqin journalistista käsittelyä viiden muun Nokialle osia toimittavan yrityksen journalistiseen käsittelyyn. Vertailu tehdään analysoimalla kunkin yrityksen saamaa julkisuutta tapauksissa, joissa yritykset ovat vähentäneet suomalaista henkilöstöään. Aineistona on tutkimuksen perusaineiston lisäksi maakunnallisia sanomalehtiä. Tapauksia tutkitaan journalismin omaksumien uutiskriteereiden näkökulmasta. Analyysissä myös arvioidaan irtisanomisjournalismin kykyä tarjota selityksiä ja luoda moniäänisyyttä.

Talousjournalismissa on suurelta osin kyse yritystiedotuksen ja toimittajien vuorovaikutuksesta, ja yritysten julkaisemat tiedotteet ovat talousjournalismin keskeistä lähdeaineistoa. Raportin kuudennessa luvussa tutkitaan, millä tavalla viestimet ovat muokanneet, valikoineet ja täydentäneet Elcoteqin julkaisemien tiedotteiden tekstiä jutuissaan. Analyysin avulla saadaan tietoa taloustoimitusten uutisarvostuksista sekä siitä, missä määrin ne omaksuvat tiedotteissa tarjotun näkökulman ja missä määrin ne pyrkivät täydentämään sitä muilla, itse hankkimillaan näkökulmilla.

Raportin päättää yhteenvetoluku, jossa kootaan tutkimuksen keskeiset havainnot ja pohditaan niiden syitä ja merkitystä talousjournalismille.

Tutkimuksen tilaaja on Elcoteq SE. Tutkimuksen suunnittelusta ja toteutuksesta on vastannut Tampereen yliopiston Journalismin tutkimusyksikkö. Tutkimuksen pääaineiston empiirisen analyysin on tehnyt tutkija Antti Aittapelto, ja hän myös pääosin vastaa raportin lukujen 2, 3 ja 4 kirjoittamisesta. Luvun 4 määrällisten analyysien tekemiseen osallistui myös FK Timo Lilja. YTM Kari Koljonen vastaa raportin lukujen 5 ja 6 kirjoittamisesta, ja hän on myös pääosin tehnyt näissä luvuissa raportoidut analyysit. Luvun 6 tiedoteanalyysin tekemiseen osallistui myös Antti Aittapelto. YTT Esa Reunanen on osallistunut tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen sen eri vaiheissa.

2. Elcoteqin jatkuva kasvu turrutti talousmedian

Tutkimusraportin toisessa luvussa luodaan yleiskatsaus tutkimusaineistoon. Analysoitavana ovat Elcoteqista vuosina 2002–2005 kirjoitetut jutut viidessä valtakunnallisessa sanomalehdessä. Aineistoa on analysoitu sekä määrällisesti että laadullisesti, ja tarkastelun kohteena on niin kirjoittelun määrän kehitys, Elcoteqin rooli jutuissa kuin kirjoittelun sävy. Lopuksi hahmotellaan, miten Elcoteq-kirjoittelun aiheiden yleiset painopisteet ovat kehittyneet ajanjakson aikana.

2.1. Julkisuushuipun jälkeen kirjoittelu puolittui

Tutkimuskohteena on viiden valtakunnallisen sanomalehden Elcoteq-aiheinen kirjoittelu. Kauppalehti ja Taloussanomat ovat talouteen erikoistuneita sanomalehtiä, jotka ilmestyvät viisi kertaa viikossa: Kauppalehti maanantaista perjantaihin ja Taloussanomat tiistaista lauantaihin. Helsingin Sanomat on seitsemän kertaa viikossa ilmestyvä yleissanomalehti. Ilta-Sanomat ja Iltalehti ovat kuusi kertaa viikossa ilmestyviä iltapäivälehtiä. Tutkituista sanomalehdistä Kauppalehti ja Iltalehti kuuluvat Alma Media -konserniin ja Taloussanomat, Ilta-Sanomat ja Helsingin Sanomat ovat osa SanomaWSOY-konsernia.¹

Kauppalehti on ilmestynyt vuodesta 1898 lähtien, Taloussanomien taival on sata vuotta lyhyempi. Huovilán (2003, 194) mukaan Kauppalehti on konservatiivisempi, positii-visempi ja ammatillisempi. Taloussanomat on uutismaisempi, kriittisempi ja hivenen aggressiivisempi. Kauppalehden ammatillisuus näkyy siinä, että se käsittelee asioita perinteisellä tavalla. Lehti tietää, mitä sen lukija haluaa ja pitääytyy siinä. Taloussanomilla on haastajan aggressiivisuutta. Se viljelee otsikoissaan negatiivisia mielikuvia tyyliin ”romahtaa”, ”uhkaa” ja ”taantuu”. Kauppalehdessä asiat tuppaaavat ”kasvamaan”, ”piristymään” ja ”elpymään”. Lisäksi Kauppalehden on nähty suuntautuneen selkeästi bisnesmaailmaan, kun taas Taloussanomat tuo välillä talousasioita myös tavallisen kansalaisen tasolle (Pasanen 2003, 14). Kauppalehti mainostaa mediatiedoissaan kuuluvansa jokaisen päättäjän työpäivään, ja Taloussanomat muistuttaa mediatiedoissaan, että Päättäjien mediatutkimuksen mukaan sillä tavoittaa 85 000 päättäjälukijaa, joista 51 prosenttia kuuluu ylempiin päättäjärühmiin.² Molemmat lehdet näyttävät tavoittelevan lukijoikseen yritysten johtohenkilöitä. Pennasen (2006) mukaan taloustoimittajan pitäisi kyetä tarjoamaan juuri asiakkaan tarvitsemaa taloustietoa ja tämän takia erikoistuneella talouslehdellä katseen pitäisi olla erilaisissa kysymyksissä kuin esimerkiksi valtakunnallisella televisiokanavalla. Se, että talouslehdissä pörssin ja pörssiyritysten tapahtumat

¹ Juttulainauksissa lehtiin viitataan lyhenteitä käyttäen: TaSa=Taloussanomat, HS=Helsingin Sanomat, KL=Kauppalehti, IS=Ilta-Sanomat, IL=Iltalehti. Samoin periaattein toimitaan 5. luvussa tarkastelussa olevien alue- ja maakuntalehtien osalta: AL=Aamulehti, ESS=Etelä-Suomen Sanomat, Ksml=Keskisuomalainen, LU=Länsi-Uusimaa.

² Kauppalehden ja Taloussanomien mediatiedot on poimittu internet-osoitteista: <http://media.kauppalehti.fi/media/perus.jsp?id=2&folder=kauppalehti>, <http://www.taloussanomat.fi/mediatiedot/taloussanomat.asp>

korostuvat ja uutisiin liittyvät sosiaaliset seikat jäävät vähemmälle huomiolle, kertoo Pennasen (emt.) mielestä talousmedian halusta palvella omia asiakkaitaan.

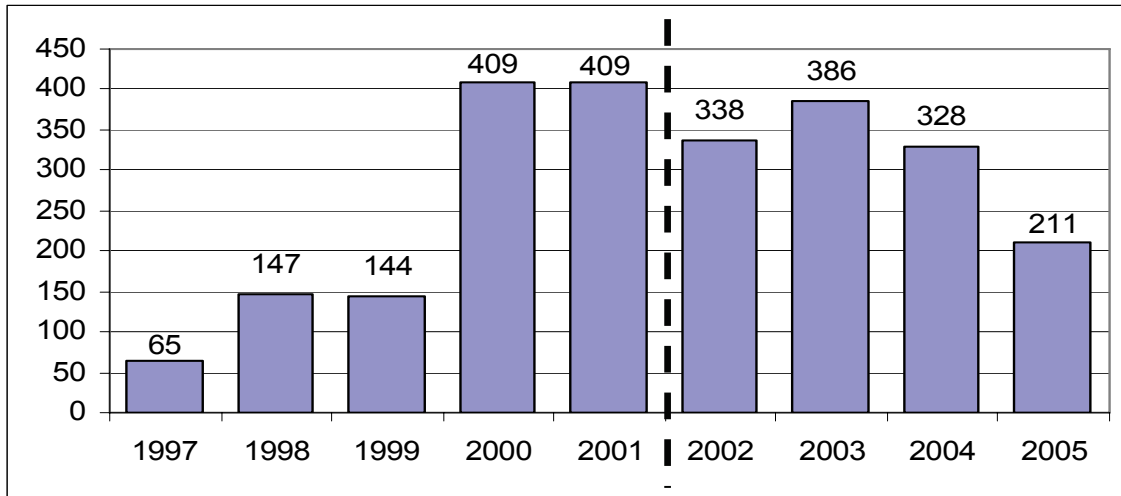
Toisin kuin talouden erikoislehdet, Helsingin Sanomat kertoo kirjoittavansa päättäjille sen enempää heitä erittelemättä. Vuonna 1904 perustettu Helsingin Sanomat on valtakunnallinen yleissanomalehti, jolla ei ole ollut varteenotettavaa kilpailijaa sen jälkeen kun Uusi Suomi lopetettiin vuonna 1991. Helsingin Sanomien levikki oli vuonna 2005 suurempi kuin neljän seuraavaksi suurimman seitsenpäiväisen sanomalehden levikki yhteensä. Helsingin Sanomien talousjournalismi eroaa talouteen erikoistuneista lehdistä siinä, että Hesari pyrkii tuomaan talouteen tavallisen kansalaisen näkökulmaa. Tavalliset kansalaiset kuvittavat ja maanläheistävät talousaiheita kuluttajan roolissa (Lehto, Heiskanen, Väliverronen & Kivioja 2003, 172).

Irtonumeroittain myytävät Ilta-Sanomat ja Iltalehti ovat nousseet viime vuosikymmeninä merkittäväksi osaksi sanomalehdistöä. Ilta-Sanomat perustettiin vuonna 1932 ja Iltalehti vuonna 1980. Keskinäinen kilpailu on kasvattanut molempien lehtien levikkiä aikana, jona valtaosa päivälehdistä on menettänyt lukijoitaan. Vuonna 2004 iltapäivälehtien yhteislevikki oli runsaat 330 000, mikä on yli 200 000 enemmän kuin kahden talouslehden yhteislevikki. Herkmanin (2005, 288–289) mukaan suomalaiset iltapäivälehdet eivät ole yhtä sensationalistisia kuin yhdysvaltalaiset supermarketitabloidit tai Britanniassa ilmestyvät tabloidilehdet vaan ne voidaan sijoittaa pikemminkin ”vakavan populaarilehdistön” alueelle. Vaikka Iltalehdessä ja Ilta-Sanomissa julkaistaan suhteellisen paljon viihteeseen ja vapaa-aikaan liittyvää kohumateriaalia, uutisvälityksellä on niissä edelleen tärkeä rooli. Suomalaisten iltapäivälehtien erityisyys kansainvälisessä vertailussa näkyy mm. aihevalinnoissa. Suomalaiset iltapäivälehdet hakevat säännöllisesti uutis- ja mielipidesivuilleen aineistoa ns. vakavilta aihealueilta, kuten taloudesta ja politiikasta. Talouden uutisoihin ne ovat kunnostautuneet ainakin pitämällä esillä vaurauden näkökulmaa ja tarkastelemalla asioita henkilöiden kautta (Koljonen & Heikkilä 2002, 97; Mikkonen 1998, 276–282).

Viiden sanomalehden aineisto kerättiin pääosin hyödyntäen sähköisiä arkistoja. Tutkimusaineistoon hyväksyttiin sellaiset jutut, joissa Elcoteq tai sen pääomistajat esiintyvät tekstissä tai kuvissa. Sen sijaan aineistosta rajattiin pois sellaiset jutut, joissa Elcoteq esiintyi vain osana grafiikkaa tai taulukkoa. Aineisto koodattiin määrällistä tutkimusta varten noin 20 relevantiksi katsotun muuttujan avulla.

Kauppalehdessä, Taloussanomissa, Iltalehdessä, Ilta-Sanomissa ja Helsingin Sanomissa, julkaistiin vuosina 2002–2005 yhteensä 1 263 juttua, joissa esiintyi Elcoteq tai sen pääomistajat. Elcoteq-aiheisia juttuja ilmestyi eniten vuonna 2003 ja vähiten vuonna 2005.

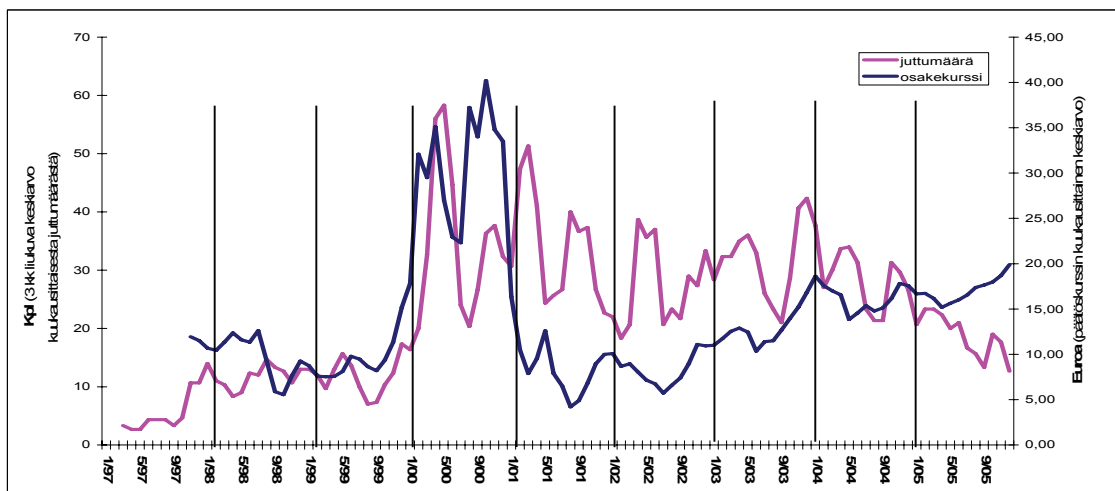
Kuva 2.1. Elcoteq-kirjoittelun määrän kehitys vuosina 1997–2005.

Vuosina 1997–2001 Elcoteqista kirjoitettiin 1 174 juttua (Koljonen & Heikkilä 2002, 32). Vuosina 2002–2005 juttuja julkaistiin vuotta lyhyemmässä ajassa vajaat sata juttua enemmän kuin aiemmalla tarkastelujaksolla. Vuoden 2003 jälkeen kirjoittelun määrä on kääntynyt selvään laskuun.

Kirjoittelun taantumiseen on olemassa useita selityksiä. Ensinnäkin, it-kuplan puhjettua teknologiaosakkeista on karissut mediaseksikkyys. Elcoteqin markkina-arvo Helsingin pörssissä on laskenut selvästi huippuvuosiin verrattuna. Yhtiö on nykyisellä reilun 500 miljoonan euron markkina-arvollaan mitattuna Helsingin pörssin 44. suurin yhtiö. Tilanne oli jossain määrin toinen vuonna 2000, jolloin yhtiön markkina-arvo oli enimmillään noin 800 miljoonaa euroa, ja yhtiö noin 30. suurin.³ Tästä näkökulmasta Elcoteq ei ole talousjournalismin kannalta yhtä kiinnostava yhtiö kuin aikaisemmin, huolimatta siitä että yhtiö on kuitenkin jatkanut kasvuaan it-huuman haihduttuakin.

Kuva 2.2. Elcoteqia koskevien juttujen määrän ja osakekurssin kehitys 1997–2005.

³ Elcoteqin markkina-arvot on poimittu internet-osoitteesta: <http://www.kauppalehti.fi/4/0x11000907ac/porssi/osake/yhtiot.jsp?list=main&sort=mc>

Yhtiön osakkeen arvostuksella voitiin selittää Elcoteq-kirjoittelun määrällistä kehitystä varsin hyvin vuoden 2001 alkuun saakka, johon asti kirjoittelun määrä kehittyi samaan suuntaan yhtiön osakekurssin kehityksen kanssa (Koljonen & Heikkilä 2002, 34). Tämän jälkeen Elcoteqista kirjoitettujen juttujen määrällä ja yhtiön osakkeen arvolla ei näyttäisi olevan juurikaan yhteyttä. Tosin vuonna 2003 yhtiöstä kirjoitettujen juttujen määrä kasvoi edellisvuoteen verrattuna ja myös osakkeen arvo nousi samana aikana huomattavasti.

Vuonna 2004 yhteys Elcoteqin osakekurssin ja yhtiötä koskevan kirjoittelun määrän välillä näyttäisi kuitenkin lopullisesti katkeavan. Yhtiön pörssikurssi oli vaihtelustaan huolimatta loivasti noususuuntainen, mutta yhtiöstä kirjoitettujen juttujen määrä kääntyi laskuun. Sama epäsuhta on havaittavissa myös vuoden 2005 kohdalla, jota Elcoteq (2006, 4) itse luonnehti ”todellisen kasvun ajaksi”. Elcoteqin julkisuuden määrässä tämä ei kuitenkaan näkynyt, vaan yhtiöstä kirjoitettujen juttujen määrä laski jyrkästi edellisvuosista.

Myöskään Elcoteqin tuloksen, liikevaihdon ja henkilöstömäärän kehittyminen ei selitä, miksi Elcoteq-aiheisten juttujen määrä on kääntynyt laskuun. Yhtiön liikevaihto on kasvanut voimakkaasti tällä vuosituhannella, ainoana poikkeuksena vuosi 2002, jolloin liikevaihto notkahti noin prosentin verran edellisvuoteen verrattuna. Elcoteqin liiketuloksen osuus liikevaihdosta taas kasvoi vuonna 2004 tasaisten edellisvuosien jälkeen, mutta kääntyi loivaan laskuun vuonna 2005.

Yhtiö on tutkimusajanjakson aikana käymistään muutamista yt-neuvotteluista huolimatta kasvattanut henkilöstöään selvästi. Vuonna 2002 yhtiö työllisti reilut 10 000 henkilöä, ja vuonna 2005 henkilöstöä oli lähes 20 000. Tosin vastaavana aikana Elcoteqin Suomen-toimintojen henkilöstömäärä pienentyi runsaasta tuhannesta 870:een. Kun vuosina 1997–2001 sanomalehtien Elcoteq-kirjoittelun tihentymistä saattoi selittää yhtiön voimakkaalla kasvulla, yhteyttä näiden kahden tekijän välillä ei enää vuosina 2002–2005 ole. Vaikka globalisaatio on saanut keskeisen sijan talousjulkisuudessa, Elcoteqin kaltaisia suomalaisyrityksiä tarkastellaan yhä varsin sinivalkoisesta näkökulmasta. Koska Elcoteqin kasvu on sijoittunut tuhansien kilometrien päähän suomalaisista taloustoimituksista, yhtiön asema talousjulkisuuden markkinoilla ei ole kohentunut – on käynyt jopa päinvastoin.

Muutokset Elcoteq-kirjoittelun määrässä heijastelevat myös yleisiä trendejä mediassa. 1990-luvun loppu oli vauhdikasta kasvuaikaa myös mediabisnekselle, ja sanomalehtien sivumäärät paisuivat vuosi vuodelta. Samanaikaisesti myös talousaiheisen sisällön osuus sanomalehtien koko sisällöstä nousi pari prosenttiyksikköä. Elcoteq-kirjoittelun raju kasvu vuosituhannen vaihteen tienoilla sopii näihin yleisiin trendeihin mainiosti. Yhtä lailla yleiseen muutokseen osuu Elcoteq-kirjoittelun notkahdus vuonna 2002. Vuosikertojen sivumäärät kutistuivat tuolloin rajusti talouslehdissä ja Helsingin Sanomissa: Taloussanomien sivumääränsä viidenneksellä vuodesta 2001 vuoteen 2002. Kauppalehden sivumäärä pieneni vastaavalla ajanjaksolla kahdeksan prosenttia ja Helsingin Sanomien viisi prosenttia.

Taulukko 2.1. Lehtien vuosikerran sivumäärät vuosina 2001–2005.⁴

Vuosikerran sivumäärä	2001	2002	2003	2004	2005
	kpl	kpl	kpl	kpl	kpl
Helsingin Sanomat	21 714	20 598	20 668	20 818	20 702
Ilta-Sanomat	18 888	18 948	18 444	19 124	19 640
Iltalehti	19 104	19 064	18 334	18 520	19 552
Taloussanomat	10 232	8 080	7 804	8 456	8 920
Kauppalehti	9 544	8 756	9 950	10 196	10 344

Myös talouden osuus sanomalehtien sisällöstä otti takapakkia vuosien 2000 ja 2002 välillä. Vuoden 2002 jälkeen muutokset vuosikertojen sivumäärissä ja talousaiheisen sisällön osuuksissa ovat olleet niin vähäisiä, ettei niistä ole selittämään Elcoteq-kirjoittelun muutoksia.

Taulukko 2.2. Talousaiheinen sisältö suomalaisissa sanomalehdissä vuosina 1998–2004.⁵

Talousaiheiden osuus sisällöstä	1998	2000	2002	2004
	%	%	%	%
Sanomalehdet	7,8	9,9	9,2	9,2

Kirjoittelun määrän kehitykseen vaikuttavat myös erilaiset yksittäiset tapahtumat, jotka ovat nostaneet Elcoteqin julkisuuteen. Tällaisina voidaan pitää esimerkiksi toimitusjohtajan vaihdosta vuonna 2003 ja Aasiassa vuonna 2003 levinnyttä sars-kuumetta, josta kertovissa jutuissa Elcoteq sai usein edustaa suomalaisnäkökulmaa aiheeseen.

2.2. Taloussanomat vahti pörssikurssia, iltapäivälehdet Piippoa

Vuosina 2002–2005 Elcoteq on esiintynyt tutkituista lehdistä eniten Taloussanomien sivuilla. Taloussanomien osuus kaikista jutuista on toistakymmentä prosenttiyksikköä suurempi kuin Kauppalehden, mikä johtuu pitkälti siitä, että Taloussanomat seuraa Elcoteqia pörssikatsauksissaan Kauppalehteä huomattavasti useammin.

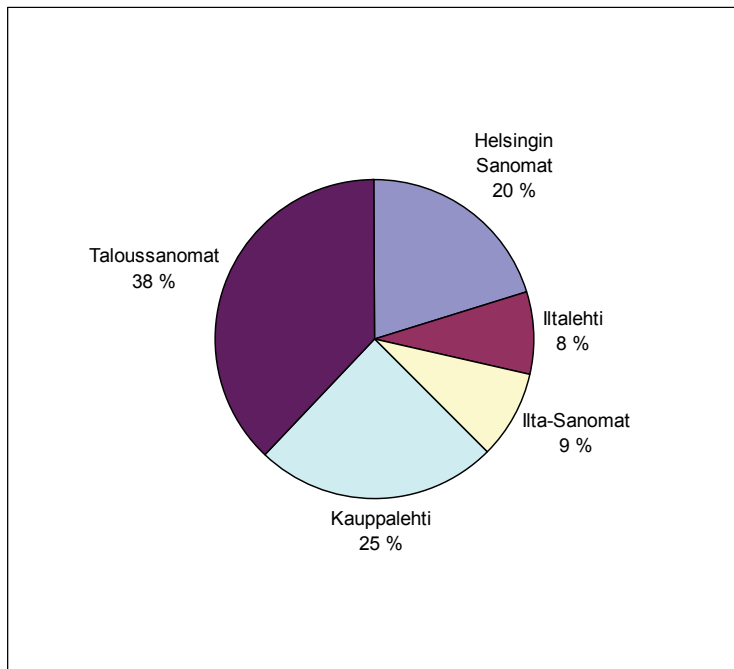
Iltapäivälehdistä julkaistiin kuudesosa kaikista Elcoteq-jutuista. Näiden lehtien kiinnostus ei kuitenkaan kohdistu niinkään Elcoteqiin yhtiönä vaan sen pääomistajaan Antti Piippon, joka esiintyi vuosina 2002–2005 iltapäivälehtien sivuilla mitä erilaisimmissa yhteyksissä. Osinkomiljoonien lisäksi huomiota saivat niin Piipon naisuhteet kuin hänen moottoripyörä- ja taideharrastuksensa.

Roosa pelottelee, vikittelee ja viihdyttää Antti Piipon ullakolle vievässä portaikossa. [...] Digikummitus, jonka Kivi Sotamaa ja Juha Huuskonen loivat, tekee tänä iltana näyttävän entréen Piipon Helsingin asunnossa. (IL 30.11.2002)

⁴ Vuosikertojen sivumäärät on poimittu Suomen Lehdistöstä 6/02, 6/03, 6/04, 6/05. Vuoden 2005 luvut on kysytty suoraan ko. sanomalehdistä toukokuussa 2006. Ilta-Sanomien ja Kauppalehden vuoden 2004 lukuja on oikaistu Suomen Lehdistössä julkaistuista luvuista lehdistä saatujen tarkennusten perusteella.

⁵ Talousaiheisen sisällön osuudet vähintään neljä kertaa viikossa ilmestyvien sanomalehtien koko sisällöstä on poimittu Sanomalehtien Liiton Toimitustilastosta 2002 ja 2004.

Kuva 2.3. Elcoteq-aiheisten juttujen jakauma lehdittäin (N=1263).

Taulukko 2.3. Elcoteq-aiheisten juttujen jakauma lehdittäin 2002–2005.

	2002	2003	2004	2005	Yht.	Yht.
	%	%	%	%	%	N
Helsingin Sanomat	21	19	20	22	20	255
Iltalehti	14	9	5	4	8	106
Iltä-Sanomat	16	8	5	4	9	111
Kauppalehti	19	27	27	25	25	311
Taloussanomat	29	37	44	45	38	480
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	
N	338	386	328	211		1263

Taloussanomien Elcoteq-kirjoittelu on kasvanut jonkin verran vuodesta 2002 lähtien sekä absoluuttisesti että suhteellisesti, kun taas Helsingin Sanomien ja Kauppalehden osuudet ovat pysyneet suunnilleen samana.

Iltapäivälehtien Elcoteq- ja Antti Piippo -aiheinen kirjoittelu on vähentynyt selvästi vuoden 2002 jälkeen. Vuoden 2002 iltapäivälehtien kirjoittelun runsasta määrää selittää ennen kaikkea tuolloin käyty pahoinpitelyjupakan oikeudenkäynti, jossa Antti Piippo tuomittiin sakkoihin. Vastaavaa määrää mediajulkisuutta saanutta yksittäistä tapahtumaa ei aineistossa tutkimusjaksolla myöhemmin enää esiintynyt.

2.3. Osinkokarkeloita, Nokia-riippuvuutta ja kovaa kuria

Jutut jaoteltiin kolmeen eri aihepiirikategoriaan, joita olivat Yleinen talous, Pörssi/tulos ja muu kuin talous. Yleinen talous -kategorian jutut ovat talousjournalismia, joka ei suoranaisesti liity pörssi uutisointiin. Tällaisia ovat esimerkiksi henkilöhaastattelut, uutiset uusista sopimuksista ja tehdasreportaasit.

Vapaakauppa ja Brasilian kasvavat markkinat ovat houkutelleet kännykkäjätit sademetsään. Jättien perässä viidakkoon suuntaavat myös alihankkijat. Tuorein alueen suomalaisyrityksistä on Elcoteq, jonka toiminta Manauksessa alkoi loppuvuonna. (TaSa 1.3.2005)

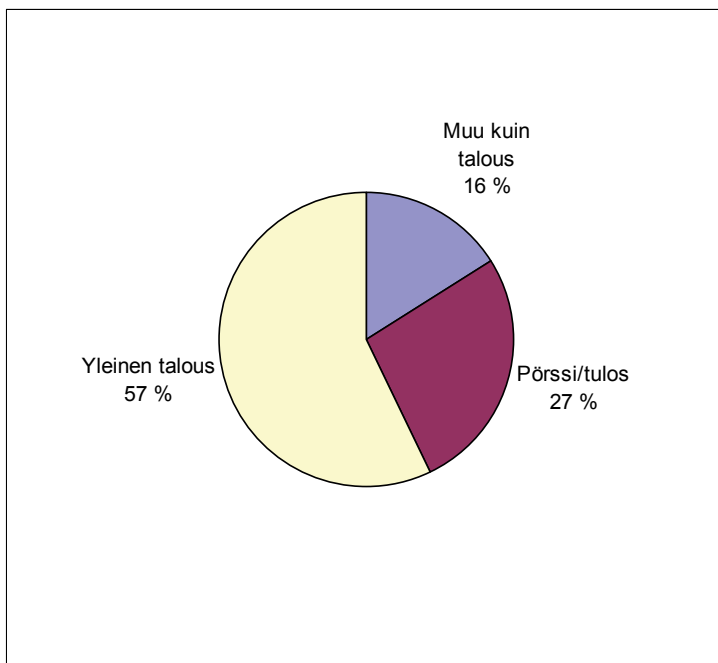
Pörssi/tulos-jutut olivat pörssikatsauksia tai tulosuutisia, joissa seurattiin joko pörssiyritysten osakekurssin päivittäistä kehitystä tai yhtiöiden tuloskehitystä osavuotiskatsauksien ja tilinpäätösten nojalla.

Nokian ennakoitua parempi tulos pisti osakkeen selvään nousuun, mutta sitäkin enemmän vetoapua saivat Nokian tärkeät yhteistyökumppanit Perlos ja Elcoteq. (HS 22.2.2005)

Muu kuin talous -kategorian jutut eivät suoranaisesti liittyneet talouselämään, Elcoteqiin tai sen toimintaan, mutta yhtiö tai sen pääomistajat kuitenkin mainittiin jutuissa.

Absurdia tai ei, Pietarin kymmenpäiväisen juhlahumun ensimmäisiä tapahtumia perjantaina oli Elcoteqin pääomistajan Antti Piipon ja kumppaneiden Harley Davidson -ajelu Nevski prospektilla. (HS 24.5.2003)

Kuva 2.4. Elcoteq-aiheisten juttujen jakauma aihepiireittäin (N=1263).

Taulukko 2.4. Elcoteq-kirjoittelun aihepiirijakauma lehdittäin.

	Helsingin Sanomat	Iltalehti	Iltasanomat	Kauppalehti	Taloussanomat	Yht.	Yht.
	%	%	%	%	%	%	<i>N</i>
Muu kuin talous	19	67	57	3	2	16	202
Pörssi/tulos	17	4	1	30	41	27	340
Yleinen talous	64	29	42	67	57	57	721
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	
<i>N</i>	255	106	111	311	480		1263

Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa on selviä eroja lehtien välillä. Taloussanomien Elcoteq-jutuista lähes puolet on pörssi- ja tulosraportointia, mikä on selvästi enemmän kuin Kauppalehdellä. Elcoteqin kurssikehitys näyttäisikin kiinnostavan Taloussanomiam selvästi Kauppalehteä enemmän.

Talouslehtien pörssi- ja tulosraportoinnissakin on eroja: Kauppalehti noteeraa Elcoteqin pörssiseurannassaan useimmiten vain yhtiön tulosjulkistuksen yhteydessä, kun taas Taloussanomissa Elcoteq päättyy pörssikatsaukseen myös muiden yhtiötä koskevien uutisten takia. Taloussanomien pörssikatsauksissa korostuu usein Elcoteqin suhde Nokiaan ja samalla Elcoteqin kurssivaihtelua selitetään reaktiona Nokian kurssin muutoksiin.

Myös matkapuhelinten mekaniikkakokonaisuuksia valmistavan Perloksen ja elektroniikan valmistuspalveluja tarjoavan Elcoteqin osakkeet kallistuivat selvästi Nokian imussa. Edellinen vahvistui 6,7 prosenttia ja jälkimmäinen 4,3 prosenttia. (TaSa 28.1.2005)

Kauppalehti keskittyy pörssikatsauksessaan useimmiten vain muutamaan yhtiöön, kun taas Taloussanomien pyrkii käsittelemään pörssiraportoinnissaan useampia yrityksiä yhdellä kertaa. Molemmissa talouslehdissä muuhun kuin talouteen suoraan liittyvät Elcoteq-jutut ovat hyvin marginaalisissa osassa.

Viinapullot ja poronkarvatöppöset alkavat olla liikelahjoina jo menneisyyttä. [...] Logonetissa [liike]lahjanannon viestejä tutkitaan tarkasti. Yritys vastaa muun muassa Elcoteqin koko ”profiilituotehankinnasta” sekä Nordea-konsernista pohjoismaisen SAG-ryhmän kautta. (TaSa 20.11.2004)

Helsingin Sanomissa Elcoteqin pörssi- ja tulosraportointia on selvästi taloussanomalehtiä vähemmän. Talouteen liittymättömiä juttuja Elcoteqista tai sen pääomistajista siinä on vastaavasti enemmän. Joissakin jutuissa Antti Piippo esiintyi varsin erikoisissa yhteyksissä:

Illallisilla pöytänaapuri puhkesi kertomaan lapsuudenmuistoistaan Lempäälästä. [...] Porukoissa pyöri mukana kesy variksenpoika Jallu, joka istui kyydissä milloin kenenkin tarakalla. [...] Pikkuveli vääntelehti vähän vaivautuneena. Lopulta hän sai kakaistua, että joku porukasta oli tappanut Jallun. Hän mutisi, että hänellä oli vahva epäily siitä, kuka oli syyllinen. Lopulta hän kakaisi nimen. Pöytäseuralainen tuijotti hetken hiljaa soppalautaseensa ja sanoi sitten: ”Se oli Antti Piippo”. (HS Kuukausiliite, toukokuu 2002)

Vastineessaan Antti Piippo tuomitsi Kuukausiliitteen vihjailun ja kyseenalaisti jutun kirjoittaneen toimittajan motiivit:

Tällaista selkään puukottavaa, häikäilemättömän ilkeämielistä journalismia ei yleensä tapaa laatulehdessä. [...] Elämä on absurdia, mutta en ole koskaan voinut kuvitella joutuvani vakuuttelemaan HS:n lukijoille, että en ole tappanut variksenpoikaa 50-luvulla Lempäälässä, vaikka olenkin Antti Piippo. (HS 12.5.2002)

Iltapäivälehdissä taas painottuvat odotetusti muut kuin talousaiheet. Elcoteq esiintyi vuosina 2002–2005 iltapäivälehtien jutuissa lähinnä pääomistajansa Antti Piipon kautta, ja jutuista suurin osa liittyy muuhun kuin talouteen. Tosin poikkeuksiakin on: Iltasanomissa Elcoteq esiintyi 2002–2005 varsin usein professori Jarmo Leppiniemen talousaiheisissa kolumneissa.

Harmitti aikoinaan, kun Antti Piippo jäi jäähyllä Elcoteqin hallituksesta yksityiselämän nahisteluun liittyvän epäilyn takia. Moni Elcoteqin osakkeita ostanut on pannut rahansa likoon uskoen, että Piipon käsissä ne kasvavat. Samasta syystä on tärkeää, ettei Antti Herlin jätä Konetta sisäpiirikauppaepäilyn takia. (IS 20.6.2005)

Myös yleiset talousaiheiset jutut eroavat lehdittäin. Lehdillä on selvä työnjako talouden uutisoinnissa, ja syyt tuntee kiinnostusta Elcoteqin kaltaista pörssi-yhtiötä kohtaan vaihtelevat kunkin lehden uutisarvostusten mukaan.

Iltapäivälehtien talousuutiset ovat tyypillisimmin uutisia yritysten ylimmän johdon palkkauksesta, yhtiöiden jakamista osingoista tai optioista. Muut talouselämän aiheet ovat iltapäivälehdissä harvinaisempia. Iltapäivälehdissä korostuvatkin siis talousuutiset, joissa yritykset nähdään pääasiassa omistajiensa ja johtajiensa vaurauden kartuttajina.

Iloiset osinkokarkelot sen kun jatkuvat pörssi-yhtiöissä. Eilen elektroniikan sopimusvalmistaja kertoi palanneensa voittokantaan ja jakavansa välivuoden jälkeen taas osinkomannaa omistajilleen. Elcoteqin pääomistaja Antti Piipolle Lasse Kurkilahden palkkaaminen toimitusjohtajaksi oli kannattava päätös: Piipon oma osinkopotti parani nolasta 2,8 miljoonaan euroon, noin 16,6 miljoonaan markkaan, josta Piipon ei tarvitse enää maksaa senttiäkään veroa. (IL 7.3.2003)

Talouselähdissä optio- ja osinkouutisointi taas on vähäisemmässä roolissa muihin talousaiheisiin nähden. Pörssi-yhtiöitä, kuten Elcoteqia, arvioidaan ennen kaikkea sijoituskohteina.

Nokian matkapuhelimien hyvä myynti ja odotukset hyvästä joulukaupasta näkyvät sopimusvalmistaja Elcoteqin tuloksessa. [...] Yhtiön osakkeen kurssi ponkaisi hyvien uutisten jälkeen selvään nousuun. Pörssipäivän päätteeksi Elcoteqin osake maksoi 17,45 euroa eli yksitoista prosenttia enemmän kuin perjantaina. (TaSa 19.10.2004)

Helsingin Sanomien talousuutiset asettuvat iltapäivälehtien ja talouslehtien talousjuttujen välille: toisaalta ylimmän johdon palkkaus, optiot ja yhtiön jakamat osingot ovat merkittävässä roolissa, mutta myös muille aiheille annetaan tilaa. Helsingin Sanomien uutisoinnissa pörssi-yhtiöt nähdäänkin paitsi sijoituskohteena, myös työnantajina, ja niiden toimintaa arvioidaan myös pörssitalouden ulkopuolisista näkökulmista.

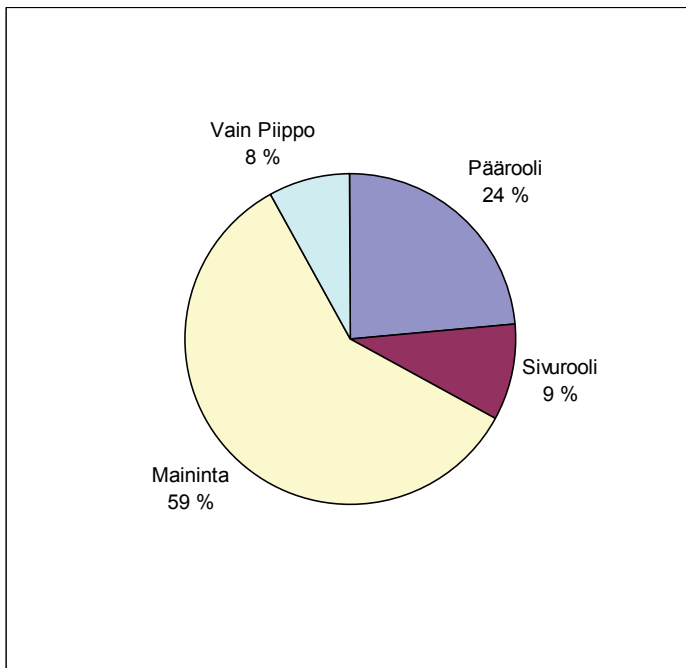
Elektroniikan valmistuspalveluja tarjoava Elcoteq torjuu yhtiön Tallinnan-tehtaiden työntekijöiden palkkoja ja työaikoja koskevan arvostelun. [...] Yhtiö kiistää Helsingin Sanomille Äripäivälehdessä esitetyn arvostelun. [...] Suomen Metallityöväen liiton Helsingin ja Uudenmaan liiton aluesihteri Pekka Sivill sanoo Elcoteqin palkkojen olevan Virossa huomattavasti alle

keskipalkkojen ja huonommat kuin muissa vastaavissa yrityksissä. Elcoteqin tehtaat tunnetaan Sivillin mukaan myös kovasta kuristaan. (HS 11.3.2005)

2.4. Elcoteq näyttelee pääosaa vain joka neljännessä jutussa

Aineistosta analysoitiin myös sitä, missä määrin nimenomaan Elcoteq oli juttujen aiheena. Päärooli-kategorian jutuissa suurin osa tai koko juttu käsitteli Elcoteqia. Sivurooli-kategorian jutuissa Elcoteq oli vain yksi jutun useista eri toimijoista, jotka saivat jutussa suunnilleen yhtä paljon huomiota osakseen. Maininta-kategorian jutuissa Elcoteq mainittiin vain ohimennen. Vain Piippo -kategorian jutut liittyivät lähinnä Elcoteqin pääomistajaan Antti Piippoon, mutta hänen suhdettaan yritykseen ei mainittu, vaan Piippoa kuvattiin esimerkiksi teollisuusmieheksi.

Kuva 2.5. Elcoteqin rooli yhtiöstä kirjoitetuissa jutuissa (N=1263).

Taulukko 2.5. Elcoteq-aiheisten juttujen rooli lehdittäin.

	Helsingin Sanomat	Iltalehti	Ilta-Sanomat	Kauppalehti	Talussanomat	Yht.	Yht.
	%	%	%	%	%	%	N
Päärooli	30	8	5	32	23	24	298
Sivurooli	5	8	12	11	10	9	118
Maininta	57	49	50	55	67	59	746
Vain Piippo	7	36	33	2	0	8	101
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	
N	255	106	111	311	480		1263

Huomionarvoista on, että vaikka Elcoteq esiintyi neljän vuoden aikana lähes 1 300 jutussa, Elcoteqin julkisuudesta suurin osa on kuitenkin vain yksittäisiä mainintoja. Tällaisia juttuja olivat esimerkiksi pääosa pörssikatsauksista.

Kun Elcoteq oli sivuroolissa, juttujen aiheena oli usein jokin yleisempi ilmiö, jota tarkasteltiin myös Elcoteqin kautta. Tällaisia juttuja julkaistiin useita esimerkiksi sars-epidemian yhteydessä vuonna 2003.

Elcoteq esiintyi usein sivuroolissa myös erilaisissa koostejutuissa, joissa selvitettiin esimerkiksi suomalaisten yritysten investointeja ulkomaille tai yhtiön suoritusta verrattiin muihin elektroniikan sopimusvalmistajiin tai muihin Nokian alihankkijoihin.

Nokian alihankkijat ovat alkuvuonna menestyneet selvästi päämiestään paremmin. Kun Nokian liikevaihto putosi tammi–maaliskuussa pari prosenttia vuoden takaisesta, alihankkijat kasvattivat myyntiään 24 prosenttia. Nokiaa vastavirtaan kulkivat pörssin kuudesta Nokia-alihankkijasta Elcoteq, Aspocomp, Elektrobit, Scanfil ja Perlos. (KL 18.5.2003)

Aineistosta vajaassa neljänneksessä Elcoteq esiintyi pääroolissa. Juttujen pituus vaihteli lyhyistä sähköuutisista laajoihin reportaaseihin. Tyypillisimpiä juttuja, joissa Elcoteq esiintyi pääroolissa, olivat osavuosisikastausten ohella uutiset uusista sopimuksista tai tehtaiden avaamisista.

Lisäksi osassa jutuissa Antti Piippo esiintyi ilman että hänen rooliaan Elcoteqissa olisi tuotu esiin. Näiden juttujen aiheet eivät myöskään juuri liittyneet talouselämään, vaan esimerkiksi seurapiireihin tai moottoripyöräilyyn. Tämä kielii siitä, että Antti Piippo on vakiintunut osaksi iltapäivälehtien julkkiskaartia, populaarijulkisuuden hahmoksi, joka on muodostunut jo niin tutuksi, että häneen voidaan viitata tuttavallisesti jopa pelkkää etunimeä käyttäen.

Antti Piippo nautti upeasta Tropicana de Cuba -showsta VR:n makasiineilla Helsingissä keskiviikkona. Yllätys oli melkoinen Antillekin, kun vähäpukeiset kuubattaret tanssahtelivat Antin luo ja vetivät hänet mukaan salsan syövereihin. Hetken vastusteltuaan maineikas liikemies kuitenkin suostui tanssimaan salsaa pöytien välissä. (IL 4.10.2003)

2.5. Sävykirjoa tulosoptimismista sensuroituun seuralaismissiin

Tutkimuksen tavoitteena oli myös selvittää, millaisessa sävyssä Elcoteqista lehdissä kirjoitetaan. Sävyn määrittäminen täysin objektiivisesti on mahdotonta, koska kyse on loppujen lopuksi tulkinnoista, jotka voivat olla eri lukijoilla hyvin erilaisia. Elcoteq-juttujen sävy tässä tutkimuksessa perustuu tutkijan omaan tulkintaan, jonka muodostamisessa apuna olivat ennalta määritellyt positiivisen, neutraalin ja negatiivisen jutun tyypit.

Sävyltään positiivisissa jutuissa Elcoteqiin ja sen liiketoiminnan kehitykseen suhtauduttiin myönteisesti ja optimistisesti. Myös jutut, joissa yhtiö esiintyi muunlaisissa myönteisissä yhteyksissä, tulkittiin sävyltään positiivisiksi.

Elcoteqin tuoreen Euroopan-johtajan Harri Ojalan työhuoneesta avautuvat mainiot näkymät. [...] Myös elektroniikan sopimusvalmistajan bisnesnäkymät ovat hyvät. Kuluttajaelektroniikan kysyntä pysyy kiivaana, ja kilpailusta huolimatta yhtiön tuottavuus on noussut kustannuksia nopeammin. (TaSa 9.11.2005)

Negatiivisiksi tulkituissa jutuissa Elcoteqiin ja sen liiketoiminnan kehitykseen suhtauduttiin kielteisesti. Myös sellaiset jutut, joissa Elcoteq esiintyi negatiivisissa yhteyksissä (esimerkiksi Antti Piipon pahoinpitelyjupakka) tulkittiin sävyiltään negatiivisiksi.

Elcoteqin työntekijät Tallinnassa moittivat palkkaansa ja työaikoja (HS 11.3.2005)

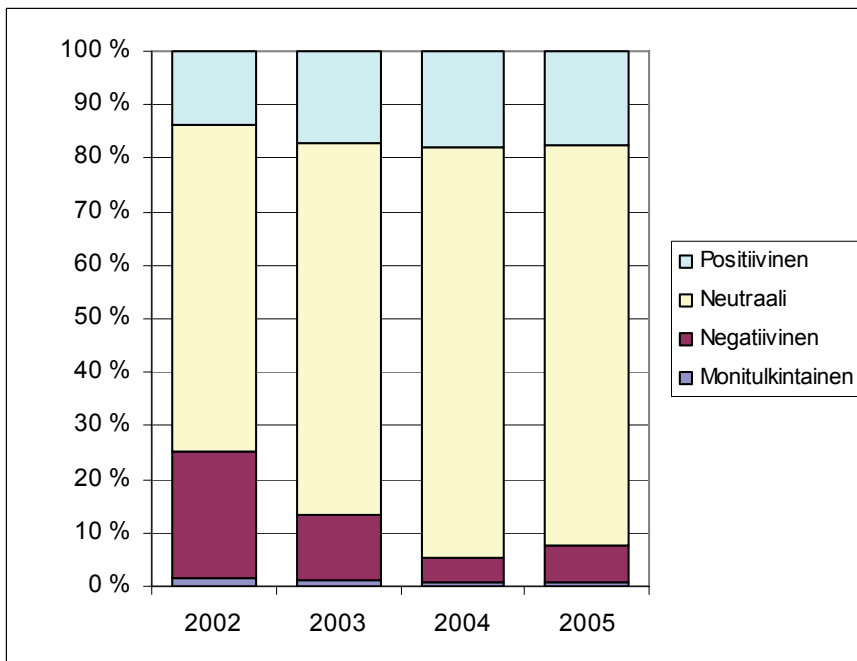
Sävyiltään neutraaleissa jutuissa taas ei ollut havaittavissa arvotusta suuntaan tai toiseen.

Elokuussa yhtiö kauppasi kolme neljänestä tuotekehitysyksiköstään Elcoteqille 11 miljoonalla eurolla. (HS 12.2.2003)

Osassa jutuista tekstin sävy oli niin monitulkintainen, että selvää rajanvetoa oli mahdoton tehdä. Usein näissä jutuissa kirjoittelun sävy oli sinänsä varsin neutraalia, mutta monitulkintaisuus nousi esiin joko jutun kokonaisuudesta tai muusta kontekstista. Esimerkiksi Antti Piipon pahoinpitelyjupakka näyttäisi jääneen elämään omaa elämäänsä ja nousevan sävyiltään monitulkintaisesti esiin odottamattomissakin yhteyksissä:

Kun naiset ajautuvat näkemyseroihin, he huutavat ensin ja sitten vasta tappelevat. Naisten kahdenväliset nujakat päättyvät aina sovintoon, mitä ei voi sanoa, kun vastakkain ovat mies ja nainen. Kukaan ei pyytänyt anteeksi, kun Antti Piipon ex-tyttöystävä huitaisi tätä lampulla. (IL 13.7.2002)

Kuva 2.6. Elcoteq-aiheisen kirjoittelun sävy (N=1263).

Taulukko 2.6. Elcoteq-aiheisen kirjoittelun sävy lehdittäin.

	Helsingin Sanomat	Iltalehti	Ilta-Sanomien	Kauppalehti	Talussanomien	Yht.	Yht.
	%	%	%	%	%	%	<i>N</i>
positiivinen	14	7	8	20	20	17	209
neutraali	71	54	60	73	73	70	884
negatiivinen	14	32	31	6	7	12	209
monitulkintainen	1	8	1	1	0	1	15
Yhteensä (%)	100	100	100	100	100	100	
<i>N</i>	255	106	111	311	480		1263

Elcoteq esiintyi negatiivisimmissa yhteyksissä iltapäivälehdissä. Tämä selittyy suurelta osin sillä, että iltapäivälehdet seurasivat tarkimmin Antti Piipon pahoinpitelyoikeudenkäyntiä. Iltapäivälehdissä oikeudenkäynnin kulkua selostettiin hyvinkin yksityiskohtaisesti, kun taas taluslehdissä noteerattiin lähinnä oikeudenkäynnin alku, Antti Piipon jättäytyminen pois Elcoteqin hallituksesta oikeudenkäynnin ajaksi ja käräjäoikeuden päätös. Helsingin Sanomissa negatiivisiksi tulkittavia juttuja oli selvästi enemmän kuin taluslehdissä, mutta kuitenkin vähemmän kuin iltapäivälehdissä.

Positiivisimmassa valossa Elcoteq taas nähtiin taluslehdissä, joissa negatiiviset Elcoteq-uutiset koostuivat lähinnä tulospettymyksistä. Sävyltään myönteisimmin virittyneitä olivat jutut, joissa Elcoteq esiintyi joko sivu- tai pääroolissa. Maininta-julkisuus on suurimmaksi osaksi sävyiltään neutraalia, kun taas vain Piipoon keskittyvät jutut olivat negatiivisimpia. Tämä seikka pitkälti selittää vuoden 2002 negatiivisten juttujen suuren osuuden. Tämän jälkeen negatiivisesti virittyneet Elcoteq-jutut ovat liittyneet lähes poikkeuksetta yhtiön suoriutumiseen markkinoilla. Kokonaisuutena suurinta osaa Elcoteq-kirjoittelusta voi kuitenkin pitää sävyiltään neutraalina.

Vaikka Elcoteq-aiheisten juttujen määrän ja yhtiön osakekurssin vaihtelun välillä ei ole enää ollut juurikaan yhteyttä vuoden 2001 jälkeen, yhteys on silti säilynyt osakekurssin ja yhtiöstä tehtyjen tulkintojen välillä. Taluslehdissä Elcoteq-aiheisten juttujen sävy on vaihdellut pitkälti yhtiön osakekurssin muutoksien mukaan. Vastaavaa suhdanneherkkyyttä ei ole havaittavissa iltapäivälehdissä, joissa kiinnostuksen kohteena ei niinkään ole Elcoteqin suoritus pörssi-yhtiönä.

Iltalehden Elcoteq-kirjoittelu oli hieman Ilta-Sanomien uutisointia kielteisemmin virittyntä. Lisäksi Iltalehden jutuista joka kymmenes oli sävyiltään monitulkintainen:

Vappupallojen perinne kulkee Suomessa lasten käsissä. Mutta myös aikuiset ansaitsevat omat pallonsa. Mikä kuvaisi aikaamme paremmin kuin ilmapallo, paisutetut kuoret tyhjää täynnä? [...] Mökkikansaa edustaa ilmapalloissa teollisuusmies Antti Piippo. Kukapa olisi sopivampi henkilö neuvomaan meitä rentoutumaan, löysäämään hiukan vyötä mökillä. (IL 27.4.2002)

Iltalehdessä monitulkintaisina pidettäviä tekstejä oli selvästi eniten. Monitulkintaiset jutut liittyivät usein Antti Piipoon ja esiintyivät tyypillisimmin erilaisissa pakinoissa ja kolumneissa tai niihin rinnastettavissa teksteissä. Antti Piipon asema monimerkityksisenä julkisuuden hahmona vakiintui viimeistään pahoinpitelyjupakan myötä.

Jos aineistosta poistetaan Antti Piipon pahoinpitelyoikeudenkäyntiin liittyvät jutut, Elcoteq-kirjoittelun sävy ei iltapäivälehtiä lukuun ottamatta juurikaan muutu. Iltalehdessä negatiivisten juttujen osuus laskee hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä ja Iltasanomissa neljä prosenttiyksikköä. Iltapäivälehdet ruotivat negatiivisessa sävyssä myös prosessia, joka kulminoitui Helsingin käräjäoikeuden tuomarin päätökseen kieltää Yhtyneitä Kuvalehtiä kirjoittamasta Piippon yhdistetystä naisesta. Iltapäivälehdissä tämä myöhemmin kumottu päätös tulkittiin sananvapauden rajoittamiseksi.

Suomen perustuslain mukaan ” jokaisella on sananvapaus”.
Laki tarkentaa: ”Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.”
Tärkeä kohta on tämä ”kenenkään ennakolta estämättä”. Siinä ei sanota, että ”jos Helsingin käräjäoikeus sattuu niin hyväksi näkemään”. (IS 7.10.2002)

Miten Piipon seuralaismissin ja Henry Saaren kohtelu mediassa eroaa toisistaan?
Ensimmäisestä sensuuri estää kirjoittamasta, kun taas toisesta kirjoittamisen syy on juuri sen suuri. (IL 12.10.2002)

2.6. Analyttikot ja yritysjohtajat lähteinä yhtä usein

Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa vuosina 2002–2005 esiintyi yhteensä 968 lähdeä 820 jutussa. Lähteellä tarkoitetaan tässä yhteydessä journalismin ulkopuolista tahoja, joka pääsee esittämään näkemyksensä julkisuuteen. Osassa jutuissa mikään ulkopuolinen taho ei päässyt esittämään näkemyksiään.

Aineiston lähteistä kirjattiin erikseen sellaiset tapaukset, jossa lähteenä on nimenomaan Elcoteqin organisaatioon kuuluva henkilö. Konsernijohtotason lähteisiin katsottiin kuuluvan yrityksen ylimmät johtajat ja hallituksen jäsenet. Paikallistason johto taas käsittää esimerkiksi tehtaanjohtajat. Työntekijälähteet puolestaan olivat enimmäkseen pääluottamusmiehiä. Vastaavalla jaottelulla luokiteltiin myös juttuaineistossa esiintyneiden muiden yritysten edustajat.

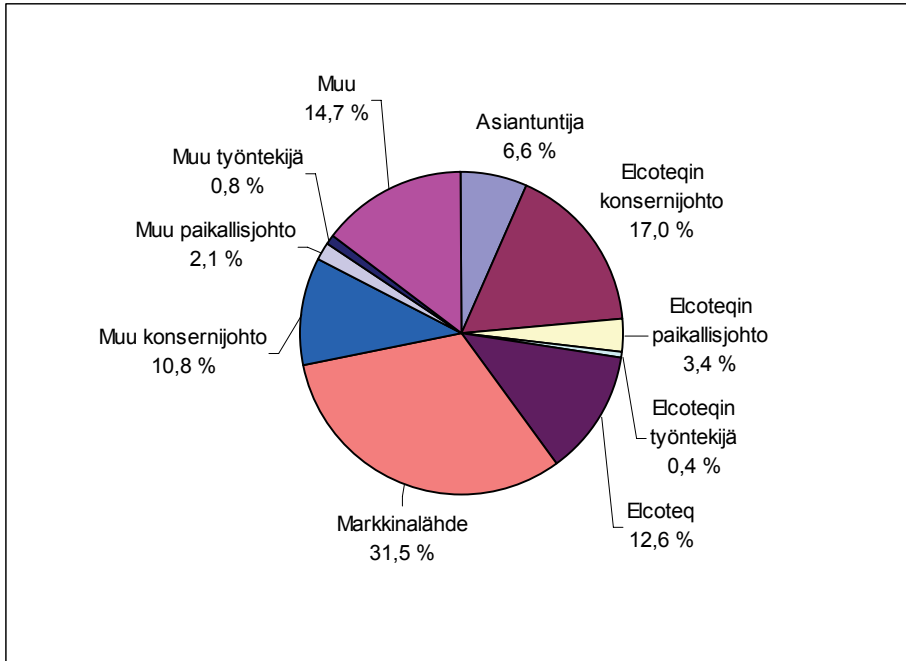
Osassa jutuista lähteenä toimi koko yhtiö. Näissä henkilöimättömissä jutuissa yhtiö kokonaisuutena personoitiin lähteeksi:

Elcoteq arvioi, että sen liiketulos alkaneen vuoden ensimmäisellä neljänneksellä jää viime vuoden vastaavaa neljänneistä heikommaksi. [...] Elcoteqin mukaan liiketuloksen lasku alkaneella kaudella johtuu pääasiassa tuotevalikoimasta ja useiden samanaikaisten laajennushankkeiden kustannusvaikutuksista. (KL 11.2.2005)

Lisäksi jutuissa esiintyi lukuisia muita suoranaisesti yrityksiin liittymättömiä lähteitä. Tällaisia olivat muun muassa erilaiset tutkijat ja muut asiantuntijat. Tärkeä ja useissa jutuissa toistuva ryhmä ovat markkinalähteet, jotka koostuvat lähinnä pörssivälittäjistä ja analyttikoista.

Muut lähteet -kategoriassa on esimerkiksi erilaisia virkamiehiä tai talouselämään liittymättömiä toimijoita, kuten seurapiiripalstojen julkkiksia.

Kuva 2.7. Lähteet Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa (N=968).

Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa tavallisimpia ovat erilaiset markkinalähteet. Seuraavaksi yleisimpiä lähteitä olivat Elcoteqin johtajat. Jos Elcoteqin ja muiden yritysten johtajat lasketaan yhteen, johtoportaan osuus juttujen lähteistä nousee kolmannekseen.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että talousjournalismi käyttää lähteenä yhtä usein analyytikoita ja pörssivälittäjiä kuin yritysten omaa johtoa. Usein analyytikoita käytetään täydentämään yritysjohtajien itse antamaa tulkintaa yritystä koskevasta uutisesta, mutta tavallisinta on, että yritystä kommentoi samassa jutussa vain joko yritysjohto tai yrityksestä riippumaton analyytikko.

Pajarin (2003) mukaan analyytikoilla on useita eri tehtäviä talousjournalismissa. Analyytikoiden näkemyksiä hyödynnetään erityisesti spekulatiivisissa jutuissa. Yritysjohdolta media ei saa vahvistusta esimerkiksi yrityskauppahuille, koska pörssilainsäädäntö estää yritysten edustajia spekuloida pörssitiedottamisen alaisilla asioilla. Analyytikoilla tätä rajoitusta ei ole.

Elcoteq ei halunnut eilen kommentoida selvän tuloskasvun syitä. Yhtiö julkaisee varsinaisen heinä–syyskuun osavuositiedotuksensa ensi viikon keskiviikkona. Sen sijaan markkinoilla syyt olivat selvillä. – Oli odotettavissa, että Elcoteqin liikevaihto ja tulos kehittyvät ennakoitua paremmin, sillä yhtiön pääasiakkaan Nokian matkaviestimien myynti on sujunut hyvin ja neljännen vuosineljänneksen näkymät ovat myönteiset, toteisi pankkiriililiike FIM:in analyytikko Erik Sucksdorff uutistoimisto Startelille. (TaSa 19.10.2004)

Toinen analyytikoiden keskeinen tehtävä on Pajarin mukaan antaa markkinavoimille nimi, ja joskus kasvotkin. Samalla spekulatiivisen esittäminen analyytikon sitaatissa siirtää vastuun toimittajalta analyytikolle. Joissakin tapauksissa toimittaja saattaa tietää jo etukäteen, mitä analyytikko sanoo, mutta hyödyntää analyytikkolähdettä tavan vuoksi ja lisätäkseen jutun uutismaisuutta ja uskottavuutta. Toimittaja tulee samalla suorittaneeksi

”objektiivisuuden strategisen rituaalin” (Pietilä 1997, 292–293). Tämä vähentää toimittajan omaa vastuuta tekstin sisällöstä: teksti vaikuttaa objektiivisemmalta, kun jutussa esitetyt mielipiteet ovat jonkun muun kuin toimittajan.

Journalismin kannalta analyttikot ovat kuitenkin ongelmallinen lähde, sillä he eivät ole puolueettomia asiantuntijoita. Analyttikot edustavat pankkiiriliikkeitä, joilla on omat intressinsä. Analyttikon työn perimmäisenä tarkoituksena on lopulta edistää hänet työllistävän pankkiiriliikkeen arvopaperikauppaa. Tätä sidonnaisuutta talousjournalismissa tuodaan harvoin esiin. (Pajari 2003, 185)

Analyttikot pääsivät Elcoteq-talousjournalismissa esiin yleisimmin pörssikatsausten yhteydessä, mutta analyttikoiden rooli ei ole rajattu ainoastaan pörssijournalismiin: analyttikoiden ennusteiden avulla lehdet pyrkivät luomaan laajempaa kuvaa esimerkiksi elektroniikan sopimusvalmistuksen yleisnäkymistä.

Alkava tulosviikko tuo tietoja muun muassa telealan sopimusvalmistajien kehityksestä. Keskiviikkona huhti–kesäkuun tuloksensa julkistaa Elcoteq. Torstaina on vuorossa Perlos. Analyttikot odottavat molemmilta yhtiöiltä selviä tulosparruksia. [...] Carnegien analyttikon Mika Palorannan mukaan on kiinnostavaa nähdä, miten Nokian kehno toinen neljännes on vaikuttanut yhtiöiden liikevaihtoon. (TaSa 31.7.2004)

Työntekijän ääni ei kanna talousjulkisuudessa: Elcoteqin ja muiden yhtiöiden työntekijät pääsevät ääneen vain reilussa kymmenessä jutussa, eli noin prosentissa kaikista jutuista. Työntekijän julkisuus on talousjournalismissa hyvin marginaalista. Työntekijä pääsee ääneen useimmiten jutuissa, joissa tutustutaan suomalaisyrityksen toimintaan ja työoloihin Suomen ulkopuolella sijaitsevissa tehtaissa. Suomessa talousjournalismi katsoo työntekijän olevan kiinnostava lähde ainoastaan irtisanomisten yhteydessä. Tällöinkin rivityöntekijä saa varsin harvoin suunvuoroa, ja työntekijänäkökulmaa jutuissa edustaa pääluottamusmies.

Pääluottamusmies Simo Jästerbergin mukaan työntekijät elättelivät toivetta, että tuotanto siirtyisi esimerkiksi Lohjalle. Loppujen lopuksi ratkaisu ei kuitenkaan ollut yllätys: ”Ihmiset olivat valmistautuneet tähän. Tuotanto on Virossa valitettavasti halvempaa. Tämä on sitä nykyaikaa.” (HS 28.2.2004)

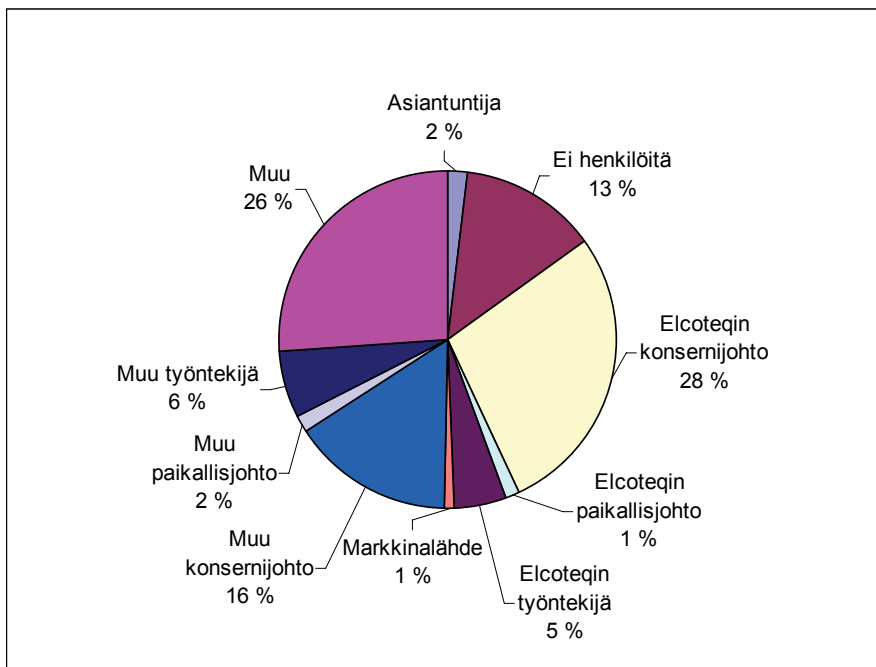
Myöskään paikallistason johto ei ole talousjournalismin kannalta kovin kiinnostava lähde: talousjournalismi käyttää tehtaanjohtajia lähteinään vain muutamassa prosentissa jutuista.

Lähteiden käytössä ei juuri ole eroja lehtien välillä. Iltapäivälehdissä korostuvat muut kuin talouteen liittyvät lähteet, mutta Taloussanomien, Kauppalehden ja Helsingin Sanomien talousjournalismin lähdekäytännöt ovat varsin yhteneväisiä. Taloussanomissa tosin analyttikkolähteitä on selvästi muita lehtiä useammin. Taloussanomien pörssikatsauksen peruskaavaan näyttää kuuluvan analyttikkokommentti, mitä taas kaikissa Kauppalehden pörssikatsauksissa ei ole.

2.7. Tuntematon työntekijä poseeraa, tunnettu analyytikko ei

Lähteiden lisäksi jutuista analysoitiin myös niiden kuvitus. Lähteiden tavoin kuvista eroteltiin sellaiset tapaukset, joissa esiintyy nimenomaan Elcoteqin organisaatioon kuuluva henkilö. Konsernijohtotason kuvissa esiintyivät yrityksen ylimmät johtajat ja esimerkiksi hallituksen jäsenet. Paikallistason johto taas käsittää esimerkiksi tehtaanjohtajat. Työntekijäkuvissa yleinen aihe oli yrityksen työntekijät työnsä ääressä tehdaslinjalla. Vastaava jaottelu tehtiin kattamaan myös muut juttuaineistossa esiintyvät yritykset.

Kuva 2.8. Kohteet Elcoteq-aiheisten juttujen kuvissa (N=579).

Muut henkilöt -kategorian kuvissa oli pääosin talouselämän aiheisiin liittymättömiä henkilöitä, kuten julkisuuden henkilöitä. Ei henkilöitä -kategorian kuvissa ei esiintynyt ihmisiä, vaan kuvissa oli esimerkiksi matkapuhelimia tai tehdasrakennuksia.

Elcoteq-aiheisten juttujen kuvissa esiintyy useimmiten yritysten ylin johto. Talousjournalismi henkilöi yhtiöt niiden johtajiin, jotka pääsevät kasvoillaan julkisuuteen esimerkiksi tulosuutisoinnin yhteydessä.

Työntekijät eivät yleensä pääse ääneen talousjournalismissa, mutta esiintyvät sitä vastoin jonkin verran talousjuttujen kuvituksessa. Työntekijät esiintyvät Elcoteq-aiheisten juttujen kuvissa pääosin nimettöminä, yhtenä tuotannontekijänä muiden joukossa esimerkiksi tuotantolinjan äärellä. Sen sijaan talousjournalismin lähteinä keskeiset analyytikot (markkinalähteet) jäävät käytännössä katsoen lähes täysin talouskuvien ulkopuolelle. Analyttikoiden tehtävä talousjournalismissa on antaa markkinavoimille ennen kaikkea ääni, muttei kasvoja.

Analysoidut lehdet käyttävät kuvia eri tavoin. Iltapäivälehdissä kuvitusaiheina korostuvat muut kuin talouselämään liittyvät kuvat, kun taas talouslehdissä pääosassa kuvista esiintyy yritysten ylin johto. Talouslehdet myös hyödyntävät työntekijöitä jutun kuvituksena jonkin verran, kun taas iltapäivälehtien kuvissa työntekijä esiintyy erittäin harvoin.

2.8. Kolme näkökulmaa neljässä vuodessa

Aiemmassa Elcoteqin julkisuuskuvaa selvittäneessä tutkimuksessa tultiin siihen tulokseen, että Elcoteqin vuosien 1997–2001 julkisuus jakautui neljään yhtenäiseen jaksoon: Elcoteqia pidettiin aluksi lupauksena, joka muuttui vuonna 1998 pettymykseksi, nousi tähdeksi 1999–2000 ja lopulta romahti vuonna 2001. (Koljonen & Heikkilä 2002, 36)

Myös vuosien 2002–2005 Elcoteq-kirjoittelussa on havaittavissa jaksoja, joissa tietyt teemat ovat olleet muita hallitsevampia yhtiön julkisuudessa. Vuonna 2002 julkisuuden valokeilassa oli Elcoteqin pääomistaja Antti Piippo. Elcoteqista talousjulkisuudessa noteerattiin näyttävästi samana vuonna Benefonin tuotekehityksen ostaminen ja orastavat Kiinan-toiminnot. Vuonna 2003 median huomio kiinnittyi yhtiön pääasiassa kotimaassa tapahtuneisiin toiminnan järjestelyihin. Vuodesta 2004 lähtien talousjulkisuus on tarkastellut Elcoteqia ennen muuta globaalina toimijana.

Kohumiljonääri parrasvaloissa

Keväällä 2002 hallitseva teema Elcoteqin julkisuudessa oli Antti Piipon pahoinpitelyoikeudenkäynti. Piipon huvilan tapahtumien pointti alkoi lehdistössä jo edellisen vuoden syksyllä, mutta oikeuteen asti juttu päättyi vasta keväällä 2002. Elcoteqiin liittyvä julkisuus oli vuoden 2002 loppuun asti pitkälti Piipon julkisuutta, ja yhtiö jäi noin vuoden ajan pääomistajansa varjoon julkisuuden valokeilassa.

Iltapäivälehdissä puitiin Piipon huvilan öisiä tapahtumia päivästä toiseen hyvin yksityiskohtaisesti, ja oikeudenkäynnin käänneet uutisoitiin sekä Iltalehdessä että Ilta-Sanomissa räväkästi ja näyttävästi.

Piipon huvilan pahoinpitelyjupakka luultua raadollisempi (IL 6.4.2002)

Yö Piipon huvilalla päättyi väkivaltaan (IS 6.4.2002)

Taloussanomien ja Kauppalehti noteerasivat oikeudenkäynnin tuloksen lyhyillä uutissähkeillä, eivätkä ne lähteneet spekuloimaan käräjäoikeuden tuomion vaikutusta Elcoteqille. Sen sijaan Ilta-Sanomien arveli, että oikeudenkäynnin tuoman kielteisen julkisuuden myötä ”Piiposta on tullut rasite jo omalle yhtiölleenkin”.

Oikeudenkäyntiselostusten rinnalla Piipon globalisaatiopuheenvuorot menettävät teränsä, eikä Piippoa enää taideta kaivata arkkipiispan Arvojen akatemiaankaan, jonka toiminnasta hän on arvostelukykyä osoittaen pidättäytynyt. Surullinen juttu. (IS 11.4.2002)

Viime elokuun tapahtumat vihdoinkin käräjillä

Piipon ja naisten oikeus- taistelu alkaa huomenna

Elcoteqin pääomistajan Antti Piipon epäillyn pahoinpitelyjutun oikeuskäsittely alkaa perjantaina Raaseporin käräjäoikeudessa Tammisaarella. Piippon syytetään kahden naisen pahoinpitelystä.

Oikeudenkäynnin aikana kuullaan vastaajien ja asianomistajien lisäksi useita todistajia. Kihlakunnansyyttäjä Harri Lindberg on kutsunut oikeuden kuuluttavaksi kolme todistajaa.

Etuksiteen ei tiedetä varmudella, saadaanko juttu perjantain aikana vietyä läpi, mutta käräjäoikeus jatkaa käsittelyä tarvittaessa ensi viikon toistaina.

Laajaa julkisuutta saaneen jupakan juuret juontuvat elokuun alkuun, kun menestynyt yritysjohtaja ja Suomen varakkaimpiin henkilöihin lukeutuva Antti Piippo meni kolmen ennestään tuntemansa naisen kanssa kesäasunnolle Kirkkonummelle.

Mitä asunnolla sen jälkeen todella tapahtui, on toistaiseksi epäselvää, mutta jossakin vaiheessa tunteet kuumenivat niin, että yksi naisista soitti ystävälleen ja pyysi apua.

Ystävä puolestaan hälytti poliisit paikalle ja jutun tutkinta käynnistyi.

Piippo teki tutkintapyyntöjä

Kaksi asunnolla olleista

naisista teki Piiposta rikosilmoituksen, koska katsovat tulleensa pahoinpidellyiksi.

Piippo on kiistänyt syylistyneensä pahoinpitelyihin ja päinvastoin kertonut itse joutuneensa pahoinpitelyn kohteeksi.

Hän on julkisuudessa kertonut heränneensä siihen, kun häntä löyettiin lampulla päähän. Syyttäjä onkin päättänyt nostaa Piipon lisäksi myös toista naista vastaan pahoinpitelysyytteen.

Piippo on tutkimusten kuluessa tehnyt useita tutkintapyyntöjä. Hän on pyytänyt poliisia selvittämään muun muassa, ovatko hänestä rikosilmoituksen tehneet naiset syyllistyneet kiristysyritykseen.

Lisäksi hän pyytää tutkimaan, onko hänen nimeänsä nainen syyllistynyt kunnianloukkauskokseen levittämällä Kirkkonummen tapahtumista sekä hänestä loukkaavia ja vääriä tietoja.

Tutkintapyyntö on siirretty Helsingin poliisiin tutkittavaksi. Poliisi on aikaisemmin ilmoittanut, että tutkintapyyntöjen esitutkinta käynnistyy vasta kun oikeus on tehnyt ratkaisun varsinaisen pääjutun osalta.

Piippo jättäytyi pian pahoinpitelyepäilyjen julkisuuteen tulon jälkeen Elcoteqin hallitustyöskentelyä.

Antti Piippo joutuu vastaamaan pahoinpitelysyytteisiin Raaseporin käräjäoikeudessa huomenna.

IL 4.4.2002

Antti Piippo päätyi otsikoihin myös vuoden 2002 syksyllä. Tällä kertaa oli kyse julkisuuden ja yksityisyyden välisestä rajankäynnistä. Helsingin käräjäoikeus kielsi Yhtyneitä Kuvalehtiä kirjoittamasta Piippon yhdistetystä naisesta, mitä mediassa pidettiin ennakkosensuurina ja sananvapauden rajoittamisena. Käräjäoikeus lopulta kumosi kirjoituskiellon, minkä Ilta-Sanomat (26.10.2004) tulkitsi palauttaneen ”perustuslain ilmaisuvapauden jälleen kunniaan”.

Julkisuuden henkilön yksityisyyden suojaa puitiin myös Julkisen sanan neuvostossa, jonne Antti Piippo kanteli useista lehdistä, joita hän syytti yksityiselämänsä loukkaamisesta.

Kantelun mukaan hänen nimensä on perusteettomasti liitetty kirjoituksiin, joissa kerrottiin entisen julkismallin hakemasta kirjoituskiellosta Yhtyneet Kuvalehdet Oy:lle. Piipon mukaan hän ei ollut turvaamistoimissa asianosainen eikä hän ole antanut suostumistaan kirjoitteluun (IS 16.11.2002)

Vaikka Elcoteqin julkisuus henkilöityi vuonna 2002 erityisen vahvasti Antti Piippon, Elcoteq ei yhtiönäkään jäänyt vaille huomiota. Erityisen tärkeänä talousmediassa nähtiin kauppa, jossa Elcoteq osti tuotekehitysyksikön Benefonilta. Kauppa tulkittiin molempia

osapuolia hyödyttäväksi: ”Benefon vältti välittömän konkurssin, Elcoteq sai lisäpotkua hidastuneeseen bisnekseen” (HS 2.7.2002). Lisäksi kaupan tulkittiin olevan osa Elcoteqin valmistautumista toiminnan aloittamiseen Kiinassa.

Elcoteq tarjoaisi yhteistyökuviioon teknologiaosaamistaan ja suhteita suuriin asiakkaisiin, kuten Nokiaan, ja kiinalainen osapuoli tarjoaisi paikallista osaamista, suhteita ja mahdollista tuotantokapasiteettia. (KL 3.7.2002)

Kiina oli yksi Elcoteq-uutisoinnin toistuvista teemoista vuonna 2002. Heti vuoden alussa Taloussanomien (3.1.2002) raportoi, miten ”telejätit vetävät alihankkijat perässään Kiinaan”. Kesällä Elcoteq aloitti matkapuhelinten valmistuksen kiinalaisyrittäjä Soutecille.

Elcoteq kehittää ja valmistaa Soutecille yhtä gsm-puhelinmallia Doungguanin tehtaallaan Kiinassa. Elcoteq etsii aktiivisesti uusia asiakkaita, koska yhtiöllä on runsaasti ylimääräistä valmistuskapasiteettia. (HS 7.6.2002)

Asiakkaiden haku tuotti tulosta loppuvuonna, jolloin Elcoteq teki siihenastisen historiansa suurimman yritysoston hankkimalla osuuden kiinalaisesta sopimusvalmistajasta. Talousmedia Suomessa näki kaupan tarjoavan Elcoteqille uudenlaisia mahdollisuuksia Kiinassa.

Elcoteq pääsee kauppojen avulla Beijingin Xingwang-teollisuuspuistoon, jossa GKI:n uusi tehdas sijaitsee. Lisäksi Elcoteq saanee GKI:n avulla myös muita asiakkaita kuin Nokian. (TaSa 18.12.2002)

Kotikentän järjestelijä

Vuoden 2003 alusta vuoden 2004 alkuun Elcoteq-julkisuuden hallitsevia teemoja olivat kotikentän muutokset ja uudelleenjärjestelyt, kuten Lohjan tehtaan yt-neuvottelut, Tellabsin Espoon-tehtaan osto ja sulkeminen sekä teollisuuselektronikkaliiketoiminnan eriyttäminen yhtiöstä.

Elcoteqin tuloksen elpyminen vuoden 2001 tappiolukemista tulkittiin talousmediassa toimitusjohtaja Lasse Kurkilahden ansioksi. Vuodelle 2003 Elcoteq asetti entistä kunnianhimoisemmat kasvutavoitteet, ja Taloussanomien (7.2.2003) näkikin Kurkilahden ”uhkuvan itseluottamusta” kun tämä latoi pöytänsä ”liikevaihdon kasvuennusteita, joita ei ole tietoliikennealalla muutamaan vuoteen nähty”. Samoihin aikoihin Elcoteq ilmoitti aloittavansa 160 henkilöä koskevat yt-neuvottelut Lohjan-tehtaallaan.⁶

Elcoteqin kasvuennusteiden saavuttaminen kuitenkin mutkistui, kun Aasiassa alkoi levitä sars-kuume-epidemia maaliskuussa 2003. Suomalaiset yhtiöt rajoittivat matkustustaan Aasiassa ja varautuivat tuotantohäiriöihin sars-alueella. Taloussanomien mukaan Elcoteqille sars-uhka oli muihin Aasiassa toimiviin suomalaisyrityksiin nähden selvästi suurempi:

Elcoteqin henkilöstöstä jo melkein kolmannes on Kiinassa, joten Elcoteq on suomalaisista suuryrityksistä alttein sars-keuhkokuumeelle. Elcoteq tekee kaikkensa pitääkseen viruksen

⁶ Lohjan yt-neuvotteluihin liittyvää kirjoittelua käsitellään tarkemmin luvussa 5.

tehtaidensa ulkopuolella, koska yksikin tautitapaus tehtaalla voi johtaa laitoksen sulkemiseen epämääräiseksi ajaksi. Elcoteqilla on tiukat matkustuskiellot Kiinaan ja Kiinasta. (TaSa 26.4.2003)

Epidemia jäi lopulta pelättyä vaisummaksi, eikä sillä ollut kovinkaan suurta vaikutusta suomalaisten yritysten toimintaan, mutta Kiinassa sillä oli Elcoteqin ”bisnestä hidastavia vaikutuksia” (KL 4.7.2003).

Nokian alihankkijarintamalla tapahtui elokuussa 2003 myllerryksiä, kun kännykänkuoria valmistavan Eimon ilmoitettiin olevan myynnissä. Elcoteqin arveltiin hakevan kasvua ennen kaikkea yritystojen kautta, mutta Eimon ostamisesta yhtiö ei kuitenkaan ollut kiinnostunut. Tellabsin Espoon-tehtaasta Elcoteq sen sijaan ilmaisi julkisen kiinnostuksensa varhaisessa vaiheessa. Myös talouslehdet pitivät Tellabs-kauppaa Eimoa järkevämpanä vaihtoehtona Elcoteqille:

Eimo ei sovi Elcoteqille, koska se merkitsisi pystysuoraa etenemistä valmistusketjussa. Tellabsin tehdas taas sopii hyvin, koska kyseessä on juuri sellaisten tietoliikennelaitteiden kokoaminen, joka yhtiötä nyt kiinnostaa. (KL 8.8.2003)

Eimo ei, Tellabs kyllä

Viroon tähtäävä Elcoteq hakee ahnaasti uusia kumppaneita

Pekka Uotinen
pekka.uotinen@kauppahehti.fi

Elektronikan sopimusvalmistaja Elcoteq on toteuttanut nyt vuoden ajan uutta tietoliikenteeseen keskittyvää strategiaansa. Toimitusjohtaja **Lasse Kurkilahti** kertoi eilen osavuositulosta esitellessään, että yhtiö käy parhaillaan neuvotteluja yritystostista ja uusista valmistuspalvelukumppanuuksista Euroopassa, Aasiassa ja Amerikassa.

Kirkas strategia näkyi myös Kurkilahden kommentteissa viikolla ajankohtaisaiheisiin. Myytävänä olevalle Eimolle vastaus on suora ”ei” ja Tellabsin selvitysten kohteena olevalla Espoon tehtaalla yhtä naseva ”kyllä”.

Eimo ei sovi Elcoteqille, koska se merkitsisi pystysuoraa etenemistä valmistusketjussa. Tellabsin tehdas taas sopii hyvin, koska kyseessä on juuri sellaisten tietoliiken-

Ei järjestelyjä. Elcoteqin toimitusjohtaja Lasse Kurkilahti sanoi eilen, että alan sopimusvalmistajien kesken ei käydä yhdistymisneuvotteluita.

nelaitteiden kokoaminen, joka yhtiötä nyt kiinnostaa. Kurkilahti ei halunnut

Elcoteq Network Oyj

1.4.-30.6.	2003	2002
milj.euroa		
Liikevaihto	500,4	425,2
Liikevoitto	1,7	1,2
Tulos*	-0,3	-1,3
Tulos/osake, euroa	-0,08	-0,08

*rahoitusserien jälkeen

kommentoida sitä, käykö Elcoteq neuvotteluita Tellabsin kanssa.

Lisää kumppaneita yhtiö tarvitsee joka tapauksessa saavuttaakseen kesäkuussa asetetun alennetun 2,5 miljardin euron volyymin. Nyt on koossa vasta miljardi. Vuoden viimeisellä neljänneksellä tarvitaan kovaa ryppistystä. Se edellyttää, että Kiinassa sars-taudin vaikutuksista toimintaan on päästy eroon. Ostetuille GKI-yhtiöille pitää saada asiakkaiksi paikallisia yrityksiä.

Elcoteq panee nyt paljon

toivoa myös sille, että Meksikon murheiden pesä eli Monterreyn tehdas saadaan taas vetoon.

Erialaisten kännykkätuotteiden valmistuksen pitäisi päästä siellä vauhtiin niin, että kapasiteetin käyttöaste nousisi lähemmäs 50 prosenttia. Kannattavaksi tehtaan ei uskota kuitenkaan vielä tänä vuonna yltävän.

Viroon muuttoa selvitetään

Elcoteqin eilen julkistettu osavuositarkastus on päivätty

Tallinnaan. Syy on siinä, että yrityksen johto neuvotteli toissapäivänä Viron pääministerin ja johtavien poliitikkojen kanssa. Kurkilahden mukaan keskusteluissa puhuttiin muun muassa maan tulevasta EU-jäsenyydestä ja siitä pitääkö maan nykyinen kustannus. Elcoteq on Viron suurin viejä ja Kurkilahti vertasi yhtiön asemaa siellä Nokiaan Suomessa.

- Olemme tyytyväisiä ja haluamme laajentaa toimintaa Virossa, Kurkilahti sanoi. Elcoteq lupaa vuoden loppuun mennessä kertoa, minne sen pääkonttori mahdollisesti siirretään. Talinnnaan muutosta ei tosin sanoen ole tehty päätöksiä.

Kurkilahti muistutti, että pääkonttoriselvitykset liittyvät yhtiön haluun nousta alan johtavaksi toimijaksi. Samalla pitäisi yhtiön markkina-arvo saada nostettua nykyistä kolmannesta suuremmaksi eli yli miljardin euron.

KL 8.8.2003

Tellabs-kauppa toteutui marraskuussa 2003. Pian tämän jälkeen Elcoteqin toimitusjohtaja Lasse Kurkilahti ilmoitti siirtyvänsä Kemiran pääjohtajaksi. Kurkilahti myönsi, että työ Elcoteqissa jäi ”jonkin verran kesken” ja etteivät alkuvuonna esitetyt kovat kasvutavoitteet aivan toteutuneet. Syitä tähän haettiin ennen kaikkea yhtiön ulkopuolisista tekijöistä:

[...] mutta toisaalta toimintaympäristö on ollut myös hankala. Oli it-sektorin notkahdus, josta toipumista häirtasivat niin sars kuin Irakin sotakin. (TaSa 25.11.2003)

Vaikka Kurkilahden lähtö tuli yllättäen, Elcoteq löysi uudet johtajat yhdessä päivässä omasta organisaatiostaan, ja toimitusjohtajaksi nimitettiin yhtiön Aasian-toimintojen johtaja Jouni Hartikainen. Kauppalehti tulkitsi tämän merkitsevän yhtiön nykyisen strategian jatkuvuutta:

Yhtiön hallituksen puheenjohtajan Antti Piipon vahvasta roolista kertoo se, ettei Elcoteq tarvitse vahvistusta johtoonsa talon ulkopuolelta. (KL 26.11.2003)

Helmikuussa 2003 Antti Piippo palasi Elcoteqin hallitukseen noin vuoden tauon jälkeen. Samoihin aikoihin Elcoteqin yhtiökokous antoi hallitukselle ja toimitusjohtajalle tehtäväksi selvittää missä yhtiön kotipaikan tulisi sijaita ja millä markkinapaikoilla yhtiön osakkeet pitäisi jatkossa noteerata. Kauppalehden (28.3.2003) mukaan taustalla oli sekä Lasse Kurkilahden että Antti Piipon huoli siitä, että ”ulkomaisten kilpailijoiden arvostus on moninkertainen Elcoteqiin nähden, vaikka tulosvertailussa Elcoteq on kilpailijoidensa kanssa samalla viivalla”. Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa osakkeensa aliarvostuksesta huolestuneelle Elcoteqille riitti ymmärrystä, ja yhtiötä pidettiin eräänlaisena ennakkotapauksena:

Elektroniikkateollisuuden sopimusvalmistaja Elcoteq on myös ajautunut hankalaan asemaan. Sen kilpailijoiden osakkeiden arvo on jopa moninkertainen Elcoteqin osakkeen arvoon verrattuna. [...] Yhtiön ratkaisu on merkittävä. Jos Elcoteq lähtee, seuraajia saattaa ilmaantua. (HS 29.3.2003)

Vuoden 2003 lopulla Elcoteq ilmoitti, että se aikoo pysyä Helsingin pörssissä eikä harkitse muita listautumisvaihtoehtoja ”ainakaan tässä vaiheessa”. Myös yhtiön pääkonttori pysyi toistaiseksi Espoossa. Sen sijaan Elcoteq ilmoitti käynnistävänsä valmistelut muuttumisesta eurooppayhtiöksi. Helsingin Sanomat näki eurooppayhtiöaikeiden ennakkoivan Elcoteqin siirtyvän lopulta pois Suomesta keveämmän yritysverotuksen perässä:

Eurooppayhtiö voi vaihtaa kotipaikkaa pelkällä yhtiökokouksen päätöksellä. [...] Eurooppayhtiönä Elcoteq voisi joustavammin valita kotipaikkansa sen perusteella, missä maassa yritysverotus on keveintä. (HS 19.12.2003)

Myös Antti Piippo esiintyi julkisuudessa, mutta selvästi vähemmän kuin vuosina 2001 ja 2002. Piippo-keskeiset jutut liittyvät vuonna 2003 suurimmaksi osaksi julkisuuden ja yksityisyyden väliseen rajanvetoon, johon Piippo lähti hakemaan pelisääntöjä oikeusteitse. Piippo teki rikosilmoituksen Julkisen sanan neuvostosta (JSN) ja pyysi poliisia tutkimaan, onko JSN yllyttänyt yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen. Toisessa oikeusjutussa Piippo syytti entistä kansanedustajaa Pirjo Antvuorta kunnianloukkauksesta. Piippo nosti myös siviilikanteen 7 päivää -lehden 20:stä häntä käsitelleestä jutusta. Poliisi ei katsonut JSN:n tehneen rikosta, ja Piippo hävisi kaikki oikeusjutut käräjäoikeudessa. Helsingin Sanomissa erityisesti 7 päivää -tapausta pidettiin ennakkotapauksena sananvapauden kannalta:

Käräjäoikeuden perustelut olivat niin selvää suomea, että Antti Piippo taisi tahtomattaan tulla tehneeksi sananvapaudelle melkoisen palveluksen. (HS 21.9.2003)

Globaali laajentuja

Vuodesta 2004 alkaen Elcoteqin julkisuus on pitkälti ollut kansainvälisyyden sävyttämää. Yhtiöön liittyvissä jutuissa globalisaatio on toistuva teema, ja yhtiö on saanut toimia malliesimerkkinä suomalaisesta yrityksestä, joka toimii globaalisti ja kasvattaa omaa tuotantoaan pääasiassa ulkomailla. Keväästä 2004 lähtien merkittävä osa Elcoteq-uutisoinnista on keskittynyt yhtiön toimintaan tai laajentumisaikeisiin ulkomailla.

Elcoteq kiirehtii Intiaan

Elcoteq aloittaa pikavauhtia tuotannon Intiassa, joka kiinnostaa suurimpia kännykkävalmistajia. Elcoteq ehti Intiaan ensimmäisenä.

Uutiset 8

UUTISET

TALOUSSANOMAT
Torstaina 3. kesäkuuta 2004

Elcoteqin periaatteisiin kuuluu valmistaa tuotteitaan markkinoiden kohdemaassa. Elcoteqilla on massatuotantoa muun muassa Unkarissa.

Elcoteq pistää pikavauhtia tehtaan pystyyn Intiaan

Isojen asiakkaiden kiinnostus Intian markkinoihin vaatii nopeaa toimintaa

MARKO EROLA
marko.erola@sanoma.fi

Suurien matkapuhelinvalmistajien kiinnostus Intian markkinoihin hupottaa Elcoteqin avaamaan tehtaan Intiaan. Jo loppuvuodesta toimiva tehdas on jättivaltion ensimmäinen telekom-sopimusvalmistaja.

Elcoteq uskoo Bangaloren tehtaan aloittavan tuotannon aikaisintaan puolen vuoden päästä. Yhtiö palkkaa tuhantakuuta työntekijää ja toimii

– Me valmistamme Euroopassa Eurooppaan, Amerikassa Amerikkaan ja Aasiassa Aasiaan, Osmo Kammonen sanoo.

aluksi vuokratiloissa.

Investoinnin arvoa yhtiö ei kerro, mutta viestintäjohtaja Osmo Kammonen sanoo, että se ei vaikuta mitenkään tälle vuodelle annettuihin inves-

tointiarvioihin.

– Nyt on pääasia, että homma saadaan nopeasti toimimaan. On mahdollista, että jatkossa siellä toimitaan vähän isommissa puitteissa. Esimerkiksi Kiinassa meillä on jo 4 000 ihmistä, Kammonen vertaa.

Euroopan suurin matkapuhelinten ja puhelinverkkojen sopimusvalmistaja Elcoteq on ensimmäinen iso telekom-valmistaja Intiassa. Intian hallitus odottaa suomalaisen päänavaajan houkuttelevan muitakin kansainvälisiä yrityksiä Intian teknologiakeskukseen Bangaloreen.

Intian tehdas ei vie töitä Euroopasta

Elcoteqin kova hoppu sellittyy yrityksen pääasiakkaiden Intia-innoksella. Kammonen mukaan kyse on kaikista kes-

keisistä verkko- ja etenkin kännykkävalmistajista, jotka toimivat jo Kiinassa. Nokian ja Ericssonin yhteenlaskettu osuus Elcoteqin liikevaihdosta oli tammii-maaliskuussa noin 70 prosenttia.

– Me haluamme palvelua heitä myös Intiassa, ja on paha luvata palvelua, jos ei ole tehdasta. Uskomme, että sopimuksia tulee nyt nopeasti, sanoo Kammonen.

Miljardiväestössä olevan markkinapotentiaalin lisäksi Intia kiinnostaa matkapuhelinvalmistajia korkean koulutustasonsa ja alhaisten kustannustensa takia.

Kammonen mukaan Intiassa aloittamisesta ei ole seuruksia yhtiön eurooppalaiselle tuotannolle. Elcoteqilla on massatuotantoa esimerkiksi Virossa ja Unkarissa.

Me haluamme palvelua asiakkaita myös Intiassa, ja on paha luvata palvelua, jos ei ole tehdasta.

Osmo Kammonen
Elcoteqin viestintäjohtaja

– Tässä puhutaan nyt Intian omille markkinoille valmistamisesta. Me valmistamme Euroopassa Eurooppaan, Amerikassa Amerikkaan ja Aasiassa Aasiaan, Kammonen kertaa yhtiön periaatetta.

Elcoteq toimii kolmella mantereella yhteensä 11 maassa. Työntekijöitä sillä on noin 12 600. Yhtiön liikevaihto viime vuonna oli 2,2 miljardia euroa.

TaSa 3.6.2004

Globaalin laajentujan rooli muuttui vallitsevaksi talousjulkisuuden käsitykseksi Elcoteqista keväällä 2004, kun yhtiö ilmoitti siirtävänsä edellisvuonna ostamansa Tellabsin Espoon-tehtaan tuotannon Viroon. Samalla Elcoteq luopui teollisuuselektronikkaliiketoiminnoistaan myymällä ne uudelle muodostetulle yhtiölle Enicsille.

Syksyllä 2004 Elcoteq avasi tehtaan Brasiliaan ja keväällä 2005 Intiaan. Unkarin EU-jäsenyys 2005 nosti myös Elcoteqin Unkarin-tehtaan suomalaismedian huomion kohteeksi. Elcoteqin ilmoitus rakentaa tehdas Pietariin uutisoitiin kesällä 2004 samoin kuin tehtaan avajaiset syksyllä 2005. Vuosien 2004 ja 2005 aikana kirjoitettiin myös Elcoteqin suunnitelmista muuttua eurooppayhtiöksi.

Globaalin näkökulman korostuminen näkyy selvänä teemana jo Elcoteqista kirjoitettujen juttujen otsikoinnissa:

Onko Elcoteqista Viron Nokiaksi? (HS 7.2.2004)

Elcoteq kasvaa seuraavaksi länteen (TaSa 4.3.2004)

Elcoteqin kovin kasvu siirtyi Amerikkaan (TaSa 29.4.2004)

Unkari oli onnistunut valinta Elcoteqille (TaSa 26.3.2004)

Elcoteq kasvaa Tallinnassa (HS 26.8.2004)

Elcoteqin tehdas Brasiliaan (KL 9.9.2004)

Elcoteq ja Suomi kasvoivat erilleen (TaSa 27.1.2005)

Elcoteq avasi Bangaloren-tehtaansa Intiassa (KL 12.4.2005)

Elcoteq sijoittaa Euroopan-päämajan Budapestiin (HS 31.5.2005)

Elcoteq viitoittaa suomalaisten yritysten tietä Pietariin (TaSa 8.10.2005)

Elcoteqin talousjulkisuudessa on kevään 2004 jälkeen oikeastaan vaihtunut ainoastaan toiminnan paikka. Talousmediaa kiinnostavat kysymykset ovat sen sijaan pysyneet varsin samanlaisena. Globaalisti toimivan yrityksen liiketoiminnasta ulkomailla suomalaista mediaa kiinnostavat kysymykset liittyvät pitkälti henkilöstöasioihin. Jutusta toiseen toistuvat peruskysymykset työntekijöiden oloista ja palkasta sekä työntekijöiden rekrytoinnin helppoudesta tai vaikeudesta. Lisäksi yleinen piirre näissä jutuissa on kyseessä olevan maan yleisen kustannustason vertailu Suomeen yrityksen näkökulmasta.

Talousjulkisuudessa Elcoteqin globaalin kasvun ja viimeistään eurooppayhtiöksi muuttumisen on tulkittu enteilevän sitä, että yhtiö ennen pitkää siirtää kotipaikkansa pois Suomesta.

Elcoteq on ensimmäinen suuri teollinen SE-yhtiö, edelläkävijä. Se liikkuu nyt samassa juridisessa hahmossa ympäri Eurooppaa, pystyy ajan mittaan operoimaan eri maissa samoilla säännöksillä. Se voi myös asettua taloksi mihin tahtoo. Yhtiö on jo kaksi ja puoli vuotta selviteltyt sopivaa kotipaikkaa, ja työ jatkuu edelleen. Jos napanuora Suomeen ja sen tarjoamiin elinehtoihin katkeaa, ei kai se varsinaisesti kehenkään satu. Kuuluu vaan aika kova pamaus. (HS 28.10.2005)

Vuoden 2004 lopulla Elcoteq julkisti solmineensa sopimuksen ranskalaisen Thomsonin kanssa digisovittimien valmistuksesta. Samalla yhtiö hankki uuden tehtaan Meksikosta. Talousmediassa sopimuksen tulkittiin olevan Elcoteqin kannalta erittäin merkittävä:

Erittäin positiivinen uutinen. Kauppa kasvattaa Elcoteqin myyntiä ja vähentää yhtiön riippuvuutta sekä Nokiasta että telekommunikaatiosektorista yleensä. Kyseessä on uusi asiakkuus ja siitä voidaan odottaa pitkäaikaista. (TaSa 21.12.2004)

Julkisuuden määrällä mitattuna median kiinnostus siirtyi viimeistään vuonna 2004 Antti Piipon hahmosta takaisin Elcoteqiin. Myös Piippo on vuosina 2004 ja 2005 esiintynyt julkisuudessa pääosin Elcoteqiin liittyvissä yhteyksissä.

2.9. Aina vain sitä samaa vai sittenkin jotain uutta?

Elcoteqin asemaa talousjulkisuuden suhdanteissa on analysoitu kahdessa tutkimusraportissa kaikkiaan yhdeksän vuoden ajanjaksolta (vuodet 1997–2005). Kun vuonna 1997 Elcoteq oli pörssiin listautumista suunnitteleva, Suomenlahden molemmin puolin parituhatta ihmistä työllistänyt elektroniikan yleisvalmistaja, vuonna 2005 se oli tietoliikenne-elektroniikan valmistukseen keskittynyt eurooppayhtiö, joka työllisti 15 maassa vajaat 20 000 ihmistä. Yhtiö myi vuonna 1997 valmistuspalvelujaan 400 miljoonalla eurolla, kun vastaava luku vuonna 2005 oli 4,2 miljardia euroa. Tätä taustaa vasten on hämmentävää havaita, että Elcoteq-kirjoittelu on viime vuosina hiipunut ja vuonna 2005 julkaistujen juttujen määrä oli enää runsaat 60 kappaletta suurempi kuin vuosien 1998 tai 1999 määrät. Mistä oikein on kyse?

Voi olla, että talousjournalismin näkökulmasta Elcoteqilla ei ole enää samanlaista uutuudenviehätystä, jonka ansiosta sen toiminnasta raportoitiin huomattavasti suuremmalla innolla vuosituhannen vaihteessa kuin parin viime vuoden aikana. Kun Nokia-yhteys liitti Elcoteqin aiemmin osaksi informaatioteknologiaa ja niin sanottua uutta taloutta, nykyisin yhtiö mieltyy vakiintuneeksi teolliseksi toimijaksi ja sulautuu Wärtsilän ja muiden perinteisten yritysten joukkoon. Toimittajat hakevat jutunaiheensa mieluummin sellaisista asioista, jotka he kokevat jollain tavalla uusiksi, kuin sellaisista asioista, jotka tuntuvat heistä aiemman toistolta. Tämä on vähentänyt Elcoteqistakin kirjoitettujen juttujen määrää.

Vakiintumisesta osaksi perusteollisuutta kielisi myös se, että Elcoteqista ei ole enää 2002–2005 tehty yhtä poukkoilevia tulkintoja kuin edellisellä tarkastelujaksolla. Kun vuoden 2001 alussa Elcoteq tulkittiin romahtajaksi Ericssonin kännyköiden valmistuksen siirryttyä kilpailevalle yritykselle ja kun romahdusta edelsi lupaus-, pettymys- ja tähtivaiheet, niin viime vuosina näkemykset Elcoteqista ovat olleet maltillisempia ja perustuneet enemmän liiketoiminnan tapahtumiin kuin pörssitalouden odotusten toteutumiseen tai toteutumattomuuteen.

Vuonna 2002 Elcoteq jäi julkisuudessa pääomistajansa Antti Piipon varjoon. Samanaikaisesti kun Piippo ja häneen liitetyt naiset käräjöivät pahoinpitelystä ja yksityisyyden suojasta, itse yhtiö rakensi perustaa uudelle kasvulle. Vuonna 2003 Elcoteq-kirjoittelun painopiste siirtyi Piiposta Elcoteqin kotikentän toiminnan järjestelyihin ja vuonna 2004

jutuissa siirryttiin kotikentältä muille maille. Elcoteq nähtiin ennen kaikkea globaalina toimijana, mikä ilmeni toistuvina raporteina yhtiön toiminnasta ja aikeista kaukomailla.

Elcoteqin julkisuutta vuosina 2002–2005 voi luonnehtia ”vakiintumisen” ajaksi. Talousjournalismin kiinnostus yhtiötä kohtaan vähentyi ja kirjoittelu muuttui pari piirua aiempaa rutiininomaisemmaksi. Lehtien palstoilla noteerataan yhä Elcoteqin pörssikurssi, tulos ja keskeiset toiminnan muutokset, kuten uusi valmistussopimus, tehdas tai johtaja, mutta johtajien puheet ja yhtiön teot eivät enää sytytä taloustoimittajia mielipiteen ilmaisuun tai analyysin esittämiseen samassa mitassa kuin 2000-luvun alussa. Tästä kertonee myös se, että valtaosa neljän viime vuoden aikana julkaistuista Elcoteq-aiheisista jutuista on sävyltään neutraaleja ja yhtiö esiintyy niissä useammin mainintana kuin pää- tai sivuroolissa.

3. Neljä kuvaa yhtiöstä, kolme erilaista johtajaa

Raportin kolmannessa luvussa tarkastellaan aluksi millaisiin rooleihin ja millaisiin mielikuviiin Elcoteq on talousjulkisuudessa vuosina 2002–2005 yhdistetty. Sen jälkeen analysoidaan Elcoteqin johtohenkilöiden julkisuuskuvia.

3.1. Pörssitalouden kehukset hallitsivat Elcoteq-julkisuutta

Maineesta ja mielikuvista on tullut yhä keskeisempi osa mitä tahansa julkista toimintaa. Karvosen (1999, 18) mukaan esimerkiksi yritysten menestys riippuu osaltaan siitä, millainen maine sillä on: millaisia käsityksiä, mielikuvia ihmisillä yrityksestä on. Näillä erilaisilla mielikuvatekijöillä on suuri merkitys kuluttajien, asiakkaiden, sijoittajien, yhteistyökumppaneiden, median ja muiden ryhmien tekemiin valintoihin ja päätöksiin.

Mielikuvien rakentamisessa ja rakentumisessa journalismilla on tärkeä rooli, sillä yritysten maine voidaan käsittää myös tarinoiksi yrityksestä. Aulan ja Mantereen (2005, 61) mukaan yritysten arki on jatkuvaa kamppailua siitä, mikä tarina on merkitsevä ja kenen tarina hallitseva yrityksen julkisuudessa: ei ole olemassa ainoastaan yhtä totuutta siitä, mitä yritys on.

Usein kuitenkin tietyt käsitykset esiintyvät toisia useammin ja toistuessaan samalla vakiintuvat yleiseksi vallitsevaksi käsitykseksi aiheesta. Karvosen (1999, 314) mukaan se kuva ja käsitys, joka yhteiskunnassa jostakin vakiintuu, ei ole vain lähteiden vaan suuressa määrin myös journalistien aikaansaamaa. Usein toimittajat tulkitsevat ja esittävät asioita toisin kuin lähteet ovat tarkoittaneet.

Osin tämä johtuu journalismin toimintatavoista: journalismissa yksittäinen ja uniikki tapahtuma yritetään sovittaa joihinkin yleisempiin, aikaisemman kulttuurisen kokemuksen ja käsittelyn aikana muovautuneisiin kaavoihin tai tietorakenteisiin. Journalismi siis tekee tulkintatyötä, jossa haetaan skeemaa, johon tapaus kenties sopisi. (emt., 87)

Media voidaan ymmärtää eräänlaiseksi muuntaja- ja vahvistinasemaksi maineen kierrättämisen verkostossa. Karvosen (emt., 88) mukaan mediajulkisuus on kamppailua määrittelyistä, eikä itsestään selväksi käynyt hokema vaikuta enää vain yhtenä tulkintana muiden joukossa vaan kuvauksena todellisuudesta sellaisena kuin se todella on.

Mediassa tulkinnat ja näkökulmat yritykseen voivat vaihdella merkittävästi ajan kuluessa. Esimerkiksi talousjournalismin vallitsevat näkemykset Elcoteqista vuosina 1997–2001 vaihtelivat alun lupauksesta pettymyksen ja tähti-vaiheen jälkeen romahdukseen (Koljonen & Heikkilä 2002, 36–64).

Vuosien 2002–2005 Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa on tunnistettavissa neljä erillistä kehystä, neljä erillistä tarinaa, jotka määrittävät, miten yhtiön toimintaa jutussa tarkastellaan. Olemme nimenneet nämä Isänmaanpetturi-, Sankarimatkailija-, Nokian

renki- ja Tuloksetekijä-kehyeiksi. Kehyksillä on vaikutusta myös kirjoittelun sävyyn ja juttutyypin valintaan.

Isänmaanpetturi: Elcoteq investoi ulkomaille eikä piittaa Suomen edusta

Yksi Elcoteq-kirjoittelussa usein toistuvista teemoista on pohdinta siitä, aikooko yhtiö siirtää pääkonttorinsa ulkomaille. Tämän lisäksi Elcoteq on myös yhdistetty julkisuudessa Kiina-ilmioon ja tuotantoon ulkomaille siirtäviin elektroniikkateollisuuden yrityksiin. Tällaisissa jutuissa Suomi esitetään paikkana, joka ei houkuttele yrityksiä investoimaan, vaan josta yritykset pyrkivät siirtämään tuotantonsa muualle.

Moni teollisuusyritys on alkuvuoden aikana ilmoittanut jälleen tuotannon siirtämisestä Suomesta pois. Lisäksi moni useassa maassa toimiva yritys on lopettamassa tuotantonsa Suomessa, ilman viittausta tuotannon siirtoon.

Alkuvuoden suurin ilmoittaja on Wärtsilä, jonka Turun-moottoritehtaan siirto lopettaa työt liki 500 henkilöltä. Samoin Elcoteq kertoi ensin Tallinnan-tehtaan laajennuksesta ja heti perään Espoon tehtaan sulkemisesta Tallinnan hyväksi. Elcoteqiin liittyy myös huoli siitä, päättääkö yhtiö siirtää pääkonttorinsa pois Suomesta. (KL 26.3.2004)

Globalisaatio ja Kiina-ilmio merkitsevät tässä kehyksessä ennen kaikkea uhkaa suomalaiselle tuotannolle, ja tuotantoa Suomesta siirtävät yritykset esiintyvät negatiivisessa valossa, kärjistetyksi ilmaistuna eräänlaisina isänmaanpettureina, jotka tekevät voittoa, mutta samaan aikaan irtisanovat väkeä kotimaassa ja siirtävät tuotantonsa halvemmän työvoiman maihin.⁷

Isot pörssiyritykset vähentävät väkeä melkein kuin liukuhihnalta, vaikka useat niistä tahkoavat komeita voitollisia tuloksia. [...] Tuoreimpien tammi–kesäkuun osavuositilauksien numeroiden perusteella suomalaisfirmoilla on jo selvästi enemmän työntekijöitä ulkomailta kuin kotimaassaan. Työpaikoista noin 63 prosenttia on ulkomailta. Suomalaisyön osuus vähenee koko ajan, kun yhtiöt perustavat uusia tehtaita Kiinaan. (IS 24.9.2004)

Isänmaanpetturi-kehyksessä negatiivisuus johtuu paitsi suomalaisten työpaikkojen menetyksestä myös epäilyistä siitä, että yritykset toimivat halpatyömaissa epäeettisesti työntekijöitä riistäen. Näitä julkisuudessa toistuvia käsityksiä yritykset joutuvat torjumaan.

– Suomalaisuus ei ole meille tavoite, ehkä pikemminkin päinvastoin, vuoden verran yhtiötä luotsannut toimitusjohtaja Jouni Hartikainen kärjistää. Heti perään hän pyöristää sanojaan, ja korostaa, että yhtiö noudattaa suomalaista työmoraalia kaikkialla maailmassa. Elcoteqin Intian tehtaan tuotantolinjoilla ei vaippoja käytetä. (TaSa 27.1.2005)

Teksteissä elätellään toivoa, että suomalaisuus ja tuotanto Suomessa olisi yrityksille jonkinlainen arvo sinänsä. Toisaalta mielipidekirjoituksilla, kuten kolumneilla ja pääkirjoituksilla, pyritään luomaan painetta valtiovalle toimenpiteistä, jotka helpottaisivat yritysten toimintaedellytyksiä Suomessa.

Monien kansainvälisesti toimivien suomalaisyritysten omistus on suurelta osin ulkomaisissa käsissä. Heille suomalaisuudella ei ole sinänsä merkitystä, vaan kyse on puhtaasti liiketoiminnasta. Vaikka Elcoteq ei julkaisisikaan [pääkonttorin optimaalista sijaintia pohtivan] selvityksensä sisältöä, kertovat sen perusteella tehdyt johtopäätökset jotakin suomalaisuuden merkityksestä globaalissa yrityksessä. (TaSa 6.5.2003)

⁷ Globalisaatiota ja Kiina-ilmiota käsitellään tarkemmin luvussa 4.

Isänmaanpetturi-kehukseen tehdyt jutut ovat pääasiassa uutisraportteja, mutta mukana on myös jonkin verran pääkirjoituksia ja kolumneja. Jutut ajoittuvat pääosin vuosiin 2003 ja 2004. Vuoden 2003 lopulla Kiina-ilmiö-keskustelun käynnistänyt Salcompin Kemijärven-tehtaan siirtopäätös oli omalta osaltaan luomassa talousjulkisuuteen tätä kehystä, jossa tuotantoaan Suomesta halpatyömaihin siirtävät yritykset saavat osakseen erityisen negatiivista julkisuutta.

Isänmaanpetturi-kehys esiintyy erityisesti iltapäivälehtien jutuissa, ja osin myös Helsingin Sanomissa. Sen sijaan Taloussanomissa ja Kauppalehdessä yritysten siirtymisille halvemman työvoiman maihin on löytynyt myös ymmärrystä. Helsingin Sanomissakin, Kiina-ilmiötä käsittelevän jutun kyljessä, oli tällainen ymmärtäväinen kommenttijuuttu:

Viime vuosina globalisaatiosta on hyötynyt Kiina. Se on saanut maailmalta sijoituksia ja työpaikkoja, ja se on vaurastunut. Kun tämä huomattiin Suomessa, globalisaatio ei yhtäkkiä enää ollutkaan hyvä. [...] Kiinan vikaahan kaikki on. Ne ryökäleet viettelevät yrityksiämme. Ja jos joltain suomalaisia poliitikkoja on uskominen, firmoillamme on huoran moraali, jos ne Kiinan kutsuun vastaavat. [...] Kiinassa kilpailu on kovaa ja riskit suuret. Jos suomalaiset yritykset Kiinassa onnistuvat vaikeassa tehtävässään, ne ansaitsevat arvostusta, eivät paheksuntaa (HS 19.6.2004)

Sankarimatkailija: myötäsukaisia matkareportaaseja Elcoteqista

Sankarimatkailija-kehys on tavallaan käänteinen Isänmaanpetturi-kehykselle, sillä siinä globalisaatio nähdään ennen kaikkea myönteisenä mahdollisuutena yrityksille. Erityisen kuvaava on Taloussanomien (21.5.2005) Elcoteqin Unkarin-toiminnoista kertovan jutun otsikko ”Elcoteqin Eldorado”, joka pitää sisällään viittauksen myyttiseen kaupunkiin, jossa on tarjolla kultaa ja vaurautta yllin kyllin. Sankarimatkailija-tulkinnassa ulkomaan-toiminnot ovat nimenomaan menestyksen ja vaurauden lähteitä. Lisäksi jutuissa korostetaan, kuinka uudet kohdemaat ovat Suomen verrattuna joustavia ja valmiita tekemään kaikkensa pitääkseen ulkomaiset yritykset ja investoinnit paikkakunnalla.

Nokian tehtaan ostanut Elcoteq on nyt kaupungin suurin työllistäjä. Pécsin kaupunginisät ovat valmiit tekemään kaikkensa pitääkseen ulkomaiset yhtiöt kaupungissa.
– Elcoteqin lähtö olisi meille katastrofi, apulaiskaupunginjohtaja Tibor Gonda myöntää.
Ainakin toistaiseksi kaupungin johto voi nukkua yönsä rauhassa, sillä Elcoteq tuntuu olevan varsin tyytyväinen nykyiseen toimintaympäristöön. Edullista ja pätevää työvoimaa on riittävästi saatavilla. (TaSa 21.5.2005)

Sankarimatkailija-kehysten jutuissa Elcoteq nähdään menestyjänä paitsi tehdaspaikkakunnillaan maailmalla myös laajemmassa yhteydessä. Suomalainen talousjournalismi on esimerkiksi yrittänyt sovittaa Elcoteqille Viron merkittävimmän yrityksen roolia.

On suuri houkutus kutsua Elcoteqia Viron Nokiaksi. Yhtiö on Tallinnan suurin työllistäjä, ja kymmenen vuoden ajan se on ollut maan suurin viejä. [...] Suurimmillaan Elcoteqin osuus koko Viron viennistä vuosituhaten vaihteessa oli peräti neljäsosa. Siihen ei edes Nokia pysty Suomessa. Toisaalta Elcoteq on myös Viron suurin tuoja. (HS 7.2.2004)

Sankarimatkailija-kehykselle leimallinen juttutyyppi on reportaasi, jossa toimittaja läheteetään Helsingistä maailmalle tutustumaan suomalaisyrityksen tuotantolaitokseen. Kehys esiintyy yleisimmin Taloussanomissa ja Helsingin Sanomissa. Kauppalehdessä se on sel-

västi harvinaisempi, eikä iltapäivälehdissä Sankarimatkaileija-kehysten mukaisia juttuja ole lainkaan. Sankarimatkaileija-kehys yleistyi talousjulkisuudessa erityisesti vuoden 2005 aikana, vaikka satunnaisia kehysten mukaisia juttuja ilmestyi jo vuoden 2003 alussa.

Nokian renki: Elcoteqin tulosta ennakoitaan Nokian näkymillä

Kolmas tyypillinen näkökulma Elcoteqiin on tarkastella yritystä erityisesti sen asiakkaiden kautta. Elcoteqin tärkein asiakas talousjulkisuudessa on Nokia, jonka pörssikurssin muutokset heijastuvat myös Elcoteqin ja muiden alihankkijoiden pörssikursseihin. Tässä kehyksessä Elcoteq esitetään Nokiasta riippuvaisena ja sille alisteisena toimijana.

Elcoteq on pitkin matkaa yrittänyt vähentää riippuvuuttaan Nokiasta. Kurkilahti julkisti kaksi vuotta sitten tavoitteeksi pudottaa Nokian ja Ericssonin yhteenlasketun osuuden liikevaihdosta silloisesta 85 prosentista alle viidenkymmenen. Perjantaina julkistetun tulosraportin mukaan osuus oli viime vuoden lopulla edelleen 78 prosenttia. (HS 7.2.2004)

Elcoteqin asema Nokian alihankintaketjussa määritellään tässä kehyksessä puskuriksi, jonka tehtävä on joustaa ja mukautua kysynnän muutoksiin.

Vaikka Nokian ennusteet eivät osoittautuneetkaan katastrofaalisiksi, eivät ne mairittele alihankkijoiden tulevaisuudennäkymiä. Kännykkämarkkinoilla myydään nyt halpamalleja, joista alihankkijoille ei paljon jää. [...] [Nokia Mobile Phonesin liikevoittoprosentin] Kehityssuunnasta voisi päätellä, että matkapuhelinyksikkö on kiristänyt alihankkijoiden kaulapantaa edelleen. (TaSa 12.6.2002)

Leimallista Nokian renki -kehysten jutuille on myös tulkita Elcoteqin suoriutumista pörssitaloudessa Nokian suoriutumisen perusteella.

Huonot uutiset Nokiasta ovat yleensä huonoja uutisia myös Nokian kumppaneille. Nokian kanssa yhteistyötä tekevien alihankkijoiden kurssit niivasivat eilen Nokian vanavedessä, kun sijoittajat pettyivät Nokian tulokseen. Moni Nokian alihankkijoista on kuitenkin 12:n viime kuukauden aikana ollut parempi sijoituskohde kuin Nokia. (TaSa 17.4.2004)

Joskus taas Nokian suoriutumista ennakoitaan alihankkijoiden perusteella, mutta tämä on huomattavasti harvinaisempaa kuin ennakointi toisinpäin.

Nokian alihankkijoiden tuoret tulosvaroitukset antavat viitteitä siitä, että Nokian kännykkämyynti tulee jäämään jopa heikoksi tai ainakin palaamaan normaaliin kausivaihteluun viime vuoden kovan kasvutahdin jälkeen. [...] Vaikka [FIM Pankkiiriliikkeen pääanalyytikko Jussi] Hyöty varoittaakin vetämästä alihankkijoista liian suorita johtopäätöksiä Nokiaan, niin Perlos kuitenkin ennakoii hänen mukaansa varsin hyvin Nokian näkymiä. (TaSa 21.1.2005)

Nokian renki -kehyksessä on useita mahdollisia juttutyyppisiä. Uutisten lisäksi Nokian renki -tulkintaa viljellään muun muassa pörssikatsauksissa. Nokian renki -kehys on leimallinen erityisesti Taloussanomille, jossa hyvin usein tarkastellaan Nokiaa alihankkijoina yhtenä kokonaisuutena. Tällaisia juttuja on myös Helsingin Sanomissa, mutta vähemmän. Kauppalehdessä kehys on huomattavasti harvinaisempi, ja sitä käytetään melkein yksinomaan pörssikatsauksissa. Iltapäivälehdissä Nokian renki -kehystä ei juuri esiinny siitä luonnollisesta syystä, että niissä Elcoteqia ei muutenkaan usein tarkastella yritystalouden näkökulmasta.

Tuloksetekijä: markkinareaktiot määrittävät Elcoteq-juttujen sävyn

Vaikka Nokia-yhteys onkin merkittävä osa Elcoteqin talousjulkisuutta, Elcoteqia tarkastellaan talousjournalismissa myös itsenäisenä toimijana, pörssiyhtiönä ja tuloksetekijänä. Tässä kehyksessä talousjournalismi analysoi yhtiötä ennen kaikkea markkinoiden reaktioiden kautta, ja juttujen sävy määrittyy sen mukaan, miten yhtiö on pörssitalouden kriteereillä mitattuna suoriutunut. Erona Nokian renki -tulkintaan on se, että Elcoteqin yhteyttä Nokiaan ei juuri tuoda esille, vaan yhtiötä arvioidaan sen omien suoritusten ja ennusteiden perusteella.

Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq alensi koko vuoden liikevaihdon kasvuennustettaan maanantaina. Taustalla on Kiinan taloutta hidastanut sars-epidemia sekä dollarin heikkeneminen. Osakkeen suositusten, liikevaihtoa ja osakekohtaista koskevien ennusteiden reivaaminen näkyi Elcoteqilla käydyssä vilkkaassa kaupassa. Elcoteq pakitti eilen lähes viisi prosenttia, maanantaina kurssista viilautui vajaat kymmenen prosenttia (TaSa 4.6.2003)

Tuloksetekijä-tulkinnassa yhtiö nähdään myös omistajiensa vaurauden kartuttajana. Erilaiset optio- ja osinkojärjestelyt ovat toistuvia teemoja Elcoteqiin liittyvässä talousjulkisuudessa.

Elcoteqin pääomistaja Antti Piippo palasi vuoden tauon jälkeen miljonäärikerhoon. Yli 4,4 miljoonalla eurolla Piippo päihitti kaikki Nokia-pomot. (IS 2.1.2004)

Tuloksetekijä-tulkinnalle leimalliset juttutyypit ovat pörssikatsaukset ja tulosuutiset. Elcoteqia tarkastellaan tuloksetekijänä ennen kaikkea Kauppalehdessä, Taloussanomissa ja Helsingin Sanomissa. Optio- ja osinkotuloja seurataan talouslehtien lisäksi aktiivisesti myös iltapäivälehdissä. Sen sijaan muu tulosuutisointi on iltapäivälehdissä harvinaisempaa.

Tuloksen ”hyvyys” ja ”huonous” määrittyvät talousjulkisuudessa pitkälti sen mukaan, miten yhtiö pystyy saavuttamaan markkinoiden odotukset, toisin sanoen yhtiötä seuraavien analyttikoiden tulosennusteet. Oleellinen mittari talousjournalismille tuloksen tarkasteluun on sijoittajien reaktioiden peilaaminen tulokseen: pörssikurssin nousu tulkitaan markkinoiden odotuksia vastaavaksi tai paremmaksi – ”hyväksi” – tulokseksi.

Elektroniikan valmistuspalveluita tarjoava Elcoteq teki, mitä markkinat odottivat. Yhtiön toisen neljänneksen tulos ja liikevaihto kasvoivat selvästi vertailukaudesta. (TaSa 5.8.2004)

Vastaavasti taas jos yhtiön tulos jää markkinoiden odotuksista merkittävästi, talousjulkisuudessa tulos tulkitaan ”huonoksi”, kun yhtiön pörssikurssi kääntyy laskuun.

Sopimusvalmistaja Elcoteq Networkin tulos ja alkaneen vuodet näkymät eivät tyydyttäneet markkinoita. Sijoittajat pettyivät Elcoteqin alkuvuoden näkymiin. Edes odotettua suurempi 0,65 euron osinko ei lohduttanut sijoittajia. (KL 11.2.2005)

Elcoteqin tulosta tarkastellaan usein myös pörssin ulkopuolelta, jolloin tuloksen ”hyvyys” ja ”huonous” määrittyvät yleensä edellisen vuosineljänneksen tai vuoden takaiseen tilanteeseen vertaamisen kautta. Vertailukohtia voivat olla myös yleiset suhdanteet joko toimialalla tai taloudessa ylipäänsä tai muiden yritysten tulokset.

Jo aiemmin positiivisen tulosvaroituksen antanut Elcoteq julkisti eilen vuodenaikaan nähden hyvän tuloksen. Usein ensimmäinen neljännes on elektroniikan sopimusvalmistajalle heikko, mutta nyt Elcoteq onnistui yli kaksinkertaistamaan tammi–maaliskuun tuloksensa. (TaSa 29.4.2004)

Yllä kuvatuista neljästä kehyksestä useimmin esiintyviä ovat Nokian renki ja Tuloksentekijä. Tämä juontaa talousjournalismin vakiintuneesta tavasta arvioida yhtiöitä ja niiden suoriutumista sijoittajanäkökulmasta ja pörssitalouden termein. Isänmaanpetturi- ja Sankarimatkailija-kehukset esiintyvät harvemmin, ja ne liittyvät talousjulkisuudessaakin yleisesti käytyyn globalisaatio-keskusteluun. Isänmaanpetturi-kehys oli tyypillinen erityisesti vuonna 2003, mutta sen jälkeen sen käyttö Elcoteqin yhteydessä on vähentynyt, kun taas tyypillisemmäksi on tullut esittää Elcoteq Sankarimatkailijana, joka laajentaa toimintaansa menestyksellisesti ulkomaille.

3.2. Yhtiön kasvot: kohujohtaja, mediasuosikki ja reissumies

Ylin johto on usein organisaation näkyvin osa julkisuudessa. Johtajan henkilö antaa kasvot abstraktille ja vaikeasti hahmotettavalle kokonaisuudelle. Lehtosen (2002, 73) mukaan organisaatiolle johtajan persoona on kaikkein tehokkain ja nopein keino rakentaa omaa identiteettiä ja julkisuuskuvaa. Toisaalta vahvasti näkyvän johtajan varaan rakentuva julkisuuskuva on hyvin haavoittuva. Organisaation maine on kokonaisuus, johon vaikuttavat paitsi johtajan myönteiset ominaisuudet myös tämän epäonnistumiset ja jopa yksityiselämän ongelmat.

Myös Elcoteq henkilöityy julkisuudessa nimenomaan johtohenkilöihinsä: pääomistajaan ja hallituksen puheenjohtajaan Antti Piippon, edelliseen toimitusjohtajaan Lasse Kurkilahteen ja nykyiseen toimitusjohtajaan Jouni Hartikaiseen. Mielenkiintoista tässä on se, että johtajien julkisuuskuvat ovat olleet hyvin erilaisia.

Taulukko 3.1. Elcoteq-juttujen sävy ja jutuissa esiintyvät yhtiön johtohenkilöt.

	Piippo	Kurkilahti	Hartikainen	Yhteensä	
	%	%	%	%	N
Positiivinen	9	32	62	22	59
Neutraali	47	60	30	48	130
Negatiivinen	41	8	8	29	79
Monitulkinainen	3	0	0	2	5
Yhteensä (%)	100	100	100	100	
Yhteensä (N)	174	62	37		273

Johtajien väliset erot näkyvät selvästi jo siinä, kuinka monta kertaa he ovat esiintyneet julkisuudessa. Antti Piipolla on esiintymiskertoja enemmän kuin Kurkilahdella ja Hartikaisella yhteensä. Erot näkyvät myös juttujen sävyssä. Piippo esiintyy muita useammin myös negatiivisesti sävyttyneissä jutuissa. Hartikaisen esiintymisistä taas lähes kaksi kolmannesta on ollut positiivisesti sävyttyneiden juttujen yhteydessä. Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin kunkin johtajan julkisuuskuvaa.

Antti Piippo: teollisuusjohtaja, yhteiskuntakriitikko ja kohumiljonääri

Antti Piippo perusti Elcoteqin vuonna 1991 ostamalla yhdessä Jorma Vanhasen ja Henry Sjömanin kanssa Lohja-konsernin elektroniikkaliiketoiminnot. Elcoteq on yrityksen koko toiminta-ajan henkilöitynyt paljolti juuri Piippoon. Samalla myös Elcoteqiin liittyvä negatiivinen julkisuus on henkilöitynyt lähes kokonaan Piippoon.

Piipon julkisuuskuva on Elcoteqin muihin johtajiin ja myös muiden suomalaisten pörssiyritysten johtajiin nähden poikkeuksellinen. Piipon imago on perinteistä ja totuttua johtajan imagoa moniulotteisempi ja monitulkintaisempi: hän esiintyy ja hänet esitetään julkisuudessa niin teollisuusjohtajana, yhteiskuntakriitikkona kuin kohumiljonäärinä.

Teollisuusjohtajan rooli liittyy läheisimmin Elcoteqin toimintaan. Piippo käyttää Elcoteqin pääomistajana ja hallituksen puheenjohtajana merkittävää päätäntävaltaa yhtiössä. Elcoteqin operatiivisen toiminnan yhteydessä Piippo ei esiinny yhtiön julkisuudessa, mutta periaatteellisemmat kysymykset, kuten Piipon avaamat keskustelut esimerkiksi Elcoteqin listautumisesta muihin pörssiin ja pääkonttorin siirtämisestä pois Suomesta, ovat nousseet yleisemmiksi puheenaiheiksi talousjulkisuudessa.

Piipon puolen vuoden takainen lausunto [pääkonttorin siirtämisaikeista] nosti kovan kohun yleensäkin pörssiyritysten pääkonttorien muuttamisuhkasta Euroopan keskuksiin [...].
– Matalan katteen elektroniikassa Elcoteqin on pakko ottaa huomioon Euroopan maiden erilaiset verotasot. On harkittavat toimintojen sijoituspaikkoja myös verotuksellisesta näkökulmasta (KL 19.12.2003)

Yhteiskuntakriitikon roolissa Piippo ottaa kantaa Suomen kilpailukykyyn ja yritysten asemaan Suomen taloudessa ja toimii globalisaation puolestapuhujana. Antti Piippo on päässyt kertomaan yhteiskunnallisista näkemyksistään varsin perusteellisesti lehdissä, mikä kieli siitä, että hänen visionsa on toimituksessa arvioitu merkittäviksi (Koljonen & Heikkilä 2002, 70).

Piipon mielestä valtaapitävät uskottelevat kansalle, että se tarvitsee kaikkivoivan valtiovallan, joka suojelee kansakuntaa pahoilta voimilta. [...] Piippo paasaa, että valtion voimakas väliintulo ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoittaminen vanhalla sosiaalidemokraattisella mallilla perustuvat sosialistiseen ideologiaan. Piipon mielestä valtaapitävät – tai konsensuseliitti, kuten hän itse sitä kutsuu – eivät ole vieläkään hyväksyneet sitä, että järjestelmä romahti alta. Ja kun uutta ei ole osattu luoda, on syntynyt ideologinen tyhjiö. Tälle kaikelle Piipolla on nimikin: Halos-ilmio. (KL 5.11.2005)

Toisaalta Piipon yhteiskunnallisille näkemyksille löytyy myös kritikoita, ja esimerkiksi Ilta-Sanomien Diileri-kolumnissa (10.11.2005) Piipon kannanotot leimattiin ”höpöttelyksi”:

Elcoteqin menestyksestä Antti Piipolle on helppo jakaa kiitosta, miehen julkisista puheenvuoroista ei. Höpöttelijä, mikä höpöttelijä. Teollisuusmiehenä kotka, yhteiskunnallisena keskustelijana peukaloinen. [...] Diileri tarjoaa Piipolle ilmaisen neuvon, joka on aina hintansa väärti: Kannattaisi keskittyä firmaan, eikä yrittää johtaa myös maata ja mediaa. Vähempi yhteiskunnallinen osallistuminen saattaisi tuoda myös enemmän kiitosta siitä, minkä Piippo osaa. (IS 10.11.2005)

Tammi
yliopisto
kirjasto

OPTIO

OPTIO SPECIAL

**Anne Brunila,
Leif Fagernäs,
Olli Rehn ja
Veli Sundbäck
etsivät ratkaisua
Kiina-ilmioon**

SIVUT 52-60

Antti Piippo kehottaa miettimään,
miksei hyvinvointi-Suomi pysty
houkuttelemaan työpaikkoja ulkomailta.

SUOMI-ILMIÖ

SIVUT 22-29

337105-0411

337105 0411

KL 27.5.2004

Kohumiljonääri-rooli Piipon julkisuuskuvassa taas korostui paitsi huvilajupakassa myös julkisuuden ja yksityisyyden välisen rajan hakemisen herättämän mediakohun takia. Kohumiljonäärinä Piippo esiintyy ennen kaikkea iltapäivälehtien sivuilla. Piipon suhde tähän populaarimpaan julkisuuteen näyttää kaksijakoiselta: yhtäältä hän esittelee iltapäivälehdille mielellään esimerkiksi moottoripyöräharrastustaan, mutta on toisaalta hakenut niiltä esimerkiksi seurustelusuhteisiin liittyvää yksityisyyden suojaa oikeussaleja myöten.

Koljosen ja Heikkilän (2002, 92) mukaan Piipon harrikkaharrastus vaikuttaa tietoiselta imagon rakentamiselta, sillä Piippo on mielellään puhunut suhteestaan harrikoihin ja järjestänyt julkisuushakuisia moottoripyörätapahtumia. Esimerkiksi Piipon järjestämä moottoripyöräkulkue Pietarin 300-vuotisjuhlissa vuonna 2003 noteerattiin paitsi populaarijournalismissa myös talouslehdissä.

Yhdeksi vaurauden merkiksi tulkittavan moottoripyöräharrastuksen lisäksi iltapäivälehtien kiinnostus kohdistui muihin Piipon kalliisiin hankintoihin. Asian kiinnostavuutta iltapäivälehtien näkökulmasta vielä lisää se, että Piippo on lehden tietojen mukaan pyrkinyt pitämään hankintojaan salassa.

Elcoteq Network Oyj:n hallituksen puheenjohtaja ja pääomistaja Antti Piippo, 57, on hankkinut noin miljoonan euron arvoisen luksusjahdin. [...] Piipon luksusjahti on tiettävästi ensimmäinen ja ainoa moottorikäyttöinen vene, jonka omistajatiedot on salattu venerekisterissä. [...] Tällä kertaa salaamisen taustalla on tiettävästi miljonäärin ongelmallinen suhde julkisuuteen. Pörssissä noteeratun yhtiön hallituksen puheenjohtaja ja pääomistaja pitää itseään täysin yksityishenkilönä. (IS 10.5.2004)

Samalla tapaa omistajatietojen salaisuus sai Iltalehden (18.2.2005) spekuloimaan, onko Piippo ostanut Suomen kalleimman auton:

Puhutaan keskimoottorisesta Porsche Carrera GT:stä, jonka hinta oli veroineen 795 000 euroa Suomessa. [...] Mutta se kysymys – onko se Antti Piippo vai joku muu, joka sitä autoa Kaivarissa pyörittelee. Antti Piippo itse vaikenee asiasta – viisaasti. Jos Antti Piippo nimittäin myöntäisi olevansa se Porsche-kuski, hän saisi varautua Suomen kalleimman auton omistajan kohteluun. Porschesta ja Piiposta tulisi taas kerran uutisaihe. (IL 18.2.2005)

Lisäksi Piipon osinkotulot ovat olleet erityisesti iltapäivälehdistön kiinnostuksen kohteena, ja hän on esiintynyt vuodesta toiseen verotustietojen perusteella kootuilla listoilla yhtenä Suomen varakkaimmista henkilöistä.

Antti Piipon julkisuus on moniulotteista ja monisävyistä. Teollisuusjohtaja- ja yhteiskuntakriittikoroolit ovat Piipon julkisuudessa positiivisemmin viritettyneitä, kun taas kohumiljonääri-roolin julkisuus on leimallisesti negatiivista. Teollisuusjohtajana ja yhteiskuntakriittikkona Piippo esiintyy yleisimmin talouslehdissä. Iltapäivälehdissä Piippo taas nähdään ennen kaikkea kohumiljonäärinä. Julkisuudessa nämä roolit usein kuitenkin sekoittuvat ja yhdistyvät, mikä tekee Piipon julkisuuskuvausta monitulkintaisen.

Lasse Kurkilahti: rehvakas mediasuosikki

Antti Piipon jälkeen seuraavaksi eniten Elcoteqin johtajista vuosina 2002–2005 julkisuudessa on esiintynyt Lasse Kurkilahti, joka toimi Elcoteqin toimitusjohtajana joulukuusta 2001 tammikuuhun 2004. Elcoteqiin Kurkilahti siirtyi Raisiosta. Sen johdossa hän ehti toimia vain muutamia kuukausia ennen eroamistaan, joka johtui erimielisyyksistä Raision hallintoneuvoston kanssa. Ennen Raisiota Kurkilahti oli hankkinut näyttöjä Nokian Renkaiden toimitusjohtajana nostamalla yhtiön yhdeksi alansa kannattavimmista. Marraskuussa 2003 Kurkilahti ilmoitti yllättäen siirtyvänsä Elcoteqista Kemiran pääjohtajaksi, ja tammikuussa 2004 hän luovutti Elcoteqin toimitusjohtajan tehtävät Jouni Hartikaiselle.

Iso-Lasse, pieni kova jätkä

Lasse Kurkilahti haluaa viimeisenä työnään nostaa Kemiran suurten joukkoon

Jyrki Alkio
HELENIIN SANOMAT

► Kova jätkä. Sanapari toistuu Lasse Kurkilahden puheissa.

Kova jätkä on Bruce Springsteen, joka viisikymppisenä vetää täysillä kolmen tunnin maratonkeikkoja. Samoin Mauno Koivisto, joka kaukopartiomiehen lähtökohdistä lataa näkemyksiään asioista.

Itselleen Kemiran tuleva johtaja kovan jätkän mainetta hakee, vaikka aihetta ehkä o...

Lasse Kurkilahti, 55, on kerännyt mainetta yritysjohtajana, joka mutkattomilla tyylillään saa joukot mukaansa.

Otsikoihin Kurkilahti nousi taas alkuvuokosta, kun hän ilmoitti lähtevänsä sopimusvalmistaja Elcoteqista keväällä Kemiran johtoon.

Maineensa Kurkilahti hankki 1980-luvun lopussa Nokian Renkaissa. Ilmapäärynä oli huono ja työntekijät lakossa kerran viikossa, kun Kurkilahti otti ohjat. Uusi mies toteutti tyhtiössä kulttuurivallankumouksen, ja kiistat sovittiin. Kurkilahti osasi esiintyä maaismiehenä ja puhua tavallisten ihmisten kieltä.

Nokian Renkaiden väki antoiin johtajalleen lempinimen Iso-Lasse.

Nimi kuvaa enemmän Kurkilahden persoonaa kuin fyysisiä kokoa. Pitua miehellä on keskimittaa vähemmän.

Kaikki Kurkilahden tuntevat kuvailevat miestä samoilla sanoilla. Hän on voimakastahoton, määrätietoinen, kunnianhimoinen, suorasanainen ja nopea toimissaan.

Kurkilahti on poikkeuksellinen johtaja, sillä kaikilla tun-

tuu olevan hänestä vain hyvää sanottavaa – tai no, melkein kaikilla. Rengasfirman jälkeen hän siirtyi johtamaan elintarviketta valmistavaa Raisiota, jossa asiat eivät sujuneet tuttuun malliin. Muuamassa kuukaudessa pääjohtaja riitautui hallituksen kanssa.

Kurkilahti lähti Raisiosta reilut kaksi vuotta sitten ovet paukkuun. Strategiajaksitoissa määrätietoisuus olikin järeäpäisyttä ja voimakastahoton yhteistyökkyttömyyttä.

Kyse on loppujen lopuksi samoista asioista, näkökulmasta vain on toinen.

Yritysjohtajana Kurkilahti haluaa vapauttaa kädet toimia. Alaisiltaan hän vaatii, mutta myös sallii halle paljon. Kurkilahden kanssa joko tulee toimeen tai ei. Jos kemia ei käy yhteen, alaisen on parempi katsella uusia maisemia.

”My way or highway” on mieliteleuse, jota Kurkilahti on toisellu vuosien varrella. Viime vuosina hän on välitellyt suosikkisitaattinsa käyttöä, koska viestin voi tulkita väärin.

Lauseen voi kääntää muuttoon ”minun tyylilläni tai kilometritehtaal”, mutta Kurkilahden mielestä kyse ei ole käskyttämisestä ja sanelemisesta vaan yhteisiin tavoitteisiin sitoutumisesta.

Olen vain töissä täällä – asenne ei hänelle riitä.

Kurkilahti osaa pelkistää monimutkaiset asiat kaikkien ymmärtämiksi tavoitteiksi. Loputon asioiden jankkaaminen saa lyhytpinnaisen miehen hermostuttamaan: ei keskustelija keskustelun vuoksi, vaan jotta

LASSE RANTANEN

HS 30.11.2003

Kurkilahti on noussut vuosien varrella räväköiden lausuntojensa ansioista ja johtamiensa yhtiöiden hyvän pörssikehityksen saattamana talousmedian suosikiksi, joka saa mielipiteilleen paljon tilaa. Kauppalehti (8.4.2004) nosti Kurkilahden tähtihohtajien jalustalle ja ilmiöksi paitsi kuvituksessaan, myös jutun tekstissä, jossa noteerattiin Kurkilahden positiivinen vaikutus hänen johtamiensa yritysten pörssikursseihin:

Ei ole olemassa kuitenkaan yksiselitteistä mallia, miten kurssit välittömästi reagoivat, kun toimitusjohtaja vaihtuu. Poikkeuksena on Kurkilahti-ilmiö. Kun Lasse Kurkilahden ilmoitettiin tulevan Raision toimitusjohtajaksi, yhtiön kurssi lähti nousuun. Sama ilmiö toistui, kun Kurkilahden nimitys Elcoteqin ja Kemiran toimitusjohtajaksi julkaistiin. (KL 8.4.2004)

Talouslylkisuudessa Kurkilahdesta piirtyy kuva määrätietoisena johtajana, joka sanoo asiat niin kuin ne ovat.

Kaikki Kurkilahden tuntevat kuvailevat miestä samoilla sanoilla. Hän on voimakastahtoinen, määrätietoinen, suorasanainen ja nopea toimissaan. (HS 30.11.2003)

Elcoteqin toimitusjohtajana Kurkilahti esitti kovia kasvuennusteita, joiden toteutumismahdollisuutta talousmediassa ajoittain epäiltiin. Talouslylkisuudessa Kurkilahden määrätietoista esiintymistä ja rehvakkaita lausuntoja tulkittiin kuitenkin varsin myönteisesti.

”Tämä on hyvä juttu”, totesi Benefonin Nieminen tiedotustilaisuudessa. Elcoteqin Kurkilahti pisti vielä paremmaksi. ”Tämä on *erittäin* hyvä juttu”, hän sanoi. Kurkilahden ehkä kannattikin rehvastella, sillä tuotekehityksikön ostaminen tuo uudenlaisia mahdollisuuksia. (HS 2.7.2002)

Kurkilahden julkisuus Elcoteqin johtajana on pääosin neutraalia ja häntä sivunneista jutuista kolmasosa on sävyltään myönteisiä. Myönteinen julkisuus on liittynyt yhtäältä Kurkilahden persoonaan johtajana ja toisaalta Elcoteqin pääosin nousujohteiseen tuloskehitykseen. Kurkilahden negatiivisesti sävyttynyt julkisuus liittyy lähes kokonaan markkinoiden pettymiseen Elcoteqin tulokseen. Ainoan poikkeuksen tähän tekee Kurkilahden vuonna 2002 saamat ylinopeussakot, jotka Ilta-Sanomat uutisoi Kurkilahden aloitettua työt Elcoteqin toimitusjohtajana.

Elcoteqin toimitusjohtaja Lasse Kurkilahti kiistää syyllistyneensä lokakuussa Turussa sakkovilppiin ilmoittaessaan nettokuukausitulokseen 20 000 markkaa, vaikka poliisin sakkolaskuri näytti kuukausituloiksi yli kymmenen kertaa suurempaa lukua.
– En ole missään nimessä tehnyt vilppiä. Olin silloin työttömänä. Minulla ei lokakuussa ollut mitään tietoa uudesta työpaikasta. Minulta loppuivat työt huhtikuussa. Elcoteqissa aloitin puolestaan vasta joulukuun alussa, Kurkilahti sanoo. (IS 12.2.2002)

Kurkilahden julkisuus on ollut sakkotapausta lukuun ottamatta täysin Elcoteqiin liittyvää. Haastatteluissa Kurkilahti on ohimennen maininnut harrastavansa moottoripyöräilyä, mutta ei ole esitellyt tätä harrastustaan läheskään yhtä julkisuushakuisesti kuin Piippo.

Jouni Hartikainen: eleetön reissumies

Jouni Hartikainen aloitti Elcoteqin toimitusjohtajana tammikuussa 2004 Lasse Kurkilahden siirryttyä Kemiran pääjohtajaksi. Hartikainen nousi toimitusjohtajaksi Elcoteqin omasta organisaatiosta, jossa oli työskennellyt vuodesta 2000 lähtien. Aiemmin Hartikainen toimi muun muassa Elcoteqin Aasian alueen johtajana. Ennen toimitusjohtajuuttaan Hartikainen oli esiintynyt yhtiön talouslylkisuudessa vain yhdessä lyhyessä jutussa vuonna 2002.

Hartikainen oli talousjournalismille käytännössä katsoen täysin tuntematon hahmo ennen Elcoteqin toimitusjohtajaksi nimittämistään. Tämä osaltaan kiihdytti talousjournalismin pyrkimyksiä vertailla Hartikaista edeltäjänsä varsinkin nimittämisuutisen jälkeen.

Uuden miehen enemmän tai vähemmän harkitun varovaiset lausunnot olivat sijoittajille pettymys. Edellisen toimitusjohtajan Lasse Kurkilahden aikaa yhtiön johdossa leimasi uho. [Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni] Hartikaisen puheissa sitä ei ollut nimeksikään.
”Pullistelu ja pullistelemattomuus ovat aika paljon persoonakysymyksiä”, hän sanoo. (HS 15.2.2004)

Reissumies ei halua pullistella

► Pääkonttorin paikka on Elcoteqin uudelle johtajalle merkityksellinen kysymys

Jyrki Alkio
HELSINGIN SANOMAT

► Elektronisen sopimusvalmistajan Elcoteqin arvosta katsoi viikko sitten kymmenessä, etä värihenkisen, että uusi toimitusjohtaja Jouni Hartikainen luovutti yhtiön vanhaa kasvatuvetoista utopistisen mielen enemmän tai vähemmän harkitun varovaiset lausunnot ovat sijoittajille pettymys. Edellisen toimitusjohtajan Lasse Kurkilahteen aikaan yhtiön johdossa leimasi iho. Hartikaisen puheissa sitä ei ollut nimeksikään.

Yhtiön tavoitteista ja strategioista päättää hallitus, mutta hallituksen vastuulle Hartikainen ei suunnan muutosta laita.

"Pulisella ja pullitelematonuus ovat aika paljon persoonakysymyksiä", hän sanoo. "Kyse on myös siitä, miten näkee yhtiön tilanteen – millaiset korit on kädessä, ja mitä niillä

Hartikaisen mieli palaa kentälle asiakkaiden, kumppaneiden ja oman väen luona

"...saada."
"Hartikainen on kaksi viime vuosina vetänyt Elcoteqin Aasian-toimintoja. Paikallisten yritysten ryynnitys on pannut suomalaisyhtiön tuukoille Kiinassa.

Linjasta huolimatta johtajavaihdos tapahtui sopivasti, sillä Kemiraa lähtenyt Lasse Kurkilahti esitti 42-vuotiaasta Hartikaista seuraajakseen. Niin tapahtui pikavauhtia lukuun puohevissä vain viisi sen jälkeen, kun Kurkilahti ero oli julkistettu.

"Antti [Pippo] soitti, ja keskustelun lomassa pohditiin asia. En miettinyt ylös enkä alaspäin, vaan lähtenyt suoraan perheen kantaa", Hartikainen muistelee valintaprosessia.

"Ei tällaista kauhean paljon tarvitse pohjata. Jos tarjotaan ja sanoo ei, pitää olla hyvät syyt."
Uusi toimitusjohtaja aloitti työssään tammikuun alussa. Julkisen tulikasteensa hän sai viime viikon perjantaina esittelyssä yhtiön viime vuoden tuloksen.

Kuusi viikkoa olisi monelle toimitusjohtajalle liian lyhyt aika uuden yhtiön tavoitteiden määrittelyyn. Hartikainen kuitenkin tunsu yhtiön, sillä hän on ollut Elcoteqin palveluksessa vuodesta 2000.

Ensi työnsä uusi johtaja ryhtyy saamaan muutosta organi-

"Pidän Suomea ja suomalaista osaamista kovassa arvossa, mutta on harvasta laulla, että osaamista on vain Suomessa", sanoo Hongkongissa pari viime vuotta asunut Elcoteqin uusi toimitusjohtaja Jouni Hartikainen.

saatioon ja henkilöstön kehittämiseen. "Tämä ei ole kriittikö, mutta koko henkilökunnan pitää paremmin ymmärtää, mitä tavoittelemme", Hartikainen sanoo.

Julkilausuntuja tavoitteita ei hänen mielestään pidä jättää organisaatioiden toteuttaviksi. "Johdon on oltava työssä mukana ja katsottava, että asiat etenevät. Muutoksen läpiviennit sitoo Hartikaisen joksikin aikaa pääkonttoriin, vaikka mieltä tekisi muuta.

"Minä haluan olla kentällä, asiakkaiden, kumppanien tai oman ihmisten luona", Hartikainen määrittää johtamisatansa. "En ole kontorissa istu-

ja, ja siksi pääkonttorin paikan vaihtaminen ei minulle ole kovin sensitiivinen asia."

Parissa lauseessa uusi toimitusjohtaja kirjaa kantansa suurta huomiota saaneeseen keskusteluun.

Elcoteqin hallitus ja johto selvittivät viime vuonna muun muassa pääkonttorin siirtoa Suomesta Vieroon. "Se [pääkonttorin sijainti] on minulle yksi lysteri. Tärkeämpää on, että on palkka, jonka voi kokea kodiksi."

Hartikainen on pienestä pienestä ollut liikekannalla. Hattulassa syntynyt hämilläinen laskee 8-vuotiaana jo muunta-

neensa kymmenen kertaa. "Tai ei niitä palkkakuntia sentään ollut kuin viisi", hän tarkentaa lausuntoaan haastattelun lopputta.

Uransa aikana Hartikainen on ehtinyt asua vuosia niin Kanadassa kuin Malesiassakin. Elcoteqin Aasian-toimintoja hän on vetänyt Hongkongista lähtien.

Elcoteqin pääkonttori on Espoon Mankkaalla, mutta Hartikainen kodi on edelleen Hongkongissa, jossa perhe, vaimo ja 8-vuotias kaksoes, asuu keväällä.

Hongkongissa Hartikaisella on ollut näköalapaikka Kiinan

tapahtumiin. Häntä hieman hämmäntää se, että Suomessa keskustelu Kiina-ilmioista on käynnynyt vauhdikkaina juuri nyt, sillä tuotannon siirtyminen Kiinaan on jatkunut jo jonkin aikaa. "Itse asiassa siihen on aiemmin ollut paremmat syyt kuin tällä päivällä", hän sanoo.

Kiinalaisviranomaiset ovat luopuneet viendivertotteista ja tehneet liikevaihtoveroeroksesa ratkaisuja, jotka suosivat vientiä aiempaa vähemmän. "Jos nykylinja jatkuu, Kiinaan mennään entistä enemmän maan kotimarkkinoiden takia."

Veromuutokset heikentävät Hartikaisen mukaan vientiin kannattavuutta enimmillään

POIMINTA

Mikä parasta, mikä pahinta?

Helsingin Sanomat pyysi Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikaista luonnehtimaan lyhyesti, mikä eri asioissa on parasta, mikä pahinta.

Parasta
Suomessa "luonto"
Kiinassa "yritteliisyys"
Hongkongissa "bisnes-henkinen ympäristö"
Työssä "tuloisten aikaansaaminen"
Elcoteqissa "ihmiset"
Kotona "kodin henki"
Elämässä "harmonia"

Pahinta
Suomessa "syksyiset vesisaateet"
Kiinassa "oma kykenemättömyys kommunikoida"
Hongkongissa "liian pitkälle viety kilpailu elämästä"
Työssä "stressi"
Elcoteqissa (mieltii pitkään) "liiallinen vaatimattomuus"
Kotona "se, ettei saa olla siellä tarpeeksi"
Elämässä "keksittyminen väärin asioihin"

neljä prosenttia. Lyhyellä aikavälillä sillä ei vältämättä ole merkittäviä vaikutuksia, mutta sijaan mittaan yritykset joutuu miettämään, kannattaako esimerkiksi Euroopassa myyviä tuotteita tehdä Kiinassa ja Euroopassa.

Elcoteqin tuotteissa päätöksen vaikuttaa se, kuinka suu on käsityön osuus. Kiinassa halpaa työvoimaa on lähes rajattomasti, joten paljon käsityötä vaativat kännykkämallit kannattaa koota siellä.

HS:n lukija rinnasti viime vuoden lopulla ilmestynyt Mieli Suomi elää -sarjaa kormentidessä Kiinan halpaa tuotannon pariin vuosiin takaiseen orjakappaan.

"Ei se pidä ollenkaan palakaansa", Hartikainen vakuuttaa. "En tiedä yhtään suomalaista yritystä, joka toimisi noin. Liha kaikki suomalaisyritykset vievät sinne suomalaisoppilaita, jotka paikalliset työntekijät pitävät aika kovassa arvossa."

Kiinan suomalaisyrityksissä työntekijöistä pidetään huolta tarjotaan hyvät olosuhteet ja varmat elinolot, Hartikainen vakuuttaa.

Taiwanilaisia ja korealaisia yrityksiä sen sijaan Kiinassa toistuvasti syytetty epäinhimillisistä työoloista. Hartikainen ei epäile syytösten paikkansapitävyyttä, joskaan niit ei voi yleistää koskemaan kaikkia taiwanilaisia tai korealaisia yrityksiä. Myös osa muista ulkomaisista ja kiinalaista yrityksistä syyllistyy samaan.

"Joku voi sanoa, että pilaa me markkinoita viemällä sinne liian hyvät olot ilman hyvä syytä", Hartikainen kuvailee suomalaisten toimia. "Minun mielestäni se ei ole niin, vaan se on juuri oikea tapa toimia."

HS 15.2.2004

Siinä missä talousmedia piti Kurkilahtea ilmiönä ja huippujohtajana, Hartikaisen julkisuuskuva on selvästi eleettömämpi. Erityisen kuvaava onkin Hartikaisen henkilöhaastattelun otsikko Helsingin Sanomissa (15.2.2004): "Reissumies ei halua pullistella".

Kurkilahti ruoski Elcoteqin väkeä menestykseen asettamalla kunnianhimoisia tavoitteita, joiden pohjalta jokainen tiesi, mikä on – tai ainakin pitäisi olla – yhtiön suunta. Elcoteqin Aasian-toimintoja vetänyt Hartikainen ajaa asiaansa eleettömämmin, jalat tukevasti maassa. (HS 7.2.2004)

Hartikaisen julkisuus on ollut ainoastaan Elcoteqiin liittyvää, eikä Hartikainen ole Piipon ja osin myös Kurkilahden tavoin esitellyt harrastuksiaan julkisesti. Eleettömyydestä huolimatta Hartikaisen julkisuus on Elcoteqin näkökulmasta tarkasteltuna ollut kaikkein positiivisinta. Elcoteq-jutut, joissa esiintyy Jouni Hartikainen, ovat sävyltään selvästi positiivisemmin virittyneitä kuin Kurkilahteen tai Piippon liittyvät jutut. Tämä selittyy osaltaan sillä, että Hartikainen on esiintynyt julkisuudessa lähinnä vain tulosjulkistusten yhteydessä ja Elcoteqin tulos on kehittynyt Hartikaisen aikana pääosin nousujohteisesti.

Johtajien imago ja suhde julkisuuteen heijastuvat yhtiön julkisuuskuvaan mielenkiintoisesti. Kurkilahden tietty julkisuushakuisuus yhdistettynä hänen omaan persoonaansa toi yhtiölle pääosin myönteistä huomiota, mutta toisaalta taas Kurkilahteen verrattuna varsin matalaa profiilia pitävä Jouni Hartikainen näyttäisi keräävän vieläkin positiivisempaa huomiota. Tosin Piipon ja Kurkilahden tapauksessa myönteisyys ja kielteisyys ovat liittyneet usein nimenomaan heihin itseensä, kun taas Hartikainen on esiintynyt varsin neutraalisti jutuissa, jotka ovat sävyttyneet myönteisiksi Elcoteq-yhtiön hyvän menestyksen takia.

3.3. Talousjulkisuuden pysyvät ja muuttuvat kehukset

Elcoteqin vuosien 2002–2005 julkisuudesta on havaittavissa neljä erillistä kehystä, joihin yhtiötä jutuissa sovitellaan. Kehukset kertovat yhtäältä journalismin pyrkimyksestä tulkita yksittäisiä tapahtumia aiempien skeemojen avulla ja toisaalta siitä, miten yksittäinen tulkinta julkisuudessa muuttuu riittävästi toistuttuaan kuvaukseksi todellisuudesta (Karvonen 1999, 87–88). Tämä pätee myös Elcoteqin julkisuuteen.

Tyypillisintä Elcoteq-julkisuudessa on tarkastella yhtiötä joko Nokian renkinä tai itsenäisenä tuloksentekijänä. Nokian renki -kehyyksen leimallisuus Elcoteqin julkisuudessa johtunee pitkälti talousjournalismiin vakiintuneesta käytännöstä tarkastella Nokian alihankintaketjuun kuuluvia yrityksiä nimenomaan Nokian kautta. Tämä taas johtunee Nokian yleisestä merkittävydestä Suomen elinkeinoelämässä. Myös Tuloksentekijä-kehyyksen taustalla ovat vakiintuneet talousjournalismin käytännöt, joissa yhtiön suoriutumista pörssissä arvioidaan joko peilaamalla markkinoiden reaktioita tai vertailemalla tulosta yhtiön aiempaan suoritukseen. Sekä Nokian renki- että Tuloksentekijä-kehyyksiä käytettiin runsaasti koko tarkastelujakson ajan.

Hieman harvemmin esiintyviä, mutta kuitenkin Elcoteq-julkisuudessa olennaisia ovat Isänmaanpetturi- ja Sankarimatkailija-kehukset. Isänmaanpetturi-kehys oli tyypillinen erityisesti vuonna 2003, ja sitä käytettiin yleisesti elektroniikkateollisuudesta kirjoitettaessa. Elcoteqin Espoon-tehtaan sulkeminen alkuvuonna 2004 yhdistettiin tähän talousjulkisuudessa jo vakiintuneeseen kehykseen. Sen jälkeen Isänmaanpetturi-kehystä ei enää juuri käytetty Elcoteqin yhteydessä.

Vuonna 2005 Elcoteq taas nähtiin talousjulkisuudessa suomalaisena sankarimatkailejana. Elcoteq esitettiin yhtiönä, joka aktiivisesti laajentaa toimintaansa ja menestyy maailmalla. Tämäkin kehys saattaa osoittautua väliaikaiseksi Elcoteqin talousjulkisuudessa. Suomalaisen liiketoiminnan kansainvälistyminen on vielä toistaiseksi nopeaa ja jossain määrin myös uutta, mutta kun ilmiö vähitellen vakiintuu ja suomalaisenkin elinkeinoelämän globaali toiminta arkipäiväistyy myös julkisuudessa, sankarimatkaileja-jutuille ei ehkä enää ole nykyisessä määrin tilausta.

Lehtosen (2002, 73) mukaan voimakkaasti johtohenkilöihinsä henkilöityvän yrityksen julkisuuskuva on varsin haavoittuva, mikä osoittautui todeksi myös Elcoteqin tapauksessa. Yhtiö sai runsaasti kielteistä julkisuutta Antti Piipon pahoinpitelyjupakan yhteydessä. Vaikka Piippo jättäytyi yhtiön hallituksesta pois poliisitutkinnan ja oikeusprosessin ajaksi, vahinko oli jo ehtinyt tapahtua ja Elcoteq yhdistettiin julkisuudessa Piipon yksityiselämään liittyvien tapahtumien käräjöintiin.

Elcoteqin johtohenkilöillä on hyvin erilaiset julkisuuskuvat. Antti Piipon julkisuuskuvaan liittyy varsin erottamattomasti myös hänen yksityiselämäänsä kuuluvia asioita, kun taas Lasse Kurkilahti ja Jouni Hartikainen esiintyvät julkisuudessa lähes ainoastaan työnsä kautta. Kurkilahden ja Hartikaisen julkisuusstrategiat ovat kuitenkin olleet varsin erilaisia: Kurkilahti haki Elcoteqille näkyvyyttä rehvakkailla lausunnoillaan ja ennusteillaan, mutta Hartikainen on pääosin antanut tulosten puhua puolestaan. Molemmat strategiat ovat osoittautuneet varsin toimiviksi, koska kummankin johtajan esiintymisten yhteydessä Elcoteq-kirjoittelu on ollut sävyltään enimmäkseen myönteistä tai ainakin neutraalia. Piipon saama julkisuus taas on ollut muihin Elcoteqin johtohenkilöihin verrattuna selvästi monisävyisempää ja monitulkintaisempaa.

4. Kaavamainen ja kotimainen globaali talous

Raportin neljännessä luvussa tarkastellaan, miten talousjournalismi yrittää saada otetta talouden kansainvälistymisestä ja sen erilaisista seurauksista. Luvun aluksi verrataan aiemmin tehtyä tutkimusta tämän tutkimuksen havaintoihin. Luvun jälkimmäisessä jaksossa tutkitaan talousjournalismin kansainvälisyyttä konkreettisemmin: mistä maantieteellisistä paikoista Elcoteqia ja sen toimintaa tarkastellaan ja mitkä maantieteelliset paikat ovat tarkastelun kohteena?

Globalisaatiosta on kymmenen viime vuoden aikana tullut todellinen muotikäsite: esimerkiksi vuonna 1995 globalisaatio mainittiin Kauppalehdessä yhdessä jutussa, kun taas vuonna 2005 globalisaatio esiintyi kaikkiaan 175 Kauppalehden jutussa.

Samalla kun globalisaatio on vakiintunut osaksi talouskeskustelun perusanastoa, se on paennut määrittelyjä ja jäänyt käsitteenä usein varsin sisällöttömäksi. Osaltaan tähän on vaikuttanut se, että globalisaatio on ollut laajuutensa ja moniulotteisuutensa takia vaikea ilmiö ymmärtää ja selittää.

Seuraava katkelma Toisen Miehen pakinasta Helsingin Sanomissa kertoo varsin osuvasti yhtäältä siitä, miten globalisaatio on suhteellisen lyhyessä ajassa kyllästännyt suomalaisen talousjulkisuuden, ja toisaalta siitä, miten vaikeaa koko globalisaatio-käsitteen hahmottaminen lopulta on:

- Miksi teollisuuden irtisanomisia on alettu perustella globalisaatiolla?
- Koska kukaan ei viitsi enää kysellä, mitä sillä tarkoitetaan. (HS 13.3.2006)

Harisalo ja Miettinen (2000, 33) näkevät globalisaation talouslähtöisesti ajatusten, ihmisten, hyödykkeiden ja pääomien liikkeeksi yli erilaisten rajojen, joista keskeisinä pidetään valtioiden välisiä rajoja. Globalisaatio voidaan myös nähdä esimerkiksi kulttuurisena tai sosiaalisena ilmiönä. Globalisaatiokeskustelussa nämä erilaiset tulkinnat ilmiöstä usein limittyvät ja sekoittuvat.

4.1. Globalisaation tsunami

Lounasmeren (2004, 68–69) mukaan suomalaisten sanomalehtien globalisaatiouutisointia sävyttää vääjäämättömyyden diskurssi. Sen mukaan globalisaatio ei tunne rajoja vaan vaikuttaa kaikkeen ja kaikkiin kaikkialla. Globalisaatio on vääjäämätöntä, eikä sitä voida peruuttaa, mutta sitä pitää kuitenkin yrittää hallita. Lounasmeren mukaan globalisaatio herättää journalismin pohdiskelemaan, miten globalisaatiota voitaisiin hallita ja onko se hyvä vai huono asia. Globalisaatio myös luo epävarmuutta ja tuntuu hallitsemattomalta sekä edellyttää kykyä joustaa ja varautua muutoksiin.

Antinin, Pesosen ja Rajalan (2006) mukaan globalisaatio kuvataan maakuntalehtien irtisanomisjutuissa vääjäämättömäksi, tsunamin kaltaiseksi luonnonvoimaksi. Juttujen sävy on usein alistunut, ja niistä syntyy vaikutelma, että ”kasvoton globalisaatio on

syypää työntekijöiden ja seutukunnan ahdinkoon, sillä se on vastustamaton voima, joka pakottaa yritykset kovaan tuloshakuiseen toimintatapaan”.

Elcoteq-jutuissakin on selvästi tunnistettavissa puhetapa, jossa globalisaatio kuvataan vääjäämättömäksi ilmiöksi, jota kuitenkin pitäisi yrittää hallita tai johon ainakin pitäisi pystyä reagoimaan nopeasti.

Investointien siirtyminen halvemman tuotannon maihin on realiteetti, johon on vaikea löytää tepsivää lääketta. Suomalaiset eivät pysty kilpailemaan palkkakustannuksissa kehittyvien maiden kanssa. (TaSa 18.9.2003)

Suomalaiset eivät voi globalisaatiolle mitään, vaan yritykset liikkuvat markkinoiden perässä. Tästä syystä globalisaatiota ei pidä intohimoisesti vastustaa, vaan pyrkiä ottamaan siitä mahdollisimman suuri siivu panostamalla entistä enemmän koulutukseen ja tutkimukseen. (TaSa 5.3.2004)

Yllä esitetyistä lainauksista välittyy voimattomuus itse globalisaatioilmiötä kohtaan, mutta etenkin jälkimmäisessä lainauksessa esitetään myös keinoja, joilla globalisaation voitaisiin sopeutua ja jopa ottaa siitä hyödyksi ”mahdollisimman suuri siivu”.

Ajallisesti tarkastellen globalisaatiokeskustelussa näyttäisi hahmottuvan kehityskaari, jossa globalisaatiota ruodittiin aluksi yleisellä tasolla, kunnes se konkretisoitui yksittäisiin yrityksiin kohdistuvaksi Kiina-ilmiöksi. Tässä vedenjakajaksi muodostui syksy 2003, jolloin kemijärveläinen Salcomp ilmoitti siirtävänsä matkapuhelinlaturituotantonsa Kiinaan. Näin kehitystä tulkitsti myös Kauppalehti:

Globalisaatiosta puhuminen kääntyi Kiina-ilmiöksi pari vuotta sitten, kun yksi ja toinen suomalaisyritys ilmoitti siirtävänsä valmistustaan Kiinaan. Ilmiö sai kasvot kemijärveläisestä Salcompista, joka päätti kertaheitolla panna lapun luukulle ja muuttaa ulkomaisia yrityksiä kovasti koskevaan Guangdongiin. Uusi työllistäjä otettiin avosylin vastaan ja Kemijärvi autoitui. (KL 9.11.2005)

Koljosen ja Vehkalahden (2003, 202) mukaan globaalia työpaikkakilpailua on Elcoteq-uutisoinnin yhteydessä tulkittu melko suoraviivaisesti niin, että työpaikat karkaavat Suomesta halvan työn maihin. Myös vuoden 2002 jälkeen ilmestyneissä Elcoteq-jutuissa Kiina-ilmiö nähdään talousjournalismissa pääosin uhkana suomalaisille työpaikoille, ja sen tulkitaan vaativan joustoa erityisesti työntekijöiltä. Työntekijöiden ja työehtojen joustavuutta halvan työvoiman maissa tuodaan jutuissa suorastaan korostetusti esiin.

It-työläinen elää arkeaan globalisaation vaikutusten kanssa [valtioneuvoston kanslian teettämästä Suomi maailmantaloudessa -]selvityksestä huolimatta ja riippumatta. Osalle alan ammattilaisista kansainvälistyminen on tarkoittanut työn katoamista, toiselle mahdollisuutta uudessa maassa. [...] Elcoteq, joka on karsinut toimintojaan Lohjalla ja Espoossa ja siirtänyt tuotannon painopistettä Viroon ja Venäjälle, ilmoitti kesällä rakentavansa jopa 1500 ihmistä työllistävän tehtaan Pietariin. [...] – Ei se mahdotonta olisi, että ottaisimme suomalaisia Pietariinkin töihin, mutta paikallisilla sopimuksilla. Palkkataso Pietarissa on viidenneksen Suomen tasosta. Perusduunarin palkka on siellä 300–400 euroa, Elcoteqin varatoimitusjohtaja Jukka Jäämaa laskeskelee. (TaSa 11.11.2004)

Elcoteqille uusien tehtaiden perustamisessa ratkaisevat kolme asiaa: sijainti, hyvin koulutetut ihmiset – ja kustannusetu. [Toimitusjohtaja Jouni] Hartikainen jättää viimeiseksi sen, minkä moni mieltää Kiina-ilmiön tärkeimmäksi syyksi.

– Länsimaissa ei saa korkeasti koulutettuja ihmisiä tehtaaseen töihin. Kiinalainen työvoima on fleksiibeliä. Jopa Virossa tai Unkarissa työvoima joustaa niin, että hiljaisempina kausina tehdään osapäiväistä duunia. (TaSa 27.1.2005)

Yksittäisiin yrityksiin liittyvän Kiina-ilmiö-puheen rinnalla journalismissa on koko ajan käyty myös yleisempää, melko abstraktia globalisaatiokeskustelua, jossa tyypillisesti puhutaan rakennemuutosten tarpeesta. Iltalehti (26.9.2003) tulkitsi elektroniikkateollisuuden tuotannon siirtymisen Suomesta halvemman työn maihin ”hätähuudoksi, johon olisi syytä vastata”. Vastausta tähän yritysten hätähuutoon odotetaan useimmiten valtiolta, jolta vaaditaan toimenpiteitä tuotannon ja työn turvaamiseksi Suomessa jatkossakin.

Monet globalisoitumisen tuomista muutoksista ovat meille edullisia eikä kaikkia ikäviäkään ilmiöitä voi torjua. Kaikki mahdollinen on silti tehtävä Suomen pitämiseksi houkuttelevana paikkana niin pääkonttoreille kuin tehtaille. Hankaluuksia ei torjuta ainakaan vaikeuttamalla entisestään irtisanomisia ja muita, yleensä välttämättömiä ratkaisuja. Paljon puhuttuja rakennemuutoksia olisi sen sijaan vauhditettava. (IL 8.8.03)

Vaikka Suomi ei massatuotannossa pysty vastaamaan halpatyövoiman maiden kilpailuun, kypsien massatuotteiden ja terävimmän high techin välimaastossa toimii paljon sellaisia elektroniikka-alan yrityksiä, joiden toimintaedellytyksille verotason alentamisella olisi tuntuva merkitys. [...] Joka tapauksessa teknologiateollisuus voi pärjätä Suomessa vain voimakkaan tuotekehittelyn ja erikoisosaamisen ansiosta. Putkesta pitää tulla koko ajan uutta. (IL 26.9.2003)

Etenkin mielipidekirjoituksissa suomalainen talousjournalismi on hämmästyttävän yksimielistä siitä, että Suomen keinot menestyä globaalissa kilpailussa ovat ennen kaikkea koulutus, tuotekehitys ja innovointi. Tämä usko menestykseen koulutuksen ja innovaatioiden kautta on mantramaisesti kirjoituksesta toiseen toistuessaan muuttunut eräänlaiseksi viralliseksi totuudeksi, jota itseään ei arvioida kriittisesti ja joka jättää globalisaation konkreettiset mekanismit sekä sen tuomat erilaiset toimintavaihtoehdot ja mahdollisuudet vähälle huomiolle.

Maailma ympärillä muuttuu. Globalisaatio kiristää kilpailua ja pinnaa, mutta vaatii kylmäpäisyyttä. Suomen teollisuus- ja yhteiskuntapolitiikka on lähtenyt siitä, että maa keskittyy korkeaan osaamiseen eikä lähde kilpailemaan halpatyön kanssa. Linja on hyvä pitää mielessä. (TaSa 18.9.2003)

Myöskään abstraktin globalisaation yksinkertaistaminen konkreettisemmaksi Kiina-ilmiöksi ei ole kaikilta osin aivan onnistunut esitys globalisaatiosta. Vaikka Kiina-ilmiö on globalisaatiota konkreettisempi ja selittävämpi käsite, sen antama kuva globalisaatiosta ja sen taustavoimista jää lopulta varsin yksiulotteiseksi. Lisäksi talousjournalismi tulee samalla arvottaneeksi Kiina-ilmiötä negatiivisesti yhdistämällä ilmiön erityisesti työn siirtymiseen pois Suomesta. Kolmanneksi sana ”ilmiö” tuntuisi viittaavan ohimenevyyteen ja väliaikaisuuteen. Globalisaatio lienee kuitenkin jatkuvampi, vähitellen uusia ilmenemismuotoja saava prosessi.

Talousjournalismi on silti selvästi mieltynyt luomaansa käsitteeseen: Kiina-ilmiön jälkeen oli helppo ottaa käyttöön niin Intia-ilmiö, Viro-ilmiö kuin Venäjä-ilmiökin. Tässä esitystavassa globalisaatio näyttää tietyllä tapaa etenevän maa kerrallaan, yksi toisensa jälkeen samaa kaavaa noudattaen.

”Kiina-ilmio” näkyy jo pörssi-yhtiöiden luvuissa

Henkilöstömäärä laskee Suomessa ja kasvaa ulkomailla

Juha Jaakkola
juha.jaakkola@kauppalehti.fi

Suomalaiset yhtiöt vähentävät työvoimaansa Suomessa ja lisäävät sitä ulkomailla, ennen muuta halvan työvoiman maissa. Tämä yleinen käsitys vahvistuu pörssi-yhtiöiden alustavista tilinpäätöstiedoista.

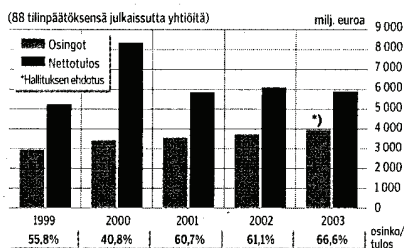
Perjantain mennessä vajaa 60 prosenttia pörssiin noin 150 yhtiöstä oli julkistanut tilinpäätöksensä. Tässä joukossa oli kaikki suurimmat yhtiöt, joten se kattaa valtaosan pörssi-yhtiöiden liiketoiminnan volyyymistä.

Yhtiöiden kannattavuudessa ja kasvussa oli luonnollisesti valtavia eroja, mutta summaluokina pörssi-vuodet 2002 ja 2003 muistuttivat yllättävän paljon toisiaan.

Tilinpäätöksensä julkaiseen 88 yhtiön yhteen laskettu liikevaihto ja henkilöstön määrä pysyivät käytännössä ennallaan, ja esimerkiksi nettotulos laski vain kolme prosenttia.

Osinkojakaan pörssi-yhtiöt eivät tähän mennessä tehneiden ehdotusten mukaan kasvata kuin vajaalla kuudella

Pörssi-yhtiöiden nettotulos ja osingot

prosentilla. Osinkojen suhde nettotulokseen nousee kahden kolmasosaan.

Suomessa väki vähenee

Syksyn ja talven mittaan toteutettujen irtisanomisten perusteella voisi päätellä, että pörssi-yhtiöt olisivat vähentäneet rajusti henkilökuntaansa. Näin yksittäisten yritysten kohdalla on tapahtunutkin, mutta kokonaiskuva näyttää lohdullisemmalta.

Henkilöstön kokonaismäärä

on pysynyt ennallaan eli noin 435 000:ssa. Alustavien tietojen mukaan se johtuu kuitenkin siitä, että yhtiöt lisäävät ulkomailla väkeään suurin piirtein samaan tahtiin kuin ne kotimaassa vähentävät.

Suurin osa yhtiöistä jättää tilinpäätöstiedoissaan kertomatta henkilökuntansa jakautumisen kotimaan ja ulkomaiden kesken. Tarkentaman selvityksen voi tehdä vasta vuosikertomusten ilmestyttyä.

Tähän mennessä jaon ulkomaiseen ja kotimaiseen

henkilökuntaan on esittänyt parikymmentä yhtiötä. Naisissä yhtiöissä oli tullut ulkomaille noin 8 000 uutta työntekijää.

Samanaikaisesti näiden yhtiöiden koko henkilökunnan määrä oli lisääntynyt noin seitsemällä tuhannella. Toisin sanoen ne olivat vähentäneet Suomessa noin tuhat työpaikkaa.

Kauppa laajenee ulkomailla

Suurin ulkomailla työllistäjä on Kesko. Lähinnä Baltiaan laajentumisensa vuoksi Keskolle on tullut vuodessa yli 3 700 ulkomaista työntekijää lisää. Kokonaishenkilökunta sillä on kasvanut 3 000:lla, joten kotimaassa Keskon henkilökunta on supistunut 700:lla.

Myös Stockmannin ulkomaan toiminnot ovat kasvaneet ripeästi. Se lisäsi ulkomaista henkilökuntaa viime vuonna 560:lla samaan aikaan kun kotimaan henkilökunta säilyi suurin piirtein ennallaan.

Toiseksi suurin ulkomaisen työllistäjä on Elcoteq. Sil-

lä ulkomaisen henkilökunnan määrä kasvoi 2 800:lla samaan aikaan kun kokonaishenkilökunta pysyi lähes ennallaan.

Suurimmat työvoimaansa vähentäjät eivät tilinpäätöstiedoissaan kerro, miten irtisanomiset maantieteellisesti jakautuvat. Siten esimerkiksi melkein 2 000:lla työntekijämääräänsä vähentäneen Metson ja 1300:lla vähentäneen UPM:n tarkempi erittely jää vuosikertomuksen varaan.

Palkkatiedot puuttuvat vielä

Tilinpäätöstiedotteet kertovat, että työntekijöiden lukumäärällä jaettu nettotulos oli viime vuonna keskimäärin 13 400 euroa eli 400 euroa vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Sen sijaan työntekijöiden keskimääräistä palkkaa ei vielä tiedetä. Liiketoiminnan siirtymisen matalien palkkakustannusten maihin on kuitenkin vielä niin hidasta, että sillä tuskin on huomattavaa vaikutusta yritysten keskimääräisiin palkkakustannuksiin.

KL 16.2.2004

Kiina-ilmio ja globaali kilpailu työpaikoista palautuvat talousjulkisuudessa helposti nollasummapeliksi: työn siirtyminen Suomesta halvan työvoiman maihin tulkitaan Suomen häviöksi ja vastaavasti toisten maiden voitoksi. Toisaalta talousjournalismi on itsekin ajoittain havahtunut pohtimaan omaan puhetapaansa, joka korostaa vain Kiina-ilmion negatiivisia vaikutuksia.

[Kiina-ilmio] kun korostaa Kiinan ja muiden nousevien talouksien muodostamaa uhkaa enemmän kuin niiden tarjoamia mahdollisuuksia. (KL 23.6.2004)

Globalisaation hyödyistä puhuminen on jäänyt talousjulkisuudessa pääosin yritysjohtajien vastuulle. Yksi aktiivisimmista globalisaation puolestapuhujista on ollut Elcoteqin pääosakas Antti Piippo. Hän on lukuisissa haastatteluissa vuosien 1997–2001 aikana korostanut globalisaation myönteisiä puolia ja kritisoinut suomalaista globalisaatiokeskustelua näköalattomuudesta. (Koljonen & Heikkilä 2002, 68–71)

Piippo on antanut useita hyvin samansisältöisiä lausuntoja globalisaatiosta myös vuosina 2002–2005, ja erityisesti talouslehdet ovat niitä julkaisseet (esim. KL 5.11.2005, KL 27.5.2004, TaSa 12.11.2003). Lausunnoissaan hän on perännyt valtiolta toimia muun muassa verotuksen kehittämiseksi yrityksille suopeammaksi. Lisäksi Piippo on jatkanut Suomessa vallitsevan globalisaatiodiskurssin kritisointia:

Piipon mielestä maa nimeltä Suomi ja kansakunta nimeltä suomalaiset ovat ajautumassa pahaan kriisiin. Kansainvälisen suuryrityksen Elcoteqin perustaja ja hallituksen puheenjohtaja on ollut jo pitkään sitä mieltä, että Suomi on pudonnut tulevaisuutensa kannalta elintärkeän kehityksen kelkasta. Kelkan kyljessä lukee globalisaatio, ja se kiittää ohi niin hurjaa vauhtia, että hidas hämmäläinen on jämähtänyt hölmistyneenä paikoilleen tuijottamaan jalasten jättämiä jälkiä. Antti Piipon mielestä Suomen suurin ongelma on, että se näkee globalisaation uhkana, ei loistavana mahdollisuutena.

Jo terminologia viittaa koettuun vaaraan. Suomalaisessa keskustelussa globalisaatio pitää torjua, sen leviäminen on syytä estää, siltä täytyy suojautua. (KL 5.11.2005)

Yritysjohtajien lisäksi globalisaatiosta puhuvat journalismissa ennen kaikkea virkamiehet, tutkijat ja poliitikot (Lounasmeri 2004, 71). Elcoteq-journalismin globalisaatiokeskustelussa erilaisille asiantuntijoille on usein varattu rauhoittelijan rooli:

- Globalisaatio ei ole upouusi asia, firmat ovat kasvattaneet toimintojaan ulkomailla monien vuosien ajan, sanoo Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen ennustepäällikkö Pasi Sorjonen. Hänen mielestään globalisaation vaikutukset on ymmärretty väärin.
- Se nähdään liikaa vastakkainasetteluna kotimaa-ulkomaat. Ikään kuin täällä lopetettaisiin kaikki ja alettaisiin tehdä samoja asioita ulkomailla.
- Täällä jatketaan toimintoja niin kuin ennenkin, mutta voimakkain tuotannon kasvu tapahtuu ulkomailla.

Sorjosen mukaan keskustelu globalisaatiosta ja sen uhasta käy nykyään kovilla kierroksilla tietotekniikan ja internetin kehittymisen takia. [...] Toimintoja on myös aiempaa helpompi pyörittää tietotekniikan takia missä päin maailmaa tahansa, mikä luo mielikuvaa siitä, että tuotanto siirtyy muualle.

- Maantieteellinen etäisyys on menettänyt merkitystä. (TaSa 26.7.2005)

Siinä missä Kiina-ilmion symboliksi nousseen Salcompin tuotannon siirto halvemman työn maahan nähtiin talousjulkisuudessa pääasiassa negatiivisena, Elcoteqia on pidetty myös eräänlaisena positiivisena malliyrityksenä, joka luovii globalisaation aallonharjalla menestyksekkäästi.

Elcoteq on suomalaisista yhtiöistä ehkä kaikkein taitavimmin osannut hyödyntää globalisaation mahdollisuudet. Toiminta on Nokian tavoin täysin globaalia. (HS 11.2.2005)

Elcoteqin globalisoituminen on myös toistuvasti tulkittu yhtiön ainoaksi elinehdoksi, joka on mahdollistanut sen, että yhtiö on voinut toimia Suomessa näin pitkään.

Kun tuotantoa siirretään halvemman työvoiman maihin, voi yrityksillä säilyä väkeä Suomen palkkalistoilla. Tästä on hyvä esimerkki elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq. Jos yritys ei olisi lähtenyt ulkomaille halvan työn ja asiakkaiden perässä, yhtiöllä tuskin olisi Suomessa enää ainoatakaan työntekijää. Firma olisi kuopattu aikapäiviä sitten. Kiina-ilmio takaa sen, että Suomeen ei tehdä paljoa teollisia investointeja jatkossakaan. Tähän Suomessa ryhdyttiin valmistautumaan vuosia sitten, kun väestöstä päätettiin kouluttaa entistä suurempi osa korkeakouluasteen opinahjoissa. Korkeaa osaamista voi olla vaikeampi siirtää kuin tuotantoa. (KL 23.9.2004)

Elcoteq-juttujen globalisaatiopuheessa toistuvat kaksi yleisempää talousjournalismin puhetapaa: yhtäältä globalisaatio pelkistetään Kiina-ilmioksi, jonka nähdään yksinkertaisesti vievän työpaikkoja Suomesta halvan kustannustason maihin. Toisaalta globalisaatio nähdään suomalaisten yritysten ja suomalaisen yhteiskunnan haasteena: panostamalla koulutukseen sekä työmarkkina- ja verotusrakenteiden joustavuuteen valtio

voi luoda yrityksille edellytykset menestyä myös globalisoituneessa taloudessa. Vastaavasti etsimällä rohkeasti kansainvälisiä markkinoita ja investoimalla näiden markkinoiden läheisyyteen suomalaiset yritykset voivat hyötyä globalisaatiokehityksestä ja luoda parhaat edellytykset toiminnan jatkamiseen myös kotimaassa.

Elcoteqia on käytetty esimerkkinä sekä Kiina-ilmiöstä että globalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisestä. Vielä vuonna 2002 globalisaatio oli Elcoteqin yhteydessä varsin latentti teema: lehdissä oli lähinnä vain yksittäisiä juttuja yhtiön Kiinan-toimintaan liittyvistä sopimuksista, eikä globalisaation uhkia käsitelty juuri lainkaan. Vuosina 2003 ja 2004 globalisaatioteemaa taas sävyttivät eniten uhat ja puhe Kiina-ilmiöstä. Tähän liittyivät maaliskuussa 2003 käynnistetyt selvitykset Elcoteqin pääkonttorin siirrosta ulkomaille ja keskustelu Suomen houkuttelevuudesta yrityksille. Syksyllä 2003 uhkakehys vahvistui edelleen, kun Eimo päätyi taiwanilaiselle Foxconnille ja Salcomp siirsi tehtänsä Kiinaan. Kiina-ilmiötä koskevan puheen yleistyttyä talousjulkisuudessa siihen yhdistettiin myös Elcoteq, mutta yleensä vain mainintana jutuissa, joissa kerrottiin eri yhtiöiden yt-neuvotteluista ja tuotannon siirroista ulkomaille.

Vuodesta 2004 alkaen Elcoteq on enemmänkin ollut esimerkki yrityksestä, joka on kyennyt hyödyntämään mahdollisuuksia. Uhkakeskustelu alkoi tuolloin siirtyä yksittäisten yritysten tasolta koskemaan suomalaisia teollisuustyöpaikkoja yleisemmin. Vuonna 2005 ei Elcoteqin yhteydessä enää puhuttu globalisaation uhista juuri lainkaan, ja Elcoteq esitettiin entistä selvemmin globalisaation menestyjänä.

Elcoteqin kuvaamiselle globalisaation menestyjäksi on ollut perusteltua sikäli, että Elcoteqin henkilöstön määrä kotimaassa on pysynyt melko vakaana verrattuna sen määrän voimakkaaseen kasvuun ulkomailla. Ainoastaan ICT-teollisuuden notkahdusvuonna 2001 henkilöstö kotimaassa väheni huomattavasti, mutta silloin väki väheni vastaavasti myös Elcoteqin ulkomaantoimipisteissä.

Taulukko 4.1. Elcoteqin henkilöstömäärän kehitys vuosina 1996–2005.⁸

	Henkilöstö Suomessa	Henkilöstö ulkomailla	Henkilöstö yhteensä
1996	-	-	1 888
1997	-	-	2 593
1998	949	2 925	3 874
1999	1 066	5 081	6 147
2000	1 416	9 955	11 371
2001	964	7 386	8 350
2002	1 021	9 155	10 176
2003	1 040	11 973	13 013
2004	817	18 663	19 480
2005	869	18 933	19 802

⁸ Tiedot on kerätty Elcoteqin tilinpäätöstiedotteista. Henkilöstömäärät ovat kyseisten vuosien viimeiseltä päivältä.

4.2. Elcoteq ja talousjournalismin maantiede

Elcoteqin kaltaiset globaalisti toimivat suomalaiset yritykset asettavat uudenlaisia haasteita kotimarkkinoihin keskittyneisiin yrityksiin tottuneelle talousjournalismille: mistä näkökulmasta yritystä pitäisi lähestyä, jos yrityksen toiminnoista vain pieni osa on Suomessa?

Koljonen ja Vehkalahti (2003) jakavat talousjournalismin ”pääkonttorijournalismiin” ja ”tehdasjournalismiin”. Pääkonttorijournalismi tarkastelee yritystä nimensä mukaisesti ennen kaikkea pääkonttorin kabinetin kautta. Pääkonttorijournalismin lähteiksi riittävät yhtiön ylin johto ja erilaiset analyttikot. Myös eri etujärjestöt ja tutkimuslaitokset ovat tavallisia pääkonttorijournalismin lähteitä. Pääkonttorijournalismin kiinnostuksen kohteena ovat lähinnä yhtiöiden tulokset ja suoriutuminen markkinoilla. Samalla kontakti tulosten taustalla olevaan työhön ja tuotantoon jää usein varsin etäiseksi.

Tehdasjournalismi puolestaan menee lähelle tuotantoa haastattelemaan työntekijöitä tai tehtaan johtoa. Tehdasjournalismi on pääkonttorijournalismia kiinnostuneempi konkreettisista asioista. Esimerkiksi irtisanomistilanteissa tehdasjournalismi yrittää selvittää, mitä on tapahtunut ja mitä siitä seuraa.

Suomalainen talousjournalismi on tavallisimmin pääkonttorijournalismia. Pääkonttorijournalismi hallitsee myös Elcoteq-aiheista kirjoittelua. Tyypillisimmillään se on yhtiön tiedotteiden referointia ja täydentävien lausuntojen hankkimista puhelimitse. Juttu usein kuvitetaan arkistokuvilla jutuissa esiintyvistä henkilöistä tai työntekijöistä tuotantolinjan ääressä.

Suomalainen elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq harkitsee listautumista New Yorkin pörssilistalle, koska Euroopan unionin pääomamarkkinat ovat liian konservatiivisia ja koska sen nykyinen markkinapaikka Helsingin pörssi on aliarvostettu, yhtiö ilmoitti maanantaina. (HS 1.2.2005)

Pääkonttorijournalismi käsittelee taloutta usein yksittäistä yritystä laajemmasta näkökulmasta. Esimerkiksi analyttikot tai tutkimuslaitokset tulkitsevat suhdannekehitystä.

Pörssiyritysten saneerauskuurit alkavat tuottaa tulosta. Moni kulujaan karsinut teollisuusyritys on tehnyt viime aikoina selvästi parempaa tulosta. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos odottaa selkeitä nousuja, kun teollisuus ajaa seuraavaan nousuun siivotuina rakentein.

– Tämä nousukausi tulee taas kerran yllättämään. Jotkut pärjäävät nousun tullen todella hyvin, arvioi Etlan tutkimusjohtaja Pekka Ylä-Anttila.

Moni kulukarsinnan hyvissä ajoin aloittanut yhtiö onkin parantanut tuloskuntoa. Esimerkiksi elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq käänsi tappioputken voitolle viime vuoden toisella neljänneksellä. (TaSa 21.9.2003)

Aivan kaikki Elcoteq-jutut eivät kuitenkaan ole pääkonttorijournalismia, eikä näitä kirjoituksia ole kovin luontevaa kuvata myöskään tehdasjournalismiksi. Osumampi nimitys niille voisi olla ”laskuvarjojournalismi”. Kuutti ja Puro (1998, 89) määrittelevät laskuvarjojournalismin sellaiseksi median käytännöksi, jossa toimittaja lähetetään raporttoimaan tapahtumista hyvinkin kaukaisiin paikkoihin. Laskuvarjotalousjournalismille leimallisia ovat reportaasimaiset jutut, joissa toimittaja matkustaa jonnekin päin maailmaa tutustumaan useimmiten juuri suomalaisen yrityksen tehtaaseen ja tarkastelee tehtaan

toimintaa suomalaisesta näkökulmasta. Jutuissa toistuu edellisessä luvussa kuvattu sankarimatkaileja-kehys.

Elcoteqista tällaisia laskuvarjojournalismiksi luokiteltavia juttuja on viime vuosina kirjoitettu silloin tällöin. Toimittajat ovat käyneet tutustumassa yhtiön tehtaisiin niin Virossa, Unkarissa, Kiinassa kuin Brasiliassakin. Laskuvarjojournalismi näyttäisi Elcoteqiin liittyvissä jutuissa noudattavan varsin pitkälle samaa kaavaa: tekstit alkavat usein tarkastelemalla suomalaisittain eksoottisilta vaikuttavia paikallisia oloja. Sitten kysytään suomalaisilta johtajilta luonnehdintoja maasta liiketoiminnan näkökulmasta.

Vanhaksi sosialistimaaksi Unkarissa on [Elcoteqin Unkarin-toimintojen johtaja Hannu] Hautalan mielestä varsin vähän byrokratiaa. Työlupa ja muut muuttoon liittyvät pakolliset kuviot hoituivat parilla puolen tunnin virastovisiitillä. [...] Toki Unkarissa on yhtä jäänteitä sosialismin ajan byrokratiasta ja palvelualltiudesta. Yritysten toimintaa vaikeuttaa muun muassa se, että lakien tulkinta vaihtelee alemmilla virkamiestasioilla.

Pécsissä Elcoteqin elämää helpottaa kuitenkin se, että suomalaisyritykset tunnetaan hyvin kaupungissa. [...]

– Elcoteq on kaupungin suurin työllistäjä. Meidän on helppo päästä keskustelemaan suoraan kaupungin päättäjien kanssa. (TaSa 21.5.2005)

Liiketoimintaympäristön ja paikallisen kulttuurin haltuunoton jälkeen siirrytään yleensä tarkastelemaan tehtaan työvoimaa. Laskuvarjojournalismia kiinnostaa erityisesti työvoiman saatavuus ja osaaminen.

Xingwangin yrityspuistossa aloittaneiden yritysten ei ole tarvinnut kärsiä työvoimapulaa, mutta työntekijöiden koulutukseen on varattava aikaa.

– Täällä on varaa mistä valita. Laadussa voi olla toivomisen varaa. Toisaalta työntekijät ovat yleensä erittäin oppivaisia ja motivoituneita työhönsä, Savcor Coatingsin Tuomo Valkonen sanoo. (TaSa 2.3.2004)

Suomalaisyhtiöt ovat Kiinassa haluttuja työnantajia. ”Riittää kun ilmoitamme, että haluamme 50 työntekijää, ja seuraavana aamuna portin edusta on täynnä väkeä”, Elcoteqin Dongguanin-tehtaan johtaja Lasse Orre sanoo. (HS 12.1.2003)

Siinä missä tehdasjournalismi jää tehtaan portille kyselemään esimerkiksi työntekijöiden tunnelmia yt-neuvottelujen keskellä, laskuvarjojournalismi menee usein myös tuotantolinjojen ääreen kysymään työntekijöiltä, millainen yritys on työnantajana. Tässä luonnollisena syynä on tietysti se, että yt-neuvottelujen yhteydessä tunnelmat tehtaalla ovat jännittyneemmät, eikä työoloista, palkasta tai työmaaruokalan antimista keskustelu tunnu luontevalta enempää toimittajista kuin työntekijöistäkään. Laskuvarjojournalisti taas on yleensä tehtaalla yhtiön kutsumana vieraana, eikä ilmapiiriä tällöin yleensä rasita mikään välitön konflikti.

Suomalaissilmin arvioituna elämä elektroniikan sopimusvalmistajan Elcoteqin tehtaalla Dongguanissa Etelä-Kiinassa ei ole yleistä, mutta ei surkeatakaan. [...] ”Me olemme tyytyväisiä Elcoteqiin”, tehtaalla työskentelevät parikymppiset Fu Caiyun ja Ye Suping vakuuttavat.

Kumpikin on ollut suomalaisyhtiön palveluksessa pari vuotta. Ye haluaa jatkaa Elcoteqilla kunnes menee naimisiin, Fu puolestaan haluaisi koota kännykkäkomponentteja ”ikuisesti”. [...]

”Tutut kehuivat, että tässä tehtaassa on hyvät työolot, hyvä palkka ja hyvä ruoka”, Olympuksen kameratehtaalta Pekingin Elcoteqille siirtynyt Dang Nan puolestaan perustelee valintaansa. Reilu 1000 renminbin palkka riittää, koska 20-vuotias Dang asuu edelleen vanhempiansa kotona.”

(HS 12.1.2003)

Jutusta toiseen toistuva laskuvarjojurnalismien kaava ja toimittajien kysymykset näyttäisivät olevan niin säännönmukaisia, että toimittajia isännöivät yhtiöt osaavat jo ottaa ne huomioon tehdasta esitellessään:

Nokian Dongguanin-tehtaan johto on valmistautunut siihen, että Suomesta tulevia taloustoimittajia kiinnostavat ensisijaisesti tehtaan työntekijöiden työolot. Siksi ohjelmassa on ensin laaja tehdaskierros. (HS 4.10.2005)

Raportoidessaan talouden tapahtumista journalismi samalla rakentaa taloutta kuvaavaa maailmankarttaa. Yhdet paikat ovat talousjulkisuudessa esillä näyttävästi ja alinomaa, toiset jäävät lähes kokonaan julkisuudelta paitsioon. Osaltaan journalismin piirtämään maantieteelliseen kuvaan vaikuttavat luonnollisesti toimituksen ja lukijoiden kotipaikka sekä taloudellisen toimeliaisuuden sijoittuminen maapallon eri kolkkiin. Mitenkään yksioikoista tämä vaikutus ei kuitenkaan ole.

Elcoteq-kirjoittelun maantieteen hahmottamiseksi vertailtiin yhtiöstä kirjoitettujen juttujen tapahtuma- ja tarkastelupaikkoja. Tapahtumapaikalla tarkoitettiin paikkaa, josta juttu pääasiallisesti kertoo. Jos kyse oli Helsingin pörssin tapahtumista, tapahtumapaikaksi kirjattiin Helsinki. Jos taas kyse oli yhtiön tuloksesta, tapahtumapaikaksi kirjattiin pääkonttorin sijaintipaikka. On huomattava, että kyse on juttujen tärkeimmistä tapahtumapaikoista. Aina tämä ei tarkoita paikkaa, jossa Elcoteqiin liittyvä tapahtuma on ollut. Esimerkiksi kun Elcoteq mainitaan Perloksen tilinpäätösjutussa, tapahtumapaikaksi on kirjattu Perloksen pääkonttorin mukaisesti Vantaa.

Suurimmasta osasta juttuja tapahtumapaikka voitiin määritellä vähintään valtion tarkkuudella. Suomen osalta kuitenkin edellytettiin, että paikkakunta oli mahdollista määritellä kunnan tarkkuudella. Jos juttu koski yleisesti taloutta tai politiikkaa tai muuten abstrakteja asioita, tapahtumapaikkaa ei määritely. Tapahtumapaikka määriteltiin 900 jutusta, eikä sitä voitu määritellä 363 jutusta.

Jutun tarkastelupaikka puolestaan nimettiin sen mukaan, missä juttu antoi ymmärtää toimittajan käyneen. Jos tällaista viittausta ei ollut, oletettiin että juttu on tehty toimituksessa eli Helsingissä. Ainoastaan 186 jutussa 1263:sta tarkastelupaikka oli jokin muu kuin Helsinki.

Taulukko 4.2. Elcoteq-kirjoittelun ja Elcoteqin liikevaihdon maantieteellinen jakauma.

	Jutun tapahtumapaikka	Elcoteqin liikevaihto ⁹
	%	%
Eurooppa	90	56
- <i>Suomi</i>	79	–
- <i>muu Eurooppa</i>	11	–
Aasia	8	26
Amerikka	2	18
Yhteensä (%)	100	100
Yhteensä (kpl; MEUR)	900	4169

⁹ Vuoden 2005 liikevaihto. Lähde: Elcoteqin vuosikertomus 2005.

Kirjoittelun jakautuminen maantieteellisesti poikkeaa täysin Elcoteqin liikevaihdon maantieteellisestä jakaumasta. Yhtiön liikevaihdosta suurin osa tulee Euroopasta Suomen ulkopuolelta, kun taas talousjournalismi esittää yhtiön ensisijaisesti kotimaahan liittyvissä yhteyksissä. Aasian osuus Elcoteq-juttujen tapahtumapaikoista on vain kahdeksan prosenttia, kun Elcoteqin liikevaihdosta Aasiassa tehdään neljännes. Elcoteqia käsittelevä journalismi onkin suurimmaksi osaksi Helsinki–Espoo-akselilla liikkuvaa pääkonttori-journalismia.

Intiasta tehtiin etäjuttuja, Kiinassa ja Virossa käytiin paikan päällä

Silloin harvoin kun Elcoteq mainitaan ulkomaille sijoittuvien juttujen yhteydessä, puhe on tavallisimmin Kiinasta, Virossa, Venäjältä tai Intiasta. Kiinassa ja Virossa toimittaja myös suhteellisen usein oli itse ollut tapahtumapaikalla, kun taas Venäjää tarkasteltiin enimmäkseen Suomesta eikä Intiaa käsitelleistä 23 jutusta yhdestäkään voinut päätellä toimittajan itse käyneen paikan päällä.

Taulukko 4.3. Elcoteq-juttujen pääasialliset tarkastelu- ja tapahtumapaikat maittain.

	Tarkastelupaikka	Tapahtumapaikka
	<i>N</i>	<i>N</i>
Suomi	1211	709
Kiina	14	44
Viro	13	31
Venäjä	5	26
Intia	0	23
Unkari	6	15
Yhdysvallat	0	12
Brasilia	2	9
Sveitsi	6	7
Ranska	2	5
Saksa	0	4
Iso-Britannia	1	3
Puola	0	3
Ruotsi	1	2
Etelä-Korea	0	2
Italia	1	1
Itävalta	1	1
Japani	0	1
Latvia	0	1
Meksiko	0	1
Ei määriteltävissä	0	363
Yhteensä	1263	1263

Aasiassa Elcoteqin toimintaa on tarkasteltu niin Dongguanin-tehtaalta kuin Hong Kongissa sijaitsevalta Aasian-konttorilta. Sen sijaan Intia on Elcoteq-julkisuudessa jäänyt Kiinan varjoon. Intiaa koskevat jutut ovat tyypillisesti yleisiä analyyseja Intiasta kehittyvänä taloutena ja sijoituskohteena.

Myös suomalaisilla yrityksillä on vahvat siteet Intiaan. Elcoteq avasi matkapuhelimia valmistavan tehtaan Etelä-Intian Bangaloreen, ja Nokialla on tehdas suunnitteilla. Nokia on myös selvä markkinajohtaja Intian kännykkäbisneksessä. Intian talous on avautunut viime vuosina nopeasti kauppaparoitusten vähenemisen myötä. Talouskasvun vetureina ovat maksukykyinen keskiluokka ja työikäisten suuri määrä. (KL 6.6.2005)

Viron suosiota juttukohteena selittää se, että Elcoteq on useassa yhteydessä saanut toimia esimerkkinä Viroon rantautuneesta suomalaisyrityksestä. Elcoteqin Viron-toiminnot ovat olleet julkisuudessa myös negatiivisissa yhteyksissä: yhtiö on joutunut puolustautumaan syytöksiltä, joiden mukaan Viron-tehtailla poljettaisiin työehtoja.

”Tutustuttuaan selvitykseen ja kuultuaan tilintarkastajia yhtiön hallitus toteaa, että tiedotusvälineissä esitetyt Tallinnan tehtaiden palkkoja ja työaikoja koskevat väitteet ovat perusteettomia ja täysin virheellisiä.” [...] Elcoteq arvioi, että väitteet ovat voineet vaikuttaa negatiivisesti yhtiön arvonmuodostukseen ja houkuttelevuuteen sijoituskohteena. (HS 20.5.2005)

Elcoteqin liikevaihdosta 18 prosenttia tehdään Amerikassa, mutta jutuista sijoittuu jommallekummalle Amerikan mantereista vain kaksi prosenttia. Näistä yhteensä 22 jutusta vain kaksi on tehty paikan päältä: Elcoteqin Brasilian-tehtaan kupeesta Manauksesta. Aasian-toimintoihin verrattuna Elcoteqin Amerikan-liiketoiminnat näyttävät talousjulkisuudessa lähinnä kuriositeetilta. Vuosina 2002–2005 suomalaiset laskuvarjojournalistit eivät löytäneet tietään esimerkiksi Elcoteqin Meksikon-tehtaaseen lainkaan.

Meksiko ja Brasilia eivät ehkä ole houkutelleet suomalaisia yrityksiä siinä määrin kuin Intia ja Kiina, mikä myös heijastuu näissä maissa toimivista suomalaisyrityksistä tehtyjen juttujen määrään. Toisaalta Nokia on aktiivisesti laajentanut omaa tuotantoaan molemmissa maissa ja houkutelut niihin perässään lukuisia alihankkijoita. Talousjournalismissa tämä on kuitenkin jäänyt selvästi vähemmälle huomiolle kuin vastaava kehitys Aasiassa.

Elcoteqin toimintaa on tarkasteltu talousjournalismissa myös useilla paikkakunnilla, joilla yhtiöllä ei ole varsinaisia toimintoja: esimerkiksi kansainvälisillä matkaviestinalan messuilla Cannesissa ja ulkomaisille sijoittajille suunnatuissa tilaisuuksissa Genevessä ja Lontoossa. Elcoteqin edustajat käyvät tietyissä tällaisissa tapahtumissa esittelemässä yhtiön toimintaa ja näkymiä. Talousjournalismin käytäntöihin näyttäisi kuuluvan, että toimittajakin suhteellisen usein osallistuvat näihin tapahtumiin, tai ainakin jutuissa annetaan vaikutelma, että toimittaja olisi ollut paikalla.

Helsinki, Espoo, Tammisaari...

Pääkonttorijournalismin hallitsevuus Elcoteq-aiheisessa kirjoittelussa näkyy erityisesti siinä, että Suomeen paikantuvista asioista kerrottaessa niin juttujen tapahtuma- kuin tarkastelupaikkakin on useimmiten Helsinki. Tämä selittyy pitkälti sillä, että Elcoteqin osake noteerataan Helsingin pörssissä ja merkittävimmät pankkiiriliikkeet sijaitsevat Helsingissä. Pääkonttorijournalismi onkin usein liittynyt kiinteästi pörssijournalismiin.

Toiseksi yleisin tiedonhaun paikka on Espoo, missä Elcoteqin pääkonttori sijaitsee. Tyypillisintä kuitenkin on, että talousjournalismi tarkastelee Espoon tapahtumia Helsingistä, ja Espoosta haetaan vain puhelimitse muutama kommentti yhtiön edustajilta.

Kotimaassa Elcoteqilla on toimintaa Espoon lisäksi myös Lohjalla, Salossa ja Turussa, mutta juttuja näiltä paikkakunnilta on Espooseen verrattuna vain marginaalisesti.

Taulukko 4.4. Kotimaahan sijoittuva Elcoteq-kirjoittelu paikkakunnittain.

	Tarkastelupaikka	Tapahtumapaikka
	<i>N</i>	<i>N</i>
Helsinki	586	433
Espoo	85	203
Tammisaari	20	25
Salo	6	12
Lohja	2	8
Tampere	3	5
Vantaa	3	5
Oulu	1	4
Turku	0	3
Lahti	1	2
Forssa	0	1
Hollola	0	1
Kemijärvi	1	1
Oulunsalo	0	1
Rovaniemi	0	1
Sääksjärvi	0	1
Tikkakoski	0	1
Vaalimaa	0	1
Virkkala	0	1
Kärsämäki	1	0
Yhteensä	709	709

Vaikka Elcoteq-jutuista suurin osa sijoittuu Suomeen, yhtiön kotimaiset yksiköt eivät näytä journalismia kiinnostavan. Espooseen sijoittuvista jutuista valtaosa liittyy yhtiön pääkonttoriin, ei Espoon NPI-keskukseen. Samoin Saloon sijoittuvista 12 jutusta kymmenessä on pääaiheena Benefon, yhdessä Nokia, ja vain yhdessä jutussa pääaihe liittyy Elcoteqiin: ”Elcoteqille Symbianin ratkaisuja älypuhelimiin” (KL 12.12.2002).

Lohjalle sijoittuvista kahdeksasta jutusta kuusi käsittelee Elcoteqin Lohjan-tehtaiden yt-neuvotteluja maalisi- ja toukokuussa 2003. Nämäkin neuvottelut raportoitiin kokonaan Helsingistä tai Espoosta. Esimerkiksi yt-neuvotteluiden päättyminen kuitattiin Kauppa-lehdessä muutamalla rivillä referoimalla yhtiön tiedotetta:

Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq irtisanoo 86 työntekijäänsä Lohjan tehtaiden pääte- ja tietoliikennejärjestelmälaitteiden tuotannosta. Irtisanottavista 11 on toimihenkilöistä ja 74 työntekijöitä. Yt-neuvotteluiden käynnistyessä vähennystarve oli 160 henkeä. Erilaisilla sisäisillä järjestelyillä määrä saatiin pienemmäksi. (KL 13.5.2003)

Pääkonttorijournalismin toistuvaa kaavaa rikkovat Elcoteqin tapauksessa iltapäivälehdet, jotka raportoivat Antti Piipon huvilajupakan oikeudenkäyntiä paikan päältä Tammisaa-resta sen sijaan että olisivat tarkkailleet oikeussalin tapahtumia Helsingistä. Tietyllä tapaa Tammisaaren-tapahtumien raportointi edustaa Elcoteq-kirjoittelussa varsin harvinaista kotimaahan suuntautuvaa laskuvarjojournalismia. Journalismin arvostuksista kertoo jotain

se, että Tammisaaren osuus Elcoteq-aiheisen kirjoittelun tapahtumapaikoista on Helsingin ja Espoon jälkeen kolmanneksi suurin Suomessa. On kuitenkin huomattava, että paikan päältä Tammisaaresta raportoivat nimenomaan iltapäivälehdet ja Helsingin Sanomat, kun taas talouslehdet seurasivat Tammisaarenkin tapahtumia Helsingistä.

Pääkonttorin paikka puhuttaa

Yksi Elcoteq-kirjoittelussa vuosina 2002–2005 usein toistuneista teemoista oli keskustelu yhtiön pääkonttorin siirtämisestä pois Suomesta. Elcoteq käynnisti keväällä 2003 sisäisen selvitystyön pääkonttorin optimaalisesta sijainnista ja osakkeen listaamisesta myös muualla kuin Helsingin pörssissä. Tapahtumaa tulkittiin globalisaation viitekehyyksessä ja siinä nähtiin ennakkotapauksen piirteitä.

Elcoteqin hallituksen on määrä tehdä johtopäätökset selvityksestä vuoden kuluessa. Yhtiön ratkaisu on merkittävä. Jos Elcoteq lähtee, seuraajia saattaa ilmaantua. (HS 29.3.2003)

Selvityksen valmistuttua vuoden 2003 lopulla Elcoteq ilmoitti, ettei sillä ole välitöntä tarvetta siirtyä Helsingin pörssistä muualle. Aihe on kuitenkin noussut Elcoteq-kirjoittelun yhteydessä pintaan useita kertoja myöhemminkin (esim. KL 18.4.2004, HS 29.6.2004).

Talousjulkisuudessa näkemykset Elcoteqin ulkomaanaikeista ovat olleet varsin ymmärtäväisiä, ja Elcoteqin suunnitelmien on toistuvasti nähty kertovan jotain yleisempää Suomen houkuttelevuudesta yritystoiminnalle ja investoinneille.

Salcompin Kemijärven kännykkälatureita valmistavan tehtaan muutto ei naurattanut, kun yli 200 työpaikkaa lähti Kiinaan. Kuka poliitikoista hihittää ensimmäisenä, kun elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq siirtää pääkonttorinsa Tallinaan? Nauru ei pidennä yritysten ikää Suomessa. Ellei Suomesta löydy kilpailijamaita parempaa vetovoimaa, niin työntövoimat voittavat. (IS 20.12.2003)

Elcoteq sai eurooppayhtiön statuksen loppuvuodesta 2005 ja yhtiön toiminimi muuttui samalla Elcoteq SE:ksi. Yhtiö ei ainakaan toistaiseksi ole ilmoittanut siirtävänsä kotipaikkaansa pois Suomesta, eli Helsingin Sanomien (28.10.2005) sanoin ”Elcoteq SE pitää Suomea jännityksessä”. Talousjulkisuudessa eurooppayhtiö-statuksen tulkittiin hyödyttävän Elcoteqia globalisaatiopyrkimyksissään.

Eikä SE:n [Societas Europea, eurooppayhtiö] merkitystä yhtiön imagolle pidä muutenkaan väheksyä. Elcoteq voi nyt sanoa kansainvälisille kavereilleen tulevansa Euroopasta. Sen kaikki tuntevat, toisin kuin pienen Suomen. (KL 19.10.2005)

4.3. Globalisaatiofatalismia Kehä kolmosen sisällä

Elcoteq-juttujen perusteella vaikuttaa siltä, että suomalainen talousjournalismi tarkastelee globaalia taloutta hyvin kotimaisesta ja hyvin Helsinki-keskeisestä näkökulmasta. Elcoteqia koskevassa julkisuudessa aivan keskeisiä tiedon tuottajia ja välittäjiä ovat Helsingissä toimivat analyttikot ja Helsingissä tulosinfoja järjestävä pääkonttorin väki.

Talouden globaalistumiseen liittyviä ilmiöitä journalismi näyttää käsittelevän muutamalla vakiintuneella tavalla. Globalisaatio pelkistyi suomalaisia työpaikkoja vieväksi Kiina-ilmiöksi erityisesti syksyn 2003 jälkeen kemijärveläisen Salcompin ilmoitettua siirtävänsä tuotantonsa Kiinaan. Tässä tulkintatavassa globalisaation nähdään yksinkertaisesti vievän Suomesta työpaikkoja halvan kustannustason maihin. Hieman analyttisemmässäkin jutussa kehitys sinänsä nähdään vääjäämättömänä, mutta samalla korostetaan tarvetta tehdä globalisaation edellyttämiä ratkaisuja.

Erityisesti pääkirjoituksissa ja kolumneissa esitetään lähes mantramaisen yksituumaisesti, että Suomi voi menestyä globaalissa taloudessa ainoastaan panostamalla koulutukseen sekä työmarkkina- ja verotusrakenteiden joustavuuteen. Vastaavasti yritykset voivat menestyä etsimällä rohkeasti kansainvälisiä markkinoita ja investoimalla näiden markkinoiden läheisyyteen. Tämän nähdään parhaiten takaavan, että teollisuus kykenee tarjoamaan edelleen työtä myös suomalaisille.

Tällainen tulevaisuuden vääjäämättömyyden vaikutelma ei ole ominaista pelkästään globalisaatiota koskevalle journalismille, vaan sama on toistunut myös Suomen EU-jäsenyykeskustelussa (Hellsten 1997) ja yhä jatkuvassa Nato-jäsenyykeskustelussa (Rahkonen 2004). Kiinnostavaa olisikin miettiä, voisiko journalismi jollain tapaa avata tällaista yhden totuuden tai yhteisen fatalismin julkisuutta. Yksi mahdollisuus voisi olla se, että journalistit itse aktiivisemmin ideoisivat juttujaan tulevaisuuden näkökulmasta ja pohtisivat, mitkä nykyään vielä vähäiset ilmiöt voivat olla tulevaisuudessa merkittäviä ja mahdollisuuksia luovia (vrt. Kauhanen 2006). Samoin julkisuudessa mantramaisesti toistetut toimintamallit olisi tavalla tai toisella saatava purettua ja konkretisoitua niin, että niihinkin sisältyvät erilaiset vaihtoehdot saataisiin eri näkökantoja edustavien osapuolten välisen julkisen keskustelun kohteeksi.

5. Journalismin nopea toiminta kilometritehtaalla

Raportin viidennessä luvussa analysoidaan sanomalehtien irtisanomiskirjoittelua. Elcoteqin Lohjan- ja Espoon-tehtaiden irtisanomisista julkaistuja lehtijuttuja verrataan muiden elektroniikan valmistuspalvelualalla tai kännyköiden valmistuksessa ylipäänsä olevien yritysten irtisanomisista kirjoitettuihin juttuihin. Tutkimuksessa haetaan vastauksia siihen, miten tärkeäksi asiaksi journalismi arvottaa irtisanomiset, millä tavoin journalismi käsittelee eri toimijoita, missä määrin journalismi kykenee luomaan moniäänisyyttä ja miten journalismi selvittää tapahtuneen syitä.

5.1. Irtisanomiset käyvät uutiseksi usealla kriteerillä

Kun yritys sulkee tehtaan ja irtisanoo satoja työntekijöitään, asia on lähes poikkeuksetta paikallisten tiedotusvälineiden pääuutinen ja se noteerataan näyttävästi myös valtakunnallisessa mediassa. Myös sellaiset irtisanomistapaukset, joissa irtisanottavien määrää lasketaan kymmenissä, näyttäisivät yleensä ylittävän julkaisukynnyksen joukkoviestintäkentän laidasta laitaan.

Huovilan (2005, 71) mukaan uutisen perustehtävä on yhteiskunnalle tärkeiden ja vastaanottajalle hyödyllisten ja kiinnostavien tietojen lähettäminen. Jos uutinen olisi määriteltävä yhdellä ainoalla sanalla, tämä sana olisi Huovilasta ”muutos”. Toimittajan työ on muutoksen ja poikkeuksen etsimistä. Huovilan tarjoamaa yritysesimerkkiä soveltaen irtisanomiset ja tuotantolaitoksen lakkauttamiset ovat kovia uutisia etenkin nousukauden aikana, koska ne ovat trendistä poikkeavia asioita, mutta laskukauden aikana ne eivät ole yhtä merkittäviä uutisia tavanomaisuutensa takia.

Vaikka Huovilan kiteytys uutisesta on osuva, on huomattava, että uutisaiheita valittaessa ja uutisjuttujen hierarkiaa pohtiessa toimittajat eivät tee päätöksiä yksinomaan muutoksen tai poikkeuksen perusteella. Näihin päätöksiin vaikuttavia voimia on ollut hankala määritellä. Ehkä sen takia uutiskriteeritutkimus on jäänyt vähäiseksi viime vuosikymmeninä ja alan oppikirjoissa lainataan yhä 1960-luvulla kehiteltyjä malleja, joista Suomessa tunnetuimmat ovat Ahmavaaran, Prakken sekä Galtungin ja Rugen kehittämiä. Vaikka nämä mallit ponnistavat eri lähtökohdista, kaikkien kautta voi päätyä samaan johtopäätökseen: irtisanominen on uutinen.

Ahmavaaran (1969, 82–93, 136–146) mukaan jutun arvo perustuu siihen, mikä on tapahtuman vaikutusten todellinen voimakkuus, missä määrin tapahtuman vaikutukset koskettavat vastaanottajia ja miten laajoja tapahtuman vaikutukset ovat. Kun yritys irtisanoa työntekijöitään, tapahtumalla on ainakin hetkellisesti voimakkaita vaikutuksia niin yritykselle kuin työntekijöille. Uutisen merkittävyys kasvaa sitä mukaa, mitä lähempänä irtisanomiset ovat tiedon vastaanottajia ja mitä suurempi irtisanottavien määrä on. Prakke (Huovila 2005, 66–67) puolestaan hakee ”huippu-uutista” kolmen ulottuvuuden yhdistelmällä: uutisen arvoon vaikuttavat ajallinen, kulttuurinen ja maantieteellinen etäisyys. Siis uutinen on tiedotusvälineelle ja sen yleisölle sitä tärkeämpi, mitä lähempänä se on nykyhetkeä, omaa kokemusta ja elinympäristöä.

Galtungin ja Rugen (1965, 64–90) luettelossa uutisarvoon vaikuttavat toistuvuus, voimakkuus, yksiselitteisyys, kulttuurinen merkittävyys, odotettavuus, yllätyksellisyys, jatkuvuus, päivän valikoima, kohteen kuuluminen eliittiin, henkilöitävyys ja negatiivisuus. Tekijät ovat monisyisiä ja jopa ristiriitaisia, mutta useat näistä tekijöistä näyttävät antavan irtisanomisille uutisarvoa. Irtisanomiset nähdään ennen kaikkea kielteiseksi asiaksi, mikä osittain selittää sen, että suhdanteista riippumatta niistä kerrotaan julkisuudessa monin verroin enemmän kuin rekrytoinneista. Osittain julkisuuden vinoutumaa selittää myös se, että yt-neuvotteluihin liittyy tiedottamisvelvollisuus ja tämä mekanismi tuottaa raaka-ainetta uutiskoneelle. Rekrytointien osalta ei ole samanlaista tiedotusautomaattia, eivätkä toimittajat ole onnistuneet omatoimisesti pitämään asiaa esillä samalla volyymilla kuin irtisanomisia. Tässä on ollut kyse myös siitä, että uutisjournalismi osaa raportoida paremmin tapahtumista kuin pitkäkestoisista prosesseista tai ajankohtaisista ilmiöistä (Hemánus 1990, 98), ja yleensä työntekijöitä rekrytoidaan vähitellen (prosessi) ja irtisanotaan iso joukko yhdellä kertaa (tapahtuma).

Irtisanomisten sopimista uutismuotoon edesauttaa asian yksiselitteisyys. Toimijoiden roolit ovat selvät ja toiminta on kaikille työelämässä mukana oleville tai olleille ainakin välillisesti tuttua: työnantaja irtisanoo tai muuten vähentää x kappaletta palveluksessaan olevia työntekijöitään. Irtisanomisissa yhdistyy ajankohtaisuus, tuttuus ja epätavallisuus niin, että lukijan kokemuksen ja uutisen esittämän todellisuuden välille syntyy kiinnostuksen herättävä yhteys (ks. Rentola 1983, 25–30). Koska irtisanomiset ja etenkin tuotantolaitosten lakkauttamiset ovat vaikutuksiltaan suuria ja tekoina lopullisia (vrt. lomautukset), ne yleensä mielletään yllättäviksi asioiksi ainakin yrityksen ulkopuolella. Tehtaan sisällä on voinut olla tietoisuutta tuotteiden laimeasta kysynnästä tai muista ongelmista, mutta toimituksissa yllättävyyden kriteeri vaihtuu odotettavuudeksi vain silloin kun yritys on jo aiemmin viestinyt julkisuuteen ongelmistaan. Myös henkilöiden korostuminen näyttäisi kuuluvan irtisanomisuutisointiin. Eliitin sijasta journalismi kiinnittää huomiota rivityöntekijöihin, jotka ovat joutuneet tai mahdollisesti joutumassa irtisanomisen kohteiksi. Asiaa pyritään konkretisoimaan ja inhimillistämään nostamalla esiin irtisanottavien massasta yksittäisiä työntekijöitä.

Tässä luvussa käsitellään suomalaisen lehdistön irtisanomisraportointia vuosina 2002–2005. Analyysin kohteena on lehtikirjoittelu kuudesta Suomessa toimivasta yrityksestä, jotka suomalaisessa talousjulkisuudessa mielletään osaksi ns. Nokia-klusteria. Näistä yrityksistä elektroniikan valmistuspalvelualalla (EMS) toimivat Elcoteq, Flextronics, Sanmina-SCI sekä Foxconn. Taiwanilainen Foxconn/Hon Hai on laajentanut toimintaansa voimakkaasti viime vuosina, ja se nousi vuonna 2005 maailman suurimmaksi EMS-yritykseksi 16,9 miljardin euron liikevaihdolla.¹⁰ Taiwanilaisilla on toimintaa myös Päijät-Hämeessä yrityksen ostettua kännykänkuoria valmistaneen Eimon, joskin Foxconn oli vuoden 2006 alkupuolella ajamassa alas valmistustoimintansa Suomessa. Amerikkalaislähtöinen, nykyään Singaporessa päämajaansa pitävä Flextronics on alan toiseksi suurin yhtiö 12,5 miljardin vuosimyynnillä. Suomeen yritys tuli vuosituhannen vaihteessa ostamalla elektroniikkayrityksiä mm. Pirkanmaalta ja Pohjois-Pohjanmaalta. Alan kolmanneksi suurin yritys 9,1 miljardin liikevaihdolla on amerikkalaisten omistama

¹⁰ Yhtiöiden liikevaihdot on poimittu internet-osoitteista:

<http://www.emsnow.com/spps/sitepage.cfm?catid=84>, <http://www.perlos.fi> (Perlos-osio), <http://www.aspocomp.com/sijoittaja/vuosittain.html>

Sanmina-SCI, joka on Suomessa toiminut Pohjois-Pohjanmaalla, Varsinais-Suomessa ja Keski-Suomessa. Sekä Flextronics että Sanmina-SCI ovat Suomessa tulleet tunnetuiksi ennen kaikkea tuotantolaitostensa lakkauttamisista ja irtisanomisistaan. Elcoteq on toimialansa seitsemänneksi suurin yritys 4,2 miljardin euron liikevaihdolla. Suomalaisen omistama yritys toimii pääosin ulkomailla, Suomessa sillä on pääkonttorin lisäksi tuotantolaitos Uudellamaalla ja suunnittelukeskus Varsinais-Suomessa. Lisäksi tarkastelussa on mukana samaan tuotantoketjuun kuuluvat Aspocomp ja Perlos – edellinen valmistaa piirilevyjä, jälkimmäinen mm. kännykänkuoria. Nämä suomalaisomistuksessa olevat yritykset ovat huomattavasti edellä lueteltuja EMS-yrityksiä pienempiä: Perloksen liikevaihto vuonna 2005 oli 0,67 miljardia euroa ja Aspocompin 0,15 miljardia euroa. Nokian alihankkijoiksi mielletyt suomalaisyritykset ovat viime vuosina laajentaneet toimintaansa rivakasti ulkomailla ja supistaneet merkittävästi kotimaisia toimintojaan.

Tarkasteltavia irtisanomistapauksia on kaikkiaan 13 kappaletta. Elcoteqin irtisanomiset Lohjalla ja Espoossa, Flextronicsin Hämeenkyrössä, Oulaisissa ja Oulussa, Sanmina-SCI:n Keski-Suomessa ja Haukiputaalla, Perloksen Pohjois-Karjalassa ja Ylöjärvellä, Aspocompin Padasjoella ja Salossa sekä Eimon ja Foxconnin irtisanomiset Lahdessa ja Hollolassa. Irtisanottavien määrät ovat näissä tapauksissa vaihdelleet muutamista kymmenistä kuuteensataan. Oheisen taulukon irtisanomismäärät kertovat henkilöstövähennysten painoarvosta vain osatotuuden, sillä työvoimaa on joissakin alla olevissa tapauksissa vähennetty myös lopettamalla määräaikaista työsuhteita ja työntämällä varttuneempia työntekijöitä niin sanottuun eläkeputkeen.

Taulukko 5.1. Analyysin kohteena olevat irtisanomistapaukset.

Irtisanomistapaus	Yt-neuvottelut	Yt-neuvottelut	Irtisanotut
	alkoivat	päättyivät	
	<i>päivämäärä</i>	<i>päivämäärä</i>	<i>kpl</i>
Elcoteq1: Lohjan-tehdas	13.3.2003	12.5.2003	86
Elcoteq2: Espoon-tehdas	8.1.2004	27.2.2004	170
Flextronics1: Hämeenkyrön-tehdas	11.9.2002*	8.10.2003	390
Flextronics2: Oulaisten-tehdas	15.6.2004*	2/2006 ****	216
Flextronics3: Oulun- ja Kuopion-toimipisteet	26.7.2005	15.9.2005	162
Sanmina-SCI1: Äänekos. ja Tikkakos. tehtaot	2.1.2002	27.11.2002	480
Sanmina-SCI2: Haukiputaan-tehdas	29.8.2005 **	19.10.2005	67
Eimo/Foxconn1: Lahden- ja Hollolan-tehtaot	6/2002 ***	29.8.2002	64
Eimo/Foxconn2: Lahden- ja Hollolan-tehtaot	13.6.2005	22.8.2005*****	290
Perlos1: Kontiolahd. ja Lehmonharj. tehtaot	28.2.2003	1.10.2003	13
Perlos2: Ylöjärven-tehdas	27.4.2005	21.6.2005	570
Aspocomp1: Padasjoen-tehdas	9.4.2003	26.5.2003	40
Aspocomp2: Salon-tehdas	10.8.2005	14.12.2005	30

* Yt-prosessin aikana käytiin useita neuvottelukierroksia.

** Yhtiön henkilöstövähennyksistä uutisoitiin 30.8.2005, tieto yt-neuvottelujen alkamisesta tuli julkisuuteen 8.9.2005.

*** Yt-neuvottelujen aloituksesta ei tiedotettu, tieto yt-neuvottelujen alkamisesta kävi ilmi tulosjulkistamisen yhteydessä 7.8.2002.

**** Yt-neuvottelut tehtaon lopettamiseksi käynnistyivät 30.12.2005, neuvottelut päättyivät tarkasteluajanjakson jälkeen.

***** Yhtiö tiedotti yt-neuvottelujen päättymisestä 23.8, mutta työntekijät kertoivat asiasta jo vuorokautta aiemmin.

Kussakin irtisanomistapauksessa aineistoa on kerätty neljästä sanomalehdestä: Helsingin Sanomista, Taloussanomista, Kauppalehdestä ja siitä maakunta- tai aluelehdestä, jonka levikkialueella irtisanomiset ovat tapahtuneet. Aamulehden jutut ovat Perloksen Ylöjär-

ven ja Flextronicsin Hämeenkyrön irtisanomisista. Kalevan jutut ovat Flextronicsin Oulun ja Oulaisten irtisanomisista sekä Sanmina-SCI:n Haukiputaan irtisanomisista. Etelä-Suomen Sanomien jutut ovat Eimon ja Foxconnin Lahden ja Hollolan irtisanomisista sekä Aspocompin Padasjoen irtisanomista. Keskiuomalaisen jutut ovat Sanmina-SCI:n Äänekosken ja Tikkakosken irtisanomisista. Turun Sanomien jutut ovat Aspocompin Salon irtisanomista. Karjalaisen jutut ovat Perloksen Lehmonharjun ja Kontiolahden irtisanomisista ja Länsi-Uusimaan jutut Elcoteqin Lohjan irtisanomisista. Elcoteqin Espoon-tehtaan irtisanomisista on kerätty ainoastaan Helsingin Sanomien, Kauppalehden ja Taloussanomien jutut, koska Espoossa ei ilmesty sellaista tilattavaa sanomalehteä, jota voisi verrata edellä mainittuihin alue- ja maakuntalehtiin.

UUTISET

TALOUSSANOMAT
Lauantaina 28. helmikuuta 2004

Anni Koponen/Taloussanomien

Tellabsin Espoon tehta-
aan lakkauttamisesta
sovittiin jo viime vuo-
den lopulla, kun Elcoteq
voitti Tellabsin asiak-
kaakseen.

Elcoteq vie Tellabsin tuotannon halvan työvoiman Viroon

**Yhtiö irtisanoo tänä vuonna 170 henkilöä, kun Espoon tehta-
an tuotanto siirretään Tallinnan kakkos-
tehtaalle**

OLLU HARMA
ollu.harma@sanoma.fi

Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq jatkaa toimintonsa siirtämistä Viroon. Eilen yhtiö ilmoitti siirtävänsä Espoon Tellabsin tehta-
an yli sadan miljoonan euron tuotannon Tallinnaan.

Tuotannon siirron odotetaan tuovan selvää kustannus-
etua sekä Elcoteqille että tämän asiakkaalle Tellabsille.

– Valitettavasti tässä on sel-
lainen tilanne, että työvoima-
kustannustaso on Virossa vii-
desosa verrattuna Suomen
kustannustasoon, kommentoi
yhtiön varatoimitusjohtaja
Jukka Jäämaa.

Tuotannon siirto tapahtuu

vaiheittain maaliskuun ja lo-
kakuun välillä. Samalla Es-
pooon tehtaalla irtisanotaan
170 henkilöä.

Tammikuussa käynnistetty
yt-neuvottelut saatiin päätök-
seen tiistaina.

Tallinnan tehdasta laajennetaan

Lakkautettava Espoon tehdas
valmistaa Tellabs Internationalille tietoliikennever-
koissa käytettäviä digitaalisia
optisia ristikytkimiä ja laaja-
kaistaliityntäjärjestelmiä.

Tuotantolaitos siirtyi Elco-
teqille viime vuoden lopulla,
kun yhtiö voitti Tellabsin
asiakkaakseen kansainväli-
sessä kilpailussa.

Tuolloin jo sovittiin, että
Elcoteq siirtyy ulos kiinteis-
töstä syksyn 2004 aikana. Jää-
maan mukaan uutta sijaintia
Tellabsin tuotannolle haettiin
myös Suomesta.

– Vaihtoehtoja tutkittiin oi-
keastaan koko Euroopan alu-
eella. Kävimme läpi kustan-
nustasot ja totesimme, että ei
tässä ole muita vaihtoehtoja.

Virossa Elcoteqilla on kaksi
tehdasta, joista toinen keskit-

tyy terminaaliuutteisiin ja
toinen tietoliikennejärjestel-
miin. Yhteensä tehta-
at työllistävät yli 2 000 henkilöä. Tel-
labsin tuotantoa jatketaan
Tallinnan kakkostehtaalla, jo-
ta on tarkoitus laajentaa.

– Meillä on siellä tyhjää tila-
aa, ja ilmassa on merkkejä
siitä, että tietoliikennepuolel-
la kysyntä kasvaa. Tarvitaan
lisää kapasiteettia. Päätös
kakkostehtaan laajentamisesta
tehtiin jo kuukausi sitten,
Jäämaa sanoo.

Hänen mukaansa Elcoteq
käyttää Virossa henkilökunta-
ta joustavasti. Työvoiman
kuormitus vaihtelee tehtailla
viikoittain eri toiminnoissa,
eikä Tellabsin tuotanto välttä-
mättä edellytä 170:tä uutta
rekrytointia Tallinnassa.

– Meillä on tietyn verran
varattuna paikallisia tai paik-
allisilla ehdoilla olevia hen-
kilöitä, jotka voivat tulla töi-
hin, jos meillä kysyntä kasvaa,
Jäämaa sanoo.

Teollisuuselektronikka meni myyntiin

Elcoteq järjesteli perjantaina
enemmänkin liiketoiminto-

jaan. Se ilmoitti myyvänsä
teollisuuselektronikan liike-
toimintonsa yhtiölle, jonka
muodostavat pääomasijoitus-
yhtiö Ahlström Capital sekä
myytävän liiketoimintaryh-
män johto.

Kauppasumma on noin 40
miljoonaa euroa, ja Elcoteq
kirjaa myynnistä yli kuuden
miljoonan euron voiton toi-

sen neljänneksen tulokseen-
sa. Myytävän liiketoiminnan
liikevaihto oli viime vuonna
noin 127 miljoonaa euroa, ja
toiminta oli kannattavaa.

Kauppan myötä Elcoteq pyr-
kii keskittymään yhä tiukem-
min tietoliikenteen elektro-
niikkaan, jonka kysyntä on
varatoimitusjohtaja Jäämaan
mukaan kasvussa.

Muhkeat korvaukset tai töihin Viroon

Elcoteq tarjoaa tehdastyöläisilleen harvinaisen anteliaan ero-
korvauksen. Yhtiö nimittää lupautuu maksamaan irtisanomisajalta palkkaa ilman työvelvoitteita. Lisäksi irtisanot-
tavat saavat niin sanotun työsuhteen päättämissäpätkin, joka kä-
sittää yhden tai kahden kuukauden palkan, työsuhteen pitu-
udesta riippuen.

Uusia työpaikkoja Elcoteq ei kuitenkaan pysty tarjoamaan. Ei
ellei työntekijä sitten ole valmis muuttamaan tuotannon peris-
sä Viroon.

– Neuvottelujen aikana todettiin, ettei meidän Suomen-toi-
minnoissa ole sillä hetkellä paikkoja. Toisaalta Virossa tarjotaan
työtä, mutta paikallisilla ehdoilla. **Jukka Välimaa** sanoo.

Se tarkoittaa virolaista palkkatasoa. Työvoimakustannukset
antavat osviittaa palkkatasosta. Välimaan mukaan ne ovat Vi-
rossa viidennes Suomen tasosta.

– Nyt ihmiset rupeavat miettimään henkilökohtaisesti, että
mitä tässä voi tehdä. Voihan olla, että kiinnostusta vielä herää.

Tutkimukseen valituista sanomalehdistä Alma Median Kauppalehti ja SanomaWSOY:n Taloussanomat keskittyvät nimenomaan talousuutisointiin. Ne ilmestyvät viitenä päivänä viikossa: Kauppalehti maanantaista perjantaihin ja Taloussanomat tiistaista lauantaihin. Kauppalehden levikki on kaksinkertainen Taloussanomiiin nähden, ja sen toimitukselliset resurssit ovat isommat kuin haastajallaan. Tutkimuksessa mukana olevista lehdistä SanomaWSOY:n Helsingin Sanomat on valtakunnallinen yleissanomalehti. Helsingin Sanomien toimitukselliset resurssit ovat kolminkertaiset Kauppalehteen ja nelinkertaiset Taloussanomiiin nähden. Tärkeää on kuitenkin huomata Helsingin Sanomien toimituksen monialaisuus. Runsaasta 300 toimitukseen kuuluvasta henkilöstä parikymmentä on taloustoimittajia. Taloustoimittajien määrä on HS:ssä siis selvästi pienempi kuin talouden erikoislehdissä. Mikkonen (1998, 48) huomauttaa kuitenkin, että talouden näkökulma on vyörynyt osastorajoja kunnioittamatta Helsingin Sanomien kaikkiin osiin ja että kovaa talousjournalismia tekevät lehdessä muutkin kuin varsinaiset taloustoimittajat.

Irtisanomistapausten neljäs sanomalehti on vaihtuva. Mukana on kuusi isoa maakuntalehteä ja yksi pienehkö aluelehti. Vaikka maakuntalehtien levikit ja toimitusten vahvuudet vaihtelevat Aamulehden 136 000 tilauksesta ja 150 toimittajasta Karjalaisen 47 000:een ja 58:aan, taloustoimitusten henkilöstömäärissä erot tasoittuvat neljän ja seitsemän välille. Länsi-Uusimaa on kaikilla mittareilla muita pienempi: taloustoimittajiakin lehdessä on vain yksi. Helsingin Sanomien tapaan maakuntalehdet pyrkivät olemaan niin sanottuja täyden palvelun lehtiä tarjoamalla tietoa monilta eri yhteiskunnan osa-alueilta. Maakuntalehdet poikkeavat Helsingin Sanomista ja talouslehdistä sikäli, että ne pyrkivät edistämään oman alueensa etua. Esimerkiksi Aamulehti näkee oman asemansa seuraavasti:

Aamulehden asema on ennen muuta Pirkanmaalla määrittää näkökulma, josta lehti seuraa Suomen asioita. Oman alueensa kehitystä lehti edistää tuomalla maakunnan tarpeita ja tavoitteita yleiseen tietoisuuteen ja keskusteluun.¹¹

Taulukko 5.2. Analyysin kohteena olevat sanomalehdet.¹²

Sanomalehti	Ilmestymis- tiheys	Levikki/ 2004	Henkilöstö toimituksessa	Talous- toimittajat	Talous- toimittajat
	<i>päivää/viikko</i>	<i>kpl</i>	<i>kpl</i>	<i>kpl</i>	<i>%</i>
Aamulehti*	7	136 726	150	7	5
Turun Sanomat	7	111 299	145	5	4
Kaleva	7	81 938	125	7	6
Keskisuomalainen	7	75 852	82	4	5
Etelä-Suomen Sanomat*	7	60 974	84	4	5
Karjalainen*	7	47 252	58	4	7
Länsi-Uusimaa*	6	13 242	19,5	1	5
Helsingin Sanomat	7	434 472	309	23	8
Taloussanomat	5	39 229	72	58	81
Kauppalehti	5	81 737	106	75	71

¹¹ Aamulehden sisällöllinen linjaus on poimittu internet-osoitteesta:

<http://www.aamulehti.fi/yritystiedot/etusivu.shtml?sisalto>

¹² Lähteinä Suomen Lehdistö 6/2005, Huovila 2003, tähdellä merkittyjen lehtien taloustoimittajien määrät on poimittu internet-osoitteista: <http://www.aamulehti.fi/lehdet/uusi/yhteystiedot1.shtml>, <http://www.ess.fi/contact.jsp?main=72&category=73&extra=Toimitus&dept=4>, <http://www.karjalainen.fi/cgi-bin/vk?Newsp=kari&Date=060502&Depa=etusivu&Model=index.html>, <http://www.lansi-uusimaa.fi/tekijat.shtml>

Tässä osatutkimuksessa tarkastellaan, miten talousjournalismi suoriutuu irtisanomisten raportoinnista lyhyellä aikavälillä. Analysoitavina ovat ne lehtijutut, jotka on kirjoitettu yt-neuvottelujen alkamisilmoitusta seuranneina päivinä ja yt-neuvottelujen päättymisilmoitusta seuranneina päivinä. Molemmista kohdin on kerätty kustakin sanomalehdestä kolmen numeron ajalta jutut, joissa irtisanovan yrityksen nimi mainitaan. Jos halutaan käyttää muotitermiä, arviointi kohdistuu journalismin nopean toiminnan joukkojen suorituskykyyn. Näissä tapauksissa journalismi on nimenomaan nopeaa toimintaa, sillä vaikka kirjoittelun volyyymi voi olla ilmoittamista seuranneena päivänä korkealla, kiinnostus jää lyhytaikaiseksi ja jo muutamassa päivässä aihe putoaa pois lehden sivuilta (ks. myös Antin, Pesonen & Rajala 2006, 94).

Aineisto on kerätty pääosin sanomalehtien sähköisistä arkistoista käyttämällä yrityksen nimeä hakusanana. Poikkeuksen muodostavat Keskisuomalainen ja Kaleva, joista jutut on poimittu selaamalla lehden paperiversioita niiltä päiviltä, kun edellä mainitut yt-neuvottelut ovat alkaneet tai päättyneet. Aineistoa on tarkasteltu sekä määrällisesti että laadullisesti. Määrällisessä analyysissä on valittu kolmisenkymmentä relevantiksi katsottua muuttujaa, joiden avulla lehtiaineisto on kvantifioitu. Luokittelun avulla saadaan tarkka käsitys muun muassa siitä, miten irtisanomisjutuissa on käytetty lähteitä, millaisin juttutyypein aihetta on käsitelty ja mitä toimijoita jutuissa on ollut. Määrällinen aineisto tarjoaa mahdollisuuden myös muuttujien välisten riippuvuuksien osoittamiseen. Määrällisesti tuotettuja tuloksia syvennetään analysoimalla laadullisen lähiluvun avulla teksteissä esiintyviä journalistisia kehyksiä. Tässä tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan neljästä päänäkökulmasta:

- Miten irtisanomiset arvotetaan sanomalehtijournalismissa?
- Miten eri toimijoita kohdellaan irtisanomisjutuissa?
- Miten journalismi kykenee luomaan moniäänisyyttä irtisanomisjuttuihin?
- Miten journalismi selvittää tapahtuneen syitä irtisanomisjutuissa?

5.2. Maakuntalehdet noteeraavat isolla, talouslehdet pienellä

Juttumäärien perusteella irtisanomiset näyttäisivät olevan alue- ja maakuntalehdille aiheena kolme kertaa niin tärkeä kuin valtakunnallisille lehdille. Analysoiduista 13 irtisanomistapauksesta alue- ja maakuntalehdet julkaisivat runsaat 150 juttua eli vajaan puolet koko aineistosta. Taloussanomissa julkaistiin viidennes irtisanomistapausten jutuista. Helsingin Sanomien osalta vastaava prosenttiluku on 17 ja Kauppalehden 16. Julkaisumäärät vahvistavat yhden keskeisen uutiskriteerin: mitä lähempänä irtisanomiset toteutetaan, sitä tärkeämmäksi journalismi ne arvioi ja sitä enemmän niistä kirjoitetaan.

Taulukko 5.3. Irtisanomisjutut analysoiduissa sanomalehdissä.

Irtisanomisjutut	Juttujen määrä	Osuus koko aineistosta
	<i>kpl</i>	<i>%</i>
Alue- ja maakuntalehdet	152	47
Helsingin Sanomat	55	17
Taloussanomien	64	20
Kauppalehti	52	16
Yhteensä	323	100

Jutuista lähes puolet on liittynyt kolmeen laajimmin käsiteltyyn tapaukseen. Flextronicsin Hämeenkyrön-tehtaan, Perloksen Ylöjärven-tehtaan sekä Foxconnin Lahden- ja Hollolan-tehtaiden irtisanomisiin. Tulos vahvistaa toisen keskeisen uutiskriteerin: mitä suuremmat irtisanottavien määrät ovat, sitä tärkeämmäksi journalismi tapauksen arvioi ja sitä enemmän siitä kirjoitetaan. Tämä ei kuitenkaan päde koko aineistoon. Vaikka Sanmina-SCI:n Keski-Suomen tehtailla irtisanottavien määrä oli samaa tasoa kuin edellä mainituissa kolmessa tapauksessa, siitä julkaistujen juttujen määrä jäi puoleen. Poikkeustapausta voi yrittää selittää irtisanomisten ajankohdalla. Vuonna 2002 Sanmina-SCI:n sulkiessa tehtaitaan elektroniikka-alan irtisanomiset nähtiin tilapäiseksi, ennen kaikkea suhdanteista johtuvaksi ilmiöksi, kun taas parina viime vuonna ne on nähty osaksi globalisaatiota, pysyvää kehityskulkua, jossa työpaikat virtaavat Suomesta niin sanottuihin halpatyömaihin. Tämä tulkinnanmuutos on tehnyt irtisanomisista aiempaa tärkeämmän aiheen journalismin näkökulmasta.

Elcoteqin vuonna 2003 Lohjalla ja vuonna 2004 Espoossa toteuttamat irtisanomiset ovat analyysin kohteena olevien tapausten keskikastia. Irtisanottujen määrä oli Espoossa koko joukon kuudenneksi suurin ja Lohjalla kahdeksanneksi suurin. Kirjoittelu Elcoteqin saneerauksista oli irtisanottujen määriin nähden jonkin verran keskimääräistä vähäisempää. Esimerkiksi Perloksen Kontiolahden ja Lehmonharjun yt-neuvotteluista kirjoitettiin kaksin verroin, vaikka siellä ei lopulta irtisanottu kuin 13 työntekijää. Kirjoittelun vaikeus Elcoteqin tapauksissa selittyy yhtiön tehtaiden sijainnilla. Isojen maakuntalehtien panos irtisanomisraportoinnissa on huomattava; irtisanomistapauksista kirjoitetuista jutuista 40–60 prosenttia julkaistiin maakuntalehtien sivuilla. Koska Lohjalla on pieni aluelehti eikä Espoossa ole maakuntalehdille vertailukelpoista julkaisua, Elcoteqin irtisanomisuutisointi jäi lähes täysin Helsingin Sanomien ja talouslehtien harteille. Valtakunnallisten sanomalehtien uutiskriteereissä 170:n tai 86 työntekijän irtisanomiset eivät ole huippu-uutisen väärtējä, vaikka ne Uudellemaalle osuivatkin.

Taulukko 5.4. Irtisanomisjutut analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Irtisanomisjutut	Juttujen määrä	Osuus koko aineistosta
	<i>kpl</i>	<i>%</i>
Elcoteq1: Lohja	14	4
Elcoteq2: Espoo	13	4
Flextronics1:Hämeenkyrö	56	17
Flextronics2: Oulainen	24	7
Flextronics3: Oulu...	22	7
Sanmina1: Äänekoski...	27	8
Sanmina2: Haukipudas	10	3
Eimo/Foxconn1: Lahti...	7	2
Eimo/Foxconn2: Lahti...	50	15
Perlos1: Kontiolahti...	28	9
Perlos2: Ylöjärvi	48	15
Aspocomp1: Padasjoki	13	4
Aspocomp2: Salo	11	3
Yhteensä	323	100

Kirjoitteluvolyymien ohella juttuaiheen arvosta toimitukselle kertoo se, onko jutun laatija sanomalehden oma toimittaja vai tietotoimiston toimittaja. Alue- ja maakuntalehdille

niiden omalla alueella tapahtuvat irtisanomiset ovat aivan keskeisiä ja niistä julkaistut jutut ovat hajatapauksia lukuun ottamatta sanomalehtien omien toimittajien laatimia. Työpaikkojen säilyminen nähdään kohtalonkysymykseksi alue- ja maakuntalehdissä, jotka ovat lupautuneet ajamaan oman alueensa etua. Helsingin Sanomissa ja talouslehdissä yksittäisiä irtisanomisia tarkastellaan viileän etäisesti. Etäisyyttä lisää se, että ne ottavat 35–44 prosenttia julkaisemistaan irtisanomisjutuista tietotoimistoilta, joskin talouslehtien tietotoimistojutuista joka kolmas on itse asiassa laadittu niiden omissa toimituksissa. Taloussanomien yhteydessä toimii talousuutisiin keskittyvä uutistoimisto Startel. Kauppalehden internetissä tarjottava uutispalvelu tunnetaan Kauppalehti Online -nimellä. Startelin ja Kauppalehti Onlinen nimiin kirjatut jutut on tässä tutkimuksessa kirjattu tietotoimistojutuiksi.

Taulukko 5.5. Irtisanomisjuttujen toimittajat analysoiduissa sanomalehdissä.

Irtisanomisjutut	Oma toimittaja		Tietotoimisto	
	<i>kpl</i>	%	<i>kpl</i>	%
Alue- ja maakuntalehdet	147	97	5	3
Helsingin Sanomat	36	65	19	35
Taloussanomien	36	56	28	44
Kauppalehti	30	58	22	42
Yhteensä	249	77	74	23

Sanomalehtien itse tuottamien juttujen ja tietotoimistojuttujen suhde vaihtelee eri irtisanomistapauksissa huomattavasti. Yhtäältä on ollut useiden satojen työntekijöiden irtisanomisia, joista julkaistuista jutuista 85–95 prosenttia on analysoitavien sanomalehtien omien toimittajien laatimia. Toisaalta on ollut muutamien kymmenien työntekijöiden irtisanomisia, joista julkaistuista jutuista vajaa puolet on ollut tietotoimistojuttuja. Elcoteqin irtisanomisten uutisointi on tälläkin mittarilla keskikastia. Espoon-tehdasta käsitelleistä irtisanomisjutuista kuudesosa oli tietotoimistojen laatimia, vastaava osuus Lohjan-tehtaan irtisanomisten yhteydessä oli runsas kolmannes. Pääsääntöisesti sanomalehdet näyttäisivät toimivan niin, että mitä isommista irtisanomisista on kyse, sitä todennäköisemmin niitä käsittelevä juttu laaditaan omissa toimituksissa.

Taulukko 5.6. Irtisanomisjuttujen toimittajat analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Irtisanomisjutut	Oma toimittaja		Tietotoimisto	
	<i>kpl</i>	%	<i>kpl</i>	%
Elcoteq1: Lohja	9	64	5	36
Elcoteq2: Espoo	11	85	2	15
Flextronics1:Hämeenkyrö	47	84	9	16
Flextronics2: Oulainen	13	54	11	46
Flextronics3: Oulu...	17	77	5	23
Sanmina1: Äänekoski...	17	63	10	37
Sanmina2: Haukipudas	5	50	5	50
Eimo/Foxconn1: Lahti...	6	86	1	14
Eimo/Foxconn2: Lahti...	48	96	2	4
Perlos1: Kontiolahti...	20	71	8	29
Perlos2: Ylöjärvi	43	90	5	10
Aspocomp1: Padasjoki	7	54	6	46
Aspocomp2: Salo	6	55	5	45
Yhteensä	249	77	74	23

Alue- ja maakuntalehdet erottuvat valtakunnallisista sanomalehdistä muutenkin kuin siinä, että ne julkaisevat irtisanomista eniten juttuja ja käyttävät vähiten tietotoimistojuttuja. Alue- ja maakuntalehdille irtisanominen on nimenomaan ISO UUTINEN. Kun tieto irtisanomisaikeista saavuttaa toimituksen, se noteerataan etu- tai premiäärisivun vinkissä, siitä kirjoitetaan laveasti yhdessä tai useammassa uutisraportissa ja raporttien oheen laaditaan taustoittavia faktalaatikoita. Esimerkiksi kun Perlos ilmoitti lakkauttavansa Ylöjärven-tehtaansa ja irtisanovan satamäärin työntekijöitään, seuraavan päivän Aamulehti uutisoi asiasta yhdessä vinkkijutussa, kuudessa uutisraportissa, kolmessa faktalaatikossa ja yhdessä taustajutussa. Etelä-Suomen Sanomat puolestaan kertoi lukijoilleen yhdellä vinkkijutulla, kuudella uutisraportilla ja kolmella faktalaatikolla sen, että Foxconn oli päättänyt sulkea Hollolan-tehtaansa.

Koska alue- ja maakuntalehdet laativat merkittäviksi katsomistaan irtisanomisista tuoreeltaan useita uutisraportteja ja koska ne seuraavat asiaa tarkoin seuraavinakin päivinä ja yt-neuvottelujen päättyessä, ne eivät tyydy tarkastelemaan irtisanomisia vain yhdestä perusnäkökulmasta vaan ne hakevat eri näkökulmia eri juttuihin. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että rivityöntekijöiden reaktiot irtisanomisiin kerrotaan yhdessä jutussa, paikallisten viranomaisten ja poliitikkojen kommentit toisessa jutussa ja etujärjestöjen ja tutkijoiden näkemykset kolmannessa. Näkökulmien runsautta alue- ja maakuntalehdissä lisäävät aiheesta laaditut mielipidejutut. Se, että pääkirjoituksia julkaistiin alue- ja maakuntalehdissä suhteellisestikin enemmän kuin muissa analysoiduissa lehdissä, alleviivaa irtisanomisten tärkeyttä paikallisessa julkisuudessa.

Kauppalehdelle ja Taloussanomille irtisanomiset eivät ole uutisena niin tärkeitä kuin alue- ja maakuntalehdille tai edes Helsingin Sanomille. Talouslehdet uutisoivat irtisanomiset useimmiten lyhyinä sähkeinä. Etenkin Kauppalehdessä sähkeuutisointi on vallitseva käytäntö irtisanomistapauksissa; niitä on kaksin verroin uutisraportteihin nähden. Talouslehtien irtisanomisraportointi painottuu yt-neuvottelujen aloittamisilmoitusta seuraavaan numeroon. Uutissivujen ohella asiaa käsitellään lehtien markkinasivuilla, mikäli irtisanovan yhtiön osake noteerataan Helsingin arvopaperipörssissä. Irtisanomistietoa käytetään pörssikurssin nousun tai laskun kausaalisenä selityksenä. Lisäksi talouslehdissä julkaistaan irtisanomisiin liittyviä taustajuttuja, mikä kertoo kyseisten lehtien pyrkimyksestä nähdä yksittäistapaukset yleisemmän kehityskulun indikaattoreiksi. Yksittäisten irtisanomistapausten jatkoseuranta on talouslehdissä huomattavasti passiivisempaa kuin alue- ja maakuntalehdissä.

Helsingin Sanomat asettuu irtisanomisuutisoinnissa alue- ja erikoislehtien välimaastoon. Irtisanomisaiheen tärkeydestä Helsingin Sanomille kertoo se, että lehti on usein vinkannut irtisanomisista premiäärisivulla. Tärkeys on kuitenkin valikoivaa, sillä puolet lehden irtisanomisuutisoinnista muotoillaan lyhyiksi sähkeuutisiksi ja puolet laveammiksi uutisraporteiksi. Rajanveto sähkeen ja raportin välillä tehdään Helsingin Sanomissa ilmeisesti irtisanottavien pääluvun mukaan. Helsingin Sanomat seuraa harvoin irtisanomistapauksia ensimmäisen uutispäivän jälkeen. Jatkojuttuja ei juuri tehdä ja yt-neuvottelujen päättyminen kuitataan lyhyellä sähkeuutisella, jos silläkään.

Taulukko 5.7. Irtisanomisjuttujen juttutyypit analysoiduissa sanomalehdissä.¹³

Juttutyyppi	UR	SU	VI	FA	TA	Pä	KO	Pö	Muut	Yht.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N
Alue- ja maakuntalehdet	53	1	21	11	1	7	1	1	3	152
Helsingin Sanomat	36	33	13	4	6	4	5	0	0	55
Taloussanomat	27	35	0	0	9	5	3	19	2	64
Kauppalehti	19	42	4	0	6	4	2	14	10	52
Yhteensä	40	20	13	6	4	5	2	6	3	323

Irtisanottavien määrä näyttäisi määrittävän pitkälti sen, mikä irtisanomistapaus huomioidaan valtakunnallisissa sanomalehdissä uutisraportein ja mikä sähköuutisin. Irtisanomisten laajuus ei kuitenkaan selitä pitävästi kaikkien tapausten juttutyypijakaumaa. Esimerkiksi Elcoteqin irtisanomisista laadittiin kaksi uutisraporttia yhtä sähköuutista kohden, kun taas Sanmina-SCI:n Keski-Suomen tehtaiden lakkauttamisista ja Flextronicsin Oulaisten-tehtaan alasajosta tehtiin yhtä monta uutisraporttia ja sähköuutista.

Koska Elcoteqin tapauksissa irtisanottavien yhteismäärä oli 250 ja kahdessa muussa tapauksessa vajaat 700, niin selitystä on haettava muualta kuin irtisanomisten laajuudesta. Ensinnäkin irtisanomisprosessi oli molemmissa Elcoteqin tapauksessa lyhyt ja suoraviivainen. Sekä Lohjalla että Espoossa käytiin tarkasteluajanjaksolla yhdet yt-neuvottelut. Sanmina-SCI ja Flextronics taasen olivat alinomaa lehtien palstoilla yt-neuvottelujensa takia, joiden alku- ja päätepiste alkoivat hämärtyä useiden neuvottelukierrosten takia. Vaikka Sanmina-SCI:n Keski-Suomen tehtaiden ja Flextronicsin Oulaisten-tehtaan irtisanomisista kirjoitettiin kaksi kertaa se mitä Elcoteqin irtisanomista, Sanmina-SCI:n ja Flextronicsin tapauksissa irtisanomisraportointi venyi ja silppuuntui pieneksi sähköuutisvirraksi.

Elcoteq on myös yrityksenä kiinnostavampi suomalaiselle talousjournalismille kuin esimerkiksi Flextronics tai Sanmina-SCI. Elcoteqin suurin omistaja Antti Piippo on julkisuuden henkilö muutenkin kuin omistuksensa kautta, ja yhtiön tunnettuutta lisää sen hallituksessa jäsenenä oleva presidentti Martti Ahtisaari. Elcoteqin osake noteerataan Helsingin arvopaperipörssissä, mikä tekee yhtiössä tapahtuvista asioista olennaisia myös sijoitusnäkökulmasta. Lisäksi Elcoteq on kasvanut lyhyessä ajassa Suomen suurimpien yritysten joukkoon ja on tällä hetkellä 12. suurin liikevaihdolla mitattuna. Sen sijaan Elcoteqin kilpailijat Flextronics ja Sanmina-SCI ovat jääneet etäisiksi toimijoiksi sanomalehtien lukijoille ja kaiketi tekijöillekin. Ne ovat amerikkalaisia yrityksiä, joiden osakkeet noteerataan kaukaisissa pörseissä ja joiden omistajista ja johtajista ei liiemmin ole tietoa. Oikeastaan ne tunnetaan ennen kaikkea – irtisanomisistaan.

¹³ Juttutyyppeiden nimet on lyhennetty taulukossa seuraavasti: UR=uutisraportti, SU=sähköuutinen, VI=vinkki, FA=faktalaatikko, TA=taustajuttu, Pä=pääkirjoitus, KO=kolumni, Pö=pörssikatsaus

Taulukko 5.8. Irtisanomisjuttujen juttutyypit analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Juttutyyppi	UR	SU	VI	FA	TA	Pä	KO	Pö	Muut	Yht.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	N
Elcoteq1	36	21	7	0	0	14	0	21	0	14
Elcoteq2	38	15	0	0	8	0	8	31	0	13
Flextronics1	48	11	18	11	2	5	4	0	2	56
Flextronics2	42	42	13	4	0	0	0	0	0	24
Flextronics3	32	18	14	5	0	18	0	0	14	22
Sanmina1	33	33	11	4	4	7	4	0	4	27
Sanmina2	20	60	20	0	0	0	0	0	0	10
Eimo/Foxconn1	43	14	14	0	14	0	0	14	0	7
Eimo/Foxconn2	58	0	16	14	0	8	4	0	0	50
Perlos1	14	32	11	0	11	4	0	21	7	28
Perlos2	40	13	8	6	13	2	4	6	8	48
Aspocomp1	23	46	15	0	8	0	0	8	0	13
Aspocomp2	45	27	9	0	0	0	0	18	0	11
Yhteensä	40	20	13	6	4	5	2	6	3	323

5.3. Pääkonttorin tietokeskuksista tehtaiden tunnevyöryyn

Irtisanomisissa keskeiset toimijat ovat tietysti irtisanomiset toteuttava yhtiö ja irtisanomisten kohteena olevat työntekijät. Valtaosa analysoiduista 323 sanomalehtijutusta sisältää molemmat toimijat. Yhtiötoimijaa ei mainittu kymmenessä irtisanomisiin liittyneessä jutussa eikä työntekijätoimijaa 46 irtisanomisia käsitelleessä jutussa.

Tässä tutkimuksessa toimijaksi on koodattu sellaiset tahot, jotka tavalla tai toisella näkyvät irtisanomisjutuissa käsitellyissä teemoissa. Irtisanovien yritysten ja irtisanottavien työntekijöiden lisäksi esillä olevat teemat kutsuvat toimijoiksi ainakin viranomaisia, poliitikkoja, etujärjestöjä, asiantuntijoita, median, perheen, toimialan, Nokian, asiakkaita, kilpailijoita, pörssin, omistajia, ex-yrittäjiä sekä kaupungin tai kunnan edustajia. Toimijaksi luetaan tässä yhteydessä niin toimintaa kommentoivat tahot kuin kommentoinnin kohteena olevat tahot. Koska jutuista luokitellaan kaikki toimijat, yhdessä jutussa olevien toimijoiden määrä vaihtelee huomattavasti: yhtiö voi jäädä jutun ainoaksi toimijaksi tai jutussa voi olla yhtiön ohella kymmenen muuta toimijaa.

Sanomalehtien erot keskeisten toimijoiden eli irtisanovan yhtiön ja irtisanottavien työntekijöiden esillä pitämisessä ovat vähäisiä. Talouden raportointiin erikoistuneiden Taloussanomien ja Kauppalehden irtisanomisjutuista jokainen sisältää yhtiötoimijan. Yleissanomalehdissä sen sijaan on julkaistu muutamia juttuja, joissa irtisanomiset on voitu mainita ilman että niiden toteuttajaa olisi huomioitu. Työntekijätoimija puuttuu joka seitsemännestä irtisanomisiin liittyvästä jutusta. Tällaisia juttuja on eniten alue- ja maakuntalehdissä sekä Taloussanomissa, mikä selittyy näiden lehtien juttutyypin- ja aihepainotuksilla. Työntekijätoimijat jäävät usein paitsioon irtisanomisen mainitsevista pörssikatsauksista ja yleisemmästä näkökulmasta talouden tilaa luotaavissa taustajutuissa, jotka ovat molemmat Taloussanomille leimallisia juttutyyppejä. Alue- ja maakuntalehtien repertuaariin puolestaan kuuluvat faktalaatikot ja muuta yritystoimintaa esittelevät jutut, jotka tavalla tai toisella yhdistyvät irtisanomistapauksiin mutta jotka eivät sisällä työntekijätoimijaa.

Taulukko 5.9. Yhtiöt ja työntekijät irtisanomisjuttujen toimijoina sanomalehdittäin.

Toimijat	Yhtiö	Yhtiö	Työntekijät/Suomi	Työntekijät/Suomi
	<i>kpl</i>	%	<i>kpl</i>	%
Alue- ja maakuntalehdet	146	96	128	84
Helsingin Sanomat	51	93	51	93
Taloussanommat	64	100	53	83
Kauppalehti	52	100	45	87
Yhteensä	313	97	277	86

Irtisanomistapauskohtaiset erot keskeisten toimijoiden esittämisessä ovat hieman lehti-kohtaisia eroja suuremmat. Analysoiduista 13 irtisanomistapauksesta yhdeksässä kaikki jutut sisältävät yhtiötoimijan. Neljässä kokoluokaltaan huomattavimmassa tapauksessa eli Perloksen Ylöjärven-tehtaan, Foxconnin Lahden- ja Hollolan-tehtaiden, Sanmina-SCI:n Keski-Suomen tehtaiden sekä Flextronicsin Hämeenkyrön-tehtaan irtisanomisista on kirjoitettu myös sellaisia juttuja, joissa ei ole yhtiötoimijaa. Kun irtisanottavien määrä nousee useisiin satoihin, tapaukseen viitataan jutuissa, joissa journalismin päähuomio kohdistuu muualle kuin kyseiseen irtisanomistapaukseen. Elcoteqin irtisanomistapaukset jäivät edellä mainittuja pienemmiksi, minkä takia niitä ei ole yhdistetty yleisistä lähtökohdista tehtyihin juttuihin kuin kahdesti. Kun Elcoteq ilmoitti aloittavansa neuvottelut Espoon-tehtaan tuotannon poissiirtämiseksi, Taloussanomien päätoimittaja mainitsi asian pohtiessaan tarvetta kansalliseen globalisaatiostrategiaan. Ja kun Espoon tuotannon uudeksi sijoituspaikaksi varmistui Tallinna, Taloussanomien taustajuttu tutkimus- ja kehitystoiminnan siirtämisestä pois Suomesta nosti Elcoteqin esimerkiksi yrityksestä, joka oli pisimmällä ulkomaisten tutkimus- ja kehitysosastojen perustamisessa. Vaikka näissä jutuissa journalismin huomio kohdistui muualle kuin Elcoteqin irtisanomisiin, Elcoteq oli jutuissa toimijan asemassa.

Myös työntekijät ovat eri tapauksissa esillä eri tavoin. Sanmina-SCI:n Haukiputaan-tehtaan irtisanomisista laadituista jutuista jokainen sisälsi työntekijätoimijan, Elcoteqin Espoon-tehtaan irtisanomisjutuista lähes kolmasosa oli ilman työntekijätoimijaa. Koska irtisanomistapausten juttumäärät jäävät useimmiten alle 30:n, pitkälle meneviä johtopäätöksiä tapausten välisistä eroista ei kannata tehdä. Esimerkiksi Elcoteqin Espoon-tehtaan irtisanomisista julkaistuista jutuista neljästä puuttuu työntekijätoimija, ja kolme näistä neljästä jutusta on pörssikatsauksia. Karkeasti ottaen niissä tapauksissa, joissa irtisanovan yhtiön osake noteerataan Helsingin arvopaperipörssissä, työntekijätoimijoiden osuus jää keskiarvon alapuolelle, ja niissä tapauksissa, joissa irtisanova yritys ei ole listattu Helsingin pörssiin, työntekijätoimijoiden osuus nousee keskiarvon yläpuolelle.

Taulukko 5.10. Yhtiöt ja työntekijät irtisanomisjuttujen toimijoina tapauksittain.

Toimijat	Yhtiö	Yhtiö	Työntekijät/Suomi	Työntekijät/Suomi
	<i>kpl</i>	%	<i>kpl</i>	%
Elcoteq1: Lohja	14	100	12	86
Elcoteq2: Espoo	13	100	9	69
Flextronics1:Hämeenkyrö	55	98	49	88
Flextronics2: Oulainen	24	100	22	92
Flextronics3: Oulu...	22	100	20	91
Sanmina1: Äänekoski...	26	96	23	85
Sanmina2: Haukipudas	10	100	10	100
Eimo/Foxconn1: Lahti...	7	100	5	71
Eimo/Foxconn2: Lahti...	47	94	42	84
Perlos1: Kontiolahti...	28	100	26	93
Perlos2: Ylöjärvi	43	90	38	79
Aspocomp1: Padasjoki	13	100	12	92
Aspocomp2: Salo	11	100	9	82
Yhteensä	313	97	277	86

Koska irtisanomisissa yhtiön johto on toteuttavana osapuolena ja työntekijät toteutuksen kohteina, journalismi tarkastelee keskeisiä toimijoita erilaisista lähtökohdista. Toimittajat hakevat johtajilta erilaista tietoa juttuihinsa kuin työntekijöiltä ja asettavat näiden ryhmien edustajat sanomalehtien sivuilla omiin lokeroihinsa. Antin, Pesonen ja Rajala (2006, 102) havaitsivat maakuntalehtien irtisanomisraportoinnissa selkeän roolijaon, jossa työnantajapuoli selvitti tapahtunutta ja työntekijät olivat tapahtumalla kasvot antavia ”uhreja”. Pomopuoli edusti järkeä, logiikkaa ja perusteluja, työntekijäpuoli tunnetta, kiukkua ja turhautumista.

Edellä kuvattu roolijako pätee varsin pitkälle myös tässä analysoituihin maakunta- ja aluelehtien irtisanomisjuttuihin, mutta vain osittain Helsingin Sanomien eikä juuri ollenkaan talouslehtien juttuihin. Roolijaon rajallisuutta voi selittää jakamalla talousjournalismin ”pääkonttori-” ja ”tehdasjournalismin” (ks. Koljonen & Vehkalahti 2003, 194–201). Kun yhtiön pääkonttori on toimituksen käden ulottuvilla, journalismin näkökulma yhtiöön on aivan erilainen kuin silloin, kun etäisyys pääkonttorin ja toimituksen välillä on tuhansia kilometrejä. Pääkonttori- ja tehdasjournalismi ovat kiinnostuneita eri tiedoista ja hakevat tarvitsemaansa tietoa eri lähteiltä. Tehdasjournalismissa paikallisten tehtaanjohtajien ja kunnallisten viranomaisten kontolle jää lasketella lukemia siitä, montako irtisanotaan ja mikä on työttömyysprosentti, kun taas tunnelmapalasia tarjoilevat irtisanotut tai niin sanotut tavikset. Pääkonttorijournalismissa toimitusjohtajat pääsevät esille taajaan ja useimmiten omilla ehdoillaan, kun taas työntekijöiden osana on jäädä julkisuudessa vain numeroiksi. Kun Kauppalehti ja Taloussanomien kirjoittavat Elcoteqista, Perloksesta ja Aspocompista, joiden kaikkien pääkonttorit ovat pääkaupunkiseudulla, kyse on pääkonttorijournalismista. Helsingin Sanomien sekä alue- ja maakuntalehtien kyseisiä yrityksiä koskevassa raportoinnissa on sekä pääkonttori- että tehdasjournalismin piirteitä. Maakuntalehdillä on toimittajia Helsingissä ja Helsingin Sanomilla toimittajia maakunnissa tai ainakin valmiutta matkustaa sinne, ja nämä kaikki voivat tarvittaessa raportoida irtisanomista. Foxconnin pääkonttori on Taiwanissa, Flextronicsin Singaporessa ja Sanmina-SCI:n Kaliforniassa, minkä vuoksi suomalaiset sanomalehdet tuottavat näistä yrityksistä tehdasjournalismia.

Kun journalismi hakee kommentteja irtisanovalta yhtiöltä, lausunnonantaja tulee joko paikalliselta tasolta (maa- ja tehtaanjohtaja) tai konsernitasolta (esim. toimitusjohtaja). Tältä osin analyysin kohteena olevat yritykset poikkeavat jyrkästi toisistaan, ja ero perustuu pääkonttorin sijaintipaikkaan. Koska Elcoteqin, Perlokse ja Aspocompin pääkonttorit ovat journalistien lähetyksillä, niiden irtisanomislausunnot tulevat valtaosin konsernitaso johtajilta. Flextronicsin, Foxconnin (sen edeltäjän Eimon pääkonttori oli Suomessa) ja Sanmina-SCI:n irtisanomista tiedottavat paikallisten tytäryhtiöiden ja tehtaiden johtajat, eikä etäällä olevista pääkonttoreista kommentteja heru.

Foxconnin tuotannon maailmanlaajuisista järjestelyistä vastaa käytännössä yhtiön pääjohtaja Samuel Chin, joka ei ryhtynyt Hongkongista vastaamaan siihen, kuinka suurena Foxconn aikoo säilyttää Suomen-tuotantoaan.

– Olen keskellä kokousta. Kysykää Harjulta, Chin tyytyi sanomaan. (KL 14.6.2005)

Tikkakosken tehtaan lopettamistiedotteessa lisätietojen antajaksi on merkitty Sanmina-SCI:n Pohjois-Euroopan toimintojen johtaja Leroy MacKedanz. Hän ei kuitenkaan torstai-iltana vastannut puhelimeensa, vaan oli unohtanut kännykkänsä sammuksiin. (Ksml 11.10.2002)

Yhtiön puolesta irtisanomisia kommentoivilla johtajilla näyttäisi olevan vaihtelevasti tietoa toimialansa tilanteesta ja oman yhtiönsä suunnitelmista. Pääkonttorin tietäviltä johtajilta voi odottaa vuolaita puheenvuoroja, joissa uskalletaan ennakoita tulevaa ja vetää yksittäistapauksesta yleisempiä johtopäätöksiä. Paikallisjohtajien kommentteista sen sijaan huokuu tietämättömyys: Toimittajien kysymyksiin vastataan lyhyesti, kiusallisiin ei vastata ollenkaan. Lisäksi johdon aiemmat lupaukset ovat joissakin tapauksissa olleet ristiriidassa pääkonttorista saneltujen irtisanomisten kanssa.

[Flextronicsin mekaniikkadivisioonan Suomen toimintojen johtajan Hannu] Hautalan mukaan osa Oulaisissa valmistettavista tuotteista siirtyy valmistettavaksi Flextronicsin ulkomaisille tehtaille. [Pääluoottamusmies] Jari Krupulan mukaan erään keskeisen tuotteen valmistus on siirtymässä Oulaisista Puolaan. Hautala ei halua kommentoida yksityiskohtia. (Kaleva 31.7.2004)

Foxconnin tulevaisuus näytti lupaavalta vielä hiljattain. Pari viikkoa sitten toimitusjohtaja Timo Harju vakuutti, että firmalla menee edelleen hyvin ja työllisyys on normaali. [...] – En usko, että tämä tuli yllätyksenä kenellekään. Tietysti ilmoitus on aina konkreettinen asia, josta on aloitettava, kommentoi Foxconn Oy:n varatoimitusjohtaja Timo Harju maanantai-aamun uutispommia. (ESS 14.6.2005)

Irtisanovan yhtiön toimintaan journalismi ottaa kantaa lähinnä pääkirjoituksissa ja muissa mielipidekirjoituksissa. Hallitseva tulkinta näissä jutuissa on se, että yhtiö on parhaansa yritettyään päätenyt pakkoraossa irtisanomisiin. Vaikka alue- ja maakuntalehtien irtisanomiskirjoittelu poikkeaa monelta osin talouslehtien kirjoittelusta, molempien pääkirjoitustoimittajien keskuudessa vallitsee irtisanojaa ymmärtävä perusasenne.

Ikävän päätöksen taustalla ovat järkevät syyt. Yritysten johdon tehtävä on kaiken aikaa pohtia, miten tuotanto saataisiin paremmin kannattavaksi. Joskus ratkaisu on laajentaminen, joskus supistaminen, joskus tuotannon siirto halvempien kustannusten ääreen. Samoin toimivat yksittäiset kuluttajat, jotka etsivät lisää tai paremmin palkattuja töitä ja samaan aikaan halvimpia tuotteita kaupan hyllystä. (ESS 15.6.2005)

Ei ole mitenkään yllättävää, että perusteluina ovat myös kustannusten karsiminen sekä kilpailukyvyyn parantaminen. [...] Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimusjohtajan

Pekka Ylä-Anttilan mielestä kysymys on kypsään ikään ehtineen alan reaktioista. Kypsässä vaiheessa alan kysyntä vaimenee ja samalla alkaa todellinen kilpailu. Matkapuhelimia pitää pystyä tuottamaan entistä edullisemmin, koska puhelinten hinnat halpenevat vauhdilla. Hintakilpailukyky on tietenkin tärkeä tekijä, mutta tuotannon siirtäminen esimerkiksi Aasiaan johtuu myös siitä, että kasvumarkkinat ovat siellä. Ilman paikallista tuotantoa on nopeasti kasvavilla markkinoilla vaikea menestyä. (TaSa 15.6.2005)

Irtisanovien yhtiöiden arvostelun journalismi jättää lähes kokonaan muiden toimijoiden harteille. Soraääniä yhtiöitä ymmärtävään tulkintaan on vain muutamissa kirjoituksissa. Maakuntalehdissä yhtiöiden arvostelu on verhottu huumoriin, esimerkiksi Aamulehdessä Pitkon pakinoihin. Helsingin Sanomissa irtisanojaa on voitu moittia vakavallakin naamalla.

Kun Perlos sulkee voitollisen tehtaansa ja 600 henkeä joutuu pellolle, kukaan ei mahda mitään. Kiinan kommunistit vievät kapitalistista maailmaa kuin pässiä narusta. Karl Marx on ajankohtainen, sillä työn ja rahan ristiriita on suurempi kuin koskaan ennen. Mitä meille jää, jos kaikkien työpaikat menevät Kiinaan? Jää kiekko. (AL 30.4.2005)

Osuin puolivahingossa vähän aikaa sitten keskelle peltoa Unkarin ja Slovakian rajalla. Rähjäisen unkarilaispaimenen ja vieläkin rähjäisempien lampaiden vieressä seisoivat uutuutaan hoitava teknologiatehdasreservaatti. Yhden tehdashallin kyljessä luki Perlos. [...] Yritysten tehtävä on tehdä omistajilleen mahdollisimman paljon rahaa. Tonavan rannalla teki kuitenkin mieli kysyä, että millä hinnalla. Slovakian puolella rajaa osa ihmisistä asui kuin kauhuelokuvan kulisseissa. Näkymän ei toivoisi olevan Euroopan unionin takapihaa. (HS 30.4.2005)

Kun journalismi hakee lausuntoja irtisanomisten kohteena olevalta työntekijäpuolelta, kommentoijana on joko työntekijöiden edustaja (esim. pääluottamusmies) tai tehtaan portilta tavoitettu rivityöntekijä. Työntekijöiden kommentit on kahdessa kolmasosassa jutuista hankittu luottamushenkilöiltä, vajaan neljänneksessä rivityöntekijöiltä ja lopuissa työntekijäkommentin sisältävissä jutuissa molemmat ovat edustettuina. Talouslehdissä työntekijän puolesta puhuu aina pääluottamusmies tai muu edustaja. Helsingin Sanomissakaan rivityöntekijän ääni ei kuulu kuin kolmasti. Rivityöntekijät kommentoivatkin ennen muuta Aamulehdessä, kun se raportoi Perloksen Ylöjärven irtisanomisista ja Flexronicsin Hämeenkyrön irtisanomisista, ja Etelä-Suomen Sanomissa, kun se raportoi Foxconnin Lahden ja Hollolan irtisanomista ja Aspocompin Padasjoen irtisanomista. Alue- ja maakuntalehdet sekä Helsingin Sanomat ovat kiinnostuneita työnsä mahdollisesti menettävien tunteista. Kun toimittaja haastattelee työntekijää, häntä näyttäisi erityisesti askarruttavan se, tuliko johdon päätös yllätyksenä. Useimmiten vastaus on myönteinen.

– Tieto tehtaan lopettamisneuvottelujen aloittamisesta tuli yllätyksenä – kuin salama kirkkaalta taivaalta. Ei tätä kukaan osannut odottaa. Viime viikkoina meille on tullut tehtaan tilanteesta vain positiivisia tietoja, tuotannon työntekijä Riitta Koho [Sanminasta] totesi Tikkakosken tehtaalla henkilökunnalle pidetyn tiedotustilaisuuden jälkeen. (Ksml 11.10.2002)

Työntekijät ovat tyrmistyneitä. He kuulivat tehtaan lopettamisesta ensimmäiseksi aamutelevisiosta. [...] – Tämä tuli kuin salama kirkkaalta taivaalta. Ei ole mitään tietoa, mitä voimme tehdä nyt, sanovat Perloksen laaduntarkkailijat Sanna Mäyrä ja Kirsi Kalliomäki. (AL 28.4.2005)

Irtisanomistiedon yllättävyys antaa luvan puhua pommista, shokista ja järkytyksestä ja penätä työntekijöiltä tehtaan tunnelmia. Useimmiten toimittaja saakin kuvauksia apeista ja väsyneistä työntekijöistä ja kertomuksia tyytymättömyydestä ja työmotivaation menetyksestä, mutta tunnelmapalasten jahtaamisessa voi epäonnistuaakin.

No, minkälaiset tunnelmat tehtaalla on, kysyn ohikulkevalta naiselta?
– Ihan hyvät, hän sanoo ja kiirehtii autolleen. (AL 12.9.2003)

Työntekijöiden kaikkia lausuntoja ei suinkaan voi niputtaa tunnelmakehyksen alle. Työntekijät ovat joissakin tapauksissa ennakko- tai lisätietojen antajia. Esimerkiksi Foxconnin tehtaiden pääluottamusmiehet toivat elokuussa 2005 julki irtisanottavien määrät ensimmäisinä, ja yhtiön johto tiedotti asiasta vasta seuraavana päivänä. Työntekijöiltä on haettu myös perusteluja irtisanomisten syistä ja arvioita yhtiön tulevaisuudesta. Esimerkiksi Perloksen pääluottamusmies ennusti huhtikuussa 2005, että yhtiön muillekin tehtailla on tulossa synkkiä uutisia. Työntekijät ovat myös esittäneet kritiikkiä muun muassa työnantajan kehnosta tiedottamisesta tai valtiovallan hampaattomuudesta työpaikkojen turvaamisessa. Irtisanovien yritysten työntekijät eivät jää lehtijutuissa vain toiminnan kohteiksi ja kommentoijiksi, vaan niissä kuvataan myös heidän toimintaansa esimerkiksi kansanedustajille jätetyn vetoomuksen jättäjinä ja uuden työpaikan hakijoina.

Joukko huolestuneita työntekijöitä Perlokselta, Leafilta, Foxconnilta ja Suomen Elintarviketyöläisten liitosta jätti tiistaina eduskunnalle vetoomuksen, jolla vaadittiin toimia työpaikkojen säilyttämiseksi Suomessa. [...]

Vetoomuksen allekirjoittajat vaativat suomalaisen irtisanomissuojan nostamista eurooppalaiselle tasolle ja yhteiskunnan jakamien yritystukien takaisinperintää, jos niitä saanut yhtiö karkaa ulkomaille. Lisäksi he vaativat rajoituksia esimerkiksi ulkomaisten pääomasijoittajien oikeuksiin myydä ja ostaa suomalaisyrityksiä, jos kaupankäynti johtaa irtisanomisiin. Huolestuneet työntekijät ehdottivat, että valtio perustaisi työryhmän työpaikkojen katoamisen hillitsemiseksi. (HS 22.6.2005)

Ensijärkytyksestä selvittyään [Perloksella työskentelevä] Mika [Virtanen] kertoo soittaneensa jo puhelinluettelon läpi uusien työpaikkojen toivossa. Jo ensi viikoksi on tiedossa pari viritystä, jotka pistävät miehen hymyilemään.

– Armeijassa opin, että tuleen ei jäädä makaamaan. Tässä on oltu niin monessa firmassa töissä, että osataan tehdä aika lailla kaikenlaista. (AL 29.4.2005)

Irtisanottavien työntekijöiden toimintaan journalismi varoo ottamasta kantaa. Vaikka työnantajan päätöksiin suhtaudutaan ymmärtävästi ja Kiina-ilmiö nähdään väistämättömäksi, työntekijöiden ahdingosta kannetaan huolta ja politiikoilta, viranomaisilta ja etujärjestöiltä perätään ensiaputoimia. Pääkirjoituksissa ja varsinkin kolumneissa työntekijöille kuitenkin vihjataan, että globaaliin talouteen on syytä sopeutua hyvällä eivätkä lakkojen kaltaiset vastatoimet kuulu enää nykypäivään.

Siinä [Foxconnin ostaman Eimon pääomistaja Jalo] Paananen on oikeassa, että suomalaisten työntekijöiden asemia kiinalaisten silmissä ei vahvistanut talvella järjestetty lakko, joka johtui siitä, että Kemianliittoon kuuluvat työntekijät eivät halunneet ryhtyä soveltamaan Metalliliiton työehtosopimusta. Tällainen kinastelu oli varmaankin Kiinasta katsottuna käsittämätöntä. (HS 16.6.2005)

Viime päivien kokemusten valossa tuomiotalous näyttää siis voivan paremmin kuin yksikään trendikkäistä uustalouksien muodoista. Ja voi sitä paremmin jatkossakin, mitä useammin ja kauemmin jonkin alan tuotanto tai kuljetukset laittomien lakkojen vuoksi seisovat. (TaSa 29.4.2005)

Kattavimmat analyysit työnantajien ja työntekijöiden kohtelusta mediassa on tehty Britanniassa 1970- ja 1980-luvuilla. Vaikka tässä tutkimuksessa analysoidaan suomalaista 2000-luvun talousjulkisuutta, Glasgow Media Groupin havainnot talous- ja teollisuus uutisten painotuksista avaavat kiintoisan vertailukohteen nykypäivään. Brittitutkijat huomasivat muun muassa, sen, että työselkkauksista laadituissa raporteissa työntekijät ”vaativat” ja työnantajat ”tarjosivat”. Lisäksi toimittajat haastoivat haastattelemiaan työntekijöiden edustajia niin sanotuilla vaikeilla, toiminnan kyseenalaistavilla kysymyksillä. Sen sijaan haastattelemiinsa johtajiin toimittajat suhtautuivat ymmärtäväisesti: heille esitettiin niin sanottuja helppoja, suoraan työnantajan näkemyksiin sopivia kysymyksiä eikä heitä keskeytetty tai haastettu jatkokysymyksillä vaan mieluummin rohkaistiin. Tutkimusryhmä osoitti myös median kehystämisen: uutisraportit toistivat uskollisesti työnantajille edullisia näkökulmia, kuten että jäteautokuljettajien lakko voisi uhata terveyttä tai että autoteollisuuden vaikeudet johtuivat työntekijöiden lakkoilusta (ks. Glasgow Media Group Reader, Volume 1 1995, 284–318; Philo, Hewitt & Beharrell 1995 3–19). Huolimatta siitä että tämän tutkimuksen tapausten ajankohdat, paikat ja tilanteetkin ovat hyvin erilaisesta todellisuudesta kuin mistä edellä esitetyt havainnot oli tehty, molemmat tutkimukset osoittavat, että journalismissa työnantajat ja -tekijät eivät ole samalla viivalla. Tämä eriarvoisuus näkyy myös journalismin kyvyssä luoda moniäänisyyttä ja selvittää irtisanomisten syytä. Näihin kysymyksiin palataan myöhemmin tässä luvussa.

Irtisanomisten yhteydessä journalismi nostaa toimijoiksi työntekijöiden ja yhtiön lisäksi useita muita tahoja. Kun journalismi kartoittaa irtisanomisten seurauksia ja esittelee viranomaisten reagoivia irtisanomisiin, toimijoiksi nousevat kunnansijat ja työvoimatoimistojen johtajat. Erityisesti alue- ja maakuntalehdet näkevät olennaiseksi välittää lukijoilleen tietoa irtisanomisten ”jälkisammutustöihin” osallistuvien viranomaisten puheista ja teoista.

Lohjan elinkeinojohtaja Mikael Jakobsson on helpottunut siitä, että irtisanottujen määrä jäi ennakoitua vähäisemmäksi.

– Onhan tämä iso luku, mutta pahempaakin pelättiin.

Jakobssonin mukaan kaupungin, työvoimaviranomaisten ja yrityspalvelukeskuksen on nyt käärittävä hihat ja ryhdyttävä töihin jotta irtisanotuille löytyy uusi työ- tai koulutuspaikka.

– Työskentely sen suhteen pääsee liikkeelle kun saamme yksilötietoja siitä millaiset ovat ihmiset omat toivomukset ja millainen on heidän osaamis- ja koulutustaustansa, Jakobsson sanoo. (LU 13.5.2003)

Kauppalehdessä ja Taloussanomissa taasen asiantuntijat ja pörssi ovat toimijoista keskimääräistä vahvemmin esillä. Talouslehdet tarkastelevat yrityksiä lähinnä sijoitusnäkökulmasta ja irtisanomisia yleisen kehityskulun osoittimina. Tämän vuoksi irtisanomiset nähdään relevantiksi markkinatiedoksi, joka on syytä mainita pörssikatkaissa. Näkökulman kannalta olennaista tietoa haetaan muun muassa Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta ja pankkiiriliikkeiden analytikoilta.

Myös Nokian alihankkija Perlos ja mainontaan, viestintään ja uusmediaan erikoistunut Evia kertoivat uusista yt-neuvotteluista ja lomautuksista. Markkinatunnelmat pysyivät varovaisina, vaikka Saksasta ja USA:sta saadut talousluvut kertoivat talousnäkyvien parantuneen.

– Päivä oli vaisu ja vitsit vähissä. Makrodata on ollut toistaiseksi kautta linjan mainiota, mutta markkinat tuntuvat nyt hieman hengähtävän, Mandatumin analytikko Esko Immonen totesi. (TaSa 27.8.2003)

Sanomalehdet poikkeavat toisistaan myös omistuksen esiintuomisessa. Helsingin Sanomissa omistajat – niin nykyiset kuin entiset – nostetaan toimijaksi huomattavasti useammin kuin muissa lehdissä. Alue- ja maakuntalehdissä on runsaasti mainintoja ex-yrittäjistä mutta ei juurikaan nykyisistä omistajista. Talouslehdissä omistajista puhutaan harvoin. Jossain määrin yllättävää on se, että ex-yrittäjät myös kommentoivat jutuissa, mutta nykyiset omistajat eivät koskaan. Yllättävää tulosta selittää osin se, että osa ex-yrittäjistä on toiminut aktiivisesti irtisanomistilanteissa. Simo Parhankankaasta tuli sankari, kun hän osti perheensä Flextronicsille myymän yrityksen takaisin. Sen sijaan Eimon Foxconnille myynyt Jalo Paananen leimattiin ahneeksi, kun hän Foxconnin irtisanoessa tyytyi vain luonnehtimaan peliä ”helkkarin kovaksi” ja moittimaan suomalaisia poliitikkoja.

Joka tapauksessa Parhankankaan perheen päätös yrittää pelastaa Kyröskoskella uhanalaiset työpaikat on yhdenlaista arkipäivän sankaruutta, vastuunottoa oman yhteisön hyvinvoinnista. Se osoittaa myös, miten pitkä sitoutuminen yrittäjyyteen usein liittyy. Yrittäjyys on henkilökohtaista voiton tavoittelua, mutta se on myös itsensä likoon panemista ja vastuuta kanssaihmisistä. Parhankankaan perheen toiminta on hyvä muistutus siitä, miten tärkeitä on, että suomalainen yhteiskunta rohkaisee kyvykkäitä ihmisiä yrittäjyyteen. (HS 10.10.2003)

Lahtelaisen yrittäjän Jalo Paanasen omistama Eimo valmisti Nokialle matkapuhelimien kuoria, mutta yrittäjän rahkeet eivät riittäneet, vaan kaksi vuotta sitten Paananen myi yrityksensä taiwanilaiselle Foxconnille. Paananen rahasti yrityksensä kahdesti: kun yhtiö vuonna 1999 listattiin pörssiin ja kun yhtiö myytiin.

Jalo Paananen antoi maanantaina Etelä-Suomen Sanomille haastattelun. Hänen mukaansa nyt on menossa ”helkkarin kova peli”. ”Ei tämä ole yrittäjien ahneutta eikä kvartaalikapitalismia. Toiminnan rationalisointia on ihan pakko jatkaa, jotta voi jäädä eloon.”

”Jos joku kadehtii yrittäjää ja haluaa ruveta yrittäjäksi, niin siitä vain. Minä maksan rekisteröintimaksun”, hän sanoi.

Ja sen jälkeen Paananen vielä rutiininomaisesti potkaisi Jouko Ahosta, Antti Kalliomäkeä ja Tarja Halosta, jotka ”näyttävät tietä”, kun koko EU menee huonoon suuntaan.

Jalo Paanasen haastattelu on vain yksi näkökulma surulliseen tarinaan. Kyllä Foxconnin katastrofissa on kysymys myös yrittäjän ahneudesta. (HS 16.6.2005)

Taulukko 5.11. Irtisanomisjuttujen muut toimijat analysoiduissa sanomalehdissä.

Toimijat	Alue- ja maakuntalehdet	Helsingin Sanomat	Taloussanomat	Kauppalehti	Yhteensä
	%	%	%	%	%
Kunta/kaupunki	26	7	8	6	16
Viranomainen	22	11	11	6	15
Poliitikot	9	9	3	8	8
Etujärjestöt	9	15	13	6	10
Asiantuntijat	7	9	23	15	12
Työntekijät/ulkomaat	13	18	11	4	12
Media	11	11	5	15	10
Perhe	16	6	0	0	6
Toimiala	22	13	23	17	20
Nokia	18	24	17	4	17
Asiakkaat	18	22	14	12	17
Kilpailijat	14	13	9	6	12
Pörssi	4	9	23	17	11
Omistajat	5	11	6	8	7
Ex-yrittäjät	20	25	9	10	17
Paikallisjohto	34	35	17	27	29
"Kaatoluokka"	47	31	40	45	43
Yhteensä	152 (kpl)	55 (kpl)	64 (kpl)	52 (kpl)	323 (kpl)

Muiden irtisanomistoimijoiden kuin yhtiön ja työntekijöiden esiintymisen tapauskohtainen tarkastelu tuottaa kolme keskeistä havaintoa. Ensinnäkin toimijoiden kirjo on lavein niissä tapauksissa, joista on raportoitu eniten. Esimerkiksi Perloksen Ylöjärven ja Foxconnin Lahden ja Hollolan irtisanomisista julkaistuissa jutuissa olivat edustettuina kaikki kynnelle kykenevät tahot. Sen sijaan Elcoteqin irtisanomisten yhteydessä toimijajoukko oli suppeampi. Lohjan irtisanomiset eivät kutsuneet toimijoiksi poliitikkoja, etujärjestöjä eivätkä ulkomaalaisia työntekijöitä. Espoon irtisanomiset eivät nostaneet juttuihin Espoon kaupunkia, mediaa, perhettä eivätkä kilpailijoita. Toiseksi Nokia mainitaan erityisesti Eimosta, Foxconnista tai Perloksesta kertovissa irtisanomisjutuissa. Asiakkaiden näkyvyys ei riipu samalla tapaa irtisanovasta yhtiöstä, vaan erot voivat olla huomattavia yhden yhtiön eri tapausten välillä. Esimerkiksi Elcoteqin Espoon irtisanomisista julkaistuissa jutuissa joka kolmannessa on asiakastoimija. Vastaava osuus Lohjan tapauksessa on puolta pienempi. Kolmanneksi poliitikot ja etujärjestöt ovat aktivoituneet antamaan lausuntoja – tai journalismi on kiinnostunut niiden välittämisestä yleisölle – erityisesti vuoden 2005 irtisanomisten yhteydessä.

Kemijärveläisellä kansanedustajalla Markus Mustajärvellä on kokemuksia siitä, miten yritykset voivat pahimmillaan käyttäytyä. Mustajärven mukaan Salcomp hyödynsi ensin kaikki mahdolliset tuet ja "viimeisen tukipäätöksen jälkeen kesti vain muutama viikko, kun tuli ilmoitus tehtaan siirrosta Kiinaan". Monen muun kansanedustajan tavoin myös kokoomuksen Paula Risikko tuki työryhmän asettamista selvittämään työpaikkojen lähtöä Suomesta, sillä "vaarana on, että tämä tsunami pyyhkäisee vielä nykyistä laajemmin". (AL 22.6.2005)

Taulukko 5.12. Irtisanomisjuttujen muut toimijat analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Toimijat	Elc1	Elc2	Fle1	Fle2	Fle3	San1	San2	Efo1	Efo2	Per1	Per2	Asp1	Asp2	Yht.
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Kunta/kaupunki	29	0	18	21	0	33	0	0	18	7	21	23	0	16
Viranomainen	21	8	14	4	9	22	20	0	24	7	25	8	0	15
Poliitikot	0	8	4	0	18	0	0	0	14	0	19	15	0	8
Etujärjestöt	0	15	4	0	23	0	0	14	24	7	17	0	0	10
Asiantuntijat	29	15	5	0	14	4	0	14	10	14	25	15	18	12
Työntekijä/ulko	0	15	18	4	9	7	10	43	8	21	8	0	27	12
Media	7	0	14	0	14	4	0	29	10	11	19	0	18	10
Perhe	14	0	5	0	5	4	0	0	4	0	15	15	0	6
Toimiala	7	8	21	0	23	56	30	43	26	11	10	8	18	20
Nokia	7	8	14	4	14	19	10	29	26	18	21	15	18	17
Asiakkaat	14	31	30	0	18	4	20	29	10	11	25	8	18	17
Kilpailijat	7	0	7	0	18	15	0	29	24	4	13	23	9	12
Pörssi	21	31	0	0	0	22	0	14	10	21	15	8	18	11
Omistajat	21	8	7	0	5	4	0	0	6	11	6	8	9	7
Ex-yrittäjät	0	0	39	21	23	15	0	29	34	0	0	0	0	17
Paikallisjohto	14	15	46	50	50	37	90	0	32	0	6	36	0	29
"Kaatoluokka"	36	69	34	13	42	56	10	57	50	43	58	31	36	43
Yhteensä	14	13	56	24	22	27	10	7	50	28	48	13	11	323
	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)	(kpl)

5.4. Pomot ja duunarit toimitettu omiin karsinoihin

Moniäänisyyden toteutuminen journalismissa edellyttää, että keskeisille irtisanomistoimijoille annetaan mahdollisuudet kertoa tilanteesta oma perusteltu näkemys ja kommentoida toisen osapuolen näkemyksiä. Lisäksi moniäänisessä journalismissa haetaan tietoa muiltakin lähteiltä tuomaan konfliktikehityksen vastapainoksi uusia näkökulmia.

Tässä tutkimuksessa henkilölähteet on jaettu kolmeen ryhmään: yhtiön johtajiin, työntekijöihin ja muut lähteet -luokkaan, jossa edustettuina on muun muassa analytikkoja, tutkijoita, työmarkkinajärjestöjen johtajia, poliitikkoja, virkamiehiä ja yrittäjiä. Irtisanomisia ja tehdaslakkautuksia käsitelleistä jutuista vain neljäsosa on sellaisia, joissa on henkilölähteitä vähintään kahdesta ryhmästä. Analysoiduista jutuista 37 prosenttia ei sisällä lainkaan henkilölähdettä ja 38 prosentissa on edustettuna vain yksi lähderyhmä. Eniten puhetilaa journalismi tarjoaa irtisanomisjutuissa johtajille.

Irtisanomisjulkisuus tuottaa äänekkäitä ja vaikenovia toimijoita. Useissa irtisanomisjutuissa yrityksen ja sen toimintaympäristön menneisyyden, nykytilan ja tulevaisuuden puinti nostaa esiin yllättäviä vaikenijoita. Journalismi ei ole hakenut – tai ainakaan saanut – lausuntoja irtisanovan yrityksen omistajilta eikä Suomen ulkopuolella olevilta työntekijöiltä. Vaiti ovat olleet myös irtisanovan yrityksen kilpailijat ja asiakkaat. Myöskään Nokian näkemyksiä alihankkijoiden irtisanomisiin ei analysoiduissa jutuissa ollut. Pääjohtaja Jorma Ollila otti asiaan kantaa vasta Nokian yhtiökokouksessa maaliskuussa 2006 alihankkijoilla työskennelleiden osoitettua mieltä kokouspaikan edustalla.¹⁴ Mykät toimijat, kuten asiakkaat, Nokia, omistajat ja ulkomaalaiset työntekijät, ovat runsaasti esillä Helsingin Sanomien irtisanomisjutuissa. Sen sijaan talouslehtien sivuilla edellä mainitut toimijat näkyvät huomattavasti harvemmin. Esimerkiksi kun

¹⁴ Pääjohtaja Ollilan puhe osakkeenomistajille 30.3.2006 on internet-osoitteessa: http://www.nokia.fi/nokia/lehdisto/puheita/yhtiokokouspuhe_30032006.html

Nokia mainitaan joka neljännessä Helsingin Sanomien irtisanomisjutussa, Kauppalehdessä vastaava osuus on neljä prosenttia.

Sanomalehtikohtaiset erot henkilölähteiden käytössä ovat huomattavia. Alue- ja maakuntalehdet käyttävät henkilölähteitä kaikkein monipuolisimmin. Johtajat, työntekijät ja yrityksen ulkopuoliset tahot ovat kukin päässeet kertomaan näkemyksistään vähintään joka kolmannessa irtisanomisjutussa. Helsingin Sanomissa, Taloussanomissa ja Kauppalehdessä johtajat ovat keskeisin henkilölähteiden ryhmä. Työntekijöitä kelpuutetaan lähteiksi vain joka kymmenenteen talouslehdissä ja joka neljänteen Helsingin Sanomissa julkaistuun irtisanomisjuttuun.

Taulukko 5.13. Irtisanomisjuttujen henkilölähteet analysoiduissa sanomalehdissä.

Henkilölähteet	Yhtiön johtajat	Työntekijät	Muut lähteet	Yhteensä
	%	%	%	<i>N</i>
Alue- ja maakuntalehdet	41	33	36	152
Helsingin Sanomat	44	25	31	55
Taloussanommat	31	9	22	64
Kauppalehti	27	8	21	52
Yhteensä	37	23	30	323

Analysoiduista jutuista vain 13 prosenttia on sellaisia, joissa sekä irtisanomisen toteuttavan yhtiön johtaja että irtisanomisen kohteena oleva työntekijä pääsevät kertomaan omista näkemyksistään. Osuus on varsin pieni sitä taustaa vasten, että yksi journalismin keskeisistä periaatteista on ristiriitatilanteissa kuulla molempia osapuolia. Talousjournalismin moniäänisyyden kannalta on hälyttävää, että analysoiduista jutuista 35 prosenttia sisältää vain toisen osapuolen kommentteja. Eli keskeisen periaatteen vastaisia juttuja julkaistiin lähes kolmin verroin periaatteen mukaisesti laadittuihin juttuihin nähden. Samanaikaista kuulemisperiaatetta voi noudattaa myös kertomalla yhtiön johdon näkemykset yhdessä jutussa ja työntekijöiden näkemykset toisessa jutussa. Näin on tehty analysoiduissa irtisanomistapauksissa kuusi kertaa: kerran Kauppalehdessä ja viidesti alue- ja maakuntalehdissä. Nämä kuusi kertaa eivät merkittävästi kohenna journalismin suoriutumista tasapuolisuuden vaateesta; onhan tutkimusaineistossa runsaat 300 juttua.

Moniäänisyys erottelee selvästi analysoidut sanomalehdet. Taloussanomaa ja Kauppalehteä ei voi pitää moniäänisinä. Kun talouslehtien julkaisemista 116 irtisanomisjutusta vain kolmessa on kommentteja niin johtajilta kuin työntekijöiltä, lehtiä voi pitää lähestulkoon ”yksiäänisinä”. Helsingin Sanomissa ja alue- ja maakuntalehdissä moniäänisyyttä on talouslehtiin verrattuna vähintään tyydyttävästi: niiden irtisanomisjutuista 18 prosentissa on näkemyksiä sekä johtajilta että työntekijöiltä.

Koska talouslehdet hakevat yleisiin uutisiin omaa, yleissanomalehdistä poikkeavaa näkökulmaa, työnantajan ja -tekijän samanaikainen kuuleminen ei niitä välttämättä kiinnosta, vaan niille olennaista on hakea johtajien rinnalle lähteitä yrityksen ulkopuolelta. Talouslehdissä julkaistiin kahdeksan irtisanomisjuttua, joissa oli kommentteja yrityksen johdolta ja yrityksen ulkopuolisilta tahoilta, kuten paikallisilta viranomaisilta tai työmarkkinajärjestöjen edustajilta. Kuitenkin Helsingin Sanomat sekä alue- ja maakuntalehdet ovat tältäkin osin talouslehtiä moniäänisempiä, sillä niissä julkaistiin 25 irtisanomisjuttua, joissa oli kommentteja yhtiön johdolta ja sen ulkopuolisilta tahoilta.

Kolmen lähderyhmän sisältäviä juttuja ei koko aineistossa ole kuin 13 kappaletta, ja niistä yhdeksän on julkaistu alue- ja maakuntalehdissä.

Taulukko 5.14. Henkilölähteet samoissa irtisanomisjutuissa sanomalehdittäin.

Henkilölähteet yksittäisissä jutuissa	Johtajat+ työntekijät	Johtajat+ muut lähteet	Työntekijät+ muut lähteet	Johtajat+ työntekijät+ muut lähteet	Yht.
	%	%	%	%	<i>N</i>
Alue- ja maakuntalehdet	18	12	11	6	152
Helsingin Sanomat	18	13	9	5	55
Taloussanomien	2	8	2	0	64
Kauppalehti	4	6	4	2	52
Yhteensä	13	10	7	4	323

Henkilölähteiden käytössä irtisanomistapaukset jakautuvat kahteen pääkategoriaan. Ensimmäisen kategorian tapauksissa mikään lähderyhmä ei ole hallitsevassa asemassa. Näin on Perloksen Ylöjärven, Foxconnin Lahden ja Hollolan, Flextronicsin Hämeenkyrön ja Oulun, Sanmina-SCI:n Keski-Suomen sekä Aspocompin Padasjoen irtisanomisissa. Aspocompia lukuun ottamatta tapaukset on nähty poikkeuksellisiksi irtisanomisiksi. Neljässä tapauksessa on ollut kyse tuotantolaitoksen sulkemisesta ja satojen työntekijöiden työsuhteen päättymisestä. Flextronicsin Oulun irtisanomiset teki merkittäväksi se, että ne kohdistuivat aiemmasta poiketen suunnittelutoimintoihin. Toisen kategorian tapauksissa johtajat ovat hallitsevassa asemassa muihin lähderyhmiin nähden. Esimerkiksi Elcoteqin irtisanomistapauksissa johtajien kommentteja oli kaksinkertainen muiden lähteiden lausuntoihin ja kolmi- nelinkertaisesti työntekijöiden lausuntoihin verrattuna. Kun journalismi arvioi irtisanomiset tavanomaisiksi, todennäköisyys yhden lähteen juttuihin kasvaa ja irtisanomisten yhteydessä yhtiön johtaja on ensisijainen henkilölähde.

Taulukko 5.15. Irtisanomisjuttujen henkilölähteet analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Henkilölähteet	Yhtiön johtajat	Työntekijät	Muut lähteet	Yhteensä
	%	%	%	<i>N</i>
Elcoteq1: Lohja	43	14	21	14
Elcoteq2: Espoo	31	8	15	13
Flextronics1:Hämeenkyrö	43	20	38	56
Flextronics2: Oulainen	46	50	13	24
Flextronics3: Oulu...	50	18	32	22
Sanmina1: Äänekoski...	30	22	26	27
Sanmina2: Haukipudas	90	20	10	10
Eimo/Foxconn1: Lahti...	43	14	14	7
Eimo/Foxconn2: Lahti...	36	36	42	50
Perlos1: Kontiolahti...	25	0	21	28
Perlos2: Ylöjärvi	23	27	44	48
Aspocomp1: Padasjoki	23	23	15	13
Aspocomp2: Salo	45	9	9	11
Yhteensä	37	23	30	323

Se, miten talousjournalismi kykenee moniäänisyyteen, näyttäisi selittyvän myös tarkasteltujen yhtiöiden kansallisuudesta. Ulkomaalaisomistuksessa olevien Foxconnin, Flextronicsin ja Sanmina-SCI:n toteuttamien irtisanomisten yhteydessä on julkaistu

huomattavasti enemmän sekä johdon että työntekijöiden kommentit sisältäviä juttuja kuin suomalaisomistuksessa olevien Elcoteqin, Perloksen ja Aspocompin irtisanomistapauksissa. Eniten johtajat ja työntekijät esiintyvät yhdessä niissä irtisanomisjutuissa, jotka on tehty Flextronicsin Oulaisten, Sanmina-SCI:n Haukiputaan ja Foxconnin Lahden ja Hollolan irtisanomista. Yhteisesiintymisiä ei ole lainkaan Elcoteqin Espoon, Perloksen Kontiolahden ja Lehmonharjun sekä Aspocompin Salon irtisanomisista tehdyissä jutuissa.

Talousjournalismi näyttäisi tuottavan vastakkainasettelun ulkomaalaista omistajaa palvelevan paikallisjohdon ja työntekijöiden välille, mutta läpikotaisin suomalaisista irtisanomistapauksista vain Perloksen Ylöjärven tehtaan irtisanomiset ovat asettaneet julkisuudessa vastakkain yhtiön toimitusjohtajan ja tehtaan pääluottamusmiehen. Kolme lähderyhmää sisältäviä juttuja on julkaistu seitsemästä irtisanomistapauksesta, joista yksi on Elcoteqin Lohjan irtisanomiset. Kahdessa Länsi-Uusimaan julkaisemassa jutussa oli kommentteja Elcoteqin johtajilta, tehtaan pääluottamusmieheltä ja Lohjan elinkeinojohtajalta. Silloin harvoin kun journalismi pyrkii rikkomaan johtajien ja työntekijöiden vastakkainasettelua yhtiön ulkopuolelta haetuilla kommentteilla, lausuntoja antavat irtisanomispaikkakunnan vallanpitäjät, paikalliset viranomaiset tai yhtiöstä eronneet johtajat.

Taulukko 5.16. Henkilölähteiden esiintyminen samoissa irtisanomisjutuissa tapauksittain.

Henkilölähteet yksittäisissä jutuissa	Johtajat+ työntekijät	Johtajat+ muut lähteet	Työntekijät+ muut lähteet	Johtajat+ työntekijät+ muut lähteet	Yhteensä
	%	%	%	%	<i>N</i>
Elcoteq1: Lohja	14	21	14	14	14
Elcoteq2: Espoo	0	0	0	0	13
Flextronics1:Hämeenkyrö	7	16	11	4	56
Flextronics2: Oulainen	38	13	8	8	24
Flextronics3: Oulu...	14	14	5	5	22
Sanmina1: Äänekoski...	11	7	7	7	27
Sanmina2: Haukipudas	20	10	0	0	10
Eimo/Foxconn1: Lahti...	14	0	0	0	7
Eimo/Foxconn2: Lahti...	22	14	8	6	50
Perlos1: Kontiolahti...	0	4	0	0	28
Perlos2: Ylöjärvi	8	6	6	2	48
Aspocomp1: Padasjoki	15	0	8	0	13
Aspocomp2: Salo	0	9	0	0	11
Yhteensä	13	10	7	4	323

Se, että sanomalehden jutussa on kommentteja molemmilta irtisanomistapauksen osapuolilta, luo vasta edellytykset moniäänisyydelle. Jotta journalismia voisi pitää moniäänisenä, pitäisi osapuolten välille rakentua vuoropuhelua. Tällainen dialogi edellyttäisi sitä, että osapuolille esitettäisiin samoja kysymyksiä ja heiltä pyydetäisiin kommentteja toisten vastauksiin. Tämänkaltaista dialogisuutta irtisanomisuutisoinnissa on todella vähän. Vain kuusi prosenttia analysoiduista jutuista on sellaisia, joissa yhtiön johdon ja työntekijöiden kommentit luovat keskustelemaan asetelman. Työnantajan ja -tekijän vuoropuhelua on 12 alue- ja maakuntalehden jutussa, kuudessa Helsingin Sanomien jutussa ja yhdessä Taloussanomien jutussa. Yhteiset keskustelunaiheet koskevat muun muassa irtisanomisten syitä, työhönoton pelisääntöjä, tuotannon

siirtymistä, omistajien motiiveja, saneeraustarvetta, tarjolla olevia työpaikkoja ja yhtiön muiden Suomen-yksiköiden tulevaisuutta.

Perloksen toimitusjohtaja Isto Hantila ei halunnut luvata muiden suomalaisten tehdastyöntekijöiden töiden jatkumista ainakaan pitkällä tähtäimellä. Matkapuhelinteollisuudessa käänteet ovat nopeita. ”Joksikin aikaa on aika hyvä ja turvallinen tilanne”, Hantila sanoi. [Päáluottamusmies Riitta] Salo odottaa kuitenkin, että muutkin perloslaiset saavat tulevaisuudessa synkkiä uutisia: ”Meille sanottiin, että jostain pitää aloittaa.” (HS 28.4.2005)

Yhtiön työntekijät ovat erityisen näreissään siitä, ettei yhtiön johto ole suostunut ilmoittamaan takarajaa, johon mennessä irtisanomiset hoidetaan. Prosessi, josta tiedottaminen on luottamusmiesten mukaan ollut koko ajan ala-arvoista, pitkittyy edelleen. ”Emme ole saaneet tarvittavia tietoja missään vaiheessa”, [päáluottamusmies Jari] Pyykkö kuvaa. Varatoimitusjohtaja [Timo] Harjun mukaan määräaika ei ole mahdollista antaa esimerkiksi työntekijöiden vuorotteluvapaiden ja lomien takia. Hän kuitenkin lupasi, että irtisanomisilmoitukset annetaan mahdollisimman pian ja ne hoidetaan henkilökohtaisesti. (HS 24.8.2005)

5.5. Ankaria asiakkaita, ahkeria aasialaisia ja ahneita omistajia

Tämän osatutkimuksen aineistona olleista jutuista yli puolet tarjoaa vastauksen siihen, miksi ylipäänsä on irtisanottu. Osan perusteita vaille jäävien juttujen suuresta määrästä voi selittää parhain päin. Kun sanomalehti julkaisee irtisanomisista useita juttuja samassa numerossa, tapahtuneen syytä ei puida kuin ehkä yhdessä tai kahdessa uutisraportissa ja lopuissa jutuissa aihetta lähestytään muista näkökulmista. Laajasti käsiteltyjä irtisanomistapauksia taustoitetaan nykyisin faktalaatikoilla, jotka harvoin sisältävät tapahtuneen perusteluja. Selitys jää kertomatta myös lyhyissä vinkkijutuissa. Lyhyet vinkkijutut, faktalaatikot ja laajat, monista näkökulmista asiaa tarkastelevat juttukokonaisuudet siis kasvattavat perusteluja sisältämättömien juttujen osuutta ja kyseenalaistavat näin suoraviivaisen prosenttiluvuista päättelyn. Nimittäin juuri vinkeillään, faktalaatikoillaan ja laajalla uutistarjonnallaan sanomalehti arvottaa irtisanomiset merkittäväksi asiaksi ja osoittaa lukijoilleen suhtautuvansa tapaukseen pieteetillä, jopa kriittisyydellä.

Sanomalehtien väliset erot irtisanomisten syyt kertovien ja kertomatta jättävien juttujen suhteen jäävät varsin pieniksi. Siitä huolimatta että vinkkijuttujen ja faktalaatikoiden käyttö on alue- ja maakuntalehtien irtisanomisuutisoinnissa huomattavasti yleisempää kuin muiden lehtien uutisoinnissa, vain Taloussanomien selittää irtisanomisia yhtä taajaan kuin alue- ja maakuntalehdet. Koska kyseiset lehdet ovat sitoutuneet oman levikki-alueensa edun valvontaan, tarve selittää omalle alueelle osunutta ”onnettomuutta” on suuri. Taloussanomien erottumista Helsingin Sanomista ja Kauppalehdestä on hankalampi selittää. Yksi mahdollinen selitys ovat lehtien erilaiset asemat markkinoilla. Kauppalehti ja Helsingin Sanomat ovat markkinajohtajia – Kauppalehti talousuutisten tuottajana ja Helsingin Sanomat niin sanottuna täyden palvelun uutislehtenä. Molempien tapa uutisoida asiat on maltillinen ja konservatiivinen, kun taas talousuutisoijana haastajan asemassa oleva Taloussanomien pyrkii aggressiivisuudellaan ja negatiivisiksi miellettyjä asioita, kuten irtisanomisia, purkamalla erottumaan kilpailijastaan ja ”isoveljestään”.

Taulukko 5.17. Irtisanomisjuttujen perustelut analysoiduissa sanomalehdissä.

Perustelut	Kyllä	Ei	Yhteensä
	%	%	N
Alue- ja maakuntalehdet	59	41	152
Helsingin Sanomat	53	47	55
Taloussanomien	61	39	64
Kauppalehti	50	50	52
Yhteensä	57	43	323

Analysoidut irtisanomisjutut havainnollistavat lehtikohtaista tarkastelua selvemmin, kuinka journalismin selittämiskyvyllä on kylläntymispisteensä. Nimittäin niissä tapauksissa, joissa julkaistujen juttujen määrä on suurin, perustelut sisältävien juttujen osuus on kaikkein pienin. Flextronicsin Hämeenkyrön, Foxconnin Lahden ja Hollolan sekä Perloksen Ylöjärven irtisanomisissa journalismi ei tyydy ainoastaan selittämään tapahtunutta, vaan se kiinnittää huomionsa voimakkaasti myös irtisanomisista aiheutuviin seurauksiin ja nouseviin tunteisiin. Selitykset jäivät vähäisiksi myös Perloksen Kontiolahden ja Lehmonharjun sekä Foxconnin edeltäjän Eimon irtisanomisista kirjoitettaessa juttuvolyymien alhaisuudesta huolimatta. Näissä poikkeustapauksissa heikon selitysvoin taustalla on pörssijournalismin hallitsevuus. Eimon tapauksessa irtisanomiset olivat tulosjulkistamisen sivujuonne niin yhtiölle kuin toimittajille, ja Perloksen tapauksessa yt-neuvottelut kuitattiin vailla selityksiä sähköisessä ja pörssikatsauksissa. Lopuissa kahdeksassa tapauksessa – mukaan lukien molemmat Elcoteqin irtisanomiset – perustelut sisältävien juttujen osuus säilyy korkeana. Näissä tapauksissa kirjoittelun määrä ei nouse niin suureksi, että tapahtuneen selittäminen saavuttaisi kylläntymispisteensä.

Taulukko 5.18. Irtisanomisjuttujen perustelut analysoiduissa irtisanomisjutuissa.

Perustelut	Kyllä	Ei	Yhteensä
	%	%	N
Elcoteq1: Lohja	64	36	14
Elcoteq2: Espoo	77	23	13
Flextronics1:Hämeenkyrö	46	54	56
Flextronics2: Oulainen	63	37	24
Flextronics3: Oulu...	73	27	22
Sanmina1: Äänekoski...	74	26	27
Sanmina2: Haukipudas	80	20	10
Eimo/Foxconn1: Lahti...	43	57	7
Eimo/Foxconn2: Lahti...	50	50	50
Perlos1: Kontiolahti...	43	57	28
Perlos2: Ylöjärvi	46	54	48
Aspocomp1: Padasjoki	77	23	13
Aspocomp2: Salo	64	36	11
Yhteensä	57	43	323

Perustelujen esittäjinä irtisanovilla yhtiöillä ja sen johtohenkilöillä on yliverlainen asema. Varsinkin Kauppalehdessä tyydytään pitkälti niihin selityksiin, joita yhtiön johto tarjoaa tiedotteissa ja haastatteluissa. Sen sijaan työntekijöille Kauppalehti ei anna kertaakaan mahdollisuutta pohtia irtisanomisten syitä. Myöskään ulkopuolisilta tahoilta lehti ei liiemmin hae perusteluita: kerran työmarkkinajohtajalta ja kerran Etlan tutkimuspäälliköltä.

Perloksen toimitusjohtaja Isto Hantila perustelee tehtaan lopettamista kustannuskilpailukyvyllä, joustavuudella ja logistiikkatekijöillä.

– Ylöjärven tehdas on toiminnoiltaan tehokas, mutta se sijaitsee maantieteellisesti erillään tehdaskeskittymästämme Joensuussa. (KL 28.4.2005)

Taloussanomien muistuttaa Kauppalehteä jättämällä työntekijöiden syyphodinnat palstojensa ulkopuolelle kahta poikkeusta lukuun ottamatta. Helsingin Sanomissa sekä alue- ja maakuntalehdissä annettiin 18 jutussa tilaa myös työntekijöiden näkemyksille siitä, miksi irtisanomisiin oli päädytty.

– Kai se yksinkertaisesti on niin, koska ei ole tilauksia, ei sitten tuotantoakaan tarvitse, [Foxconnin Lahden tehtaalla maalauslinjalla työskennellyt Jari] Piironen lisää. (ESS 14.6.2005)

Sanomalehdet hakevat selityksiä myös muilta kuin irtisanomistapausten osapuolilta. Taloussanomien, Helsingin Sanomien sekä alue- ja maakuntalehtien irtisanomisjutuista joka viidennessä perusteluja tulee myös yhtiön ulkopuolisilta tahoilta. Kauppalehden jutuista kymmenesosa sisältää yrityksen ulkopuolelta saadun perustelun. Utis- ja taustajutuissa perustelujoina käytetään analyttikkoja, tutkimusjohtajia, työmarkkinajärjestöjen johtajia sekä poliitikkoja. Valtaosa yrityksen ulkopuolelta tulevista perusteluista kertyy toimittajilta itseltään, jotka selittävät tapauksia lähinnä mielipidekirjoituksissa, kuten Keskisuomalaisen Keijo Lehto kolumnissaan:

Sanminan vaikeudet alkoivat vuosi sitten. Maailmantalous kaatui taantumaan. Samaan aikaan telealan yhtiöt olivat ajautuneet vaikeaan tilanteeseen satoihin miljardeihin markkoihin nousseiden, uuden sukupolven matkapuhelinverkkojen toimituspäivien vuoksi. Luvista maksettiin huimia summia, liikaa, ja vielä laskevien suhdanteiden aikaan. Teleyhtiöiden ahdinko iski ensin Ericssoniin, Siemensiin mutta myös Nokiaan ja muihin matkapuhelimien ja matkapuhelinverkkojen valmistajiin. Matkapuhelinyhtiöistä vaikeudet heijastuivat puolestaan niiden alihankkijoihin, joista yksi on Sanmina. [...] Äänepuhelinten tehtaan lopettamisen alkusoitto oli se, kun Sanmina osti 42 miljardin markan yrityskaupalla suuren kilpailijansa, amerikkalaisen SCI:n. Näin jälkikäteen tarkastellen kyseessä oli puhdas toimialajärjestelyyn tähtäävä liiketoimi. Sanmina osti SCI:n putsatakseen alalta ylikapasiteettia. (Ksml 3.1.2002)

Sanomalehtien lähdekäytäntöjen poikkeamat selittyvät erilaisilla lukijaprofiileilla. Talouslehdet suuntaavat sisältönsä yritysten johtohenkilöille ja muille päättävissä asemassa oleville, kun taas Helsingin Sanomat ja alue- ja maakuntalehdet tavoittelevat periaatteessa kaikkia ilmestymisalueensa lukutaitoisia ja maksukykyisiä ihmisiä. Kauppalehdessä ja Taloussanomissa irtisanomisuutisointi vaikuttaa perin sisäänpäin lämpiävältä: päättäjälähteet tarjoavat perusteluja päättäjälukijoille. Helsingin Sanomissa sekä alue- ja maakuntalehdissä annetaan enemmän painoa työntekijöiden ja yhtiön ulkopuolisten tahojen näkemyksille sekä toimittajien omille kommentteille kuin talouslehdissä.

Taulukko 5.19. Irtisanomisjuttujen perustelijat analysoiduissa sanomalehdissä.

Perustelijat	Yhtiö/johtajat	Työntekijät	Muut	Yhteensä
	%	%	%	N
Alue- ja maakuntalehdet	41	8	20	152
Helsingin Sanomat	44	11	20	55
Taloussanomat	45	3	20	64
Kauppalehti	44	0	10	52
Yhteensä	43	6	18	323

Kun perustelijoiden jakautumista tarkastellaan irtisanomistapauksittain, ensimmäinen ilmeinen havainto on, että ulkomaalaisomistuksessa olevien yhtiöiden perusteluista vastaa tehtaanojohto ja suomalaisomistuksessa olevien yhtiöiden konsernijohto. Tästä säännöstä on yksi poikkeustapaus: Aspocompin Padasjoen-tehtaan irtisanomisia ei kommentoitu lainkaan pääkonttorista, jolloin selitykset jäivät tehtaanojohtajan kontolle. Journalismille selittäjäksi kelpaavat myös kasvottomat yhtiöt. Elcoteqin Espoon-tehtaan, Flextronicsin Oulaisten-tehtaan ja Aspocompin Padasjoen-tehtaan irtisanomisten perustelut otettiin enimmäkseen yhtiöiden tiedotteista, vaikka kaikissa näissä tapauksissa perustelijoiksi olisi ollut tarjolla myös henkilölähteitä. Se, että lehtijuttuihin valikoituneet perustelut kirjautuivat koko yhtiön eivätkä niinkään yksittäisen johtajan nimiin, kertoo enemmän toimittajien pyrkimyksestä tehokkaaseen ilmaisuun kuin taipumuksesta häivyttää yhteyttä perustelijoista perusteluihin.

Yhtiöiden ulkopuolisia tahoja haetaan irtisanomisten selittäjäksi silloin, kun kyse on poikkeuksellisen laajasta tai muuten merkittävästä irtisanomistapauksesta. Flextronicsin irtisanomiset Oulussa arvioitiin merkittäväksi siksi, että ensimmäisen kerran elektronikka-alan suunnittelutyötä oltiin siirtämässä Suomesta Aasiaan. Sanmina-SCI:n irtisanomiset Keski-Suomessa, Foxconnin Lahden seudulla ja Perloksen Ylöjärvellä nähtiin tärkeiksi, koska kussakin tapauksessa oli päädytty kokonaisen tuotantolaitoksen lakkauttamiseen. Myös Elcoteqin irtisanomistapauksia perusteltiin aktiivisesti yhtiön ulkopuolelta, vaikka irtisanomiset eivät olleet laajuudeltaan eivätkä sisällöllisestikään poikkeuksellisia. Koska tapausten juttumäärät jäivät kokonaisuudessaan vähäisiksi, jo muutama asiaa käsitellyt tai sivunnut mielipidekirjoitus nosti Elcoteqin luvut korkealle. Perusteluiden hakeminen työntekijöiltä jää vähiin useimmissa irtisanomistapauksissa. Eniten työntekijäpuolen näkemyksiä henkilöstövähennysten syistä on Flextronicsin Oulaisten ja Oulun irtisanomisten yhteydessä.

Taulukko 5.20. Irtisanomisjuttujen perustelijat analysoiduissa irtisanomistapauksissa.

Perustelijat	Yhtiö/johtajat	Työntekijät	Muut	Yhteensä
	%	%	%	N
Elcoteq1: Lohja	64	0	21	14
Elcoteq2: Espoo	54	8	23	13
Flextronics1:Hämeenkyrö	36	0	20	56
Flextronics2: Oulainen	63	17	0	24
Flextronics3: Oulu...	45	14	32	22
Sanmina1: Äänekoski...	52	11	26	27
Sanmina2: Haukipudas	80	10	0	10
Eimo/Foxconn1: Lahti...	29	14	14	7
Eimo/Foxconn2: Lahti...	34	10	26	50
Perlos1: Kontiolahti...	29	0	14	28
Perlos2: Ylöjärvi	27	0	21	48
Aspocomp1: Padasjoki	69	8	0	13
Aspocomp2: Salo	55	9	0	11
Yhteensä	43	6	18	323

Koska suuri osa irtisanomisten perusteluista tulee tavalla tai toisella niitä toteuttavalta yritykseltä, perustelujen sisältö on kunkin tapauksen sisällä varsin yhdenmukaista. Etenkin silloin, kun ulossaneerattavien määrää lasketaan kymmenissä, journalismi tyytyy toistamaan muutamaa sille annettua selitystä. Irtisanottavien määrän noustessa satoihin perusteluja saatetaan hakea myös työntekijöiltä ja ulkopuolisilta tahoilta, mikä laventaa selitysten kirjoa.

Vaikka irtisanomisten selityksissä kaikki tuntuu liittyvän vähän kaikkeen ja sanamuodoissa on paljon variaatiota, valtaosa selityksistä voidaan paikantaa neljään kehykseen. Ensinnäkin irtisanomisten sanotaan johtuvan siitä, että yrityksen siirtäessä tuotantoa halvemman työvoiman maihin Suomessa tehtävän työn määrä vähenee. Toiseksi ne kertovat siitä, että yrityksellä on joko liian vähän asiakkaita tai liian isoja asiakkaita, joiden päätöksillä on ratkaiseva merkitys alihankkijan menestykseen. Kolmanneksi irtisanomisista voi selittää elektroniikka-alan kilpailulla. Yritys ei yksinkertaisesti pärjää kilpailussa tai kilpailijoiden runsaus aiheuttaa ongelmia itse kullekin. Neljänneksi irtisanomisiin ryhdytään silloin, kun tulos ei tyydytä yhtiön johtoa eikä omistajia. Alue- ja maakuntalehdet ovat hakeneet syitä myös elektroniikka-alan tai yleisestä talouden taantumasta sekä suomalaisten työntekijöiden suurista palkoista. Irtisanomisjutuissa on esiintynyt neljä muutakin selityskehystä: vetoaminen tehtaan lopettamisen edullisuuteen, johdon päätösten huonouteen, ulkomailla olevan työvoiman paremmuuteen ja suomalaisen toimintaympäristön kalleuteen. Näiden käyttö on kuitenkin jäänyt satunnaisiksi.

Työn siirtyminen ja asiakkaiden päätökset ovat kaikissa sanomalehdissä kaksi yleisintä selitystä. Kauppalehdessä, Taloussanomissa ja Helsingin Sanomissa työn siirtyminen on tavanomaisin irtisanomisperustelu. Sen sijaan alue- ja maakuntalehdissä asiaa selitetään useimmiten asiakkailla: joko niiden puutteella tai ylivallalla. Sanomalehtien erilaiset painotukset kertovat ehkä siitä, että valtakunnallisella tasolla yksittäisiä irtisanomistapauksia katsotaan laajemman ilmiön osana ja siksi talouslehtien ja Helsingin Sanomien selityksissä korostuu trendien ja poikkeuksien hakeminen, kun taas irtisanomisten ytimessä ilmestyvissä alue- ja maakuntalehdissä huomio kiinnittyy yksittäistapauksen syihin ja seurauksiin ja tämä ohjaa lehdet tarttumaan useimmiten asiakasriippuvuuteen.

Siksi Flextronicsin irtisanomisilmoitus on uutisena merkittävämpi kuin kahdensadan henkilön irtisanomissuunnitelma muuten olisi. Yhtiö aikoo siirtää tuotesuunnitteluaan Aasiaan, missä myös markkinat ovat. Teknologiateollisuus ry:n toimitusjohtaja Martti Mäenpää varoittaa, että suuntaus jatkuu. Mäenpään mukaan osaaminen lisääntyy nopeasti kehittyvillä talousalueilla, emmekä voi Suomessa tuudittautua myyttiin, että vain täällä tehdään fiksuja asioita. (HS 30.7.2005)

Pääosa tehtaan tietoliikennelaitteista on mennyt Nokialle.

– Asiakas lopulta päättää, milloin eri tuotteiden valmistus täällä päättyy, pääluottamusmies [Raimo Kuula] pohti. (Ksml 11.10.2002)

5.6. Onko irtisanomisuutisilla tulevaisuutta?

Edellä on muutamista näkökulmista pohdittu sitä, miten journalismin nopean toiminnan joukot suoriutuvat raportoidessaan elektroniikka-alan irtisanomisista. Lukijalle on varmasti monessa kohtaa käynyt selväksi, että journalismin suoritus riippuu kahdesta päätekijästä: irtisanottavien määrästä ja toimituksen sijaintipaikasta. Irtisanominen nähdään tärkeäksi ja kiinnostavaksi uutiseksi, kun kilometritehtaalte ollaan lähettämässä useita satoja työntekijöitä ja kun irtisanomiset osuvat sanomalehden kotikentälle.

Näin on varmaan jatkossakin. Vaikka nykyisiä uutiskriteerejä on aika ajoin arvosteltu, ei ole todennäköistä, että niissä tapahtuisi lyhyellä aikavälillä jyrkkiä muutoksia. Yksi tuoreimmista vallitsevan uutisjournalismin haastajista on innovaatiojournalismi, jonka perusajatuksena on suuntautua nykyistä vahvemmin tulevaisuuteen ja osallistua menestyksekkään innovaatiotalouden rakentamiseen. Kauhasen (2006, 120) mielestä vallitsevat uutiskriteerit eivät ole virittyneet murroksen aikaan eikä innovaatiojournalismi voi perustua siihen, mistä ja miten on aiemmin kirjoitettu, vaan aiheita ja rakenteita pitäisi pohtia erilaisten tulevaisuusskenaarioiden ja -visioiden näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena olleet irtisanomisjutut olivat valtaosin perinteisiä, ja innovatiivisia vivahteita saattoi löytää vain muutamista taustajutuista. Voi olla, että lähivuosina myös irtisanomisten yhteydessä journalismi esittelee nykyistä enemmän tulevaisuuden vaihtoehtoja, mutta sanomalehtien keskeiseksi sisällöksi kyseiset jutut tuskin nousevat. Irtisanomisjuttujen aikajänne on todennäköisesti vastaisuudessakin lyhyt ja kiinnostus irtisanomisiin välittömästi liittyvissä syissä ja seurauksissa.

Perinteiden hallitsevuus uutisjournalismissa ei kuitenkaan tarkoita, että irtisanomisten asema uutishierarkiassa säilyisi muuttumattomana. Luvun alussa esitetty ajatus siitä, että irtisanominen on merkittävämpi uutinen nousu- kuin laskukaudella, voi sittenkin osoittautua jossain määrin oikeaksi. Se, että metsäyhtiö UPM ilmoitti maaliskuussa 2006 aikeistaan päästä eroon 3 600 työntekijästään, saattoi olla merkittävä virstanpylväs myös journalismin kannalta. Jos UPM:n oheen tulee muitakin tapauksia, joissa irtisanottavien määrä nousee nelinumeroiseksi, toimituksissa saatetaan tiedostamattakin venyttää merkittävän ja vähemmän merkittävän irtisanomisuutisen rajoja. Samaan suuntaan uutiskriteerejä voi ajaa irtisanomisten ”arkipäivästyminen”. Flextronics, Perlos ja Foxconn ovat jatkaneet huomattavia irtisanomisia vuoden 2006 alkupuolella, mutta onko journalismi jaksanut raportoida uudesta irtisanomiskierroksesta yhtä tarmokkaasti kuin edellisistä? Vähälle huomiolle julkisuudessa jäivät ainakin Elcoteqin 120:tä työntekijää koskeneet yt-neuvottelut, joiden aloittamisesta tiedotettiin samana päivänä kun UPM

kertoi omista vähennyssuunnitelmistaan. Lähitulevaisuus näyttää, johtuiko Elcoteqin yt-neuvottelujen saaman huomion vähäisyys yhteensattumasta vai tarvitaanko tulevaisuudessa entistä enemmän irtisanottavia, jotta lehdet tekevät asiasta vinkkijutun, laativat siitä uutisraportin faktalaatikon kera ja arvioivat sitä pääkirjoituksessa.

6. Elcoteqin tiedotteiden kurssit julkisuuspörssissä

Raportin kuudennessa luvussa tarkastellaan pörssitiedotteiden muuttumista talousuutisiksi. Analyysin kohteena on kahdeksan Elcoteqin julkaisemaa tiedotetta ja 36 sanomalehtijuttua, jotka on laadittu kyseisten tiedotteiden pohjalta. Tässä osatutkimuksessa haetaan vastauksia siihen, miten merkittäviksi asioiksi talousjournalismi arvioi Elcoteqin julkaisemat tiedot, missä määrin lehtijutuissa käytetään tiedotetta ja muita lähteitä sekä millä periaattein tiedotetekstiä on editoitu toimituksissa.

6.1. Pörssitiedotteet: talousjournalismin perusta

Moderni journalismi ei pystyisi toimimaan nykyisessä laajuudessaan ilman raakamateriaalia tuottavaa eri organisaatioiden tiedottajien ja pr-henkilöiden työtä. Journalismi on tuotantokustannuksia laskelmoivaa informaatioteollisuutta, minkä takia huokea tai ilmainen pr-informaatio on houkuttelevaa. Toisaalta yhteiskunnallinen toiminta rakentuu tätä nykyä niin, että monille instituutioille on välttämätöntä pyrkiä vaikuttamaan itseään koskevaan julkisuuteen ja journalismin sisältöön. (Luostarinen 1994, 14–15)

Vaikka journalismi tarvitsee pr-koneiston tuottamaa materiaalia ja pr-koneisto journalismin tarjoamaa, yleisön luotettavaksi arvioimaa julkisuutta, toimittajat ja lähteet ovat monitahoisessa kilpailutilanteessa. Luostarisen (emt., 64) mukaan tiedotusvälineet kilpailevat yhtäältä siitä, kuka saa käyttöönsä uutisarvoisimmat ja auktoritatiivisimmat lähteet. Toisaalta lähteet kilpailevat keskenään journalistisesta julkisuustilasta. Kolmanneksi lähteet kilpailevat journalistien kanssa siitä, kummanko näkökulmat ja sosiaalisen todellisuuden määrytykset asettuvat etusijalle ja viimein neljänneksi journalistit kilpailevat usein lähteiden kanssa kiusalliseksi tai vahingolliseksi koetun tiedon saamisesta ja tuomisesta julkisuuden alueelle.

Toimittajien ja lähteiden julkisuuskilpailu on arkisimmillaan sitä, että instituution viestintäosasto lähettää toimitukseen tiedotteen, toimitus arvioi tiedotteen uutisarvon ja muotoilee noteeraamisen arvoiseksi määrittelemän tiedotteen ja sen oheen hankittujen lisätietojen pohjalta uutisen tai muun journalistisen tuotteen. Kuutti ja Puro (1998, 169) ovat määritelleet tiedotteen seuraavasti:

Organisaation joukkoviestimille toimittama kirjallinen viesti, tiedonanto tai lausunto jostakin jo julkisuudessa olleesta tai julkisuuteen haluttavasta uutisarvoisesta asiasta. Tiedotteen tarkoituksena on toimia sellaisenaan tai muokattuna julkaistavana uutisena tai se voi toimia herätteenä tai taustatietona joukkoviestimen omalle kyseistä aihetta käsittelevälle jutulle.

Tiedotteilla näyttäisi olevan ristiriitainen asema journalismissa. Ideaalipuheessa korostetaan journalismin omavaraisuutta ja sitä, että toimittaja käsittelee tietoa monin tavoin. Esimerkiksi Huovilan (2005, 43–44) mukaan toimittaja ei ole yksinomaan hänelle lähetetyn tiedon valitsija, vaan myös tiedon etsijä, taustoittaja ja kommentoija. Kun toimittaja käsittelee tietoa monipuolisesti, tiedonvälityksessä ei jäädä tietoa lähettäneiden instituutioiden armoille. Sen sijaan arkipuheessa vedotaan ”toimituksen rautaisiin

lakeihin”, jotka takaavat julkisuuteen pääsyn varmimmin niille, jotka ovat lähettäneet toimitukseen kutsun tai tiedotteen (ks. esim. Korhonen 1998, 107).

Talousjournalismissa tiedotteiden asema juttujen raaka-aineena on vahvempi muihin journalismin alalajeihin verrattuna. Talousjournalismissa painottuu yritystalouden seuranta ja yrityksistäkin suurimman mielenkiinnon kohteena ovat Helsingin pörssiin listautuneet yhtiöt. Koska osakemarkkinoilla tiedottaminen on tarkoin säädeltyä, pörssiyhtiöiden tiedotustoiminnassa tiedotteet ja lehdistötilaisuudet ovat keskeisellä sijalla. Arvopaperimarkkinalaki ja pörssin omat, yksityiskohtaisemmat säännöt edellyttävät, että pörssiyhtiö tiedottaa kaikista osakkeensa arvoon olennaisesti vaikuttavista seikoista tasapuolisesti ja viipymättä Helsingin pörssin, keskeisten tiedotusvälineiden ja omien internet-sivujensa kautta. (ks. esim. Ahtiainen 2001, 9; Koljonen & Heikkilä 2002, 7–8)

Siitä huolimatta että talousjournalismin perusidea on jo vuosisatoja ollut välittää tietoa markkinoista ja talousjournalismin kannalta kiinnostavimmaksi markkinapaikaksi ovat viime vuosikymmeninä seuloituneet osakemarkkinat, taloustoimituksen arvostuksessa pörssitiedotteet eivät ole tärkein tiedonlähde. Taloustoimitukset – etenkin suorassa kilpailutilanteessa olevat Taloussanomien ja Kauppalehti – pyrkivät erottumaan omalla uutishankinnallaan. Koska pörssitiedotteet ovat kaikkien saatavilla yhtä aikaa, niiden avulla on hankala saavuttaa niin sanottuja uutisvoittoja. Näin ollen talouslehden tai yleissanomalehden talousaiheinen pääjuttu perustuu enimmäkseen omaan ideointiin ja tiedonhankintaan, kun taas pörssitiedotteet noteerataan useimmiten lyhyinä sähköisinä.

Tämän osatutkimuksen aineisto koostuu Elcoteqin kahdeksasta pörssitiedotteesta. Elcoteq julkaisi vuosien 2002–2005 aikana 148 pörssitiedotetta. Tästä joukosta ei ole muodostettu otosta, jonka oletettaisiin edustavan koko tiedotejoukkoa. Satunnaisotanta olisi osoittanut lähinnä sen, että Elcoteqin tiedotteista enemmistö joko uutisoidaan lyhyinä sähköisinä tai jätetään kokonaan uutisoimatta. Sen sijaan analyysin kohteeksi on otettu sellaisia tiedotteita, jotka vastaavat mahdollisimman monipuolisesti tutkimuskysymyksiin. Analyysissä on pyritty selvittämään, miten keskeistä Elcoteqin julkaisema tieto on talousjournalismissa, millä tavoin tiedote suhteutuu muihin lähteisiin ja miten tiedotetekstiä on käytetty jutuissa. Analyysin kohteeksi on valittu tapauksia, jotka ovat olleet jollakin tavalla tärkeitä Elcoteqille tai talousjournalismissa tai molemmille.

Marraskuussa 2003 Elcoteqissa tiedotti toimitusjohtajan vaihdokseen. Elcoteq kertoi ensin, että yhtiötä kaksi vuotta johtanut Lasse Kurkilahti oli irtisanoutunut ja siirtymässä puolen vuoden kuluttua toisiin tehtäviin. Toinen pörssiyhtiö Kemira puolestaan tiedotti samanaikaisesti, että Kurkilahti oli palkattu sen pääjohtajaksi. Seuraavana päivänä Elcoteq ilmoitti valinneensa Kurkilahden seuraajaksi Aasian-toimintojensa johtajan Jouni Hartikaisen. Se, että kolmessa pörssiyhtiössä ansioitunut kokenut johtaja päätti siirtyä toiseen yritykseen, oli eittämättä Elcoteqin kannalta kielteinen asia. Uuden johtajan rekrytointi vuorokaudessa oli puolestaan myönteinen asia, joskin yhtiön sisältä noussut toimitusjohtaja oli edeltäjänsä huomattavasti tuntemattomampi ja kokemattomampi.

Huhtikuussa 2005 ja lokakuussa 2005 Elcoteq avasi ulkomailla sijaitsevia tehtaitaan. Venäjällä Elcoteq oli toiminut jo vuodesta 1997 lähtien, mutta toiminta oli pienimuotoista ennen uutta tehdasinvestointia. Pietarin-tehdas mitoitettiin 1 500 työntekijälle. Intiassa Elcoteq aloitti tuotantotoiminnan ensimmäisenä oman alansa maailmanlaajuisesti toimi-

vista yrityksistä. Bangaloren-tehtaassa oli tilaa tuhannelle työntekijälle. Molemmat tehdasinvestoinnit kertoivat Elcoteqin toiminnan myönteisestä kehitymisestä. Sen sijaan maaliskuussa 2003 Lohjalla aloitetut yt-neuvottelut kertoivat päinvastaisesta kehityksestä. Irtisanomiset nähdään julkisuudessa lähes poikkeuksetta kielteiseksi asiaksi. Elcoteqin ulkomaille laajentumiset ovat viime vuosina näkyneet julkisuudessa selvästi useammin kuin kotimaassa tapahtuneet supistukset.

Joulukuussa 2004 Elcoteq solmi huomattavan asiakassopimuksen ranskalaisen Thomsonin kanssa. Elcoteq osti Thomsonilta 2 000 henkilöä työllistävän tehtaan Meksikosta ja sai valmistettavakseen Thomsonin analogiset ja digitaaliset sovittimet. Elcoteq tiedottaa useita kertoja vuodessa merkittäviksi luokittelemistaan uusista asiakkuuksista. Uudet sopimukset ovat poikkeuksetta myönteisiä asioita Elcoteqille.

Toukokuussa 2005 Elcoteq puuttui tiedotusvälineiden sitä koskevaan kirjoitteluun poikkeuksellisella tavalla. Elcoteq lähetti pörssitiedotteen oikaistakseen ”tiedotusvälineissä esitettyjä perusteettomia väitteitä yhtiöstä”. Elcoteq ei hyväksynyt muun muassa Helsingin Sanomissa esitettyjä lausuntoja, joissa Elcoteq oli luokiteltu huonoksi palkanmaksajaksi ja pitkien työpäivien teettäjäksi Virossa. Elcoteq teki asiasta sisäisen selvityksen ja tarkistutti selvityksen yhtiön tilintarkastusyhtiöllä. Kun tiedotusvälineissä ei Elcoteqin oikaisupyyntöihin suostuttu, yhtiö toi omat näkemyksensä julkisuuteen pörssitiedotteella. Elcoteqin omien näkemysten julkistaminen ei kuitenkaan muuttanut käsiteltävän asian sävyä, joka pysyi negatiivisena.

Lokakuussa 2004 Elcoteq julkisti kolmannen vuosineljänneksen osavuosikatsauksen. Muiden pörssiyritysten tavoin Elcoteq julkistaa tietoja taloudellisesta kehityksestä ainakin neljä kertaa vuodessa. Tulostiedotteita voi olla enemmänkin, mikäli katsauskauden aikana tulos kehittyy poikkeuksellisesti ja yhtiö joutuu antamaan joko positiivisen tai negatiivisen tulosvaroituksen. Osavuosikatsaukset ovat rutiiniluonteista aineistoa niin yhtiölle kuin tiedotusvälineille. Kirjoittelun sävyä määrittää pitkälti se, nähdäänkö yrityksen nykytila ja tulevaisuus synkinä vai valoisina. Lokakuussa 2004 Elcoteq teki hyvän tuloksen ja kertoi myönteisistä, joskin maltillisista näkymistä.

Taulukko 6.1. Analyysin kohteena olevat tiedotteet.

Elcoteqin tiedote	Julkaisu- ajankohta	Tiedotettavan asian yleisyys	Tiedotettava asia yhtiölle
	<i>päivämäärä</i>	<i>tiedottamistiheys</i>	<i>sävy</i>
Elcoteq käynnistää yt-neuvottelut...	13.3.2003	Ed. kerran 2001	Negatiivinen
Kurkilahti lähtee Elcoteqista – yhtiön...	24.11.2003	Ed. kerran 2001	Negatiivinen
Elcoteq valitsi uuden johdon yhtiön...	25.11.2003	Ed. kerran 2001	Positiivinen
Elcoteq Network Oyj:n osavuosikatsaus...	27.10.2004	Neljästi vuodessa	Positiivinen
Elcoteq ja Thomson sopivat...	20.12.2004	Useita per vuosi	Positiivinen
Elcoteq avasi uuden tehtaan Intiassa	11.4.2005	Pari kertaa vuodessa	Positiivinen
Elcoteq oikaisee tiedotusvälineissä...	19.5.2005	Poikkeuksellinen	Negatiivinen
Elcoteq avaa uuden Pietarin tehtaansa	7.10.2005	Pari kertaa vuodessa	Positiivinen

6.2. Kurkilahden lähtö kiinnostavin, Taloussanomien tuotteliain

Osatutkimuksen aineiston toinen puolisko muodostuu 36 sanomalehtijutusta, joiden laatimiseen sytyke on tullut Elcoteqin julkaisemasta tiedotteesta. Tässä yhteydessä keskitytään vertailemaan Kauppalehden, Taloussanomien ja Helsingin Sanomien uutisointia, koska iltapäivälehdet eivät ole yhtä poikkeustapausta lukuun ottamatta pitäneet Elcoteqin tiedottamia asioita uutisarvoisina.¹⁵ Tarkastelun ulkopuolelle on jätetty myös talouslehtien pörssikatsaukset, joissa Elcoteqin julkistamaa asiaa on käytetty yhtiön osakekurssin muutoksen selityksenä. Analyysi on näin ollen keskittynyt kolmen sanomalehden etu- tai premiääri- tai uutissivuilla julkaistuihin juttuihin, jotka ovat liittyneet edellä mainittuihin kahdeksaan Elcoteq-tiedotteeseen.

Vaihdokset suuren kotimaisen pörssi-yhtiön ylimmässä johdossa ovat talousjournalismin kannalta kiinnostavia ja tärkeitä tapauksia. Kun vaihdos koskettaa kahta suurta pörssi-yhtiötä, niin kuin Lasse Kurkilahden siirtyessä Elcoteqista Kemiraan, jutunaihe arvioidaan poikkeuksellisen merkittäväksi. Uutisarvoa kasvatti tässä tapauksessa se, että siirtopäätös oli yllättävä ja kohde kuului elinkeinoelämän eliittiin.

Analyysin kohteena olleista tiedoteuutisoinnista Lasse Kurkilahden päätös vaihtaa Elcoteqista Kemiraan sai selvästi eniten palstatilaa. Kurkilahti oli pääuutinen Kauppalehdessä ja esillä Taloussanomien etusivulla ja Helsingin Sanomien premiäärisivulla. Uutissivullaan Kauppalehti käsitteli asiaa kahdessa jutussa ja havainnollisti sitä kahdella kuvalla ja kahdella graafisella esityksellä. Taloussanomien julkaisi asiasta kolme juttua, yhden kuvan ja yhden grafiikan. Helsingin Sanomissa oli puolestaan kaksi juttua, kaksi kuvaa ja yksi grafiikka. Kolme sanomalehteä kirjoitti uutissivuillaan aiheesta lähes 700 leipätekstiriviä, mikä on kaksin verroin enemmän kuin seuraavaksi laajimmin uutisoidulla Elcoteq-tiedotteella.

Henkilöuutiset näyttäisivät olevan vetovoimaisinta aineista talousjournalismissa, sillä taloustoimittajat kirjoittivat toiseksi eniten Elcoteqin uusista johtajista, jotka rekrytoitiin yhtiön sisästä. Toisena perättäisenä päivänä Elcoteq ylsi etusivun aiheeksi, mutta vain yhtä pörssi-yhtiötä koskeneena asiana sen käsittely jäi uutissivuilla huomattavasti pienemmäksi kuin Kurkilahden siirtymisen uutisointi. Eniten palstatilaa supisti yhdessä päivässä Helsingin Sanomat, joka tarvitsi Hartikaisen nimityksen uutisointiin vain kolmanneksen siitä merkkimäärästä, jonka se oli käyttänyt edellisenä päivänä Kurkilahden lähtöön.

Analysoidusta tiedotejoukosta kaksi eniten palstatilaa saanutta olivat siis henkilöuutisia. Lopputulos olisi varmasti ollut sama silloinkin, jos tarkastelun kohteena olisivat olleet jutut, joihin aloite olisi tullut toimituksesta eikä yrityksestä. Talousjournalismin omista ideoista lähtevistä, yhteen yritykseen keskittyvistä jutuista laajimmat ovat nimittäin henkilöjuttuja toimitusjohtajista, pääjohtajista ja hallituksen puheenjohtajista. Talousjournalismissa näyttäisi vallitsevan hieman samanlainen tilanne kuin politiikan journalismissa: asiat kerrotaan henkilöiden kautta. Puolueiden menestys tai sen puute henkilöityy niiden puheenjohtajien kykyyn toimia mediassa, myös yritysten julkisuus on nykyisin perin johtajakeskeistä.

¹⁵ Ilta-Sanomien julkaisi 25.11.2003 lyhyen sähkeen Kurkilahden siirtymisestä Elcoteqista Kemiraan.

Thomson-sopimuksen solminen, Pietarin-tehtaan avaaminen ja osavuosikatsauksen julkistaminen saivat kukin palstatilaa kolmen sanomalehden uutissivuilta runsaat 200 leipätekstiriviä. Kolmen erityyppisen tiedon lähestulkoon samansuuruinen painoarvo osoittaa, että tiedon uutuus on vain yksi tekijä sanomalehtijutun arvon määrittämisessä.

Kolmesta tiedosta vain Thomson-sopimus oli uusi ja yllättävä, ja siinä mielessä perinteisen uutisen mitat täyttävä. Sen sijaan Pietarin-tehdas ja osavuosikatsaus olivat asioita, joista oli olemassa ennakkotietoa ja jotka eivät sisältäneet mainittavia yllätyksiä. Tehdasinvestoinnista Elcoteq oli tiedottanut jo hankkeen alkuvaiheessa, 15 kuukautta ennen tehtaan avaamista. Tuloskehityksestään Elcoteq tiedottaa vähintään kolmen kuukauden välein ja useamminkin, mikäli sen taloudellisessa tilassa tapahtuu äkillisiä muutoksia. Vähäisemmästä uutisarvosta huolimatta Pietarin-tehtaasta ja osavuosikatsauksesta raportoitii lähes yhtä paljon kuin Thomson-sopimuksesta. Tehtaan avaamisesta tehtyjen juttujen arvoa nosti kaksi asiaa: Ensinnäkin Elcoteqin tehdasinvestointia käytettiin esimerkkinä suomalaisyritysten kasvavista sijoituksista Pietariin. Tätä kansallista näkökulmaa vahvisti se, että pääministeri Matti Vanhanen osallistui tehtaan avajaisiin. Toiseksi paikalla olleet Taloussanomien ja Helsingin Sanomien toimittajat pystyivät hyödyntämään jutuissa havaintojaan ja paikallistietouttaan. Osavuosikatsauksesta tehtyjä juttuja pidensi se, että Taloussanomien ja Helsingin Sanomat käsittelivät yhdessä jutussa sekä Elcoteqin että Perloksen tuloksen. Yhtäältä palstatila jakautui kahden yhtiön kesken, mutta toisaalta tilaa voitiin antaa aiheelle enemmän kuin yhdelle yhtiölle, koska yhteiskäsittelyllä voitiin kertoa koostetusti kännyköiden valmistusbisneksen tilanteesta.

Yt-neuvottelut Lohjalla, perusteettomien väitteiden oikaisu ja tehtaan avaaminen Intiassa saivat varsin vähän palstatilaa kaikissa kolmessa sanomalehdessä. 160 työntekijän joutuminen irtisanomisuhan alaiseksi Lohjalla tai tuhat työntekijää Bangalossa työllistävän tehtaan avaaminen olivat kohtuullisen merkittäviä asioita, mutta tullakseen näyttävästi noteeratuksi ne olisivat vaatineet lisää kiinnostusta herättäviä elementtejä. Esimerkiksi tehtaan avaaminen Intiassa olisi voitu raportoida tehtyä kattavammin suomalaisissa sanomalehdissä, jos toimittajat olisivat olleet paikan päällä. Koska tällaisia lisäelementtejä ei tiedotteen oheen ollut tarjolla, tehtaan avaaminen ja yt-neuvottelut vajosivat osaksi uutismassaa. Perusteettomien väitteiden oikaisussa puolestaan oli kyse kiistatilanteesta, joista journalismilla on tapana uutisoida laajasti. Tässä tapauksessa uutisointi jäi kuitenkin vähäiseksi ehkä siksi, että kiistan toisena osapuolena olivat tiedotusvälineet. Helsingin Sanomat ja Taloussanomien esittivät tiivistetysti Elcoteqin näkemykset virolaistyöntekijöiden palkoista ja työoloista, mutta juttujen pituus ja ulospano jäivät huomattavasti vastakkaisten näkemysten saamasta palstatilasta.

Taloussanomien kirjoitti kaikista kahdeksasta asiasta, joista Elcoteq tiedotti. Kauppalehti ja Helsingin Sanomat kirjoittivat seitsemästä asiasta. Kauppalehdessä ei uutisoitu perusteettomien väitteiden oikaisua eikä Helsingin Sanomissa tehtaan avaamista Intiassa. Taloussanomien kirjoitti eniten myös leipätekstiriveissä mitattuna – vajaat sata enemmän kuin Helsingin Sanomat ja 200 enemmän kuin Kauppalehti. Sanomalehtien välisiä eroja on hankala selittää, koska kyse voi olla satunnaisista tekijöistä. Esimerkiksi Kauppalehden lukuja painaa alaspäin se, että sillä ei ollut toimittajaa Pietarissa toisin kuin sen kilpailijoilla eikä sillä ollut intressiä kirjoittaa ennen kaikkea Elcoteqin ja Helsingin

Sanomien välisistä, virolaistyöntekijöiden kohtelua koskevista näkemyseroista. Toisaalta kyse voi olla myös yleisistä painotuseroista: Taloussanomissa Elcoteq ja muut informaatioteknologian yritykset ovat olleet erityisen tarkassa seurannassa, kun taas Kauppalehden seuranta-alue on ollut haastajaansa laajempi ja perinteisempi.

Taulukko 6.2. Elcoteq-tiedotteista laadittujen uutisjuttujen pituus sanomalehdittäin.

Uutissivuilla julkaistujen juttujen pituus leipätekstiriveinä	Helsingin Sanomat	Taloussanomien	Kauppalehti	Yhteensä
	kpl	kpl	kpl	N
Kurkilahti lähtee.../tiedote 24.11.2003	272	223	200	695
Elcoteq valitsi uuden.../tiedote 25.11.2003	93	112	107	312
Elcoteq ja Thomson.../tiedote 20.12.2004	61	97	93	251
Elcoteq avaa uuden.../tiedote 7.10.2005	93	110	24	227
Elcoteq Network Oyj.../tiedote 27.10.2004	54**	107*	58	219
Elcoteq käynnistää.../tiedote 13.3.2003	53	55	45	153
Elcoteq oikaisee.../tiedote 19.5.2005	44	20	0	64
Elcoteq avasi uuden.../tiedote 11.4.2005	0	19***	21	40
Yhteensä	670	743	548	1 961

*Jutussa käsitelty sekä Elcoteqin että Perloksen tulosta, ladottu normaalia leveämmälle palstalle.

**Jutussa käsitelty sekä Elcoteqin että Perloksen tulosta.

***Juttu julkaistu Taloussanomien viikkoliitteessä IT-viikossa, ladottu normaalia leveämmälle palstalle.

6.3. Kauppalehti referoi eniten, Helsingin Sanomat omaperäisin

Tiedonhankinta on keskeinen osa toimitustyötä. Huovilan (2005, 41–42) mukaan toimittajan työtä voi verrata jäävuoreen, jonka perustana on toimittajan arvot ja huippuna toimittajan tekemä juttu. Niiden väliin sijoittuvat ideointi ja tiedonhankinta. Huovilan mukaan toimittajan tehtävä on kertoa yhteiskunnasta ja sen tapahtumista oleellista tietoa. Tehtävästä suoriutuminen edellyttää ”oikeiden” ja asiaankuuluvien tietojen keräämistä. Jos toimittaja hankkii ”väärää” tietoa, ei jutulla ole merkitystä.

Tiedonhankintaan käytetyn panoksen ja siinä saavuttujen tulosten – hankittujen lähteiden määrän ja laadun – perusteella voi tehdä päätelmiä niin jutunaiheesta kuin jutuntekijästä. Toimittaja on voinut tyytyä vain referoimaan lähetetyn tiedotteen tai hän on voinut hankkia tiedotteen oheen lausuntoja eri osapuolilta, tutustua tarkastelukohteen aiempiin vaiheisiin ja testata omien päätelmiensä pitävyyttä. Valinta näistä kahdesta vaihtoehdosta on voinut johtua toimituksen jutunaiheelle antamasta painoarvosta ja jutuntekoon käytössä olleesta ajasta, mutta se on voinut johtua myös siitä, missä määrin toimituksella on kunnianhimoa ja kykyä hakea tarjotun tiedon vastapainoksi muita lähteitä.

Sigal (1973, 20) on jakanut toimittajan lähteet kolmeen pääryhmään: rutiinilähteisiin, epävirallisiin lähteisiin ja omaehtoiisiin lähteisiin. Lehdistötiedotetta Sigal pitää rutiinilähteenä. Rutiinilähteestä on kyse silloin, kun toimittajan ja lähteen kontakti syntyy jälkimmäisen aloitteesta ja tieto on yleisessä jakelussa. Rutiinilähteisiin on luettavissa myös lehdistötilaisuudet, muut järjestetyt tilaisuudet ja julkiset menettelytavat, kuten viralliset asiakirjat. Epävirallisiksi lähteiksi Sigal luokittelee taustatiedot, vuodot, ei-julkiset menettelytavat ja muut tiedotusvälineet. Epävirallista tietolähdettä käyttävä toimittaja on edelleen toimittaja-lähdesuhteen passiivisempi osapuoli. Rutiinilähteistä

epävirallinen tieto eroaa ennen kaikkea siinä, että sitä on tarjolla vain harvoille toimittajille tai sen ymmärtää hyödyntää vain osa toimittajista.¹⁶ Omaehtoisiksi lähteiksi Sigal lukee toimituksen aloitteesta tuotetut tiedot, kuten toimittajan pyytämät haastattelut, tekemät havainnot spontaanista tapahtumista, omat tutkimukset ja johtopäätökset.

Sigalin lähdetyypittelyä on pelkistäen hyödynnetty myös tässä tutkimuksessa. Ideana on ollut analysoida sitä, missä määrin taloustoimittajat hyödyntävät Elcoteqin tiedotetta ja muita lähteitä jutuissaan. Lähteet on jaettu neljään luokkaan: 1) Elcoteqin pörssitiedote, 2) Elcoteqin johtajien lausunnot, 3) muiden henkilöiden lausunnot ja 4) muista lähteistä haetut tiedot. Näistä Elcoteqin pörssitiedote on tietenkin rutiinilähde. Myös henkilölähteet ovat useimmiten rutiinilähteitä, koska lausunnot on saatu joko lehdistötilaisuuksista tai puhelimitse pörssitiedotteesta lisätiedon antajiksi tarjoutuneilta johtajilta. Muista lähteistä haettu tieto on enemmän tai vähemmän omaehtoista. Muista lähteistä on kyse silloin, kun on hyödynnetty muun muassa omia havaintoja, aiemmin julkaistuja tietoja, pörssikursseja ja omaa analyysiä.

Vaikka juttukohtaiset vaihtelut ovat suuria, analysoitujen sanomalehtien lähdekäytännöissä näyttää olevan huomattavia eroja. Kauppalehti nojaa jutuissaan eniten Elcoteqiin. Sen seitsemän jutun lähdemateriaalista kaksi kolmasosaa on peräisin Elcoteqin pörssitiedotteesta tai Elcoteq-johtajien lausunnoista. Taloussanomien ja Helsingin Sanomien riippuvuus Elcoteqin tarjoamasta tiedosta on selvästi vähäisempi kuin Kauppalehden. Taloussanomien juttujen leipätekstistä puolet on peräisin joko tiedotteesta tai johtajien lausunnoista. Helsingin Sanomissa vastaava prosenttiluku on 41. Kauppalehdelle näyttäisi olevan kahta muuta lehteä korkeampi kynnys ryhtyä omaehtoiseen journalismiin. Vain Elcoteqin toimitusjohtajan vaihdoksesta tehdyt uutiset saivat Kauppalehden toimittajat hankkimaan merkittäviä osuuksia tiedosta yhtiön ulkopuolelta. Lopuissa viidessä lehden noteeraamassa tapauksessa tyydyttiin lähes täysin yhtiön viestien toistamiseen. Sen sijaan Taloussanomien ja Helsingin Sanomien toimittajat hyödynsivät runsaasti Elcoteqin ulkopuolisia tietolähteitä myös niissä jutuissa, joissa käsiteltiin osavuositilauksista, Thomson-sopimusta, Pietarin-tehdasta ja Lohjan yt-neuvotteluja. Helsingin Sanomien juttujen leipätekstistä puolet on peräisin muista lähteistä ja Taloussanomien juttujen teksteistä 44 prosenttia. Sen sijaan Kauppalehdessä vastaava osuus jää neljännekseen.

Taulukko 6.3. Elcoteq-tiedotteista laadittujen juttujen tietolähteet sanomalehdittäin.

Erilaisten lähdemateriaalien osuus leipätekstiriveistä	Helsingin Sanomat	Taloussanomien	Kauppalehti	Yhteensä
	%	%	%	N
Tiedote	24	22	40	555
Elcoteq-johtajat	17	28	24	468
Yhtiön ulkopuoliset henkilölähteet	9	6	12	175
Muut lähteet	50	44	24	807
Yhteensä	100	100	100	2005

¹⁶ Muiden tiedotusvälineiden sijoittaminen epävirallisiin lähteisiin on ongelmallista, koska muiden tiedotusvälineiden jakama tieto on ollut yleisessä jakelussa. Muut tiedotusvälineet poikkeavat rutiinilähteistä kuitenkin siinä, että niiden ensisijainen tarkoitus on informoida omaa yleisöään eikä toisia tiedotusvälineitä.

Elcoteqin pörssitiedotteissa on vakiintunut varsin uutismainen rakenne. Kahdeksasta analysoiduista tiedotteesta kuusi sisältää tiedotteen alussa kerrottavan ydinasian ohella sitä taustoittavia seikkoja, asianomaisten kommentteja ja keskeiset faktat tiedottavasta yhtiöstä. Osavuosikatsaus ja oikaisutiedote poikkeavat tästä rakenteesta. Osavuosikatsauksen alussa on nostettu esiin toimintajakson keskeiset tunnusluvut, jotka toistetaan myöhemmin katsauksessa. Lukutiivistelmää seuraa lyhyt yleiskatsaus, vuosineljännesluvut, alkuvuoden luvut, henkilöstöluvut, luvut liiketoiminta-alueittain, mainintoja asiakkaista, luvut maantieteellisten alueiden mukaan, tietoa osakkeista, osakkeenomistajista, kannustusjärjestelmistä, eurooppayhtiöksi muuttumisesta ja katsauksen päätteeksi loppuvuoden näkymät. Oikaisutiedotteessa kerrotaan aluksi Elcoteqista esitetyistä perusteettomista väitteistä ja toimenpiteistä, joihin Elcoteq on ryhtynyt väitteiden takia. Sitten tiedotteessa käydään läpi yhtiön selvityksen tulokset: työntekijöiden palkat ja työajat. Tulosten jälkeen uudistetaan toteamus viestimien väitteiden perättömyydestä, väläytellään mahdollisia jatkotoimia ja kerrotaan Elcoteqin merkityksestä Virolle. Lopuksi esitetään keskeiset faktat tiedottavasta yhtiöstä.

Tiedotteiden alussa ilmaistu ydinasia on lähes poikkeuksetta kerrottu myös sanomalehtien jutuissa. Tästä poikkeuksen tekevät Kurkilahden lähdöstä ja Elcoteqin osavuosikatsauksesta laaditut jutut. Kurkilahden tapauksessa talousjournalismille oli keskeistä Elcoteqin toimitusjohtajan siirtyminen Kemiran pääjohtajaksi, ja koska Elcoteqin tiedote ei kertonut muuta kuin poislähdön, sanomalehtien uutisoinnin kärki erosi Elcoteqin tiedotteesta. Vastaavasti Elcoteqin tulosta verrattiin Taloussanomissa ja Helsingin Sanomissa Nokian ja Perloksen tuloksiin, minkä vuoksi kyseisten lehtien uutiskärjet poikkesivat Elcoteqin tiedotteen ydinasiaa.

Ydinasiaa taustoittavista seikoista talousjournalismi näyttäisi tarttuvan erityisen hanakasti lukuihin: Kuinka monesta työntekijästä on kyse? Kuinka paljon liikevaihto kasvaa? Millaisessa aikataulussa on toimittu? Minkä ikäisestä johtajasta on kyse? Lukujen lisäksi tiedotteessa kerrotuista taustoista toimittajien huomio kiinnittyy toisaalta konkreettisiin yksityiskohtiin, kuten mitä johtaja on tehnyt ennen Elcoteqia tai mitä tehtaassa aletaan valmistaa, ja toisaalta ydinasiaa suhteuttaviin väitteisiin, kuten mikä on asetettu tavoitteeksi tai miten merkittäväksi tapahtunutta luonnehditaan.

Elcoteq maksaa järjestelystä noin 33 miljoonaa dollaria. Yhtiö arvioi sopimuksen kasvattavan sen liikevaihtoa noin 300 miljoonaa euroa ensi vuonna. Myöhemmin summa nousee jopa yhteen miljardiin euroon.

Elcoteqista tulee Thomsonin ensisijainen toimittaja analogisten ja digisovittimien valmistuksessa. Thomsonista tulee taas yksi Elcoteqin kymmenestä suurimmasta asiakkaasta. (HS 21.12.2004)

Tiedotteissa julkaistuja asianomaisten kommentteja ja yhtiöesittelyä talousjournalismi hyödyntää aika kitsaasti. Tiedotteissa tarjottuja kommentteja on käyttänyt ainoastaan Kauppalehti. Se on poiminut niitä uutisoidessaan Pietarin-tehtaasta, Thomson-sopimuksesta, Bangaloren-tehtaasta ja Hartikaisen nimityksestä. Elcoteqin yhtiöesittelyssä esitetyjä tietoja on käytetty Kauppalehden Thomson-jutussa.

Suomalaisten pörssi-yhtiöiden puhemiehenä toimii yleensä toimitusjohtaja. Elcoteq on sikäli poikkeuksellinen yhtiö, että toimitusjohtajan ohella Elcoteqin pääomistaja, hallituksen puheenjohtaja Antti Piippo kommentoi usein lehtijutuissa. Tässä aineistossa

Piipon puhetta esiintyy, kun uutisoidaan Kurkilahden lähdöstä, uudesta johdosta ja Pietarin-tehtaan avaamisesta. Toimitusjohtajan lausuntoja on viiden tapauksen yhteydessä. Kurkilahti kommentoi omaa lähtöään, Hartikainen omaa nimitystään, osavuosi-katsausta, Pietarin- ja Bangaloren-tehtaan avaamista sekä Thomson-sopimusta. Muiden johtajien kommentit jäävät analysoiduissa uutisjutuissa satunnaisiksi. Lohjan yt-neuvotteluista kertoivat johtaja Harri Ollila ja sijoitussuhdepäällikkö Reeta Kaukiainen ja Kurkilahden lähdöstä suuromistaja Jorma Vanhanen. Elcoteq itse tarjosi tiedotteidensa lopussa lisätietojen antajiksi yhteensä kahdeksaa johtajaa. Puolet Elcoteqin ehdottomista kommentoijista kelpasivat lehtijuttuihin saakka.

Elcoteqin johtajien kommentoissa vuorottelevat kehuminen ja selittäminen. Kun kyse on Elcoteqin kannalta myönteisistä asioista, markkinointipuhe on etusijalla. Kun esillä oleva asia on sävyllään kielteinen, selityspuhe nousee etualalle. Kehumisen arvoisia asioita olivat esimerkiksi Venäjä, Intia, Thomson, Kurkilahti ja Elcoteq. Selityksen vaativia asioita olivat yt-neuvottelut, Kurkilahden lähtö, varovaiset tulevaisuuden näkymät ja uusien johtajien pikanimitykset.

Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikainen kiitteli Pietarin kaupunginjohtoa tehokkaasta toiminnasta hankkeen toteuttamisessa. Hänen mukaansa nyt on hyvä aika aloittaa toiminta Venäjällä ja Pietarissa.

– Olosuhteet ovat jo paikallaan. Markkinat kasvavat nopeasti ja täällä on paljon tieteellisiä voimavaroja, lainsäädäntö alkaa olla jo kunnossa, kustannustaso on sopivan alhainen ja myös tarvittava infrastruktuuri on olemassa. (TaSa 8.10.2005)

Toimitusjohtaja Jouni Hartikainen esitti kuitenkin yllättävän varovaisen ennusteen loppukuukausille: liikevaihdon ja tuloksen ennustetaan olevan heinä–syyskuun tasoa. [...]

– Kysyntä voi joulukuussa äkkiä pysähtyä ja komponenttipula voi iskeä, kuuluivat selitykset. (KL 28.10.2004)

Talousjournalismin vahva orientoituminen tulevaisuuteen näkyy siinä, että johtajilta haetaan ennusteita ja kärketään spekulatioita. Toisinaan toimittajat saavat johtajilta haluamaansa tulevaisuuspuhetta, toisinaan heidän on tyydyttävä kirjaamaan, ettei johtaja halunnut kommentoida keskeneräistä asiaa. Vaikka journalismi yleensä esittää luvut ja vastaavat tietosirpaleet omassa kerronnassa, niitä esiintyy jonkin verran myös johtajien lausunnoissa. Lisäksi johtajille on muutamaan kerran kirjattu tunnepitoisia kommentteja.

[Toimitusjohtaja] Hartikainen kertoi eilen, että nämä uudet asiakkuudet toisivat yhtiölle ensi vuonna vähintään 350 miljoonaa euroa liikevaihtoa. (KL 28.10.2004)

– Haikein mielin lähdin Elcoteqista, mutta joskus ihmiselämässä tulee vastaan tilanteita, jossa hänellä on mahdollisuus valita kahdesta eri mielenkiintoisesta tehtävästä, [Lasse] Kurkilahti totesi nimityksestään. (TaSa 25.11.2003)

Elcoteqin ulkopuolisia henkilölähteitä lehdet ovat käyttäneet kolmessa tapauksessa. Kun Kurkilahti ilmoitti siirtymisestään Kemiraan, elcoteqilaisten lisäksi asiaa kommentoivat Kemiran hallituksen puheenjohtaja, Kurkilahtea edeltävä pääjohtaja ja pankkiiriliikkeen analyytikko. Kun Elcoteq avasi Pietarin-tehtaansa, asiaa kommentoivat paikalla olleet Pietarin kaupunginjohtaja ja Suomen pääministeri. Lisäksi uuden toimitusjohtajan nimityksistä uutisoanut Kauppalehti viittasi jutussaan analyytikkoarvioihin. Elcoteqin ulkopuolisten kommentoijien osuus uutisjuttujen leipätekstiriveistä jää vajaaseen kymmenykseen.

”Elcoteq on hyvä esimerkki, sillä yritys ei ole vähentynyt työntekijöitä Suomessa vaikka onkin laajentunut ulkomaille”, [pääministeri Matti] Vanhanen totesi.

Muiksi tiedoiksi on tässä yhteydessä luokiteltu kaikki ne lehtijutuissa kerrotut asiat, jotka eivät ole peräisin Elcoteqin tiedotteesta, Elcoteq-johtajien kommentteista eikä muiden henkilölähteiden lausunnoista. Koska journalistit eivät liitä juttuihinsa lähdeluetteloja, tältä osin argumentointi nojaa vahvasti aiempaan tutkimustietoon ja tutkijoiden omiin kokemuksiin talousjournalismin lähdekäytännöistä. Osa muiksi tiedoiksi luokitelluista asioista on itse asiassa saattanut tulla esiin lehdistötilaisuudessa tai lähteiden haastattelutilanteissa, mutta lehteen päätyvässä jutussa yhteys lähteen ja tiedon välillä on katkennut. Tyypillinen toimintatapa talousjournalismissa on yhdistää yhtiön tiedottamaan asiaan aiemmin tai muualla kerrottuja asioita, joita toimittajat hakevat lähinnä internetistä ja tiedotusvälineiden sähköisistä arkistoista. Taloustoimittajat luovat kernaasti yhteyden myös tiedotetun asian ja pörssikurssin muutoksen välille. Omia havaintoja ja viranomais-ten rekisterejä hyödynnetään yleisten uutisten yhteydessä aika harvoin. Tässä aineistossa Helsingin Sanomat erottuu harvinaisten lähteiden hyödyntäjänä. Pietarin-tehtaan avajaisista kertoneessa jutussa toimittaja kirjoitti paikan päällä tekemistään havainnoista, ja Kurkilahden lähtöä käsitelleessä jutussa toimittaja kirjoitti pörssin kaupankäynti-rekisteristä löytämistään toimitusjohtajan optiomyyneistä.

Perjantaina tuli todistetuksi, että komponenttitehtaan pintaladontalinjan käynnistämiseen ei riitä edes Suomen pääministerin, Pietarin kuvernöörin ja elektroniikkayhtiön hallituksen puheenjohtajan yhteisponnistus.

Vaikka Matti Vanhanen, Valentina Matvienko ja Antti Piippo painoivat yhdessä starttappulaa Elcoteqin uuden Pietarin-tehtaan avajaisissa, linjan sai lopulta käyntiin vasta tehtaan oma työntekijä. (HS 8.10.2005)

Kurkilahti ehti myymään optioitaan viimeksi lokakuun 29. ja 30. päivänä noin 26 000 euron arvosta. Eilen maanantaina optioiden arvo putosi kuutisen prosenttia. [...] Olisiko Kurkilahden pitänyt jättää optiot myymättä, jos hän aavisti jättävänsä Elcoteqin? ”Ei olisi, sillä en tiennyt silloin nimityksestäni mitään. Tämä koko asia eteni parissa viikossa päätöspisteeseen siitä kun Anssi Soila soitti”, Kurkilahti sanoi maanantaina. (HS 25.11.2003)

Uutismuoto antaa aika rajoitetut mahdollisuudet toimittajalle tehdä omia johtopäätöksiä. Tulkintojen esittäminen on kuitenkin mahdollista, mikä näkyy myös Elcoteqin tiedotteiden pohjalta laadituissa jutuissa. Kun Elcoteq rekrytoi muutamassa vuorokaudessa yhtiön sisältä uuden toimitusjohtajan, Kauppalehti tulkitsi Piipon aseman vahvaksi ja Kurkilahden jatkavan tehtävässään toukokuun loppuun asti. Kun Nokian Renkaat ja Elcoteq avasivat tehtaat muutaman viikon sisällä Pietarissa, Taloussanomat päätteli suomalaisten yritysten olevan yhä kiinnostuneempia Pietarin tarjoamista mahdollisuuksista sijoituspaikkana. Kun Elcoteq ilmoitti aloittavansa yt-neuvottelut Lohjan tehtaalla, Helsingin Sanomat muistutti Nokian ja Ericssonin olevan Elcoteqin suurimpia asiakkaita ja näiden murehtivan sitä, etteivät teleoperaattorit tee verkkoinvestointeja. Eniten toimittajan omaa analyysiä oli kahdessa kommenttijutussa. Helsingin Sanomien Anni Lassila kommentoi Kemiran johtajavaihdosta ja Taloussanomien Ismo Virta Elcoteqin ja Perloksen tulokuntoa. Virta pohti kolumnissaan syitä, miksi Nokialle valmistavien yritysten katteet olivat kasvaneet.

Onko Nokia on vain pehmentynyt ja päättänyt vapaaehtoisesti luovuttaa isomman osan saamastaan hyvästä kumppaneilleen? Tämä ei tunnu uskottavalta. Ei oikeassa elämässä kukaan luovu vapaaehtoisesti mistään.

Todennäköisempää on, että alihankkijoiden ja sopimusvalmistajien neuvotteluvoima suhteessa päämieheen on parantunut. Ehkä osien tuotannon ja kokoonpanon kapasiteetti on rajusti kasvaneen puhelinmyynnin seurauksena käynyt niin niukaksi, että klusterin pienemmät osat ovat saaneet elämänsä tilaisuuden rahastaa. (TaSa 28.10.2004)

6.4. Neutraalin ilmaisun portinvartijoita ohitetaan harvoin

Talousjournalismin ja pörssiyhtiön julkisuuskamppailu ulottuu yksittäisten käsitteiden tasolle. Kilpailua ei ole vain siitä, julkaistaanko lähteen tiedottamasta asiasta uutinen vai ei tai käytetäänkö uutisen pohjalla yhtiön tarjoamia tietoja vai muita tietolähteitä, vaan myös siitä, millä tavoin journalismi käsittelee sille tarjottua tietoa.

Huovila (2005, 88) näkee tiedotustilaisuuden järjestäjäorganisaation markkinoinniksi eli mainostilaisuudeksi. Tämän vuoksi toimittajan tehtävä on pyrkiä kertomaan tapahtunut mutta jättää mainontaan liittyvät asiat ja termit jutustaan pois. Huovila pitääkin toimittajaa eräänlaisena suodattimena tiedottajan ja julkisuuden välillä. Kunelius (2004, 229–230) laskee journalismin suodatinkapasiteetin aika vähäiseksi. Hänen mukaansa uutisjournalismi usein enemmänkin toistaa muiden instituutioiden diskursiivista työtä kuin tuottaa omia esityksiään todellisuudesta. Vaikka journalismi ei tietoisesti olekaan propagoimassa lähteittensä oppeja lukijoille, se tulee tarjoilleeksi sellaista ”ajan henkeä” ja ”tervettä järkeä”, joita erilaiset tietoa luovat yhteiskunnalliset instituutiot sille tyrkyttävät. Luostarinen (1994, 48) huomauttaa kuitenkin, että journalismi luo julkisuuden agendan kysymyksistä omat tematisaationsa ja käsitteellistyksensä, jotka ovat usein kielellisiä ja ajatuksellisia yksinkertaistuksia tai joiden poliittiset merkityssisällöt voivat olla lähteen kannalta kielteisiä.

Tässä yhteydessä Elcoteqin tiedotetekstejä ja niiden pohjalta laadittuja uutistekstejä on verrattu kolmella tapaa. Ensinnäkin on analysoitu sitä, miten Elcoteqin tiedottaman asian ydinainesta on käytetty vinkki- ja uutisjuttujen otsikoissa ja kärjissä. Toiseksi tiedotteista on noukittu kohtia, joissa laatusanoin tai muilla keinoin on avoimesti markkinoitu yhtiötä, sen johtoa, sidosryhmiä tai sijaintialueita, ja tarkasteltu sitä, miten journalismi on reagoinut avoimeen markkinointipuheeseen. Lopuksi on kiinnitetty huomiota siihen, miten yhtiö määrittelee itsensä ja millaisia määritelmiä Elcoteqista tehdään taloussivuilla.

Vaikka Elcoteqin tiedottamien asioiden ydinaines on kerrottu valtaosassa tiedotteiden pohjalta laadituissa jutuissa, eri tapauksissa ja eri lehdissä yhtiön tärkeimmäksi mieltämä asia on voitu kertoa hyvinkin eri tavoin. Talousjournalismi voi hyväksyä yhtiön näkemyksen ja käyttää tiedotteen ydinainesta sellaisenaan otsikoissa ja uutiskärjissä. Se voi myös toimia vastoin yhtiön näkemystä nostamalla juttujensa näkyvimille paikoille asioita ydinaineksen tai koko tiedotteen ulkopuolelta tai selittämällä tiedotteen ydinasiat omilla käsitteillään yhtiön käsitteiden sijaan. Useimmiten kuitenkin journalismissa päädytään jonkinlaiseen kompromissiin, jossa osa uutiskärjestä on lainattu tiedotteen ytimestä ja osa on haettu jostain muualta.

Talousjournalismin erilaiset editointikäytännöt käyvät hyvin ilmi siitä, miten Kauppalehti, Taloussanomat ja Helsingin Sanomat suhtautuivat Elcoteqin Lohjan-tehtaalla maaliskuussa 2003 aloitettuihin yt-neuvotteluihin.

Elcoteq käynnistää yt-neuvottelut Lohjalla
Elcoteq on tänään kutsunut Lohjan päätelaitteita ja tietoliikennejärjestelmiä valmistavien tehdasyksikön ja siihen liittyvien hallinnollisten yksiköiden henkilöstöryhmien edustajat yhteistoimintalain mukaiseen neuvotteluun toimista, joilla tähdätään yksikön kannattavuuden palauttamiseen vuonna 2003. (Elcoteq 13.3.2003)

Elcoteq aloittaa mittavat yt-neuvottelut Lohjalla
Sopimusvalmistaja Elcoteq aloittaa mittavat yt-neuvottelut Lohjalla koskien päätelaitteiden ja tietoliikennejärjestelmien valmistusta. (KL 14.3.2003)

Elcoteq vähentää väkeä roimasti Lohjan tehtaalta
Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq käynnistää Lohjan tehtaallaan yt-neuvottelut. (TaSa 14.3.2003)

Elcoteq vähentää Lohjalla 160 työntekijää
Hyvän tuloksen viime vuonna tehnyt elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq vähentää väkeään Lohjalla. Syyksi se ilmoittaa kannattavuuden parantamisen. (HS 14.3.2003)

Elcoteq kertoi tiedotteensa alussa yleisesti, milloin yt-neuvottelut alkavat, miksi niihin on ryhdytty ja ketä neuvottelut koskevat ja ketä eivät. Vasta näiden tietojen jälkeen yhtiö esitti arvionsa henkilöstön vähentämistarpeesta. Kauppalehden uutisessa kärki oli yhtä sanaa lukuun ottamatta tiedotteen mukainen: yt-neuvotteluja luonnehdittiin mittaviksi. Taloussanomien jutun aloitus oli lainattu Elcoteqin tiedotteen otsikosta. Sen sijaan saman jutun otsikossa käytettiin toimituksen omia käsitteitä, kuten väki ja roimasti. Helsingin Sanomien irtisanomisjuttu poikkesi talouslehdissä julkaistuista kriittisyydellään ja konkreettisuudellaan. Otsikossa mentiin suoraan vähennettävien työntekijöiden määrään ja jutun aloituksessa luotiin ristiriita Elcoteqin väenvähennykselle ilmoittaman perustelun ja yhtiön taloudellisen tilan välille. Helsingin Sanomien valitsemaan näkökulmaan liittyy kuitenkin muutama ongelma. Lehti piti 160 elcoteqilaisen työsuhteen loppumista varmana, vaikka yt-neuvottelut olivat vasta alussa. Yt-neuvottelujen päätyttyä kaksi kuukautta myöhemmin vähennettävien määrä lähes puolittui. Lehti loi tulosrinnastuksellaan mielikuvan, että Lohjalla työntekijöitä irtisanoitaan hyvästä tuloksesta huolimatta. Näin ei välttämättä ollut, vaan Lohjan-tehdas tuotti tappioita, jotka eivät kuitenkaan heijastuneet koko konsernin tulokseen. Kyseenalaiseen rinnastukseen antoi mahdollisuuden se, että Elcoteq ei julkista yksittäisten tuotantolaitosten tuloslukuja.

Thomson-sopimus puolestaan on hyvä esimerkki hieman laajemmin uutisoidun asian käsittelystä. Tällä kertaa Helsingin Sanomat otti otsikkoon ja uutiskärkeen eniten aineksia Elcoteqin tiedotteen ytimestä, kun taas Kauppalehti ja varsinkin Taloussanomat hakivat myös omia käsitteitä ja asioita etualalle juttuihinsa.

Elcoteq ja Thomson sopivat pitkäaikaisesta yhteistyöstä
Elcoteq Network Oyj on solminut historiansa suurimman valmistuspalveluja ja yritysjärjestelyjä koskevan sopimuksen ranskalaisen teknologia- ja palveluratkaisujen tuottajan Thomsonin (Euronext Paris: 18453; Nyse: TMS) kanssa. (Elcoteq 20.12.2004)

Elcoteq ja Thomson yhteistyöhön [vinkkiotsikko]

Elcoteq ja ranskalainen Thomson sopivat analogisten ja digisovittimien valmistuksesta.
[vinkkiteksti]
Elcoteq hankki itselleen ranskalaisen tukijalan
Yhteistyö Thomsonin kanssa kasvattaa liikevaihtoa merkittävästi
Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq on solminut historiansa suurimman valmistuspalveluja ja yritysjärjestelyjä koskevan sopimuksen ranskalaisen teknologia- ja palveluratkaisujen tuottavan Thomsonin kanssa. (KL 21.12.2004)

Elcoteq vähentää kännykkäriippuvuuttaan [vinkkiotsikko]
Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq julkisti eilen merkittävän sopimuksen ranskalaisen teknologia- ja palveluratkaisujen tuottajan Thomsonin kanssa. [vinkkitekstin aloitus]
Elcoteqille uusi kumppani Ranskasta
Elcoteq teki Thomsonin kanssa sopimuksen analogisten ja digitaalisten tv-sovittimien valmistuksesta sekä osti yhden tehtaan tuotannon Meksikosta.
Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq vähentää riippuvuuttaan matkapuhelinvalmistuksesta aloittamalla analogisten ja digitaalisten televisio-ohjelmien vastaanottamiseen tarkoitettujen sovittimien valmistuksen. (TaSa 21.12.2004)

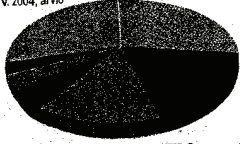
Elcoteq teki laajan yhteistyösopimuksen Thomsonin kanssa
Sopimusvalmistaja saa tehtailleen teknoyhtiön digisovittimet
Elektroniikan sopimusvalmistaja Elcoteq ilmoitti maanantaina tehneensä historiansa suurimman valmistuspalveluja ja yritysjärjestelyjä koskevan sopimuksen. (HS 21.12.2004)

Elcoteq kertoi tiedotteensa alussa sopimuskumppanin nimen ja luonnehti yhteistyötä pitkäaikaiseksi ja sopimusta historiansa suurimmaksi. Vasta tämän jälkeen yhtiö kertoi sen, mistä itse asiassa oli sovittu. Kauppalehti kertoi vinkkijutussaan ja uutisjuttunsa aloituksessa viisi kertaa Elcoteqin sopineen yhteistyöstä Thomsonin kanssa. Taloussanomat selvisi vastaavasta urakasta kolmella maininnalla. Kerran Kauppalehti ja Taloussanomat käyttivät Thomsonista omaa termiään: Kauppalehdessä Thomson oli ”ranskalainen tukijalka”, Taloussanomissa ”uusi kumppani Ranskasta”. Helsingin Sanomat noteerasi asian vain yhdessä uutisjutussa, jonka aloituksessa sopimuskumppani oli mainittu vain kerran.

Elcoteqin luonnehdinnat sopimuksen merkittävydestä menivät läpi sellaisenaan Kauppalehdessä ja Helsingin Sanomissa. Elcoteqin tiedotteen ja Kauppalehden uutisen ensimmäiset virkkeet ovat lähes identtisiä. Myös Helsingin Sanomien jutun leipätekstissä sopimusta luonnehdittiin tiedotteesta tutuilla sanoilla ”historiansa suurin”. Saman jutun otsikossa puhuttiin ”laajasta yhteistyösopimuksesta”. Taloussanomat oli ainoa, joka ei omaksunut Elcoteqin luonnehdintaa, vaan se kirjoitti merkittävästä sopimuksesta. Lisäksi kaikki kolme lehteä kertoivat enemmän tai vähemmän tarkasti sen, minkä tuotteiden valmistuksesta Elcoteq oli sopinut. Kauppalehti ja Taloussanomat toivat otsikoihinsa myös toimittajan omaa tulkintaa. Kauppalehti arvioi yhteistyön kasvattavan liikevaihtoa merkittävästi, ja Taloussanomat näki yhtiön riippuvuuden kännyköiden valmistuksesta vähentyvän sopimuksen myötä. Tulkinnat toki perustuivat tiedotteessa kerrottuihin asioihin. Elcoteq kertoi sopimuksen kasvattavan yhtiön liikevaihtoa noin 300 miljoonalla dollarilla vuonna 2005 ja yhteensä 800–1 000 miljoonalla dollarilla vuosina 2005–2007 sekä edistävän tuotevalikoiman laajenemisesta päätelaitteissa.

Analogisten ja digitaalisten
sovittimien markkinaosuudet

v. 2004, arvio

Thomson	28	Sony	4
Motorola	18	Philips	3
Scientific-Atlanta	14	Muut	28
Pace	5		

Elcoteq ja Thomson yhteistyöhön

Elcoteq ja ranskalainen Thomson sopivat analogisten ja digisovittimien valmistuksesta.

Sivu 8

Aluevaltuus. Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikainen tuonnehtii tehtyä kauppaan isoksi askeleeksi, joka täydentää ratkaisevasti konsernin tuoteportfoliota.

Elcoteq hankki itselleen ranskalaisen tukijalan

Yhteistyö Thomsonin kanssa kasvattaa liikevaihtoa merkittävästi

Hannu Lahtonen
hannu.lahtonen@kauppalehti.fi

Elektronikan sopimusvalmistajasta Elcoteq on solminut historiansa suurimman valmistuspalveluja ja yritysjärjestelyä koskevan sopimuksen ranskalaisen teknologia- ja palveluratkaisuja tuottavan Thomsonin kanssa. Elcoteqille siirtyy yhtiön tuotantotoiminta Meksikossa, minkä lisäksi yhtiöt ovat sopineet Thomsonin analogisten ja digitaalisten sovittimien (set-top box) valmistuksesta Elcoteqin tehtäillä.

Toimitusjohtaja **Jouni Hartikainen** mukaan alue-

valtaus on aktiivisen etsinnän tulos.

– Olemme pyrkineet saamaan kännyköiden rinnalle muuntyyppisiä tuotteita. Olemme myös etsineet asiakasta, jonka kanssa voimme tehdä asioita mahdollisimman globaalisti, Hartikainen perusteli sopimusta sijoitusanalyytikoille eilen.

Sopimuksen myötä Elcoteqista tulee Thomsonin ensisijainen toimittaja analogisten ja digitaalisten sovittimien valmistuksessa. Elcoteqin maksama kauppasumma on noin 33 miljoonaa dollaria. Juarezin tehtaan toiminta siirtyy Elcoteqille vuoden alus-

ta, ja tehtaan noin 2 000 työntekijää jatkavat Elcoteqin palveluksessa.

Liikevaihto kasvaa tuntuvasti

Elcoteq arvioi sopimuksen kasvattavan yhtiön liikevaihtoa noin 300 miljoonalla dollarilla ensi vuonna. Vuoteen 2007 mennessä sen arvioidaan kasvavan peräti 800–1 000 miljoonaa dollariin.

Konsernin liikevaihto vuonna 2003 oli 2 235,7 miljoonaa euroa ja se työllistää liki 17 000 henkilöä.

Toimitusjohtaja Jouni Har-

tikaisen mukaan kyseessä on iso askel.

– Nyt tehty sopimus on meille samalla päänavaus uuteen tuotesegmenttiin, joka sopii erinomaisesti tietoliikennestrategiaamme ja tehdasverkostoomme, hän selvitti.

Juarezin tehtaan hankinta kaksinkertaistaa Elcoteqin tuotantokapasiteetin Meksikossa. Hartikainen on mielisään erityisesti siitä, että ”nyt päästiin rajan pintaan”. Tehdas sijaitsee strategisesti hyvällä paikalla Meksikon ja USA:n rajan tuntumassa, mikä on omiaan lisäämään liiketoimintaa nykyisten ja po-

tentiaalisten amerikkalaisasiakkaiden kanssa.

Thomsonilla on yli 30 prosentin osuus satelliittiantenneihin ja tavallisiin antennijärjestelmiin kytkettävien analogisten ja digisovittimien markkinoista maailmanlaajuisesti. Siitä tulee sopimuksen myötä yksi Elcoteqin kymmenestä suurimmasta asiakkaasta. Samalla Elcoteq laajensi asiakaskuntaansa ja tuotevalikoimaansa päätuotteissa.

– Kyse on yhteistyöstä monella mantereella, Hartikainen sanoi korostaen maantieteellisen tasapainon merkitystä tuotevalikoimassa.

Tiedotteen ydinaineksen ja uutiskärjen vastaavuus näyttäisi riippuvan jutulle annetusta painoarvosta. Mikäli jutunaihe on arvioitu vähäpätöiseksi, uutisen tärkeimmiksi seikoiksi nousee varsin suurella todennäköisyydellä tiedotteen ydinasioita. Sen sijaan laajasti uutisoiduissa tapauksissa toimittajat ottavat hanakammin etäisyyttä tiedotteen painotuksista ja käsitteistä. Tämä toimintalogiikka tuo eroja analysoitujen sanomalehtien välille. Koska Kauppalehti uutisoi Elcoteqin tiedottamista asioista niukimmin ja tukeutui uutisoinnissaan Taloussanomiam ja Helsingin Sanomia enemmän yhtiön tiedotteisiin, se hyväksyi muita lehtiä useammin tiedotteen ytimessä olleita asioita ja käsitteitä. Elcoteqin tiedotteen ydinaineksen ohittaminen kokonaan oli silti harvinaista. Näin tapahtui kuudesti 22 juttukokonaisuudessa. Elcoteqin tiedotetta ei käyttänyt yksikään sanomalehti uutiskärjissään, kun ne raportoivat Kurkilahden lähdöstä. Osavuosikatsauksen yhteydessä tiedotteesta poikkeaviin uutiskärkiin päätyivät Helsingin Sanomat ja Taloussanomamat ja yt-neuvottelujen yhteydessä Helsingin Sanomat.

Pörssi-yhtiöiden kaltaisten organisaatioiden tiedotustoiminta eroaa talousjournalismista esimerkiksi siinä, että yhtiön kannalta myönteisiä asioita pyritään korostamaan ja kielteisiä asioita siirtämään taka-alalle. Yrityksen pr-osaston promootiossa on oltava kuitenkin pidättyväinen, sillä tosiasioiden liian voimakas ”valkopesu” voi johtaa uskottavuusongelmiin (ks. esim. Koljonen & Heikkilä 2002, 11–13). Elcoteqin kahdeksassa tiedotteessa on vajaat 40 tekstikohtaa, joita voi pitää avoimena promootiona. Niissä yhtiölle myönteiset asiat esitetään tavalla, jota neutraaliin kerrontaa pyrkivässä uutisjournalismissa on vierastettu. Avoimena markkinointipuheena voi pitää esimerkiksi sitä, kun Elcoteq kirjoittaa Bangaloren-tehtaan käyttöönoton olevan ”merkittävä asia Elcoteqin lisäksi myös Intialle” tai kun Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikainen vakuuttaa yhteistyön Thomsonin kanssa avaavan ”hienoja liiketoimintamahdollisuuksia”.

Elcoteqin tiedotteiden pohjalta laadituissa jutuissa on jäljellä enää hyvin vähän aloitteentekijän avointa markkinointipuhetta. Noin puolet niistä tiedotteen kohdista, jotka olivat korostetun myönteisiä, jäivät kokonaan lehtijuttujen ulkopuolelle. Esimerkiksi edellä mainitut Intia- ja Thomson-esimerkit eivät yltäneet aiheesta kirjoitettuihin lehtijuttuihin. Runsaat 40 prosenttia myönteisyyttä korostavista tiedotekohdista on yltänyt lehtijuttuihin asti editoidussa muodossa. Esimerkiksi kun Elcoteq tiedotti uudesta toimitusjohtajasta ja varatoimitusjohtajasta, hallituksen puheenjohtaja Antti Piippo totesi Jouni Hartikaisen ja Jukka Jäämaan hankkineen urallaan ”hyvää kansainvälistä kokemusta liiketoiminnan johtamisesta”. Kauppalehdessä Piippo pääsi kehuaan uutta johtoaan tiedotetta vastaavalla tavalla. Sen sijaan Taloussanomissa ja Helsingin Sanomissa uusien johtajien kokemus esitettiin astetta neutraalimmassa sävyssä.

– Molemmilla on vahva kokemus liikkeenjohdosta, ja he ovat olleet kiinteästi mukana yhtiömme kehittämisessä, Piippo kehui uusia johtajia. (KL 26.11.2003)

– Hartikainen ja Jäämaa ovat molemmat olleet vuosia Elcoteqin johtoryhmässä ja luomassa yhtiön nykyistä strategiaa [...], Piippo muistuttaa. (TaSa 26.11.2003)

Molemmat ovat olleet mukana Elcoteqin johtoryhmässä useamman vuoden ajan. (HS 26.11.2003)

Elcoteqin avoimesta markkinointipuheesta kymmenesosa on päässyt sellaisenaan sanomalehtien palstoille. Kun Elcoteq mainosti Thomsonin kanssa solmimaansa

sopimusta ”historiansa suurimmaksi”, luonnehdinta päättyi Kauppalehden ja Helsingin Sanomien juttuihin. Kun Elcoteq muistutti olevansa ”ensimmäinen Intiassa valmistustoiminnan aloittava maailmanlaajuisesti toimiva tietoliikenne-elektroniikan valmistuspalveluyritys”, tieto päättyi Kauppalehden juttuun. Kun Elcoteqin toimitus-johtaja Jouni Hartikainen kehui Intiaa ”yhdeksi houkuttelevimmista alueista sekä päätelaitteiden valmistajien että elektroniikan valmistuspalveluyritysten näkökulmasta”, Hartikaisen näkemys oli mukana Taloussanomien jutussa. Ero lehteen suodattamattomana päätyneen markkinointipuheen ja suodatetun promootion välillä on aika pieni, niin kuin seuraava esimerkki Thomson-sopimuksen tiedottamisesta osoittaa. Elcoteqin toimitusjohtajan Jouni Hartikaisen riemuitseminen Thomsonin ”erinomaisesta sopivuudesta” yhtiön strategiaan ja tehdasverkostoon meni sellaisenaan läpi Helsingin Sanomissa ja Kauppalehdessä ja hieman neutraalimmassa muodossa Taloussanomissa.

– Nyt tehty sopimus on meille samalla päänavaus uuteen tuotesegmenttiin, joka sopii erinomaisesti tietoliikennestrategiaamme ja tehdasverkostoomme [...], sanoo Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikainen. (Elcoteq 20.12.2004)

– Nyt tehty sopimus on meille samalla päänavaus uuteen tuotesegmenttiin, joka sopii erinomaisesti tietoliikennestrategiaamme ja tehdasverkostoomme, hän [Jouni Hartikainen] selvitti. (KL 21.12.2004)

Elcoteqin toimitusjohtajan Jouni Hartikaisen mukaan sopimus sopii erinomaisesti yhtiön strategiaan. (HS 21.12.2004)

– Thomsonin tuotteet sopivat tuotantoketjuumme, koska niissä on muovikuoria, painonappeja ja näyttöjä, sanoo Elcoteqin toimitusjohtaja Jouni Hartikainen. [...]
– Thomsonin kanssa voimme tehdä yhteistyötä globaalisti, mikä sopii hyvin meidän toimintatapaamme. (TaSa 21.12.2004)

Elcoteqin ja talousjournalismin kilpailu käsitteiden määrittelystä näkyy myös yrityksen määrittelyssä. Tiedotteissaan Elcoteq kutsuu itseään johtavaksi tietoliikennetuotteisiin ja -asiakkaisiin keskittyväksi elektroniikan valmistuspalveluyritykseksi. Talousjournalismissa Elcoteqin tarjoamaa määritelmää ei ole liiemmin käytetty. Valmistuspalveluyritystä määrittävät sanat ”johtava” ja ”tietoliikennetuotteisiin ja -asiakkaisiin keskittyvä” ovat ongelmallisia. Edellistä ei voi käyttää määreen epämääräisyyden ja markkinoivuuden takia. Jälkimmäinen on puolestaan turhan monimutkainen. Elcoteqin ehdottaman määritelmän voisi kaiketi lyhentää tietoelektroniikan tai elektroniikan valmistuspalveluyritykseksi, mutta ilmeisesti tämäkin käsite on ollut liian hankala taloustoimittajien mielestä. Analysoiduissa 22 juttukokonaisuudessa Elcoteqia on nimitetty valmistuspalveluyritykseksi vain kolme kertaa. Valtaosassa lehtijuttuja Elcoteqia nimitettiin elektroniikan sopimusvalmistajaksi. Sopimusvalmistajan käsite on peräisin 1990-luvun loppupuolelta. Tuolloin Elcoteqin ja muiden Nokialle osia valmistaneiden yritysten johtajat ryhtyivät viljelemään puheissaan partnerin ja sopimuskumppanin käsitteitä alihankkijan tilalla. Tältä osin markkinointipuhe on mennyt hyvin perille, sillä alihankkijaksi Elcoteqia nimitettiin vain kahdesti.

Vuosina 1997–2001 Elcoteqin määritelmä muuttui yhtiöstä tehtyjen tulkintojen mukaan. Kun yhtiö nähtiin julkisuudessa lupaukseksi tai tähdeksi, sitä nimitettiin sopimusvalmistajaksi. Alihankkija- ja renkinimitykset puolestaan yleistyivät niissä vaiheissa, kun journalismi tulkitsi Elcoteqin tilan pettymykseksi tai romahdukseksi (Koljonen &

Heikkilä 2002, 42, 48–49, 57, 64). Vuosina 2002–2005 Elcoteqista tehdyt tulkinnat eivät ole vaihdelleet samalla tavoin, eivätkä Elcoteq-määritelmäkään ole enää herkkiä suhdanteille. Sen sijaan lehtikohtaisia eroja Elcoteqin määrittelyssä on olemassa. Kauppaliedessä Elcoteq on nimitetty joko valmistuspalveluyritykseksi tai sopimusvalmistajaksi. Taloussanomissa Elcoteq on – jos on ylipäänsä määritelty – sopimusvalmistaja. Helsingin Sanomat käyttää ainoana sanomalehtenä alihankkijamääritelmää, mutta senkin palstoilla sopimusvalmistaja on yleisin nimitys Elcoteqista.

Taulukko 6.4. Tiedotteista laadittujen juttujen Elcoteq-määritelmät sanomalehdittäin.

Elcoteqin määrittely uutisjutuissa	Kauppaliehti	Taloussanommat	Helsingin Sanomat	Yhteensä
	kpl	kpl	kpl	N
Valmistuspalveluyritys	3	0	0	3
Sopimusvalmistaja	4	6	4	14
Alihankkija	0	0	2	2
Elektroniikkayhtiö	0	0	1	2
Ei määritelmää	0	2	0	2
Yhteensä	7	8	7	22

6.5. Pörssi-yhtiöt tarvitsevat itsenäistä talousjournalismia

Pörssi-yhtiöt, kuten Elcoteq, ovat riippuvaisia markkinoiden luottamuksesta. Yhtiöstä julkisuudessa muodostuva kuva määrittelee pitkälti sen, nauttiiko yhtiö muiden markkinatoimijoiden luottamusta vai ei. Tämän takia pörssi-yhtiöillä on voimakas intressi hallita itseään koskevaa julkisuutta.

Julkisuuden hallinta näyttäisi kuitenkin olevan vaikeaa yksittäiselle yhtiölle. Vaikka yhtiö olisi aloitteellinen tiedottamalla itseään koskevasta asiasta, se harvoin saa viestinsä sellaisenaan läpi taloussivuilla. Yhtiö joutuu tinkimään joko näkyvyydestä tai ennustettavuudesta. Kun yhtiön tiedottama asia huomioidaan sanomalehdissä näyttävästi, toimittajat hakevat näkökulmia ja lähteitä yhtiön ulkopuolelta ja vaikeuttavat näin lopputuloksen ennakoitavuutta. Sen sijaan journalismi on hyvinkin ennustettavaa silloin, kun yhtiön tiedottama asia arvioidaan vähäisen huomion arvoiseksi. Pikku-uutisissa tyydytään yleensä tiedottavan tahon viestin toistoon.

Toisaalta on mahdollista argumentoida, että suomalaiselle pörssi-yhtiölle julkisuuden hallinta on helppoa. Yhtiön lähettämä tiedote ja yhtiön johtajien kommentit ovat keskeisimmät lähteet valtaosassa tässäkin tutkimuksessa analysoiduista tapauksista. Kommenttien hakeminen Elcoteqin ulkopuolelta oli harvinaista. Ulkopuolisiltakin haetut kommentit olivat Elcoteqin kannalta ongelmattomia. Kemiran edustajat kommentoivat omaa yhtiötään ja Pietarin-tehtaan avajaisten kutsuvieraiden lausunnot olivat tilaisuuteen sopivia korulauseita.

Talousjournalismin ja pörssi-yhtiöiden kannalta on tärkeää, että toimittaja hakee yhtiöstä raportoidessaan itsenäisesti näkökulmia ja käyttää kohteesta riippumattomia tietolähteitä ja omia käsitteitä. Pörssi-yhtiöiden uskottavuus sijoittajien ja muiden markkinatoimijoiden silmissä ei perustu yksinomaan yhtiön omiin toimiin, vaan yhtä lailla yhtiötä haastavan

talousjournalismin olemassaoloon (vrt. Kunelius 2004, 194). Osakemarkkinoiden toimivuuden ylläpitäminen olisi vaikeaa, jos sijoittajat eivät voisi luottaa siihen, että toimittajat huolehtivat ja muotoilevat heidän puolestaan yhtiöitä ja koko systeemiä kohtaan viriävät epäilyt. Talousjournalismin haaste voi toisinaan vaikuttaa epäolennaiselta ja mitättömältä, niin kuin millä tavoin Elcoteq kuuluu määritellä. Kuitenkin se, että yhtiö lehtijutuissa nimetään useimmiten sopimusvalmistajaksi tai alihankkijaksi ja harvemmin Elcoteqin ehdottamalla tavalla valmistuspalveluyritykseksi, kertoo talousjournalismin ja sen tarkastelussa olevan instituution kesken vallitsevasta terveellisestä ja tarpeellisesta jännitteestä.

7. Lopuksi

Vuodesta 2002 vuoteen 2005 ulottuvaa jaksoa voi Elcoteqia käsittelevässä talousjournalismissa luonnehtia vakiintumisen ajaksi. Vuosituhannen vaihteen ICT-pörssinousu ja -romahdus olivat jo takana, ja tähtitöimiala oli journalismin näkökulmasta muuttumassa yhdeksi kansainvälisesti toimivaksi perusteollisuudenhaaraksi muiden joukossa.

Vakiintuminen näkyy myös Elcoteqin saaman julkisuuden määrässä. Elcoteqiin liittyvien juttujen määrä notkahti vuonna 2002 vajaan viidenneksen edellisten vuosien julkisuushuipusta, ja vuodesta 2004 lähtien kirjoittelu on tasaisesti vähentynyt. Näin siitä huolimatta, että yrityksenä Elcoteq on kaksinkertaistanut sekä henkilöstömääränsä että liikevaihtonsa vuodesta 2002 vuoteen 2005. Samalla kirjoittelu on muuttunut sisällöllisesti vakaammaksi: vaikka yhtiön menestystä verrataan edelleen pörssitalouden vaihteleviin odotuksiin, tulkintojen pohjana ovat aiempaa enemmän myös liiketoiminnan konkreettiset tapahtumat.

Vuonna 2002 Elcoteq jäi julkisuudessa pääomistajansa Antti Piipon varjoon. Samalla kun erityisesti iltapäivälehdet raportoivat Piipoon liittyvistä oikeusjutuista, yhtiö keskittyi kasvattamaan toimintaansa. Vuonna 2003 kirjoittelun painopiste siirtyi Piiposta Elcoteqin toiminnan järjestelyihin kotimaassa, ja vuodesta 2004 alkaen Elcoteq on nähty ennen kaikkea globaalina toimijana.

Elcoteq on esitetty yhdeksi globalisaation esimerkkitapaukseksi niin hyvässä kuin pahassa: yhtäältä yhtiö on globalisaation suomalainen uranuurtaja ja menestyjä, toisaalta isänmaansa heti sopivan tilaisuuden tullen jättävä pääkonttorin siirtäjä. Talouden globalistumista tarkastellaan siis yhä hyvin kotimaisesta näkökulmasta. Kansainvälisesti toimiva yritys on suomalaisten sankari tai isänmaan petturi, mutta harvoin neutraali kansainvälinen toimija muiden kansainvälisten toimijoiden joukossa.

Elcoteq kiinnostaa talousjournalismia nimenomaan suomalaisena pörssiyrityksenä. Sen tulokuntoa kommentoivat erityisesti kotimaisten pankkiiriliikkeiden analyytikot ja yrityksen suomalainen konsernijohto. Tyypillisimmin Elcoteqia tarkastellaan joko yhtenä Nokian alihankkijana tai sitten itsenäisenä tuloksentekijänä. Nokian alihankintaketjuun kuuluvien yritysten tarkastelu Nokian kautta johtuneen Nokian poikkeuksellisesta merkittävydestä Suomen elinkeinoelämässä. Tuloksentekijä-kehysten yleisyys puolestaan on osoitus talousjournalismin pyrkimyksestä palvella sijoituspäätöksiä harkitsevaa lukijakuntaansa arvioimalla yritysten suoriutumista suhteessa markkinaodotuksiin ja yrityksen aiempaan menestykseen.

Elcoteqin kansainvälistymispyrkimykset, eurooppayhtiöksi muuttuminen ja pääkonttorin paikan selvittäminen herättivät talousjulkisuudessa yleisempääkin keskustelua Suomen kilpailukyvyistä ja houkuttelevuudesta yrityksille. Kaikkiaan talousjournalismi käsitteli globalisaatiota varsin kaavamaisesti. Se pelkisti moniulotteisen globalisaatioprosessin yksinkertaiseksi Kiina-ilmiöksi, joka uhkaa viedä Suomesta työpaikkoja halvan kustannustason maihin.

Eriyisesti pääkirjoituksissa ja kolumneissa toistettiin kerta toisensa jälkeen näkemystä, että Suomi voi menestyä globaalissa taloudessa ainoastaan panostamalla koulutukseen sekä työmarkkina- ja verotusrakenteiden joustavuuteen. Vastaavasti yritykset voivat menestyä etsimällä rohkeasti kansainvälisiä markkinoita ja investoimalla näiden markkinoiden läheisyyteen. Tämän nähtiin parhaiten takaavan, että teollisuus kykenee tarjoamaan edelleen työtä myös suomalaisille.

Pääkirjoitustoimittajat voivat hyvinkin olla menestyksen eväiden reseptistä varsin oikeassa, mutta silti yleisellä tasolla pysyttelevä ja lähes sanasta sanaan samanlaisena toistuva elinkeinopoliittinen uskontunnustus kuitenkin vähitellen tyhjenee sisällöstään ja lukija alkaa kaivata konkreettisempaa keskustelua käytännöllisistä toimenpiteistä ja niiden seurauksista eri osapuolille. Journalismin olisikin hyvä nostaa tällaisia konkreettisempia kysymyksiä julkiseen keskusteluun.

Esimerkiksi irtisanomistapausten yhteydessä toimittajat voisivat purkaa tapahtuneen syitä ja seurauksia kriittisesti. Journalismin ei pitäisi vedota globalisaatiokehityksen väistämättömyyteen, vaan sen pitäisi pystyä tapauskohtaiseen tarkasteluun. Kriittisyys edellyttäisi journalismilta kykyä selittää irtisanomisten syitä, luoda moniäänisyyttä, nähdä yksittäistapauksen konteksti ja avata lähteiden puhetapoja. Jos toimituksissa sovellettaisiin kriittisyyden keinovalikoimaa nykyistä systemaattisemmin, journalismilla olisi edellytyksiä irrottautua kaavamaisuudesta ja kytkeä asioita yhteen niin, että ihmisten ymmärrys globaalitalouden toiminnasta vahvistuisi.

Talouselämän, Elcoteqin ja sen johtajien käsittelyssä on kullakin lehdellä oma profiilinsa. Talouslehdet luonnollisesti keskittyvät yrityksen tulos- ja kurssikehityksen arviointiin ja seuraavat taloutta erityisesti sijoittajan näkökulmasta. Talouslehtienkin kesken on eroja: Kauppalehti huomioi Elcoteqin pörssiseurannassaan lähinnä vain yhtiön tulosjulkistusten yhteydessä, kun taas Taloussanomissa myös muut yhtiötä koskevat uutiset nostavat sen pörssikatsaukseen. Taloussanomien pörssijutuissa myös korostuu Kauppalehteä enemmän Elcoteqin suhde Nokiaan.

Iltapäivälehdissä taas korostuvat johtajat ja omistajat, heidän varallisuutensa ja seurapiirielämänsä. Helsingin Sanomat sijoittuu iltapäivälehtien ja talouslehtien välille. Helsingin Sanomissa sijoittajanäkökulma ei korostu niin voimakkaasti kuin talouslehdissä, ja vaikka johtajien varallisuudesta ja tuloista kirjoitetaankin, kirjoittelussa painottuu yleisempi talousnäkökulma. Helsingin Sanomat myös muita enemmän arvioi yrityksiä työnantajina. Se käsitteli esimerkiksi työoloja ja palkkatasoa Elcoteqin ulkomaan-toimipisteissä.

Lehdet eroavat myös sen suhteen, kuinka myönteisesti tai kielteisesti sävyttyneissä jutuissa Elcoteq ja sen johtajat niissä esiintyivät. Negatiivisimmissä yhteyksissä Elcoteq esiintyi iltapäivälehdissä. Tämä johtuu paljolti siitä, että iltapäivälehdet seurasivat tarkimmin Antti Piipon pahoinpitelyoikeudenkäyntiä. Myönteisimmissä yhteyksissä Elcoteq taas esiintyi talouslehdissä, joissa negatiiviset Elcoteq-uutiset koostuivat lähinnä tulospettymyksistä. Helsingin Sanomissa negatiiviseksi tulkittavia juttuja oli selvästi enemmän kuin talouslehdissä, mutta kuitenkin vähemmän kuin iltapäivälehdissä.

Elcoteqin johtajista suhteellisesti eniten myönteisissä yhteyksissä esiintyi yhtiön nykyinen toimitusjohtaja, toimittajien eleettömäksi reissumieheksi kuvaama Jouni Hartikainen. Myönteisen julkisuuden suuri osuus johtuu paljolti siitä, että Hartikainen on esiintynyt julkisuudessa lähinnä vain tulosjulkistusten yhteydessä, ja Elcoteqin tulos on kehittynyt Hartikaisen aikana nousujohteisesti.

Kaikkein eniten ja kaikkein ristiriitaisinta julkisuutta johtajista kokosi yhtiön pääomistaja Antti Piippo. Hänen julkisuuskuvansa on poikkeuksellisen moniulotteinen niin Elcoteqin muihin johtajiin kuin muiden suomalaisten pörssiyritysten johtajiinkin verrattuna. Häneen voidaan liittää ainakin kolme erilaista julkisuusroolia, jotka limittyvät toisiinsa monitulkintaisella tavalla. Teollisuusjohtaja- ja yhteiskuntakriitikkoroolit ovat Piipon julkisuudessa positiivisemmin virittyneitä, kun taas kohumiljonääri-roolin julkisuus on leimallisesti negatiivista. Teollisuusjohtajana ja yhteiskuntakriitikkona Piippo esiintyy yleisimmin talouslehdissä. Iltapäivälehdissä Piippo taas nähdään ennen kaikkea kohumiljonäärinä.

Lasse Kurkilahdesta tuli räväköiden lausuntojensa ja johtamiensa yhtiöiden menestyksen myötä talousmedian suosikki. Elcoteqin johtajana Kurkilahti esiintyi tyypillisimmin sävyltään neutraaleissa jutuissa ja usein myös myönteisissä. Osassa jutuista myönteisyys liittyi Kurkilahden johtajapersoonaan, osassa Elcoteqin hyvään tuloskehitykseen.

Elcoteqiin liittyvää talousjournalismia on kahdessa tutkimuksessa seurattu yhteensä yhdeksän vuoden ajan, eikä journalismi ole kovin paljoa tänä aikana muuttunut. Suomalaisen journalismin näkökulma on korostetun suomalainen, vaikka tarkasteltavana onkin kansainvälisesti toimiva yritys ja teollisuudenala. Olenaisiin muutokset ehkä on se, että Elcoteqia ei viime vuosina enää tarkasteltu poikkeuksellisena tai uudentyyppisenä yrityksenä, vaan yhtenä suomalaisena pörssiyrityksenä muiden joukossa. Ilmeisesti juuri tämä johti siihen, että yrityksen voimakkaasta kasvusta huolimatta sen käsittely talousjournalismissa on tasaisesti vähentynyt.

Lähteet

Ahmavaara, Yrjö (1969) Informaatio. Tutkimus tiedotuksen logiikasta. Helsinki: Weilin+Göös.

Ahtiainen, Ilkka (2001) Tulosuutisen riippumattomuus. Nokia, Ericsson ja niiden tulevaisuus Kauppalehdessä ja Taloussanomissa 1999–2000. Tiedotusopin pro gradu tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Antin, Niko, Pesonen, Heidi & Rajala, Vilho (2006) Maakuntalehdet ja globalisaation tsunami. Journalismikritiikin vuosikirja 2006 (toim. Laura Ruusunoksa). Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Aula, Pekka & Mantere, Saku (2005) Hyvä yritys: strateginen maineenhallinta. Helsinki: WSOY.

Elcoteq (2006) Vuosikertomus 2005.

Galtung, Johan & Ruge, Marie Holmboe (1965) The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Foreign Newspapers. *Journal of International Peace Research* 1965:1.

Glasgow Media Group Reader, Volume 1 (1995) News Content, Language and Visuals (toim. John Eldridge). Lontoo: Routledge.

Harisalo, Risto & Miettinen, Ensio (2000) Globalisaatio – avoin vai suljettu maailma. Helsinki: Art House.

Hellsten, Iina (1997) Metaforien Eurooppa. Näkökulmia suomalaiseen EU-journalismiin. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja, sarja A 90. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hemánus, Pertti (1990) Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2. Helsinki: Yliopistopaino.

Herkman, Juha (2005) Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto. Median markkinoituminen ja televisioituminen. Tampere: Vastapaino.

Huovila, Tapani (2003) Tiedolla korkoa. Suomalaista talousjournalismia 1900-luvulla. Jyväskylä: Inforviestintä.

Huovila, Tapani (2005) Toimittaja – tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.

Karvonen, Erkki (1999). Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus.

Kauhanen, Erkki (2006) Muutosjournalismia muutoksen aikaan. Journalismikritiikin vuosikirja 2006 (toim. Laura Ruusunoksa). Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Koljonen, Kari & Heikkilä, Heikki (2002) Taru yritysten herrasta. Elcoteq ja talousjulkisuuden suhdanteet vuosina 1997–2001. Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Koljonen, Kari & Vehkalahti, Pertti (2003) Maapallo hukassa. Journalismikritiikin vuosikirja 2003 (toim. Pertti Vehkalahti). Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Korhonen, Johanna (1998) Kyllä, herra pääjohtaja – ja muita talousjournalismin ilmentymiä. Journalismia! Journalismia? (toim. Anu Kantola & Tuomo Mörä). Porvoo: WSOY.

Kunelius, Risto (2004) Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Helsinki: WSOY.

Kuutti, Heikki & Puro, Jukka-Pekka (1998) Mediasanasto. Jyväskylä: Atena.

Lehto, Tia-Maria, Heiskanen, Heikki; Väliverronen, Jari & Kivioja, Pasi (2003) Talousjournalismia avaimenreistä. Journalismikritiikin vuosikirja 2003 (toim. Pertti Vehkalahti). Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Lehtonen, Jaakko (2002) Julkisuuden riskit. Helsinki: Mainostajien liitto.

Lounasmeri, Lotta (2004) Globalisaatio – vääjäämätön ilmiö? Aamulehden ja Helsingin Sanomien globalisaatiokirjoittelu vuonna 2002. Tiedotustutkimus 2004:3.

Luostarinen, Heikki (1994) Mielen kersantit. Julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa. Hanki ja jää: Juva.

Mikkonen, Antti (1998) Rahavallan rakkikoirat. Tositarinoita talousjournalismista. Helsinki: WSOY.

Pajari, Elina (2003) Arveluttava analyttikko talousjournalistien rutiinilähteenä. Journalismikritiikin vuosikirja 2003 (toim. Pertti Vehkalahti). Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Pasanen, Jarmo (2003) Ei mullistuksia, pientä värinää kuitenkin. Talouslehdille uudet nokkamiehet. Suomen lehdistö 2003:3.

Pennanen, Risto (2006) Taloustoimittaja, palvelitko asiakastasi? Mielipiteellinen kirjoitus taloustoimittajan arjesta. Esitelmä Mediatutkimuksen päivillä Helsingissä 3.2.2006.

Philo, Greg; Hewitt, John & Beharrell, Peter (1995) ‘And now they’re out again’: industrial news. Glasgow Media Group Reader, Volume 2. Industry, Economy, War and Politics (toim. Greg Philo). Lontoo: Routledge.

Pietilä, Veikko (1997) Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tampere: Vastapaino.

Rahkonen, Juho (2004) Nato ja media. Suomen turvallisuuspolitiikasta käyty julkinen keskustelu 2003–2004. Tampere: Tampereen yliopiston journalismin tutkimusyksikkö.

Rentola, Ilkka (1983) Normaalijournalismin säännöt. Yhdysvaltalaisen journalismin oppikirjallisuuden esittämän ideaalityypin tarkastelua. Tiedotusopin laitoksen julkaisu A47. Tampere: Tampereen yliopisto.

Sigal, Leon V. (1973) Reporters and Officials. The Organisation and Politics of Newsmaking. Lexington: D.C. Heath and Company.